

סוף שנת המס 2016 לקראת שנת 2017

www.alliott.co.il

לקוחות וידידים יקרים,

אנו שמחים להגיש לכם, כמידי שנה, את החוברת השנתית של משרדנו לשנת המס 2016. הננו תקווה שהחוברת תהווה בידכם כלי שימושי ותסייע לכם בתכנון פעילויותיכם הכלכליות. בשנה החולפת אנו עדים להתפתחויות בסביבה העולמית שמקשות על קובעי המדיניות ומעלות את רמת אי הודאות.

בעקבות משאל העם שהוביל להחלטה על פרישת בריטניה מהאיחוד האירופאי (Brexit) עודכנה תחזית הצמיחה באירופה כלפי מטה, ובעקבות משאל העם הפחיתו הבנקים המרכזיים הגדולים בעולם את ההערכות לגבי התוואי הצפוי של ריביות.

בארצות הברית, עם בחירתו של דונאלד טראמפ לנשיא, נשמעות הצהרות חדשות הקוראות להפחתת מיסים ולהעלאת הגרעון שיופנה להשקעות ניכרות בתשתית.

בישראל אנו עדים להמשך החולשה ביצוא בהשוואה לשנים האחרונות אשר מביאה להפחתה בתחזית הצמיחה של המשק. לפי תחזיות בנק ישראל, התוצר ב-2016 צפוי לצמוח בשיעור של 2.4% ותחזית הצמיחה ל-2017 הופחתה מעט ל-2.9% (בהשוואה לצמיחה של 3% בהערכות שגובשו לפני ה-Brexit).

להערכת בנק ישראל, האינפלציה בשנת 2017 צפויה לעמוד על כ-1% וריבית בנק ישראל צפויה לעמוד על 0.1% עד הרבעון השלישי של 2017 ולהתחיל לעלות לאחר מכן.

**אנו מאחלים לכם שהשנה הבאה עלינו לטובה תהיה שנת
שלום, בטחון, בריאות, שגשוג, הגשמה והצלחה.**

בכבוד רב,

**בארי ושות'
רואי חשבון**

אתר הקבוצה: www.alliott.co.il
צוות המערכת (לפי סדר א"ב):

מומי אליאס רו"ח, דוד בירנדורף, משה כדר עו"ד רו"ח, חגית ליברמן פלס רו"ח, פסיה פרידין רו"ח, רחלי קוממי רו"ח. כל הזכויות שמורות לקבוצת אליוט ישראל. אין לצלם או להפיץ ללא אישור בכתב מהמחברים. העלון ונספחיו מיועדים למתן מידע כללי בלבד ואין לראות בהם חוות דעת או ייעוץ מקצועי. במידה ודרושים לכם הסברים נוספים או הדרכה כל שהיא, נבקשכם להתקשר למשרדנו.

תזכיר חוק התוכנית הכלכלית 2017-2018

במסגרת טיוטת התוכנית הכלכלית - תקציב המדינה לשנים 2017-2018 (חוק ההסדרים), נכללו מספר שינויים מהותיים בתחום המיסוי. נדגיש כי כל האמור הינו עדין במסגרת הצעה לחקיקה ואין לדעת מה תהיה התוצאה הסופית.

מיסוי חברות ארנק

הצעת החקיקה מתייחסת לחברות מן הסוג של שכירים נושאי משרה, חברות של נותני שירותים לגורם אחד ולשותפים בשותפויות למיניהם. בכוננת המחוקק לחייב את חברות הארנק לחלק את רווחיהם הצבורים כדיבידנד, כך שבעלי המניות יחויבו בתשלום מס מלא וזאת בניגוד למצב השורר היום בו בעלי המניות דוחים את תשלום המס על הדיבידנד.

הטיפול ביתרות חובה של בעלי שליטה

הצעת החקיקה לחייב ולסווג אוטומטית את יתרות החובה של בעלי השליטה כדיבידנד ו/או כהכנסה ממשכורת, בהתאם לעניין ולחייב בתשלום מלא המס עד הגשת הדוחות השנתיים.

מיסוי חברות בית

מוצע להחליף את נוסחו של סעיף 64 כיום ולקבוע כללים למיסוי חברת בית בדומה לאלו שנקבעו לגבי חברה משפחתית בתיקון מספר 197. השינוי המרכזי - אם עד התיקון לחוק יכול היה הנישום, עד הגשת הדוח, לבחור אם לסווג את החברה כחברה בית או לא, לאחר התיקון תהיה החובה להגדיר את החברה כחברה בית תוך 3 חודשים מיום הקמתה. לגבי חברות קיימות יחולו הוראות מעבר.

מיסוי על בעלי דירה שלישית ומעלה

ממשלת ישראל מנסה להתמודד עם מצוקת מחירי הדיור באמצעות הטלת מיסים. הפעם, מועלית הצעתו של שר האוצר, להטיל מס על מחזיקי דירה שלישית ומעלה. להערכתנו, להטלת מיסים על שוק הדיור אין ולא תהיה השפעה בתחום המחירים. הכלי להורדת מחירי הדיור הוא הגדלת היצע הקרקעות (המוחזקות בעיקר ע"י המדינה) מחד, השקעה בתשתית התחבורה והנגשת הפריפריה, מאידך.

על פי המוצע, המס המקסימלי שיוטל החל משנת 2017 יעמוד על 1% משווי הדירה עד לתקרה של 18,000 ש"ח בשנה.

תוכן עניינים

עמוד

חלק א - מיסוי היחיד

1	..... שיעור המס השולי המרבי ליחיד
1	..... מיסוי על בסיס פרסונאלי
2	..... הכנסות של יחיד מהשכרת דירה למגורים
3	..... קיזוז הפסד עסקי כנגד הכנסות ממשכורת
3	..... נקודות זיכוי לחיילים משוחררים
4	..... נקודות זיכוי ליחיד שמסיים לימודים לתואר אקדמי
4	..... נקודות זיכוי נוספות עבור ילדים
7	..... מיסוי מלגות
8	..... הכנסות מהימורים, הגרלות ופרסים
8	..... חישוב מס נפרד לבני זוג העובדים ביחד
9	..... הקלות במיסוי לעולים חדשים ולתושבים חוזרים
10	..... תרומות למוסדות ציבוריים ולקרן לאומית
10	..... הכרה בהוצאות ריבית על משכנתא של דירת מגורים - מכירת נכס מקרקעין

חלק ב - מיסוי שוק ההון ורווחי הון

12	..... שיעור מיסוי שוק ההון ורווחי הון לחברות
12	..... שיעור מיסוי שוק ההון ורווחי הון ליחידים
15	..... חובת דיווח על רווחי הון ממכירת נכס ותשלום מקדמה
15	..... הקלות במיסוי על הכנסות מדיבידנד מחוץ לישראל (תיקון 169)
16	..... קיזוז הפסדי הון

חלק ג - מיסוי מקרקעין

18	..... מס שבח
19	..... מס רכישה
19	..... הקלות ממס השבח
20	..... קיזוז הפסדים
21	..... חובת דיווח על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין
21	..... פטורים ממס שבח
23	..... מתנות לקרובים

עמוד

חלק ד - מס ערך מוסף

25	.....	חובת דיווח מע"מ מקוון
26	.....	עוסק פטור
26	.....	החובה לדרוש חשבונית מס ואי תשלום במזומן
26	.....	דיווח על בסיס מזומן לנותני שירותים ויצרנים קטנים
29	.....	קבלן מבצע - מועד הוצאת חשבונית מס לפי חוק מע"מ
29	.....	האיסור לדרוש חשבונית מהספק בטרם שולמה התמורה
30	.....	טבלת שיעורי מס ערך מוסף מיום פרסומו של החוק ועד היום
30	.....	הוראות מס ערך מוסף בנוגע לכלי רכב
31	.....	קטנועים ואופנועים - היבטי מע"מ

חלק ה - פעולות שיש לבצע ביום 31 בדצמבר 2016

32	.....	מפקד המלאי
34	.....	פרויקטים או עבודות בביצוע
34	.....	פנקסים חדשים
34	.....	ספירת קופה

חלק ו - תשלומים שניתן לבצע לאחר סיום שנת המס 2016

35	.....	תשלומים לבעלי שליטה
35	.....	תשלומים לתושבי חוץ

חלק ז - חיסכון פנסיוני

36	.....	הפקדות לקופת גמל
36	.....	ניכויים וזיכויים בגין תשלומים לקופת גמל לקצבה
37	.....	הפקדות בעבור בעלי שליטה
38	.....	ביטוח אובדן כושר עבודה
38	.....	תשלומים לקרן השתלמות
39	.....	פרישה - נוסחת שילוב ותיקון 190
40	.....	פיצויים ומענקי פרישה
41	.....	שינויים בתשלומים ובדיווח לקופות גמל
41	.....	הסכם קיבוצי כללי להגדלת הפקדות ביטוח פנסיוני
43	.....	תקרת הפקדות לקופות גמל וקרנות ההשתלמות לשנת המס 2016

עמוד

חלק ח - הוצאות

46	..... תשלום הוצאות שכר והוצאות סוציאליות על בסיס מזומן
47	..... חובות אבודים
48	..... מכירת מלאי מת או שתנועתו איטית
48	..... מכירות בין-חברתיות
48	..... מוניטין
48	..... חובת ניכוי מס הכנסה במקור מתשלומים בעד שירותים או נכסים
50	..... נסיעה עסקית לחו"ל
51	..... ניכוי בשל דמי ביטוח לאומי לעצמאים
51	..... מתנות ושי לחג
52	..... אירוח
52	..... הוצאות כיבוד
52	..... הוצאות לינה בארץ
53	..... היבטי מיסוי בנופש שמממן מעסיק לעובדיו
54	..... הוצאות ביגוד
54	..... הוצאות אחזקת טלפון שאינו נייד
55	..... הוצאות אחזקת טלפון נייד (סלולרי)
55	..... הוצאות אחזקת רכב

חלק ט - דיווחים והודעות לרשויות המס

60	..... חובת דיווח על רווחי הון ממכירת נכס ותשלום מקדמה
60	..... חובת דיווח על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין
60	..... חובת דיווח על תכנוני מס

חלק י - ביטוח לאומי

62	..... שיעורי דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות
63	..... נתונים לדיווח ולתשלום דמי ביטוח
63	..... סוגיות הקשורות לעצמאים ולבעלי הכנסות שאינן מעבודה
73	..... הכנסות פסיביות
74	..... חלוקת הכנסות שאינן מעבודה בין בני זוג
75	..... תשלום דמי ביטוח מהכנסה שמקורה בפיצוי בגין אובדן כושר עבודה
76	..... סיווג הכנסות של חבר דירקטוריון
77	..... הכנסות נכים שפטורות ממס אינן בהכרח פטורות מדמי ביטוח לאומי
77	..... אופן חישוב דמי הביטוח לעצמאי שהוא גם שכיר בו זמנית
78	..... סוגיות הקשורות למעסיקים
89	..... עסקים משפחתיים ובעלי שליטה

עמוד

91	.....	מבחנים בהעסקת בעל שליטה בחברה שבשליטתו
102	.....	מבטוח השוהה בחו"ל
110	.....	תגמולי מילואים
113	.....	התיישנות חובות למוסד לביטוח לאומי
114	.....	מיצוי זכויות לקצבת זקנה

חלק יא - סוגיות בדיני עבודה

119	.....	חוק הודעה לעובד (תנאי העבודה)
120	.....	מספר שעות העבודה בערבי חג
120	.....	תשלום עבור ימי חג
120	.....	עבודה ביום שבת
121	.....	מילואים
121	.....	הריון ולידה
123	.....	אימוץ ילדים
125	.....	הודעה בכתב מעובד שהתפטר
125	.....	חובת דיווח על תאונת עבודה
126	.....	הודעה מוקדמת
126	.....	ימי חופשה שנתיים
127	.....	דמי מחלה
128	.....	דמי הבראה
128	.....	מודעה בדבר שכר מינימום
129	.....	העסקת נוער בחופשות
130	.....	צו הרחבה לביטוח פנסיוני מקיף במשק

חלק יב - נספחים

131	.....	גיליון ספירת מלאי
132	.....	גיליון ספירת קופה
133	.....	פירוט מספר הקילומטרים בתחילת השנה ובסופה
134	.....	דוח נסיעה לחו"ל

חלק א - מיסוי היחיד

שיעור המס השולי המרבי ליחיד

להלן שיעורי המס לשנת 2016:

מדרגות המס על הכנסות מיגיעה אישית בש"ח:

שיעור המס	הכנסה שנתית	שיעור המס	הכנסה חודשית
10%	עד 62,640	10%	עד 5,220
14%	מ-62,641 עד 107,040	14%	מ-5,221 עד 8,920
21%	מ-107,041 עד 166,320	21%	מ-8,921 עד 13,860
31%	מ-166,321 עד 237,600	31%	מ-13,861 עד 19,800
34%	מ-237,601 עד 496,920	34%	מ-19,801 עד 41,410
48%	מכל שקל נוסף	48%	מכל שקל נוסף

מדרגות המס על הכנסות שאינן מיגיעה אישית בש"ח:

שיעור המס	הכנסה שנתית	שיעור המס	הכנסה חודשית
31%	עד 237,600	31%	עד 19,800
34%	מ-237,601 עד 496,920	34%	מ-19,801 עד 41,410
48%	מכל שקל נוסף	48%	מכל שקל נוסף

מס נוסף על הכנסות גבוהות

על פי סעיף 121ב לפקודה, יחיד אשר הכנסתו החייבת בשנת המס עלתה על 803,520 ש"ח (66,960 ש"ח לחודש) יהיה חייב במס נוסף על חלק הכנסתו החייבת העולה על הסכום הנ"ל בשיעור של 2%. "הכנסה חייבת" - כהגדרתה בסעיף 121ב לפקודה.

מיסוי על בסיס פרסונאלי

החל מיום 1.1.2003 שונתה שיטת המיסוי הנהוגה בישראל מהשיטה הטריטוריאלית לשיטה הפרסונאלית. דהיינו, תושבי ישראל, הן יחידים והן חברות, חייבים במס בישראל על הכנסותיהם הכלל עולמיות, לרבות בישראל. כולל הכנסות משוק ההון.

תושבי חוץ יהיו חייבים במס על הכנסותיהם הנובעות ממקורות הכנסה בישראל בלבד. מי שחייב בהגשת דוח שנתי לרשות המיסים, צריך לציין במשבצת המתאימה אם יש לו, לבת זוגו ולילדיו עד גיל 18 נכסים בשווי של מעל 1,856,000 ש"ח והאם הוא בעל מניות בחברות פרטיות או בעל שליטה בחברות ציבוריות בחו"ל.

הכנסות של יחיד מהשכרת דירה למגורים

יחיד שהייתה לו בשנת המס הכנסה מהשכרת דירת מגורים, אחת או יותר, והמשמשת למגורים לשוכר שהוא יחיד, או לשוכר שהוא חבר בני אדם שקבע לעניין זה נציב מס הכנסה (מוסד שעיקר פעילותו קליטת עליה, בריאות או סעד ופעילות המוסד אינה למטרת רווח), זכאי לבחור בין שלוש חלופות מיסוי:

חלופת הפטור

בשנת 2016 קיים פטור ממס בשל הכנסה מדמי שכירות, באם ההכנסות אינן מגיעות לכדי הכנסה מעסק, עד לתקרה חודשית של 5,030 ש"ח ובחישוב שנתי עד 60,360 ש"ח. יחיד שהכנסתו הנ"ל עולה על התקרה יהא פטור ממס על ההכנסה מדמי השכירות עד לגובה התקרה בניכוי ההפרש שבין ההכנסה בפועל מדמי שכירות לתקרת הפטור ויתרת ההכנסה תחויב במס הכנסה בשיעורים החלים על ההכנסה שאינה מיגיעה אישית, כמו כן צפוי חיוב בדמי ביטוח לאומי על ההכנסה החייבת.

חלופת תשלום מס סופי - 10%

יחיד המשכיר דירת מגורים אחת או יותר רשאי (לפי החלופה הקבועה בסעיף 122 לפקודה) לשלם מס סופי בשיעור 10% על הכנסותיו מדמי השכירות, באם ההכנסות אינן מגיעות לכדי הכנסה מעסק, וזאת ללא מגבלת תקרה. את תשלום המס ניתן לבצע עד 31 בינואר של השנה העוקבת ללא חיוב בריבית והצמדה.

חלופת מיסוי מלא על פי דוח רווח והפסד

לנישום קיימת הזכות לבקש ולשלם מס מלא על הרווח הנובע מהכנסות מדמי שכירות וזאת לאחר התרת ניכוי של ההוצאות הקשורות לדירות המושכרות ובכללן: פחת, ריבית, ביטוח, תיקונים וכו'. בחלופה זו יהיה גם חיוב בדמי ביטוח לאומי על הרווח.

הבהרה - על פי גישת רשות המסים, בעת מכירת דירת המגורים יופחת משווי הרכישה פחת בשיעור הקבוע בתקנות וזאת גם באותם מקרים בהם הנישום בחר בתקופת ההשכרה במסלול הפטור או במסלול חיוב ב-10% מס.

בפס"ד וימן נ' מנהל מיסוי מקרקעין חיפה שניתן בחודש פברואר 2016 נקבע בדעת רוב כי יש לנכות פחת במכירת הדירה ולפיכך יוגדל השבח ומס השבח בעת המכירה.

פטור ממס על דמי שכירות שמקבל קשיש

סעיף 9(25) לפקודת מס הכנסה קובע כי הכנסה מדמי שכירות מהשכרת דירה למגורים שקיבל קשיש המתגורר בבית אבות בשל הדירה שבה הוא גר לפני כניסתו לבית האבות תהיה פטורה ממס עד לגובה מחצית סכום התשלום השנתי שמשלם הקשיש בעד החזקתו בשנת המס, בבית האבות. בית אבות - מקום מגורים קבוע ל-30 יחידים לפחות שגילם מעל 65 שנים, שניתן לו רישיון על פי חוק הפיקוח על המעונות.

השכרת דירות בחו"ל

יחיד, שיש לו הכנסה מדמי שכירות מהשכרת מקרקעין מחוץ לישראל, שאינה נובעת מעסק, ישלם מס לפי אחת מהחלופות הבאות:

- שיעור מס שולי. במקרה זה יהא רשאי לתבוע ניכוי הוצאות ולהינות מזיכויים.
- מס סופי בשיעור של 15%. במקרה כזה אינו רשאי לתבוע ניכוי הוצאות שהוצאו בייצור הכנסה, למעט פחת.
- מי שבחר בחלופה זו אינו זכאי לקיזוז, לזיכוי או לפטור כלשהם כנגד ההכנסה מדמי השכירות או כנגד המס.
- יחיד שישו לו הכנסה מדמי שכירות מהשכרת מקרקעין מחוץ לישראל אשר נובע מעסק, יחויב במס לפי שיעור המס השולי.

קיזוז הפסד עסקי כנגד הכנסות ממשכורת

בהתאם לסעיף 28(ב) לפקודת מס הכנסה נקבע כי ניתן לקזז הפסד עסקי שהיה לאדם מעסק או ממשלח יד גם כנגד הכנסות של אותו אדם מעבודה (ממשכורת) וזאת בהתקיים התנאים הבאים:

1. לנישום אין הכנסה אחרת מעסק או ממשלח יד בשנת הקיזוז.
2. הנישום הפסיק לחלוטין את פעילות העסק או משלח ידו.
3. הקיזוז האמור לא יחול לגבי הפסדים של חברת בית, חברה משפחתית או חברה שקופה.

מטרת הסעיף לתת מענה לעיוות שחל כל השנים ולפיו בעל עסק שהפסיק את פעילותו העסקית בעקבות הפסדים, והפך לשכיר, לא היה רשאי לקזז את הפסדיו העסקיים כנגד הכנסותיו העתידיות ממשכורת.

נקודות זיכוי לחיילים משוחררים

בהתאם לפקודת מס הכנסה מוענק למשתחרר מ"שירות סדיר" זיכוי על הכנסתו מיגיעה אישית, במשך 36 החודשים הראשונים שלאחר חודש שחרורו מן השירות הסדיר. הזיכוי ינתן על כל הכנסה ממשכורת או עסק, לרבות הכנסה מיגיעה אישית (כהגדרת מונח זה בסעיף 1 לפקודת מס הכנסה), בכל תחום עיסוק ובכל הענפים, כולל ענפי שירותים.

מי זכאי לזיכוי ומה היקפו (למשתחררים משירות סדיר החל מיום 1.7.2007):

1. שתי נקודות זיכוי יינתנו לחייל ששירת 23 חודשים מלאים או חיילת ששירתה 22 חודשים מלאים.
2. נקודת זיכוי תינתן לחייל ששירת פחות מ-23 חודשים מלאים או חיילת ששירתה פחות מ-22 חודשים.

3. חייל המשרת פחות מ-12 חודשים לא יהיה זכאי לנקודות זיכוי (אלא אם כן שוחרר מטעמי בריאות או נכות - נקודת זיכוי שנתית אחת).

כיצד לקבל את נקודת הזיכוי

נקודות הזיכוי לחייל/ת משוחרר/ת כנגד תעודת שחרור ו/או סיום שירות. לשם כך, על החייל/ת המשוחרר/ת להגיש למעסיק הצהרה על גבי טופס 101. אם לחייל/ת המשוחרר/ת לא היו הכנסות מתחילת שנת המס והוא/היא התחילה לעבוד לאחר חודש ינואר הינו/ה זכאי/ת לשלם מס מופחת. המס המנוכה יוקטן בהתחשב במספר החודשים בהם לא הייתה לחייל/ת המשוחרר/ת הכנסה חייבת במס.

נקודות זיכוי ליחיד שמסיים לימודים לתואר אקדמי

הוראת השעה לשנים 2014 ו-2015 הוארכה לשנים 2016 ו-2017. על כן, סטודנטים שסיימו את לימודיהם בשנים אלו יקבלו נקודות זיכוי על פי הכללים הבאים:

1. מי שסיים לימודים לתואר אקדמי ראשון בשנים 2014-2017 יהיה זכאי לנקודת זיכוי אחת, בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו.
2. מי שסיים לימודים לתואר אקדמי שני בשנים 2014-2017 יהיה זכאי למחצית נקודת זיכוי, בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו.
3. בתחומי עיסוק שנדרשת התמחות, היחיד רשאי לדחות את נקודת הזיכוי(או מחציתה, לפי העניין) לשנת המס שלאחר שנת סיום ההתמחות.
4. מי שסיים לימודים לתואר אקדמי שלישי ברפואה בשנים 2014-2017 יהיה זכאי לנקודת זיכוי אחת, בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו, וכן למחצית נקודת זיכוי בשנה לאחר השנה שבה קיבל נקודת זיכוי אחת כאמור.
5. מי שסיים לימודים לתואר אקדמי שלישי במסלול ישיר בשנים 2014-2017 יהיה זכאי לנקודת זיכוי אחת, בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר הראשון או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו, וכן למחצית נקודת זיכוי בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר השלישי או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו.
6. מי שסיים לימודי מקצוע בשנים 2014-2017 זכאי לתעודת מקצוע, יהיה זכאי למחצית נקודת זיכוי, בשנת המס שלאחר שנת סיום לימודי המקצוע או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו.

נקודות זיכוי נוספות עבור ילדים

ככלל, אישה עובדת שיש לה ילדים, זכאית לנקודת זיכוי נוספת בגין כל ילד בשנה שלאחר שנת לידתו ועד לשנה שלפני הגיעו לגיל 18 ול-1/2 נקודת זיכוי נוספת בגין כל ילד בשנת לידתו ("ילוד") ובשנת הגיעו לגיל 18 ("בוגר").

בעקבות המלצות וועדת טרכטנברג נקבע במסגרת החוק לשינוי בנטל המס כי החל משנת המס 2012 ניתנות בנוסף לנקודות הזיכוי שניתנו בעבר נקודות זיכוי נוספות בגין ילדים, כדלקמן:

1. נקודות זיכוי בגין ילדים עד גיל 5:
אישה נשואה, הורה החי בנפרד שילדיו בחזקתו ו"הורה אחד" יקבלו נקודות זיכוי נוספת בשנת המס שלאחר שנת הלידה עד שנת המס בה ימלאו לילד חמש שנים, בדומה לנקודות הזיכוי הניתנות כיום לילד עד גיל 18. "ילד להורה אחד" - מוגדר כילד שבשנת המס טרם מלאו לו 19 שנים ואחד מהוריו נפטר או שרשום במרשם האוכלוסין בלא פרטי אחד ההורים.
נקודות זיכוי בגין "פעוט" וילדים אחרים:
2. "פעוט" - מוגדר על פי התיקון כילד שטרם מלאו לו ארבע שנים בשנת המס. גבר יהא זכאי, כנגד המס החל על הכנסתו מיגיעה אישית, לנקודות זיכוי בעד כל אחד מילדיו שהם "פעוטות", כלהלן:
  - 2.1. נקודת זיכוי אחת בשנת לידתו ובשנת המס בה מלאו לו שלוש שנים.
  - 2.2. שתי נקודות זיכוי בשנת המס שלאחר שנת לידתו של הפעוט ובשנת המס לאחריה.

נקודות זיכוי אלו יינתנו בנוסף לנקודות הזיכוי המגיעות לאישה בגין ילדיה, בהתאם לפקודה. על אף זאת, גבר החי בנפרד, אשר ילדיו בחזקתו וכלכלתם עליו (קרי מקבל גם היום את נקודות הזיכוי בגין ילדים עד גיל 5 ועד גיל 18), לא יהא זכאי לנקודות הזיכוי בגין "פעוט" ובמקרה זה, הזכאות לנקודות הזיכוי בגין "פעוט" על פי התיקון תהא של האם, אשר ילדיה אינם בחזקתה. בנוסף נקבע כי, במשפחה בה ישנו "ילד להורה אחד" (זאת בין אם מדובר בגבר ובין אם באישה), יקבל ההורה כנגד הכנסתו מיגיעה אישית נקודות זיכוי בשל "פעוט" הנמצא בחזקתו. וזאת בנוסף לנקודות זיכוי ילדים.

נקודות זיכוי בגין ילדים לבני זוג מאותו מין

סעיפים 66(ג)4 ו-5 לפקודת מס הכנסה נוקטים במונחים "אשה" ו"גבר" בין היתר לצורך הענקת נקודות זיכוי בעד ילד ובעד פעוט לבני זוג כהגדרת המונח בסעיף 1 לפקודה. עמדת רשות המיסים באשר לפרשנות הפקודה בעניין מתן נקודות זיכוי בגין ילדים כאמור לבני זוג נשואים מאותו מין הינה כדלקמן:

1. בני זוג מאותו מין ייהנו מאותן נקודות זיכוי ממס המוענקות מכוח הפקודה ל"בני זוג" באותן נסיבות.
2. לפיכך, במקרה של בני זוג נשואים מאותו מין, בן הזוג שיקבל את הקצבה המשולמת ע"י המוסד לביטוח לאומי עבור ילדיו בהתאם לסעיף 40(א) לפקודה, יקבל גם את נקודות הזיכוי המוענקות מכוח הוראות סעיף 66(ג)4 לפקודה כנגד הכנסתו מיגיעה אישית, כאשר בן הזוג האחר יקבל את נקודות הזיכוי המוענקות לפי הוראות סעיף 66(ג)5 לפקודה כנגד הכנסתו מיגיעה אישית.

להלן טבלה המפרטת את נקודות הזיכוי בגין ילדים אשר יינתנו לאמהות ואבות בהתאם למצב משפחתי החל מיום 1.1.2012. ערך של נקודת זיכוי אחת בשנת 2016 הינו בסך של 216 ש"ח לחודש, סך של 2,592 ש"ח לשנה.

מספר נקודות זיכוי	פרטים
2.25	<ul style="list-style-type: none"> • גבר ללא ילדים
2.75	<ul style="list-style-type: none"> • אישה ללא ילדים
3.25	<ul style="list-style-type: none"> • נשוי שלאשתו (יחיד מוטב) אין הכנסה ואין ילדים • אב לפעוט בשנת הלידה ובשנה בה מלאו לו שלוש (למעט אב החי בנפרד וילדיו בחזקתו) • גבר החי בנפרד ומשלם מזונות בגין ילד (שאינו פעוט) שאינו בחזקתו • אישה נשואה ולה ילד בוגר או יילוד
3.75	<ul style="list-style-type: none"> • גבר הורה יחיד ולו ילד בוגר בחזקתו • אב החי בנפרד ולו יילוד או ילד בוגר בחזקתו • אישה נשואה ולה ילד בגיל שש עד שבע עשרה
4.25	<ul style="list-style-type: none"> • אב לפעוט בשנה שלאחר שנת לידתו ובשנה שלאחריה (למעט אב החי בנפרד וילדיו בחזקתו) • גבר הורה יחיד ולו ילד אחד בחזקתו, בגיל שש עד שבע עשרה • אישה החיה בנפרד ולה ילד בוגר בחזקתה
4.75	<ul style="list-style-type: none"> • אישה נשואה ולה ילד בשנה שלאחר לידתו ועד השנה בה מלאו לו חמש • גבר הורה יחיד ולו יילוד בחזקתו
5.25	<ul style="list-style-type: none"> • אישה הורה יחיד ולה יילוד בחזקתה • גבר הורה יחיד ולו ילד אחד, בגיל ארבע או חמש, בחזקתו • גבר החי בנפרד ומשלם מזונות בגין פעוט, בשנה שלאחר שנת הלידה ובשנה שבה מלאו לו שנתיים שאיננו בחזקתו • אב החי בנפרד ולו ילד אחד בגיל שנה עד חמש בחזקתו
5.75	<ul style="list-style-type: none"> • אישה הורה יחיד ולה ילד אחד בגיל ארבע או חמש בחזקתה • אישה החיה בנפרד ולה ילד אחד בגיל שנה עד גיל חמש בחזקתה • אישה החיה בנפרד ומשלמת מזונות בגין פעוט, בשנה שלאחר שנת הלידה ובשנה שבה מלאו לו שנתיים, שלא בחזקתה
6.25	<ul style="list-style-type: none"> • גבר הורה יחיד ולו פעוט אחד בגיל שלוש בחזקתו
6.75	<ul style="list-style-type: none"> • אישה הורה יחיד ולה פעוט אחד בגיל שלוש בחזקתה
7.25	<ul style="list-style-type: none"> • גבר הורה יחיד ולו פעוט בשנה שלאחר שנת הלידה ובשנה בה מלאו לו שנתיים בחזקתו
7.75	<ul style="list-style-type: none"> • אישה הורה יחיד ולה פעוט בשנה שלאחר שנת הלידה ובשנה בה מלאו לו שנתיים בחזקתה

מיסוי מלגות

סעיף 9(29) לפקודת מס הכנסה קובע כי מלגה שניתנה לסטודנט או לחוקר בתקופת לימודיו במוסדות לימוד ומחקר תהא פטורה ממס, ובלבד שלא ניתנה כל תמורה בעדם. סטודנטים וחוקרים הלומדים או מבצעים מחקרים במוסדות אקדמיים ו/או מחקריים נהנים לעיתים מקבלת כספים (באופן ישיר או בדרך של הפחתת שכר לימוד וכו') מהמוסד האקדמי או המחקרי.

חלוקת המלגות לפי סוגים:

1. מלגות הצטיינות/מצב סוציו אקונומי:
מלגות הניתנות כתשלום כספי ישיר או באמצעות השתתפות בשכר לימוד, הפחתת שכר לימוד וכו' זאת בגין השגת הישגים אקדמיים או מחקריים גבוהים גרידא או בגין ביצוע פעילות התנדבותית (כגון חונכות ילדים ממשפחות קשיי יום, עזרה לקשישים וכיוצ"ב). וכן מלגות הניתנות לסטודנטים המצויים במצב סוציו אקונומי אשר מקשה עליהם את תשלומי שכר הלימוד. לגבי המלגות מסוג זה **מוסכם על רשות המסים כי הן אינן באות בבסיס המס שכן מלגות אלו ניתנו כהוקרה מבלי שישנה התחייבות של המקבל ליתן תמורה או שירות בהווה או בעתיד.**
  2. מלגות בגין מתן שירות:
מלגות הניתנות לסטודנטים או חוקרים בתמורה למתן שירות בדמות של: הוראה במוסד האקדמי/המחקרי או מטעמו, תרגול במוסד האקדמי/המחקרי או מטעמו, וכו' לגבי המלגות מסוג זה קיימת הסכמה (אשר התקבלה גם על דעת מרבית המוסדות האקדמיים והמחקריים) כי מקום בו המלגה ניתנת בתמורה למתן שירות למוסד האקדמי/מחקרי או למי מטעמו, בצורה של שירותי הוראה, תרגול, בדיקת מבחנים ועבודות וכו'. **במקרים אלו התשלומים שנרשמו כמלגות חייבים במס כשכר עבודה לכל דבר ועניין.**
  3. מלגות קיום:
מלגות הניתנות לסטודנטים (בעיקר בתארים השני והשלישי) ולחוקרים, זאת לשם כלכלתם וקיומם בתקופת הלימודים או ביצוע המחקר, על מנת שיוכלו להתפנות ולהפנות את מלוא מרצם, זמנם ומשאביהם ללימוד או למחקר האקדמי. במקרים אלו הייתה מחלוקת האם יש מקום למסות מלגות כאמור, כשכר שכן יש לראות בביצוע המחקר כתמורה הניתנת ע"י הסטודנט/החוקר למוסד האקדמי/המחקרי עבור המחקר אותו הוא מבצע, בדומה לתשלום או תגמול אחר הניתן לחוקר המבצע מחקר במוסד שאינו מוסד אקדמי או מוסד מחקרי.
- בהתאם לתיקון נקבע כי: מלגה אשר ניתנה לסטודנט בתקופת לימודיו במוסד להשכלה גבוהה תהיה פטורה ממס, זאת ללא הגבלת סכום. מלגה שניתנה לחוקר במהלך לימודיו במכון מחקר תהיה פטורה ממס עד לסך של 97,000 ש"ח לשנה (נכון לשנת 2016). "מלגה" פטורה בהתאם לסעיף הינה אך ורק מלגה אשר משולמת לסטודנט/חוקר ע"י המוסד האקדמי או המחקרי במישרין או בעקיפין. בתיקון עקיף לחוק מע"מ נקבע כי מלגה כאמור לא תיחשב כשכר ולפיכך לא ישולם בגינה ע"י המוסד המשלם מס שכר.

הכנסות מהימורים, הגרלות ופרסים

הכנסה מהשתתפות בהימורים, בהגרלות או בפעילות נושאת פרסים, בין מפעילות חוקית ובין מפעילות שאינה חוקית, בידי תושב ישראל שהופקה או נצמחה בישראל או בחו"ל, וכן רווח כאמור של תושב חוץ ממקור בישראל, תחויב במס בשיעור 30%, וזאת ללא זכאות לפטור, הנחה, ניכוי, זיכוי או קיזוז כלשהם, למעט הוצאות הכרוכות בהכנת הדוח השנתי. הפסד מהימורים לא יוכר כהפסד לצרכי מס.

בשנת 2016 נקבע פטור ממס אם סכום הזכייה (שהתקבל מהימור אחד, הגרלה אחת או פרס אחד) אינו עולה על 49,560 ש"ח.

חישוב מס נפרד לבני זוג העובדים ביחד

סוגיית החישוב הנפרד או המאוחד של בני הזוג היוותה שנים רבות נושא למחלוקת בין נישומים לבין רשויות המס. פסקי דין רבים היוו במהלך השנים אבני דרך לטיפול בנושא.

ביום 1.2.2012 נקבעה בבית המשפט העליון הלכה חדשה בעניין החישוב הנפרד/מאוחד ולמעשה סתמה את הגולל בפני חלק לא מבוטל של נישומים אשר בחרו בשנים האחרונות ביישום החישוב הנפרד. בית המשפט העליון קבע כי בני זוג העובדים יחד בעסק שבבעלותם אינם זכאים לבצע חישוב מס נפרד, וזאת בניגוד לפס"ד קלס.

לאור הניכוח הציבורי שהיה בנושא ולאחר הד ציבורי נרחב אישרה הכנסת ביום 30.12.2013 את תיקון מספר 199 לפקודת מס הכנסה המאפשר, בתנאים מסוימים, חישוב מס נפרד לבני זוג המועסקים יחד באותו עסק (מקור הכנסה משותף) להכנסות שהופקו החל מיום 1.1.2014. על פי התיקון לפקודת מס הכנסה, נקבע בסעיף 66(ד) כי רק בהתקיים שלושה תנאים מצטברים יתאפשר חישוב מס נפרד לבני זוג שקיימת תלות במקור ההכנסה שלהם:

1. יגיעותו האישית של כל אחד מבני הזוג נדרשת לייצור ההכנסה ממקור ההכנסה המשותף.
2. כל אחד מבני הזוג מקבל הכנסה התואמת את תרומתו לייצור ההכנסה, ממקור ההכנסה המשותף, ועומדת ביחס ישיר לתרומתו לייצור ההכנסה כאמור.
3. אם ההכנסה מופקת בבית המגורים של בני הזוג - בית המגורים משמש, דרך קבע, את מקור ההכנסה המשותף ומרבית פעילות מקור ההכנסה האמור נעשית בבית המגורים.

לעניין זה, "מקור הכנסה משותף" - מקור הכנסה של בן זוג התלוי במקור ההכנסה של בן הזוג השני.

בנוסף בוטל סעיף 66(ה) לפקודת מס הכנסה שאיפשר בעבר חישוב מס נפרד לבני זוג במצבים בהם קיימת תלות בין מקורות ההכנסה שלהם.

הקלות במיסוי לעולים חדשים ולתושבים חוזרים

החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 168 והוראת שעה), התשס"ח-2008 שנתקבל ביום 16.9.2008 מבוסס על התוכנית שגובשה, ביוזמת משרד הקליטה ורשות המסים, במסגרת פרויקט "חוזרים הביתה ב-60 לישראל" ונועדה להשלים את מאמצייה של מדינת ישראל להגדלת כמות האנשים הבוחרים במדינת ישראל כמקום בו הם רוצים לקבוע את מרכז חייהם. לפיכך, נקבעו שורת הקלות ממס ומדיווח, שיחולו על עולים חדשים ותושבים חוזרים שישווו כעולים לצורכי מס הכנסה, והכל בקשר להכנסותיהם שמופקות מחוץ לישראל.

הענקת פטור ממס לעולה חדש לכל סוגי מקורות ההכנסה בחו"ל לתקופה של 10 שנים.

עפ"י הדין הישן, ניתן פטור ממס למשך 5 שנים רק על הכנסות פאסיביות מנכסים שרכש בחו"ל (ריבית, דיבידנד, קצבה, תמלוגים ודמי שכירות), וכן זכאות לפטור למשך 4 שנים על הכנסות מעסק ובתנאי שהעסק היה פעיל לפחות 5 שנים טרם עלייתו. עם זאת ובמקביל, קובע הדין הישן פטור ממס רווח הון למשך 10 שנים, על הכנסות ממימוש הנכסים וההשקעות בחו"ל שהניבו את אותן הכנסות פטורות.

התיקון קובע באופן אחיד רחב וברור, פטור לכלל הכנסותיו של העולה, המופקות מחוץ לישראל, למשך 10 שנים מיום עלייתו לישראל, באופן שיכלול את כל הכנסותיו, בין אם מקורן במימוש נכסים והשקעות בחו"ל ובין אם מקורן בהכנסות שוטפות שהופקו מחוץ לישראל.

תיקוני חקיקה נוספים

שונה סיווגו של תושב חוזר רגיל כך שממצב שבו היה זכאי להקלות במס לאחר היעדרות של 3 שנים מישראל כתושב חוץ, שונתה התקופה לתקופה בת 6 שנים כתושב חוץ. המדובר בסל הטבות מצומצם: פטור ממס על רווחי הון ל-10 שנים והכנסות פאסיביות מחו"ל לתקופה של 5 שנים. על מנת להגביר את חזרתם של תושבים חוזרים ארצה, הושווה מעמדם של תושבים חוזרים לאלה של עולים חדשים, לעניין נקודות זיכוי בהתאם לסעיף 35 לפקודה.

בחודש 1/2011 פורסם חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 181), התשע"א-2011 (להלן - "התיקון") לפיו בחישוב המס של תושב חוזר, כהגדרתו להלן, יובאו בחשבון נקודות הזיכוי הבאות במשך 3.5 שנים ממועד ההגעה לישראל או מיום 1.1.2011, לפי המאוחר:

- 1/4 נקודת זיכוי במהלך 18 החודשים הראשונים.
- 1/6 נקודת זיכוי במהלך 12 החודשים הבאים.
- 1/12 נקודת זיכוי במהלך 12 החודשים הבאים.

תושב חוזר

תושב חוזר הינו יחיד ששב והיה לתושב ישראל מיום 16.5.2010 ועד ליום 30.9.2012, לאחר שהיה תושב חוץ במשך שש שנים רצופות. לעניין זה יראו מי שבידו תעודת תושב חוזר מאת המשרד לקליטת העלייה ולפיה שהה מחוץ לישראל שש שנים לפחות, כמי שהיה תושב חוץ במשך שש שנים רצופות. ההסדרים החלים על עולה חדש לעניין סעיף 35 לפקודה, כגון השהייה של נקודות הזיכוי עקב שירות צבאי, לימודים או תקופת שהייה בחו"ל יחולו גם על תושב חוזר. את נקודות הזיכוי ניתן לקבל באמצעות המעסיק או באמצעות פניה לפקיד השומה והצגת טופס 1507.

תרומות למוסדות ציבוריים ולקרן לאומית

סעיף 46 לפקודת מס הכנסה קובע כי תרומות למוסד ציבורי, שאושר על ידי שר האוצר, או לקרן לאומית, בסכומים העולים על 180 ש"ח, מעניקות זיכוי ממס בשיעור של 35% מסכום התרומות עבור יחידים ובשיעור השווה לשיעור מס החברות (בשנת 2016 - 25%) עבור חברות. ההטבה ניתנת גם עבור מספר תרומות נפרדות, בתנאי שהן מסתכמות יחד לסכום של 180 ש"ח לפחות ושהן ניתנו לגופים שהוכרו כ"מוסד ציבורי". שכירים יכולים לקבל את הזיכוי במסגרת השכר החודשי השוטף במהלך שנת המס שבה ניתנה התרומה, ואינם צריכים להמתין לסיום שנת המס על מנת לבקש החזרי מס. הזיכוי לא יינתן על כל תרומה מעבר ל"תקרה" שהיא 30% מההכנסה החייבת במס לאותה שנה או 9,212,000 ש"ח, לפי הנמוך מביניהם, נכון ליום 1.1.2016. אם הסכום שנתרם עולה על התקרה (כלומר עולה על 30% מההכנסה החייבת במס לאותה שנה או 9,212,000 ש"ח), ניתן להעביר את סכום התרומה העולה על הסכומים הנ"ל, לשלוש שנות המס הבאות ולצרפו לסכום התרומות באותן שנות מס, בתנאי שסכום התרומות הכולל, שבגינן ניתן זיכוי בכל שנה, לא יעלה על ה"תקרה".

הכרה בהוצאות ריבית על משכנתא של דירת המגורים - מכירת נכס

מקרקעין

סעיף 39א לחוק מס שבח מקרקעין קובע, כי תשלומי ריבית ריאלית יותרו בניכוי בחישוב השבח בעת מכירת המקרקעין (לרבות דירת מגורים), בהתקיים התנאים כדלהלן:

1. הוצאות הריבית הריאליות אינן מותרות בניכוי על פי פקודת מס הכנסה.
2. ההלוואה התקבלה לרכישת הזכות במקרקעין או לשם השבחתה.
3. ההלוואה התקבלה בסמוך לרכישת הזכות במקרקעין או להשבחתה.
4. ההלוואה אינה מ"קרוב".

לגבי זכות שאינה רשומה בפנקסי חשבונות המנוהלים בשיטה הכפולה - ההלוואה מובטחת במשכנתא או במשכון או שנרשמה הערת אזהרה, ובלבד שהרישום נעשה בסמוך לקבלת ההלוואה. בהתאם להוראת ביצוע מיסוי מקרקעין מס' 16/2003, המטפלת בהתרת הוצאות ריבית ריאלית בחישוב השבח במכירת זכות במקרקעין, ניתן לדרוש בתנאים מסוימים את הריבית על המשכנתא הפרטית, כהוצאה מוכרת למס הכנסה ואף ניתן לדרוש את הוצאות הריבית בעת מכר הדירה, למי אשר אינו מעוניין או אינו זכאי לפטור במכירת דירת המגורים.

סעיף 4(1)(3) להוראת הביצוע, דן במקרה של דירת מגורים המשמשת בשימוש מעורב, בחלקה למגורי בעליה ובחלקה משמשת בייצור הכנסה - במקרה זה הריבית ניתנת לניכוי על פי הפקודה באופן יחסי, לחלקי הנכס המשמש בייצור הכנסה, ולפיכך חלק מהוצאות הריבית המיוחסות לחלק שלא שימש בייצור הכנסה - יותרו בניכוי כנגד השבח בעת מכירת הדירה. יושם אל לב ויודגש, כי אין באמור לעיל התייחסות לעניין סיווג הנכס/דירה במישור הארנונה, ויש לבחון סוגיה זו והשלכותיה מול הרשות המקומית, בנפרד מהאמור לעיל.

"המסלול הירוק"

מאחר והוצאות הריבית הריאלית משולמות באופן שוטף על פני תקופה ארוכה טרם תביעתן בניכוי כנגד השבח, קיים חשש שיהיה קשה להוכיח את התנאים המקדמיים שפורטו לעיל. לפיכך, על מנת להקל בחובת ההוכחה המוטלת על המוכר בעת המכירה, הוחלט כי במידה שבעת רכישת הנכס ימציא הרוכש רשימת מסמכים נדרשת ויקבל אישור על נכונותם, יהא בכך כדי להוות חזקה לכאורה כי התנאים המקדמיים הקבועים בסעיף 39א לחוק נבדקו ואושרו. לאחר הגשת המסמכים ובדיקתם, יקבל הרוכש אישור ולפיו תותר לו בניכוי ריבית ריאלית וזאת בכפוף להוראת הביצוע.

כאן המקום לציין, כי קיימת גישה שמרנית הסוברת כי במקרה של דרישת הוצאות ריבית ריאלית כאמור, יש חשש שיוטל מס שבח על מכירת דירה שאילולא הדרישה הנ"ל הייתה פטורה ממס שבח, וזאת לפחות על חלק יחסי של הדירה ששימשה לצורך עסקי.

חלק ב - מיסוי שוק ההון ורווחי הון

שיעורי מיסוי שוק ההון ורווחי הון לחברות

רווח מנייר ערך בבורסה בישראל

חברה תשלם מס רווח הון בהתאם לחלק ה' לפקודה בשיעור של 25% בשנת 2016 על הכנסותיה מממוש ניירות ערך.

הכנסות פיננסיות

כל הכנסות הריבית למיניהן מתחייבות בשיעור מס החברות הרגיל, שנת 2016 - 25%.

הכנסות מדיבידנד

דיבידנד שמקורו בהכנסות שהופקו או נצמחו בישראל או שהתקבלו מחברה תושבת ישראל פטור ממס.

דיבידנד שמקורו מחוץ לישראל חייב במס בשיעור מס של 25%. לחילופין, יתחייב הדיבידנד במס חברות מלא תוך מתן זיכוי עקיף בגין המס ששולם על ההכנסה ממנה חולק הדיבידנד.

רווחי הון

שיעור המס בגין רווחי הון ריאליים בעת מכירת נכסים וניירות ערך לא סחירים וכן בעת מכירת מקרקעין מחוץ לישראל הינו בשיעור מס חברות של 25% בשנת 2016.

שיעורי מיסוי שוק ההון ורווחי הון ליחידים

רווח הון מנייר ערך בבורסה בישראל

שיעור המס ליחיד על הרווח מניירות ערך סחירים הינו בשיעור של 25% וזאת במידה ואין מדובר בהכנסה פירותית (עסקית).

במידה וההכנסה מניירות ערך (בין ישראלים ובין זרים) תיחשב להכנסה עסקית, קיים חשש ששלטונות המס ידרשו מיסים על פי שיעור המס השולי, דהיינו עד 48% בשנת 2016. אצל מוכר שהוא בעל מניות מהותי (בעל מניות המחזיק לפחות 10% ממניות החברה שמניותיה נמכרות), שיעור המס יעמוד על 30%.

רווח הון מניירות ערך זרים

על ניירות ערך זרים שנרכשו עד ליום 31.12.2004 יחול שיעור מס ליניארי כדלקמן:
על רווח הון הריאלי שנצמח עד ליום 31.12.2004 - 35% ואילו יתרת הרווח תתחייב בשיעור מס של 25%.

הכנסות פיננסיות

יחיד חייב במס בגין הכנסות ריבית על פיקדונות ותוכניות חיסכון (שנפתחו החל מיום 8.5.2000), בין אם מקורם בארץ ובין בחו"ל וכן על התשואה הנצברת על הפקדות מעבר לתקרה שנקבעה ע"י שלטונות המס בעת פדיון קופות גמל וקרנות השתלמות. שיעור המס נקבע על 25% למעט במכשירים שאינם צמודים שימושו בשיעור של 15%. כאן המקום לציין, כי קיימים מספר פטורים המתייחסים לגמלאים ולבעלי הכנסות נמוכות.

הכנסות מדיבידנד

שיעור המס החל על דיבידנד אצל יחיד או חברה משפחתית הינו בשיעור של 25%. לגבי בעל מניות מהותי (המחזיק לפחות 10% ממניות החברה משלמת הדיבידנד) שיעור המס יעמוד על 30%.

רווחי הון

שיעור המס בגין רווחי הון ריאליים (בידי יחיד ובידי חברה משפחתית) בעת מכירת נכסים וניירות ערך לא סחירים וכן בעת מכירת מקרקעין מחוץ לישראל הינו בשיעור של 25%. לגבי בעל מניות מהותי שיעור מס רווחי הון יעמוד על 30%. לגבי מכירת נכסים שנרכשו לפני 1.1.2003 יחול שיעור המס באופן ליניארי כדלקמן: על רווח ההון שנוצר החל ממועד הרכישה ועד ליום 31.12.2002 יחול שיעור המס השולי (עד 48% בשנת 2013), על רווח ההון מיום 1.1.2003 ועד ליום 31.12.2011 יחול שיעור מס שולי של 20% ועל רווח ההון מיום 1.1.2012 ועד ליום המכירה יחול מס בשיעור 25%.

מס יסף

במסגרת החוק לצמצום הגרעון ולשינוי נטל המס (תיקוני חקיקה), התשע"ד-2012, נוסף סעיף חדש ומכוחו מוטל מס נוסף בשיעור 2% על הכנסתו החייבת של יחיד שהכנסתו השנתית החייבת עולה על 803,520 ש"ח.

המבחנים על פיהם תחשב ההכנסה מניירות ערך להכנסה פירותית ומתי תחשב להכנסה הונית:

1. מבחן התדירות: תדירות עסקאות גבוהה מצביעה על פעילות עסקית.
2. מבחן תקופת ההחזקה בנכס: תקופת החזקה קצרה עשויה להצביע על פעילות עסקית. רכישת ניירות ערך ומכירתם באותו חודש יכולה עדיין להיחשב כפעולה הונית. יצוין, כי סוגו של הנכס משמעותי גם במבחן זה. פעולות בניירות ערך בפרק זמן קצר יכול שתסווגנה כפעולות הונית בעוד שלגבי פעולות בנכסים אחרים, יתכן ואותו פרק זמן היה מאפיין פעולה פירותית.
3. מבחן הבקיאיות והמומחיות: פעילות בתחום הבקיאיות והמומחיות מעידה על פעילות עסקית. חלק גדול מהפעילות בבורסה מתבצעת באמצעות בנקים, יועצי השקעות ו/או ברוקרים. השקעה באמצעותם לא הופכת את הרווחים מהשקעה הונית להכנסה עסקית בשל כך בלבד. לעומת זאת, כאשר מתבצעת פעילות בתיק האישי של מי שהתמחותו ועיסוקו הוא בתחום זה, יכול שתהא זו אינדיקציה לסיווג הרווחים כעסקיים.

4. מבחן היקף ההשקעה: היקף השקעה גבוה יכול להצביע על פעילות עסקית. יצוין, כי ליישום מבחן זה יש להתחשב בהיקף ההשקעה בהשוואה להיקף פעילות הנישום בתחומים אחרים ובשים לב למשאביו הכספיים.
- בחינת היקף ההשקעה, צריכה להיעשות בזהירות תוך תשומת לב מיוחדת לנסיבות הספציפיות שכן דווקא אצל נישומים שמבצעים פעולות השקעה לא עסקיות בחסכוניותיהם יכולים מחזורי ההשקעה לעלות על מחזורי פעילותם העסקית האחרת.
5. מבחן המימון: על פי מבחן זה מימון פעילות בהון זר (לעומת הון עצמי), בעיקר אשראי לזמן קצר, מעיד על פעילות עסקית.
6. מבחן הארגון: קיומו של מנגנון, צוות עובדים, מקום עבודה קבוע, מערך רישומי ותיעוד מסודר יש בהם להצביע על קיומו של עסק.
7. מבחן ההבשלה וההשכחה: על פי מבחן זה ביצוע פעולות להעלאת ערך הנכס מצביע על פעילות עסקית.
8. מבחן טיב הנכס: טיבו של הנכס יכול גם הוא להשליך על סווג ההכנסה. אופי ספקולטיבי של ניירות ערך יכול להצביע על פעולות עסקיות.

על פי עמדת מס הכנסה, סיווג ההכנסה ייקבע עפ"י שקלול כל המבחנים וקיומו של מבחן אחד או מספר מבחנים, לא תגרום בהכרח לסיווג ההכנסה כהכנסה עסקית ובכל מקרה יש להתייחס לנסיבות הספציפיות.

להלן טבלה מרכזת לשיעורי המס:

שיטת החישוב	שיעור המס		
	מ-2012	עד 2011	
לניארית (2)	25%/30% (1)	20%/25% (1)	רווח הון/שבח ריאלי
(3)	25%/30% (1)	20%/25% (1)	דיבידנד
לניארית (2)	25%	20%	ריבית ודמי ניכיון - צמוד
-	ללא שינוי	15%	ריבית ודמי ניכיון - לא צמוד
(4)	25%	20%	ריבית על תכניות חיסכון ופיקדונות
(5)	25%/30% (1)	20%/25% (1)	רווח הון מני"ע סחירים

1. שיעור המס הגבוה בכל משבצת, מתייחס לבעל מניות מהותי.
2. שיטת חישוב לניארית - במכירה של נכס שנרכש לאחר 1.1.2003 ייערך חישוב לניארי יחסי לשתי תקופות: לגבי חלק תקופה שמיום הרכישה עד 31.12.2011 יחול מס בשיעור 20%/25%, לפי העניין, ועל יתרת התקופה יחול מס בשיעור של 25%/30%, לפי העניין. במכירת נכס שנרכש לפני 1.1.2003, יבוצע חישוב לניארי ל-3 תקופות כך שלגבי חלק התקופה שעד ליום 1.1.2003 יחול מס שולי (עד 48% בשנת 2013).
3. כל הדיבידנד שחולק החל מ-1.1.2012 **ללא קשר למועד הפקת הרווחים**.
4. התיקון חל על ריביות שנצברו החל מ-1.1.2012. לגבי ריבית בפיקדונות ותכניות חיסכון שנפתחו לפני 1.1.2012, יחול הדין החדש רק על ריבית שתצמח מהמועד הראשון שבו ניתן למשוך את הכספים ללא הרעה בתנאי החיסכון ("נקודת יציאה" ראשונה) והחישוב יהא לניארי.
5. **ניירות ערך סחירים - אין חישוב לניארי.**

חובת דיווח על רווחי הון ממכירת נכס ותשלום מקדמה

חלה חובה לדווח תוך 30 יום על כל מכירה הונית, בין אם נבע מהמכירה רווח הון או שנוצר הפסד הון ולשלם מקדמה מסכום המס החל על הרווח, במידה והיה כזה. לגבי ניירות ערך הרשומים למסחר בבורסה (בישראל או מחוץ לישראל) או לגבי מכירת קרן נאמנות נקבע שבכל מקרה בו נוכח במועד מכירתן מס במקור מרווח ההון, לא יהיה צורך בדיווח כאמור.

באם לא נוכח מס במקור מרווח ההון והמוכר חייב בהגשת דוח שנתי, נקבע כי המוכר יהיה חייב בהגשת דוח על רווח ההון ותשלום המקדמה בגין רווח ההון, פעמיים בשנה: ביום 31 ביולי בשל מכירות שהיו במחצית הראשונה של השנה וב-31 בינואר של השנה העוקבת, בגין מכירות שהיו במחצית השנייה של השנה.

הקלות במיסוי על הכנסות מדיבידנד מחוץ לישראל (תיקון 169)

ביום 29.12.2008 פורסם תיקון מס' 169 לפקודת מס הכנסה, במסגרת תוכנית להאצה כלכלית שנועדה לסייע למשק הישראלי להתמודד עם המשבר הכלכלי העולמי. בתיקון נקבע תמריץ לחברות ישראליות למשוך רווחים מחברות זרות לישראל ולהשקיעם בכלכלה המקומית. בנוסף נקבעו תמריצים לתושבי חוץ להשקיע בשוק ההון בישראל ובחברות ישראליות, וזאת בדרך של פטור ממס בגין רווחי הון מניירות ערך של חברות ישראליות ופטור ממס על הכנסות ריבית מניירות ערך ואג"ח הנסחרים בישראל. תחולת התיקון מיום 1.1.2009.

להלן עקרי התמריצים שנקבעו בתיקון:

פטור מס על הכנסה של תושב חוץ מריבית, דמי ניכיון או הפרשי הצמדה

הכנסתו של תושב חוץ מריבית, דמי ניכיון או הפרשי הצמדה שמקורם באג"ח שהנפיקה חברה תושבת ישראל והוא נסחר בבורסה בישראל תהא פטורה ממס. זאת בנוסף לדין הקיים הקובע, שרווחי השקעה באג"ח ממשלתי פטורים ממס בידי תושבי חוץ. הפטור לא יחול על מי שהוא בעל מניות מהותי בחברה המנפיקה ולא על צד שהוא "קרוב" לחברה. כמו כן, מי שעובד בחברה המנפיקה או נותן לה שירותים או בעל "יחסים מיוחדים עמה" אינו נהנה מהפטור אלא אם הוכח כי התמורה היא תמורה מקובלת. יובהר, כי תחולת הפטור הינה בגין ריביות ששולמו החל מיום 1.1.2009 ללא קשר למועד צבירת הריבית.

פטור ממס לתושב חוץ על רווחי הון מניירות ערך

על פי הדין הקיים ניתן פטור ממס לתושב חוץ על רווחי הון ממכירת מניות בחברה תושבת ישראל כפוף למספר התניות כגון: החברה הינה עתירת מו"פ, נייר הערך נסחר בבורסה בישראל ותושב החוץ הינו תושב מדינת אמנה. התיקון קובע הרחבת קשת הנהנים, ומקנה פטור ממס לכל תושב

חוץ על רווחי הון מניירות ערך שאינם נסחרים בבורסה בישראל. יוזכר, כי רווחי הון של תושב חוץ שמקורם בניירות ערך הנסחרים בבורסה ממשיכים להיות פטורים ממס כבעבר. דרישות הדיווח בישראל, כמו גם התנאי שלפיו דווחה המכירה במדינת התושבות, בוטלו. פטור זה מתקיים גם אצל מי שהוא עולה חדש או "תושב חוזר ותיק". תחולת הסעיף המתוקן הינה ביחס לני"ע שנרכשו החל מ-1.1.2009 (יום תחילת התיקון).

החל מה-16.12.2011 בוטל הפטור ממס לתושב חוץ על רווח הון ממכירת מלווה מדינה קצר מועד וכן הריבית מאותם ניירות.

קיזוז הפסדי הון

1. ניתן לקזז הפסדי הון בידי יחיד/חברה כנגד רווחי הון ריאליים, גם בגין פעילות בניירות ערך סחירים וגם אם הרווחים/הפסדים נוצרו בישראל ו/או מחוץ לישראל (בכפוף להוראות המעבר ובכפוף להוראות פקודת מס הכנסה בנושא).
  2. ניתן לקזז הפסדי הון ממכירת נייר ערך (סחיר או לא) כנגד הכנסות מריבית או דיבידנד מאותו נייר ערך או כנגד הכנסות מריבית או דיבידנד בשל ניירות ערך אחרים, ובלבד ששיעור המס החל על הריבית או הדיבידנד שקיבל אותו אדם לא יעלה על 25%.
- יש לשים לב שהחל משנת 2012 לא ניתן לקזז מהפסד הון דיבידנד שקבלו בעלי שליטה מחברות שבהן נחשבו כ"בעל מניות מהותי" מאחר ושיעור המס הינו 30%, שיעור העולה על התקרה המאפשרת קיזוז כ"ל 25%.

טבלה מרכזת לעניין קיזוז הפסדי הון:

רווח הון מנכס לא סחיר בחו"ל	רווח הון מנכס לא סחיר בישראל	ריבית מפיקדונות בבנקים או מתוכנית חסכון	דיבידנד מני"ע (*)	ריבית מני"ע (*)	רווח הון מני"ע נסחרים בחו"ל	רווח הון מני"ע נסחרים בישראל	סוג ההכנסה סוג ההפסד
ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	לא ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	הפסד מני"ע נסחרים בישראל
ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	לא ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	הפסד מני"ע נסחרים בחו"ל
ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	לא ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	הפסד הון מני"ע לא סחיר בארץ
ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	לא ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	הפסד הון מני"ע לא סחיר בחו"ל

(*) בנסיבות בהן מדובר בקיזוז הפסדי הון כנגד הכנסות ריבית ודיבידנד שאינם נובעים מנייר הערך שמומש, הקיזוז כאמור יתאפשר כל עוד שיעור המס על הריבית או הדיבידנד אינו עולה על 25%.

חלק ג - מיסוי מקרקעין

מס שבח

סעיף 6 לחוק קובע כי מס שבח מקרקעין יוטל על השבח במכירת זכות במקרקעין.

מס שבח מקרקעין הנו למעשה מס רווח הון, המוטל על מוכר זכות במקרקעין/מבצע פעולה באיגוד מקרקעין בישראל אשר אינה מהווה בידיו "מלאי עסקי".

המס מוטל במקרה בו למוכר נוצר רווח ממכירת הזכות במקרקעין. לא יוטל מס במקרה של הפסד.

לעניין שיעורי המס והזיכויים ממנו, יראו את השבח כחלק מההכנסה החייבת במס הכנסה בשנת המס שבה נעשתה המכירה.

החוק קובע את דרך חישוב השבח, את ההוצאות המותרות בניכוי, את ההוראות לקביעת יום המכירה ושוי המכירה ואת ההוראות לקביעת יום הרכישה ושוי הרכישה. בנוסף, קובע החוק פטורים שונים והקלות ממס.

חישוב המס

בעת מכירת זכות במקרקעין נוצר שבח המהווה את סכום ההפרש בין שוי מכירת הזכות לשוי רכישתה בניכוי הוצאות ובתוספת פחת. השבח מגלם בתוכו שני מרכיבים: שבח ריאלי וסכום אינפלציוני.

להלן שיעורי המס החלים על השבח הריאלי בידי יחיד (בידי חברה - 25% על כל השבח הריאלי).

1. **שבח ריאלי עד יום התחילה** - המהווה את השבח הריאלי שנצבר מיום רכישת הזכות ועד ליום 6.11.2001 - שיעור המס החל הוא המס השולי של היחיד בשנת המכירה.
2. **השבח הריאלי לאחר יום התחילה ועד למועד השינוי** - המהווה את השבח הריאלי שנצבר מיום 7.11.2001 ועד ליום 31.12.2011 - שיעור המס החל - עד 20%.
3. **יתרת השבח הריאלי לאחר מועד השינוי** - המהווה את השבח הריאלי שנצבר מיום 1.1.2012 ועד ליום המכירה - שיעור המס החל - עד 25%.

הסכום האינפלציוני מורכב מ-2 תקופות, כמפורט להלן:

1. **סכום אינפלציוני חייב** - המהווה את חלק הסכום האינפלציוני שנצבר מיום הרכישה ועד ליום 31.12.1993 - שיעור המס החל - 10%.
2. **יתרת הסכום האינפלציוני** - המהווה את חלק הסכום האינפלציוני שנצבר מיום 1.1.1994 ועד ליום המכירה - פטור ממס.

מס רכישה

סעיף 9(א) לחוק קובע כי במכירת זכות במקרקעין יהא הרוכש חייב במס רכישה.

מס הרכישה הינו בשיעור משווי העסקה. בנכסים שאינם מהווים דירת מגורים, שיעור המס קבוע לכל השווי (6%) ואילו בדירות שישמשו למגורים שיעור המס מדורג.

כמו כן קיימות תקנות מיסוי מקרקעין (שבח, מכירה ורכישה) (פטור ממס רכישה), התשל"ה-1974 הקובעות פטורים והקלות ממס רכישה.

הקלות ממס השבח

שיעור מס היסטורי

סעיף 48א(ד)(1) לחוק העיקרי קובע כי ברכישות עד 1948 לא יעלה המס על 12% וברכישות בשנות המס 1948 ועד 1960 לא יעלה המס על 12% מהשבח ועוד 1% לכל שנה משנת המס 1949 ועד לשנת הרכישה.

בסעיף 48א(ד)(2) נקבע כי במכירת זכות במקרקעין ע"י חברה שהכנסתה מעסק או ע"י יחיד שקיבל את הזכות הנמכרת אגב פירוק מחברה כאמור, יתווסף 1% על שיעורי המס לפי פסקה (1) לכל שנה החל משנת 2005 ועד לשנת המכירה.

בסעיף 48א(ד)(3) נקבע כי במכירת זכות במקרקעין או בפעולה באיגוד בידי מי שפסקה (2) לעיל אינה חלה עליו יתווספו על שיעורי המס לפי פסקה (1) שיעורים מיוחדים החל משנת 2011. עם עדכון שיעורי המס לפי החוק, הוגבל שיעור המס ההיסטורי לגבי יחיד לשיעור מס של 25%, לבעל מניות מהותי - 30% ולחבר בני אדם - 25%.

בחוק נקבעה הוראת שעה המתייחסת ליחיד הן במכירת זכות במקרקעין והן בפעולה באיגוד והיא קובעת עליה מדורגת בשיעור המס המוגבל החל משנת 2012 ועד לשנת 2017 לגבי מי ששיעור המס המחושב שלו לפי פסקה (2) או (3) לעיל עולה על 20%.

פריסת המס על השבח הריאלי - סעיף 48א(ה)

החוק מאפשר למוכר לבקש שהמס על השבח הריאלי יחושב כאילו נבע בחלקים שנתיים שווים (להלן - "פריסה"). את בקשת הפריסה יש להגיש על גבי טופס 7003.

להלן התנאים להחלת חישוב פריסה:

1. המוכר הינו תושב ישראל.
2. תקופת הפריסה המרבית הינה ל-4 שנים או "תקופת בעלות בנכס", לפי הנמוך שביניהם. תקופת הפריסה תיקבע בהתאם לבקשת הנישום ויכולה להיות לתקופה הקצרה מ-4 שנים. תחילת הספירה של תקופת הבעלות בנכס הנה בשנה הראשונה שלאחר המועד שבו הגיעה הזכות לידי המוכר וסיומה בשנת המכירה.

3. המוכר הגיש דוחות לפי סעיף 131 לפקודה בעבור שנות המס שבתקופת הפריסה, למעט שנות מס שלגביהן טרם חלף המועד להגשת דוחות אלה.

אופן חישוב המס על השבח הריאלי על פי פריסה

השבח הריאלי יחולק למספר שנות המס בפריסה. בכל אחת משנות המס בתקופת הפריסה, יצורף חלק השבח הריאלי להכנסה החייבת של המוכר. חישוב המס ייעשה בהתחשב בשיעורי המס החלים על כלל הכנסתו החייבת של המוכר, לפי הוראות פקודת מס הכנסה ובהתחשב ביתרת נקודות הזיכוי שזכאי להן המוכר בכל אחת משנות המס הרלוונטיות. יש לציין כי השבח הריאלי יהיה השלב הגבוה ביותר בסולם ההכנסה החייבת.

קיזוז הפסדים

מס שבח מהווה מקדמה על חשבון מס ההכנסה. נישום אשר צבר הפסד עסקי/הון לתום שנת המס שקדמה למכירה והמציא אישור מקורי על גבי טופס 1271א מפקיד השומה על גובה וסוג ההפסד, יוכל להפחיתו מהשבח.

אופן קיזוז ההפסדים:

הפסד עסקי יקוזז כנגד השבח הריאלי והסכום האינפלציוני החייב. כל 1 ש"ח הפסד יקוזז כנגד 1 ש"ח שבח ריאלי/סכום אינפלציוני חייב (המוכר יכול לבקש כי לא יקוזז ההפסד כנגד הסכום האינפלציוני).
הפסד הון יקוזז תחילה כנגד השבח הריאלי והיתרה תקוזז כנגד הסכום האינפלציוני החייב. כל 1 ש"ח הפסד יקוזז כנגד 1 ש"ח שבח ריאלי וכל 1 ש"ח הפסד יקוזז כנגד 3.5 ש"ח מהסכום האינפלציוני החייב.

חישוב ליניארי חדש במכירת דירת מגורים מזכה שנרכשה לפני 1.1.2014

- הוספת סעיפים 48א(ב) ו-48א(ב3) (בכפוף להוראת המעבר בשנים 2014-2017):
1. סעיף 48א(ב2) קובע כי במכירת דירת מגורים מזכה שיום רכישתה היה לפני יום המעבר [1.1.2014], יהיה השבח הריאלי עד יום המעבר פטור ממש ועל יתרת השבח הריאלי לאחר יום המעבר יחול מס בשיעור הקבוע בסעיף קטן 48א(ב1).
  2. סעיף 48א(ב3) מחיל את הוראות סעיף 48א(ב2) רק על מרכיב דירת מגורים בתוספת הפטור הנוסף לפי סעיף 49א - ולא על זכויות הבניה.

יודגש כי השבח האינפלציוני במכירת דירת מגורים מזכה - פטור כולו ממש.

חובת דיווח על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין

על פי סעיף 75 לחוק מיסוי מקרקעין, חלה חובה לדווח תוך 30 יום על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין. יודגש, כי החל מתיקון 76 לחוק (1.8.2013) כל הקצאת מניות כאמור חייבת במס רכישה.

פטורים ממס שבח

בחוק מיסוי מקרקעין נקבעו מספר פטורים ממס שבח כשהשכיח שבהם הוא הפטור במכירת דירת מגורים מזכה (פרק חמישי 1 לחוק).
במסגרת תיקון 76 לחוק שונה מהותית פרק חמישי 1 לחוק החל מתאריך 1.1.2014 וכן נקבעו הוראות מעבר לתקופה שבין 1.1.2014-31.12.2017.

פטור לדירת מגורים מזכה

להלן התנאים המצטברים לזכאות לפטור ממס שבח:

המוכר הינו תושב ישראל, או תושב חוץ שאין לו דירת מגורים במדינה שבה הוא תושב (נדרש אישור משלטונות המס באותה מדינה כי אין לו דירה כאמור)

הדירה עונה להגדרת דירת מגורים:

1. בניית הדירה נסתיימה - יודגש כי דירה שבנייתה טרם נסתיימה, גם אם הקבלן התחייב לסיים בנייתה, לא תיחשב כדירת מגורים לצורך קבלת הפטור.
2. הדירה בבעלות או בחכירת יחיד ולא חברה.
3. הדירה אינה מהווה מלאי עסקי אצל המוכר.
4. הדירה משמשת בפועל למגורים, או לחילופין מיועדת לשמש למגורים קרי עליה לכלול את כל המתקנים הנדרשים למגורים (כמו מטבח, אמבטיה, שירותים וכו').

דירת המגורים הנה דירת מגורים מזכה:

- הדירה "שימשה בעיקרה למגורים" באחת משתי החלופות הבאות:
1. 80% ממועד הרכישה [לא לפני 1.1.98] ועד למועד המכירה.
  2. ארבע שנים שקדמו למכירה.

הפטור יינתן עד לשווי מכירה של 4,456,000 ש"ח, ההפרש בין שווי המכירה לסכום זה, ייחשב כדמי מכר של זכות אחרת בדירת מגורים מזכה, שהמס בגינה יחושב באופן יחסי ובהתאם להוראות סעיף 48א(ב).

תנאים מוקדמים נוספים:

1. על המוכר לבקש את הפטור במפורש.
2. המבקש ליהנות מן הפטור חייב למכור את כל זכויותיו בדירת המגורים. אם המוכר מכר חלק מזכויותיו בדירה ולא את כולה, או שהמוכר הותיר בידיו זכויות, כגון זכות הבעלות עם החכרת הדירה, המוכר לא יהיה זכאי לפטור ממס שבח בעת מכירתה. האמור לעיל לא יחול במכירת חלק מדירת מגורים מזכה במסגרת עסקת קומבינציה, שאז יינתן פטור יחסי בהתאם לחלק הנמכר.

המסלולים לפטור ממס שבח

1. הפטור אחת ל-4 שנים בוטל בתיקון 76 לחוק.
2. פטור לדירה שהתקבלה בירושה - הזכאות לפטור על פי סעיף זה תחול על מי שעומד בתנאים המצטברים הבאים:
  - 2.1 בעת פטירתו היה המוריש בעלים של דירה אחת בלבד.
  - 2.2 אילו המוריש היה מוכר את הדירה הוא היה זכאי לפטור.
  - 2.3 הירש הנו צאצאו של המוריש או בן-זוגו של המוריש או בן-זוגו של הצאצא. שימוש בפטור לפי סעיף זה אינו חוסם את מקבלו מלהשתמש בפטור נוסף לפי עילת הפטור לדירה יחידה.
3. פטור לדירה יחידה - מוכר דירת מגורים מזכה שהיא דירתו היחידה והמוכר הוא בעל הזכות בה במשך 18 חודשים לפחות מיום שהייתה לדירת מגורים, זכאי לפטור ממס שבח במכירתה. אם נתקבל פטור על פי סעיף זה, יש להמתין 18 חודשים לקבלת פטור נוסף על פי הסעיף. בתיקון, בוטל התנאי הדורש שבמשך 4 השנים אחרונות לא הייתה למוכר יותר מדירה אחת בעת ובעונה אחת. מוכר יחשב כבעל דירת מגורים אחת גם אם ברשותו בנוסף:
  - 3.1 דירה שנרכשה במהלך 18 החודשים שקדמו למכירת הדירה הנדונה כתחליף לה.
  - 3.2 דירה שחלקו של המוכר בבעלותה אינו עולה על 1/3.
  - 3.3 דירה שהושכרה למגורים בשכירות מוגנת לפני 1.1.1997.
  - 3.4 חלק מדירת ירושה בשיעור של עד 50% - ללא קשר לזהות המוריש [החל מ 6.4.16]
  - 3.5 דירה שנתקבלה בירושה והתקיימו בה תנאי סעיף 49(ב)(5)(א) ו-(ב).
4. פטור חד-פעמי למכירת שתי דירות - מוכר זכאי לפטור במכירת שתי דירות מגורים יחדיו לשם רכישת דירה אחת במקומן, בהתקיים התנאים המצטברים הבאים:
  - 4.1 התא המשפחתי לא ניצל בעבר פטור ממס לפי סעיף 49(ה) (הפטור הוא חד-פעמי).
  - 4.2 הדירה הנמכרת ("הדירה הראשונה") היא "דירת מגורים מזכה".
  - 4.3 במועד המכירה של הדירה הראשונה יש בבעלותו דירת מגורים נוספת אחת בלבד.
  - 4.4 המוכר מכר את הדירה הנוספת ("הדירה השנייה") בפטור ממס לפי פרק חמישי 1 לחוק בתוך 12 חודשים מיום מכירת הדירה הראשונה.
  - 4.5 המוכר רכש בשנה שלפני מכירת הדירה השנייה או ירכוש בשנה שלאחר מכירת הדירה השנייה דירת מגורים שלישית (להלן - "הדירה החלופית"). לענין זה יודגש כי אין מניעה שהדירה החלופית תרכש לפני שתי הדירות שנמכרו, וזאת בתנאי שלא תחלוף יותר משנה מאז רכישת הדירה החלופית ועד למכירת הדירה השנייה.
  - 4.6 שוויה של הדירה החלופית שווה לפחות לשלושה רבעים משווי שתי הדירות הנמכרות.

- 4.7. שווי שתי הדירות הנמכרות אינו עולה על מדרגת "שווי מרבי של הדירות" שנקבע בסעיף.
- 4.8. אם שווי שתי הדירות הנמכרות אינו עולה על מדרגת "שווי שתי הדירות הנמכרות יחד" כפי שנקבע בסעיף, יינתן פטור מלא במכירת הדירה הראשונה.
- 4.9. אם שווי שתי הדירות הנמכרות הוא בין שתי מדרגות השווי יינתן פטור במכירת הדירה הראשונה על ההפרש שבין שווי הדירה השנייה לבין מדרגת "שווי שתי הדירות הנמכרות יחד".
- יראו את יתרת שווי הדירה הראשונה, כדמי מכר של זכות אחרת במקרקעין (לא דירת מגורים מזכה) ועל היתרה ישולם מס בשיעורים הרגילים (להלן - "הסכום העודף"). במקרה כזה, יחושבו שווי הרכישה והניכויים המותרים, כיחס שבין הסכום העודף לבין השווי המלא שנתקבל במכירת הדירה הראשונה.
- 4.10. בהתאם להוראות החוק - מי שב-1.1.14 היו לו שתי דירות ויותר לא יוכל לעשות שימוש בסעיף פטור 49 במהלך תקופת המעבר ויוכל להשתמש בסעיף זה על פי תנאיו רק החל מ-1.1.18.

מתנות לקרובים

1. תוקן סעיף 62(א) - מכירת זכות במקרקעין והקניית זכות באיגוד ללא תמורה מיחיד לקרוב - יהיו פטורים ממס. לעניין זה "קרוב" - קרוב כאמור בפסקאות (1) ו-(2) להגדרה "קרוב" שבסעיף 1 וכן אח או אחות, לגבי זכות שקיבלו מהורה או מהורי הורה בלא תמורה, או בירושה.
2. המשמעות היא שאח ואחות אינם קרובים יותר אלא רק לעניין זכות שקיבלו מהורים בירושה או במתנה.
3. בוטל סעיף 62(ב).

תקופת צינון

סעיף 49 קובע תקופת צינון במכירת דירת מגורים מזכה בפטור ממס שהתקבלה במתנה נקבעה ל- 3 או 4 שנים, כתלות במגורים בדירה בדרך קבע ע"י המוכר בלבד ולא בזהות נותן המתנה או במצבו המשפחתי של המוכר.

הוראות המעבר

1. יום המעבר נקבע ליום 1.1.2014.
2. תקופת המעבר הינה התקופה שמיום 1.1.2014 ועד ליום 31.12.2017.
3. בתקופת המעבר יוכל "מוכר אחד" למכור 2 דירות מגורים מזכות בלבד לפי החישוב הליניארי החדש בסעיף 48(ב2) לחוק ובלבד שמתקיימים התנאים הבאים:

- 3.1 במכירה של לפחות אחת משתי דירות המגורים בתקופת המעבר, המוכר היה זכאי לפטור ממס לפי סעיף 49ב(1) לחוק מיסוי מקרקעין, כנוסחו ערב יום המעבר, אילו הסעיף האמור היה עומד בתוקפו במועד המכירה כאמור;
- 3.2 במכירה של דירת מגורים שנתקבלה במתנה לפני יום המעבר, מתקיימים התנאים הקבועים בסעיף 49 לחוק מיסוי מקרקעין, כנוסחו ערב יום המעבר;
- 3.3 המכירות אינן לקרוב כהגדרתו בסעיף 1 לחוק מיסוי מקרקעין, בין בתמורה ובין שלא בתמורה;
4. מכירת דירה שלא תעמוד בתנאים המפורטים לעיל תחויב במס בהתאם להוראות סעיף 48' לחוק כנוסחו ערב יום המעבר.
5. במכירת דירת מגורים מזכה בתקופת המעבר על ידי מוכר שקיבל את הדירה כמתנה פטורה ממס לפי סעיף 62 לחוק מיסוי מקרקעין בתקופה שמיום התחילה (ה-1.8.2013) עד תום תקופת המעבר, יראו את נותן המתנה, לעניין הוראות המעבר, כאילו הוא המוכר;
6. במכירת דירת מגורים מזכה בתקופת המעבר, לא יחול סעיף 49ב(2) לחוק מיסוי מקרקעין, על מי שביום המעבר הייתה לו יותר מדירת מגורים אחת בישראל ובאזור כהגדרתו בסעיף 16א לחוק מיסוי מקרקעין; לעניין מניין הדירות כאמור תחול החזקה שבסעיף 49ג לחוק מיסוי מקרקעין.

חלק ד - מס ערך מוסף

חובת דיווח מע"מ מקוון

לשם הגברת האכיפה ומניעת הונאות בתחום המע"מ נקבעה חובת דיווח מקוון לצורכי מע"מ כשתכלית השינוי הינה להגברת האכיפה ומניעת הונאות בתחום המע"מ (בעיקר בתחום החשבוניות הפיקטיביות).

במסגרת תיקון מספר 37 לחוק מס ערך מוסף אשר פורסם ביום 23.7.2009, שונה חוק מס ערך מוסף בנוגע לתוכן הדיווח התקופתי, אופן הגשתו ועוד.

בעקבות התיקון נידרש חלק מציבור העוסקים להגיש דיווח מפורט על עסקאותיהם ותשומותיהם. הדיווח המפורט מוגש בתדירות חודשית באופן מקוון והוא כולל מידע מפורט על העסקאות והתשומות בתקופת הדיווח.

חובת הדיווח המפורט חלה בהדרגה על אוכלוסיות שונות של החייבים במס כהגדרתם בחוק על-פי היקף וסוג פעילותם, כמפורט:

החל משנת 2012

1. עוסקים שמחזור עסקאותיהם השנתי בשנת 2011 גבוה מ-2.5 מיליון ש"ח ו/או עוסקים החייבים בניהול ספרי חשבונות בשיטה הכפולה לפי הוראות ניהול פנקסים.
2. מלכ"רים אשר מחזורם השנתי לשנת 2010 גבוה מ-20 מיליון ש"ח.
3. מוסדות כספיים אשר מחזורם השנתי לשנת 2010 גבוה מ-4 מיליון ש"ח.

החל משנת 2013

1. עוסקים שמחזור עסקאותיהם השנתי בשנת 2012 גבוה מ-2.5 מיליון ש"ח ו/או עוסקים החייבים בניהול ספרי חשבונות בשיטה הכפולה לפי הוראות ניהול פנקסים.
2. מלכ"רים אשר מחזורם השנתי לשנת 2011 גבוה מ-20 מיליון ש"ח.
3. מוסדות כספיים אשר מחזורם השנתי לשנת 2011 גבוה מ-4 מיליון ש"ח.

בשנים 2014 ו-2016

1. כל העוסקים שמחזור עסקאותיהם השנתי בשנת 2015 גבוה מ-1.5 מיליון (בשנת 2014 גבוה מ-2 מיליון ש"ח ובשנת 2013 גבוה מ-2.5 מיליון ש"ח).
2. יוברה, כי בכל הנוגע ליחידים לא חל שינוי מהמצב הקיים עד לשנת 2013, דהיינו, חובת הדיווח, חלה רק על יחידים שמחזורם 2.5 מיליון ש"ח ומעלה.
3. מלכ"רים אשר מחזורם השנתי גבוה מ-20 מיליון ש"ח.
4. מוסדות כספיים אשר מחזורם השנתי גבוה מ-4 מיליון ש"ח.

רשות המיסים התחייבה, כי עד וכולל שנת 2017 לא יורחב מעגל חייבי הדיווח המקוון, אם בכלל.

עוסק פטור

"עוסק פטור" פטור מתשלום מס עסקאות ומנגד אינו רשאי לנכות מס תשומות (זאת, פרט לסוגי עסקאות מסוימות), ובנוסף לכך הוא פטור מהגשת דוחות תקופתיים. עם זאת, עליו להצהיר עד ליום 31 בינואר בכל שנה על מחזור עסקאותיו בשנה שחלפה. בשנת 2016 נחשב כעוסק פטור, מי שמחזור עסקאותיו אינו עולה על 99,006 ש"ח לשנה.

החובה לדרוש חשבונית מס ואי תשלום במזומן

חוק מס ערך מוסף קובע כי ברכישה לצורכי העסק, של נכסים או שירותים בסכום שמעל 306 ש"ח, אך לא יותר מ-20,000 ש"ח, על הרוכש לדרוש ממוכר, שהוא עוסק מורשה חשבונית מס או לשלם בהעברה בנקאית, בכרטיס אשראי או בשיק שהוא חתום עליו כמושך ונאמר בו, כי התשלום הוא למוכר בלבד.

ברכישה כאמור בסכום שמעל 20,000 ש"ח או יותר, חייב הרוכש לדרוש ממוכר שהוא עוסק מורשה חשבונית מס ולא ישלם בשטרי כסף, ואם שילם בשיק מוסב יוסיף על גב השיק את שמו, חתימתו ומספר הרישום במשרד מס ערך מוסף.

דיווח על בסיס מזומן לנותני שירותים ויצרנים קטנים

בשנים האחרונות עברו מספר תיקונים לחוק מע"מ אשר הרחיבו משמעותית את אוכלוסיית המדווחים על בסיס מזומן. כאשר עוסק נדרש לשלם את המע"מ על בסיס מצטבר, הוא מחויב לשלם את המע"מ גם בטרם קיבל את מלוא התמורה בגין העסקה (מכר או מתן שירות). תיקון מספר 41 שינה את המצב וקבע כי החיוב במע"מ בגין מתן שירותים יהא ככלל, על בסיס מזומן, דהיינו שהחיוב במע"מ יחול עם קבלת התמורה ועל הסכום שהתקבל. תיקון מספר 41 הריב מיום 1.1.2011 את הזכאות לדיווח למע"מ על בסיס מזומן לגבי עסקאות של מתן שירות על בסיס מזומן.

הדין לגבי עסקאות של מתן שירותים

1. הדין טרם התיקון לגבי עסקאות של מתן שירותים

טרם התיקון, עסקאות של מתן שירותים היו חייבות במע"מ (להלן - "מס"), ככלל, על בסיס מצטבר, למעט אם נקבע במפורש אחרת. חריג משמעותי לעיקרון הנ"ל נקבע בתקנה 7 לתקנות מע"מ, התשל"ו-1976, בה נקבע סוגי שירותים החייבים במס על בסיס מזומן (לרבות, בעלי מקצועות חופשיים, דמי שכירות, עסקאות אשראי, רופאים ועוד).

כמו כן, במסגרת הוראות שעה לשנים 2009 ו-2010 נקבע כי נותני שירותים שבתחולת תוספת י"א להוראות ניהול ספרים ואשר מחזור העסקאות שלהם (כולל מע"מ) אינו עולה על 15 מיליון ש"ח בשנה, ללא הגבלה במספר המועסקים, יהיו חייבים במס על בסיס מזומן.

2. הדין למן התיקון לגבי עסקאות של מתן שירותים

בהתאם לתיקון, עסקאות של מתן שירותים (לרבות, השכרה ואשראי) חייבות במס על בסיס מזומן (סעיף 24 לחוק מע"מ). דהיינו, עם קבלת התמורה ועל הסכום שהתקבל. חריג לעיקרון נקבע בסעיף 29(א1) לחוק מע"מ, לפיו נותני שירותים שבתחולת תוספת י"א להוראות ניהול ספרים ואשר מחזור עסקאותיהם עולה על 15 מיליון ש"ח לשנה, יהיו חייבים במס עם נתינת השירות (על בסיס מצטבר). בשירות כאמור שניתן בחלקים יחול החיוב במס על כל חלק שניתן, ובשירות שנתינתו מתמשכת ושלא ניתן להפריד בין חלקיו, מועד החיוב במע"מ יהא בגמר מתן השירות או בעת קבלת התקבולים, כמוקדם (בסיס מעורב).

נותני השירותים שבתחולת תוספת י"א להוראות ניהול ספרים הינם נותני שירותים אשר לא נכללו בתוספת אחרת להוראות ניהול פנקסים, כגון, בעלי אולמות שמחות, מסעדות, בתי מלון, פנסיון, נותני שירותי שיפוצים ותיקונים במבנים, בתי קולנוע, חברות הובלה, שמירה וניקיון.

3. ריכוז מועדי החיוב במע"מ, לעניין עסקאות מתן שירותים טרם התיקון ולמן התיקון

בסיס חיוב	סוג עסקה	
מזומן	מקצועות חופשיים, נותני שירותים אחרים בתחולת תוספת י"א להוראות ניהול ספרים שמחזור עסקאותיהם אינו עולה על 15 מיליון ש"ח בשנה	טרם התיקון (2009 עד 2010)
מזומן	עסקאות אשראי	
מצטבר- מדי תקופה	שירותים בהם ההתחשבות תקופתית	
מעורב	השירות אינו ניתן להפרדה	
מצטבר	אחר	
מזומן	נותני שירותים, לרבות עסקאות אשראי	
מצטבר. במידה והשירות מתמשך ולא ניתן להפרדה - מעורב	נותני שירותים שבתחולת תוספת י"א להוראות ניהול ספרים ואשר מחזור עסקאותיהם עולה על 15 מיליון ש"ח בשנה	

הדין לגבי עסקאות מכר טובין הקלה על יצרנים קטנים

ביום 1.4.2012 פורסם תיקון מספר 42 לחוק מס ערך מוסף הקובע הקלה נוספת אשר בבסיסה מתן האפשרות גם ליצרנים קטנים, העונים על תנאים שנקבעו, לדווח על בסיס מזומן. כמו כן, הוארכה הוראת השעה הקובעת כי בעסק של יצרן שמחזור העסקאות השנתי שלו הוא עד 1,950,000 ש"ח ובעסקו מועסקים עד 6 עובדים, רשאי לדווח, בהוראת שעה (דהיינו בתקופה של שנה מיום פרסום החוק), על בסיס מזומן, ולא במועד מכירת הטובין. תוקף הארכה עד ליום 31.12.2014. **יש לעקוב אחר הוראות הארכה של תקנה זו.**

ביום 4.12.2014 פורסם תיקון מספר 48 לחוק מע"מ אשר הרחיב את מעגל העוסקים הזכאים לתשלום על בסיס מזומן, בנוסף על נתני השירותים, גם לאוכלוסיות נוספות: יצרנים וקמעונאיים.

המצב לפני תיקון 48 לחוק מע"מ

סעיף 22 לחוק מע"מ קבע כי כאשר מתבצעת מכירת טובין החיוב במס יתבצע **בעת מסירת המוצר לקונה.**

לכלל זה נקבע חריג בסעיף 29(ב1) לחוק מע"מ - עוסק שהוא יצרן ומחזור העסקאות שלו אינו עולה על 1,950,000 והוא לא מעסיק יותר מ-6 עובדים - החיוב במס בעת מכירת נכס יחול עם קבלת התמורה ועל הסכום שהתקבל - דהיינו על בסיס מזומן.

המצב לאחר תיקון 48 לחוק מע"מ

בעקבות התיקון בוטל סעיף 29(ב1) לחוק ונקבעו מספר שינויים אשר הרחיבו את האוכלוסייה הזכאית לדווח על בסיס מזומן.

לאחר התיקון דיווח על בסיס מזומן יחול על:

1. כל עוסק אשר מחזור העסקאות שלו אינו עולה על 2,000,000 ש"ח. כלומר, החריג שנקבע לגבי יצרנים בסעיף 29(ב1) כעת יחול על כלל העוסקים שמחזור העסקאות שלהם אינו עולה על 2,000,000 ש"ח.
  2. יצרן שמחזור העסקאות שלו עולה על 1,950,000 ש"ח אך שאינו עולה על 3,450,000 ש"ח.
  3. יצרן שמחזור העסקאות שלו נמוך מ-1,950,000 ש"ח והוא מעסיק בין 7-17 עובדים.
- תחולת התיקון נקבעה ליום 1.1.2015, בהתאם, בעסקאות מכר טובין שמועד קבלת התמורה או מסירת הטובין בהן חל לפני ה-1.1.2015, יחול החיוב במע"מ בהתאם לסעיף 22 לחוק מע"מ בנוסחו טרם התיקון, ובכפוף לחריג הקבוע בסעיף 29(ב1) לחוק מע"מ כאמור.

חובת הנפקת חשבונית מס

נקבע כלל גורף ולפיו חובה להנפיק חשבונית תוך 14 יום ממועד החיוב במס, בין אם מועד החיוב הינו על בסיס מצטבר ובין אם הוא על בסיס מזומן.

קבלן מבצע - מועד הוצאת חשבונית מס לפי חוק מע"מ

מועד הוצאת חשבוניות מס לפי חוק מע"מ החל על חברות שהינן קבלן מבצע הינו כדלקמן:

לגבי חשבוניות חלקיים - כל עוד מדובר בהוצאת חשבוניות ביצוע חלקיים, טרם השלמת העבודה ו/או העמדת המקרקעין לרשות מזמין העבודה, מועד הוצאת החשבונית הינו בעת תשלום סכום כל שהוא על חשבוניות הביצוע החלקיים, דהיינו, עם קבלת התמורה.

לגבי החשבון הסופי - עם סיום העבודה ו/או העמדת המקרקעין לרשות מזמין העבודה, חלה על החברה החובה להוציא חשבונית מס, דהיינו, בגמר ביצוע העבודה יש להוציא חשבונית מס סופית, ללא קשר למועד התשלום.

להלן סעיפי החוק:

סעיף 28(ב) לחוק קובע כי "בעבודות בניה חל החיוב במס עם השלמת העבודה או העמדת המקרקעין שבהם נעשתה העבודה לרשות הקונה או לשימוש, לפי המוקדם. הועמד חלק מהמקרקעין לרשות הקונה, חל החיוב לגבי אותו חלק מאותה שעה"

בסעיף זה "עבודות בניה" - לרבות עבודות חפירה, הריסה, ביוב וניקוז, הנחת צינורות, סלילת כבישים ודרכים, הכשרת קרקע וכיוצא באלה"

סעיף 29(1) לחוק קובע כי "בעסקה שסעיף 28 חל עליה ובסוג עסקאות אחרות שקבע שר האוצר - אם שילמו סכומים כל שהם על חשבון התמורה לפני מועד החיוב על פי פרק זה, יחול החיוב לגבי כל סכום ששולם כאמור, בעת תשלומו".

שילוב הוראות סעיפים 28 ו-29 לחוק מס ערך מוסף התשל"ו-1975 (להלן - "החוק") קובע לפיכך כי מועד הוצאת החשבונית החל על חברתכם הינו כאמור לעיל.

האיסור לדרוש חשבונית מהספק בטרם שולמה התמורה

בתיקון לחוק נקבע כי במקרה בו המועד לחיוב הינו על בסיס מזומן, חל איסור על הקונה לדרוש חשבונית מס טרם תשלום התמורה או חלקה.

מדובר בין השאר על בעלי מקצועות חופשיים, נותני שירותים (ראה תיקון מספר 41 לחוק מע"מ) ויצרנים שמחזור עסקאותיהם הינו עד 1,950,000 ש"ח.

הוראה זו באה למנוע את המצב לפיו לקוחות דרשו חשבונית מס כתנאי לביצועה של העסקה.

טבלת שיעורי מס ערך מוסף מיום פרסומו של החוק ועד היום

שיעור המע"מ	מועד קביעת השיעור
8.0%	1.07.1976
12.0%	1.11.1977
15.0%	1.08.1982
17.0%	1.06.1985
15.0%	1.10.1985
16.0%	1.03.1990
18.0%	1.01.1991
17.0%	1.01.1993
18.0%	15.06.2002
17.0%	1.03.2004
16.5%	1.09.2005
15.5%	1.07.2006
16.5%	1.07.2009
16.0%	1.01.2010
17.0%	1.09.2012
18.0%	1.06.2013
17.0%	1.10.2015

הוראות מס ערך מוסף בנוגע לכלי רכב

על פי תקנות מס ערך מוסף אין אפשרות לנכות את מס התשומות בעת רכישת ו/או השכרת רכב פרטי (לרבות רכב מסחרי עד 3,500 ק"ג). לפיכך, יש לרשום את מלוא עלות הרכב בסכום הכולל מע"מ. במקביל יגדל סך הפחת השנתי המוכר בגין הרכב.

תקנה 14(ב) קובעת רשימה סגורה של עוסקים הרשאים לנכות את מס התשומות בגין הרכישה:

1. רכישת רכב בידי עוסק שעסקו מכירת רכבים.
2. לימודי נהיגה בבית ספר לנהיגה.
3. השכרת רכב בידי מי שעסקו השכרת רכב.
4. הסעות נוסעים במהלך העסק, בידי מי שעסקו הסעת נוסעים.
5. סיורים וטיולי שטח בידי מי שעסקו ארגון סיורים כאמור.
6. ג'יפ המועסק דרך קבע בתנאי שדה או בחצר העסק או המפעל.

קטנועים ואופנועים - היבטי מע"מ

הגדרות:

"רכב" - "כל רכב המוגדר ברישיון מסוג M1 ו-N1.

להלן הנוסח המתוקן של הגדרת רכב פרטי בתקנה 1, שתחולתה מיום 10.7.5:

תקנות מס ערך מוסף, התשל"ו - 1976

1(ב) " לעניין תקנה זו ותקנות 2 ו-14 - "רכב פרטי" - רכב נוסעים פרטי, רכב פרטי דו-שימושי, רכב מסחרי אחד ורכב מסחרי בלתי אחד כמשמעותם בתקנות התעבורה, התשכ"א-1961, ובלבד שמשקלו הכולל המותר של רכב מסחרי כאמור אינו עולה על 3,500 ק"ג וכן רכב המפורט בתוספת הרביעית, דומה לו במהותו או זהה לו, אך למעט ג'יפ המועסק דרך קבע בתנאי שדה או בחצרי העסק או המפעל."

"מכר" בחוק מע"מ - "לעניין נכס - לרבות השכרתו..."

תקנה 14(א) לחוק מס ערך מוסף קובעת כי "המס שהוטל על מכירת רכב פרטי לעוסק או על ייבוא רכב כאמור בידי עוסק, לא יהיה ניתן לניכוי" (בתקנה 14(ב) יש רשימת חריגים).

פועל יוצא של שילוב ההגדרות הנ"ל לחוק מע"מ

קטנועים ואופנועים אינם מוגדרים כ"רכב פרטי" כמשמעותו בתקנה 1 ולפיכך מס התשומות בגינם יהיה ניתן לניכוי.

ניתן לניכוי מס התשומות בגין הרכישה (לרבות השכרה).

יחד עם זאת, בהתחשב באופי השימוש המעורב באופנועים וקטנועים יש להחיל בגין רכישתם (לרבות יבואם או השכרתם) את ההוראות להלן:

מס התשומות ניתן לניכוי על פי סעיף 38(א) לחוק מע"מ ביחד עם הכללים שנקבעו בתקנה 18 לתקנות, בדבר ניכוי מס תשומות כאשר מדובר בתשומה מעורבת, דהיינו: התשומה היא גם לשימוש בעסק וגם לשימוש שלא לצרכי העסק.

להלן הכללים:

1. השימוש ברכב הוא במלואו רק לצרכי העסק, ניתן לנכות את מלוא מס התשומות.
2. אם השימוש הוא מעורב, ניתן לנכות את מס התשומות לפי יחס השימוש לצרכי העסק.

באם לא ניתן לקבוע את יחס השימוש, מס התשומות ינוכה :

1. אם עיקר השימוש בו הוא לצרכי העסק - ינוכה 2/3 מגובה מס התשומות.
2. אם עיקר השימוש בו הוא שלא לצרכי העסק - ינוכה 1/4 מגובה מס התשומות.

חלק ה - פעולות שיש לבצע ביום 31 בדצמבר 2016

מפקד המלאי

להלן הוראות ונהלים הנדרשים בקשר למפקד המלאי אשר יש לערוך ביום 31.12.2016.

מועד המפקד

עליכם לערוך את מפקד המלאי ליום 31.12.2016. נא להכין את רשימת המלאי ליום 31.12.2016, או מועד אחר קרוב לסוף השנה. ניתן לעשות ספירה תוך חודש ימים לפני יום המאזן או אחריו ולערוך לאחר מכן את התיאום הדרוש לקביעת ערך המלאי ליום המאזן ובלבד שאם הפרש הזמן בין יום הספירה ובין יום המאזן עולה על 10 ימים, חובה להודיע על כך מראש לפקיד השומה. נציג משרדנו יבקר בשעת הספירה. **נא להודיענו מראש על מועד הספירה לצורך תאום הביקור.**

עריכת המפקד

רשימות המלאי צריכות לכלול את כל הטובין שבבעלותכם או ברשותכם. טובין השייכים לאחרים ונמצאים ברשותכם ירשמו בנפרד. כמו-כן, עליכם לערוך רשימת טובין שבבעלותכם והנמצאים בתאריך המפקד, אצל אחרים (כגון: סחורה שנשלחה לעיבוד, טובין במחשני ערובה וכו'). יש לקבל אישור מאת מחזיקי המלאי על המלאי שלכם הנמצא ברשותם. דוגמת גיליון ספירת מלאי (נספח 1). גיליונות הספירה צריכים להיות ממוספרים מראש במספר עוקב. בראש כל גיליון יצוין תאריך הספירה ומקום אחסון הטובין. יש להכין את רשימות מפקד המלאי ב-3 עותקים. העתק אחד (כמותי בלבד) נבקשכם להעביר למשרדנו מיד לאחר סיום הספירה כשהוא חתום ע"י הסופרים וע"י הממונה על הספירה (אנא ציינו ליד החתימה את שם החותם).

הרשימות יעשו בדיו (ולא בעפרון) ויכללו לפחות פרטים אלה:

1. תיאורם של הטובין באופן המאפשר זיהוי סוגם.
2. מצבם, אם אינו תקין (מיושנים, מקולקלים, במחזור איטי, פסולת וכו').
3. היחידה לפיה נמדדת הכמות (ק"ג, מטרים, תריסרים, ליטרים וכו').
4. הכמות (מספר היחידות כאמור לעיל).
5. לגבי מקלטי טלוויזיה, מכשירי סטריאו, מכשירי רדיו ושעונים, יש לציין גם את שם היצרן ומס' סידורי של המוצר המוטבע ע"י היצרן.
6. רצוי להשאיר מקום ל-2 טורים נוספים שימולאו במועד מאוחר יותר והם: מחיר היחידה ושווי כולל (מספר היחידות מוכפל במחיר).

תוצרת בעיבוד

תוצרת בעיבוד תירשם תוך ציון הכמות ביחידות פיזיות ושלב העיבוד (רמת הגמר) במועד הספירה. רצוי להשאיר 3 עמודות נוספות לחישוב התפוקה שוות הערך (כמות היחידות הפיזיות מוכפלות ברמת הגמר), לעלות ליחידה ולשווי הכולל.

חישוב שווי המלאי

את חישוב השווי ניתן לעשות במועד מאוחר יותר. בחישוב השווי אין לכלול טובין שאינם שייכים לכם (כגון שנמכרו לפני תאריך המאזן) אך יש לכלול את אלה הנמצאים ברשותם של אחרים והשייכים לכם.

השווי של חומרי גלם, אריזה וטובין המשמשים למכירה יחושב בדרך-כלל לפי העלות (לא כולל מע"מ). במקרה של טובין שאינם תקינים או שמחיר מכירתם המשוער נמוך מהעלות, יחושב השווי לפי ערך המימוש הנקי והדבר יודגש ברשימה תוך ציון בסיס החישוב וסיבתו.

העלות תחושב לפי שיטת "פיפו" ("נכנס ראשון - יוצא ראשון") או לפי הזיהוי הספציפי של מחיר קניית הסחורה.

אם החישוב בעצמו נעשה שלא על-גבי גיליונות הספירה המקוריים, יש לדאוג לסימול שיאפשר מעקב הדדי בין רשימות הספירה לבין רשימות השווי הסופיות.

תוצרת בעיבוד ותוצרת גמורה

יוערכו בשיטה הנהוגה בחברתכם/עסקכם (עלויות בפועל, מחיר מכירה בניכוי אחוז רווח גולמי וכד'). בכל מקרה של ספק, או בעיות כלשהן בחישוב השווי, נבקשכם להודיענו על-כך. רשימות המלאי יסוכמו בנפרד לפי הקבוצות כגון: חומרי גלם, חומרי אריזה, חומרי עזר, תוצרת בעיבוד, מוצרים מוגמרים וכד'.

הוראות מס הכנסה לספירת המלאי

תקנות מס ההכנסה קובעות נוהלי ספירת המלאי כדלקמן:

ממצאיה ירשמו בדיו על דפים ממסופרים בציון כמויות, סוגים, סימני זיהוי (מספר קטלוגי וכו') ומקום אחסנה. מוצרים במשגור ירשמו בנפרד. תוצרת בעיבוד תרשם תוך ציון שלב העיבוד במועד הספירה.

בגמר הספירה יחוברו הדפים המקוריים ובדף האחרון יצוין מספר הדפים, תאריך הספירה וחתימת המשתתפים בה (לפחות 2 אנשים).

במקרה וחלק מהמלאי שלכם נמצא בתאריך הספירה ברשותו של אחר - יש לרשמו בנפרד בציון מקום הימצאו וסיבת החזקתו מחוץ למפעל (כמו: "נשלח לעיבוד", "סחורה בדרך" וכד'). מלאי שבהחזקתכם והשייך לאחרים, ירשם אף הוא בנפרד.

שמירת הרשימות

רשימות הספירה המקוריות מהוות חלק בלתי נפרד ממערכת החשבונות ויש לשמרן במשך שבע שנים מתום שנת המס או שש שנים מתום שנת המס בה הוגש הדוח על ההכנסה, הכל לפי המאוחר יותר.

פקידי השומה נוהגים לדרוש לפעמים את רשימות ספירת המלאי זמן קצר לאחר תאריך המאזן, במקרים כאלה עליכם להמציא לפקיד השומה, מיד עם קבלת הדרישה, העתק אחד מרשימות המלאי המקוריות בלי להמתין לחישוב השווי.

עם גמר הספירה וחישוב המחירים והערך, יש להעביר למשרדנו עותק נוסף ומלא של רשימות הספירה, כשהוא חתום ע"י המנהל.

פרויקטים או עבודות בביצוע

יש לערוך רשימה ולהעריך את אחוז הביצוע בהתאם לעלות ההשקעה או לשלב הגמר. רצוי לתמוך הערכה זו בחוות דעת של מהנדס או מנהל העבודה בחברה.

פנקסים חדשים

ניתן להתחיל את השנה בספרי חשבונות חדשים (חשבוניות, קבלות, ספרי קופה וכו'). מי שמנהל את ספריו באמצעות תוכנת מחשב, יכול להתחיל את השנה בספרור חדש.

ספירת קופה

1. יש לספור את המזומנים בקופה ולהכין רשימה של המחאות, שוברי כרטיסי אשראי והשטרות שנמצאים בקופה ליום 31.12.2016 אשר תכלול את הפרטים הבאים: מס' ההמחאה או השטר, שם החותם, שם המסב האחרון, הבנק, מועד הפירעון והסכום בקופה.
2. בכדי להקל על הספירה יש להפקיד בבנק בתום יום העסקים האחרון בחודש 12/2016 (יום שישי ה-30.12.2016) או מיד בבוקר ביום העסקים הראשון בחודש 1/2017 (יום ראשון ה-1.1.2017) את כל יתרת הכספים הנמצאת בקופה.
3. הרשימות שישללו את סכום המזומנים בקופה ורשימת המחאות והשטרות כאמור בסעיף 1 לעיל יערכו בשלושה עותקים ויחתמו בידי עורך הספירה.

עם גמר הספירה יש להעביר למשרדנו עותק מלא של רשימות הספירה. דוגמת גיליון לספירת קופה (נספח 2).

חלק ו - תשלומים שניתן לבצע לאחר סיום שנת המס 2016

תשלומים לבעלי שליטה

ניתן להשלים תשלומים מסוימים לבעלי שליטה גם לאחר סיום שנת המס ולרשום כהוצאה בשנת 2016 בחברה המשלמת. המדובר במשכורות, מענקים, דמי ניהול, דמי שכירות עבור נכסים וכד'.

הסכומים יותרו כהוצאה בשנת 2016 **בתנאי שישולמו עד 31.3.2017** או יזקפו לזכותם של בעלי השליטה **והמס מהם ינוכה במקור וישולם** לפקיד השומה תוך שבוע מיום הניכוי בתוספת ריבית והצמדה לתקופה מיום 1.1.2017 ועד לתשלומו בפועל. לעניין זה, דין זיכוי המקבל בספרים כדין תשלום, כלומר, הזיכוי לסוף שנת המס מתחייב בריבית והצמדה מיום 1.1.2017 ועד לתשלום המס לפקיד השומה.

יצוין שהתקנות לוקחות בחשבון, בתנאים מסוימים, את היתרות לזכותם של בעלי השליטה לצורך חישוב הפרשי ההצמדה המתווספים עליהם והפטורים ממס. תנאי נוסף הוא שבעל השליטה (מקבל ההכנסה) יצהיר על הכנסתו זו בדוח האישי שלו שיוגש לשנת המס 2016.

יצוין, כי התשלומים לבעלי השליטה שיבוצעו לאחר תום שנת המס וכן תשלומים חריגים ששולמו להם במהלך השנה מתווספים לסכום ההכנסה החייבת של החברה המשלמת לצורך קביעת בסיס למקדמות לשנים הבאות. רשויות המס עוקבות אחרי תשלומים כאלה והם עלולים, כתוצאה מכך, להגדיל דרישתם למקדמות שוטפות לשנת 2017.

תשלומים לתושבי חוץ

תשלומים ששולמו לתושבי חוץ המתחייבים בניכוי מס במקור כגון עמלה, ריבית וכד' (לא כולל תשלום עבור יבוא טובין) יותרו כהוצאה אצל המשלם בשנת 2016 בתנאי שהמס ינוכה במקור וישולם לפקיד השומה עד ליום 31.3.2017 וזאת בתוספת הפרשי הצמדה למדד וריבית בשיעור הקבוע על ידי מס הכנסה לתקופה מיום 1.1.2017 ועד לתשלום הניכויים לפקיד השומה.

חלק ז - חיסכון פנסיוני מאת שלומי שדה *

הפקדות לקופות גמל

הגדרות

"**הכנסה מבוטחת**" - הכנסת עבודה אשר בגינה שילם המעסיק עבור עובד סכומים לקופת גמל לקצבה וכן הכנסת עבודה שבגינה לעובד זכות לקצבה על פי חוק או הסכם (למשל: פנסיה תקציבית).

"**הכנסת עמית עצמאי**" - סה"כ הכנסותיו של היחיד עד 147,600 ש"ח לשנה בניכוי הכנסה מבוטחת (כשכיר כמובן). כיום הגדרה זו אינה שימושית עוד, בשל הגדרת רובד נוסף ל"עמית מוטב" כפי שיוגדר בהמשך.

"**הכנסה נוספת**" - אצל שכיר, הכנסה לא מבוטחת עד תקרה של 104,400 ש"ח לשנה (8,700 ש"ח לחודש).

אצל עצמאי, רובד נוסף מעל הרובד המוגדר לעיל (147,600 ש"ח) בסך 104,400 ש"ח לשנה מוגבל בתקרה של 208,800 ש"ח לשנה, ובתנאי שהוא "עמית מוטב" כפי שיוגדר בהמשך.

"**עמית מוטב**" - נישום יחיד שהופקדו בעבורו - בקופת גמל לקצבה - סכומים שלא פחות מ-16 אחוז מהשכר הממוצע במשק (להלן: שמ"ב הסכום כיום 9,464 ש"ח) קרי, בשנת 2016 סך של 18,168 ש"ח (1,514 ש"ח לחודש).

גם שכיר, נחשב עמית מוטב באם הפקדותיו ביחד עם מעסיקו לקצבה עומדות לפחות על הסכומים לעיל. שכיר שכזה רשאי ליהנות מעוד הטבות מס הן לניכוי והן לזיכוי בגין הכנסה נוספת (כמוגדר לעיל - שכר לא מבוטח) עד 16 אחוז ועד התקרה של 104,400 ש"ח (11% ניכוי + 5% זיכוי). שכיר אשר הכנסתו המבוטחת גבוהה מ-261,000 ש"ח אינו יכול לנצל הטבה נוספת זו. ההטבות יינתנו רק בשל הפקדות העמית או בן זוגו או ילדו שמלאו לו 18 בשנת המס.

ניכויים וזיכויים בגין תשלומים לקופת גמל לקצבה

שכיר (שאינו עמית מוטב) - חל לגביו סעיף 47(ב)(2) והניכוי לפי הכללים: שיעור של 5% משכר לא מבוטח עד לסך של 8,700 ש"ח לחודש (104,400 ש"ח שנתי) וכאמור לעיל רק עד שכר מבוטח שאינו מעל 261,000 ש"ח לשנה (21,750 ש"ח לחודש). למעשה אלו שכירים בעלי שכר נמוך שכן אינם עמית מוטב (הפקדות עובד ומעביד נמוכות מסכום של 1,514 ש"ח לחודש) ולכן מן הסתם המגבלה הקבועה בתקנות אינה רלוונטית.

* שלומי שדה, סוכן פנסיוני לעצמאיים ולחברות. משנת 1993 בעלים של ש.שדה ביטוח בע"מ, במשך שנים הכשיר, הדרך ופיקח על סוכנים בחברת ביטוח ציון.

סעיף 45א(ד) זיכוי לפי הכללים:

הכנסה מבוטחת - שכיר - יוענק זיכוי בסך 35% בגין 7% מההכנסה המבוטחת ועד תקרה של 8,700 ש"ח לחודש (104,400 ש"ח לשנה).

הכנסה נוספת של שכיר (כעצמאי) - זיכוי בסך 35% בגין 5% מההכנסה ועד תקרה של 8,700 ש"ח לחודש.

עצמאי ושכיר (שהינם עמית מוטב) - חל סעיף 47(ב1) והניכוי לפי הכללים:

עצמאי - ניכוי בסך 11% עד לתקרת הכנסה שנתית של 208,800 ש"ח

שכיר - בעבור משכורת לא מבוטחת, יוענק ניכוי בסך 11% עד תקרה של 104,400 ש"ח לשנה, וכאמור לעיל ובתנאי שההכנסה המבוטחת אינה עולה על 261,000 ש"ח לשנה.

סעיף 45א(ה) - כללי זיכוי לעמית מוטב:

עצמאי - על הפקדה בסך 5% מההכנסה ועד תקרה של 208,800 ש"ח לשנה יוענק זיכוי בסך 35% מן הסכום שהופקד.

שכיר - על הפקדה בסך 5% מהכנסה לא מבוטחת יוענק זיכוי 35% עד תקרה של 104,400 ש"ח לשנה.

לנוחיותכם טבלה מפורטת ברמה חודשית ושנתית של ההטבות.

הפקדות בעבור בעלי שליטה

כידוע תיקון 190 שנכנס לתוקף כבר בשנת 2013 שיפר מאד את מצבם של בעלי השליטה ככל שזה נוגע לחסכון הפנסיוני שלהם.

בכל הנוגע להפרשות לתגמולים וכן אי כושר עבודה, הושווה מצבם לזה של שכירים רגילים, וההפרשות המוכרות בניכוי לחברה ועד התקרה של שכר 23,660 ש"ח לחודש, יעמדו על 7.5% שהם 1,775 ש"ח לחודש בגין תגמולי מעביד ואי כושר עבודה ביחד.

לעניין הפקדה לפיצויים החברה תוכל לנכות כהוצאה לא יותר מ-12,230 ש"ח לשנה וכמובן אם השכר נמוך יותר, לא יותר משיעור של 8.33% מן השכר.

כיום נהוג להמליץ על הגדלת ההפרשה לפיצויים על מלוא השכר מהשיקולים הבאים:

1. מס החברות נמוך משמעותית מזה של היחיד (ועוד צפוי לרדת ל-25%). ההפרשה העודפת אינה מותרת בניכוי אולם אינה נזקפת למס בידי בעל השליטה.
2. מדובר לרוב בחברות קטנות ומשפחתיות אשר העתיד הרחוק ככל שמדובר בקופת המזומנים שלהן, אינו ברור ובטוח. הפקדת מירב כספי הפיצויים בזמן אמת מהווה העברת הכספים לקופה אישית משלמת קצבה.
3. אצל בעלי שכר גבוה, הימצאות הפיצויים בקופה משלמת לקצבה בסמוך לפרישה תיתן בעתיד גמישות מרבית בתכנון מס.

ביטוח אובדן כושר עבודה

לכיסוי ביטוח כנגד אובדן כושר עבודה יש כמה אפשרויות:

1. כיסוי מובנה בתוך קרן פנסיה- סובל מחסרון הגדרתי בולט במקרה תביעה.
2. כיסוי במסגרת ביטוח מנהלים קצבתי כולל הפרשה נפרדת שלרוב ממומנת בידי המעסיקים.
3. כיסוי פרטי הנרכש על ידי העובד שלא כחלק מן ההסדר הפנסיוני.

תשלום הפרמיה (עד 3.5% מהשכר אך מוגבל בהפרשה כולל תגמולי מעביד לקצבה בשיעור של 7.5%) מותרת כהוצאה בתנאי:

1. הביטוח עומד בקריטריונים של תקופת כיסוי (לפחות עד גיל 60-כיום הכיסוי ניתן לגיל 67 כסטנדרט) ותקופת תשלום התביעה (גם עד גיל 60 לפחות).
2. הפרמיה משולמת בסעיף נפרד בידי המעסיק בשיעור הנקוב לעיל.

הכיסוי מוגבל בדרך כלל ל-75 אחוז מהשכר ברוטו או ההכנסה המזכה של העצמאי. במקרה של שכר משתנה חברות הביטוח מחויבות לחשב מוצע שכר של 12 חודשים שקדמו למועד התביעה. במקרה של כיסוי לבעל שליטה המושך דיבידנדים יש לוודא שהפוליסה תכסה גם הכנסות אלו (דבר שלא ניתן להסדיר בקרן פנסיה למשל) כולל כאלו שאף לא חולקו. יש למלא שאלון מיוחד לשם עריכת ההסדר ולרוב חלק זה של ההכנסות יבוטח בפוליסה עצמאית, עליה יש לקבל אישור מראש. הוצאה זו, חשוב לציין אינה מותרת בניכוי.

בעת תשלום קצבת אובדן כושר עבודה ישנה חבות מס רגילה כהכנסה מיגיעה אישית. יש לזכור כי בגין נכויות ניתן לקבל פטורים מיוחדים.

תשלומים לקרנות השתלמות

קרן השתלמות לעצמאים - עצמאי בעל הכנסה מעסק או ממשלח יד רשאי להפקיד בקרן השתלמות 7% מהכנסתו ועד תקרה של 261,000 ש"ח בשנה. יותר לו בניכוי הסכום לאחר הפחתת 2.5% מאותה הכנסה.

כלומר תקרת ההפרשה עומדת על 18,270 ש"ח אשר מתוכם יותרו לניכוי רק 11,745 ש"ח.

קרן השתלמות לשכירים - מעסיק רשאי להפריש עד 7.5% משכר העובד לקרן השתלמות ועד תקרת שכר של 188,544 ש"ח הוצאה מוכרת בניכוי ובתנאי שהעובד מפריש את חלקו בשיעור של 1/3 לפחות (במקרה של הפרשה מקסימלית בשיעור 7.5% יפריש העובד לפחות 2.5% לקרן ההשתלמות).

עצמאי שהוא גם שכיר - הסכומים שיותרו בניכוי רק לאחר שיופחתו מן התקרה (261,000 ש"ח לשנה) או מהכנסתו בפועל סכום השכר שבגינן הפריש כשכיר לקרן ההשתלמות ביחד עם מעסיקו. **קרן השתלמות לבעלי שליטה** - בעל שליטה כשכיר רגיל חייב בהפרשה של 1/3 לפחות מהסכום ששילמה בעבורו החברה.

התקרה זהה לזו של שכיר רגיל (188,544 ש"ח) אולם 3% מהוצאת המעסיק אינה מותרת לו בניכוי. כלומר רק 4.5% מהוצאת המעסיק מותרת בניכוי קרי, 8,484 ש"ח יותרו לניכוי. מומלץ מאד להפקיד את כל השיעור של 7.5% שכן אין זקיפת מס בידי העובד ובעת המשיכה הסכום פטור ממס במלואו. מס החברות צפוי עוד לרדת לשיעור של 25% בלבד מה שמגדיל את הכדאיות. הפקדות לקרנות ההשתלמות של בעלי שליטה חייבות להיעשות ברמה חודשית שוטפת.

כללי משיכה:

בתום 6 שנים ממועד התשלום הראשון.
בתום 3 שנים למי שכבר עבר את גיל הפנסיה (64 לנשים, 67 לגברים).
בתום 3 שנים באם אכן יש צורך בכספים לצורך השתלמות ובאישור פקיד השומה.
במקרה פטירת היחיד (שכיר/עצמאי/בעל שליטה).
במקרים סוציאליים מיוחדים מומלץ לפנות לנציבות.

פרישה - נוסחת שילוב ותיקון 190

נושא מיסוי קצבאות בגיל הפרישה עבר תיקון ושיפור משמעותי מאד במסגרת תיקון 190 לפקודה. הוכנס והורחב מושג ה"קצבה המוכרת" - על מנת למנוע כפל מס על סכומים שהופרשו לקופות גמל לקצבה (להוציא קרנות פנסיה וותיקות ופוליסות קצבה עד סוף שנת 1994), קבע התיקון כי קצבה מוכרת תהיה פטורה ממס, ללא תקרה, לרבות הרווחים שגלומים בה.
מקורות הכספים הללו יכולים להיות אחד או יותר מאלו: תגמולי מעביד עודפים שנזקפו כשווי מס לעובד, תגמולי עובד עודפים שלא העניקו זיכוי ממס, כספי פיצויים פטורים שהועברו לקופה לא משלמת לקצבה, כספי נפטרים, לאחר מס, שהועברו לחשבון חדש בקופה לא משלמת בבעלות המוטב(היורש), כספי עמית עצמאי שבגינם לא הוענק זיכוי וניכוי (כספים עודפים מעל התקרות או מעבר להכנסה החייבת).

הפטור ממס יינתן מגיל 60 לגבר ואשה באופן זהה, ואינו קשור לפטורים אחרים כמו קצבה מזכה או פטור על כספי פיצויים. זהו מסלול פטור ממס העומד בפני עצמו ואינו תלוי בהכנסות אחרות או פעולות שנעשו בעבר.

למעשה הפטור יוצר מסלול השקעה מצוין שהרי אין כיום מסלולי השקעה או חסכון שפטורים ממס גם על הרווחים.

קיימת גם אפשרות להיוון מלא של הקצבה המוכרת עד תקרה ומעבר אליה ישולם מס מוגבל של 15 אחוז בלבד על רווח ריאלי.

בכל הנוגע לנוסחת השילוב החדשה וההגדלה ההדרגתית של הפטורים על הקצבה, אנו ממליצים להפנות את הפורשים ליועצים מומחים לצורך ייעוץ פרטני בשל מורכבות הנושא כולו ומשמעויות מיסוי רחבות ומשמעותיות. יעוץ מושכל בנוגע לשילובים השונים בגיל פרישה יכול לחסוך לפורשים עד מאות אלפי ש"ח שיהיו פטורים ממס.

בשולי הדברים נדגיש כי בכל שלב שבו עובד שעזב מקום עבודה מתלבט האם למשוך פיצויים פטורים ממס או לא - האפשרות המועדפת וההמלצה הינה שלא למשוך פיצויים ולדחות את האירוע לגיל פרישה שכן אז אפשרויות השילוב לפטורים, רבות יותר.

פיצויים ומענקי פרישה

1. כיום ניתן להפריש את רכיב הפיצויים רק לקופות גמל אישיות. ישנן שתי אפשרויות: פיצויים בלבד לקופה המוגדרת שאינה משלמת קצבה, או פיצויים ותגמולים (לפחות 5% מצד מעסיק ו-5% מצד העובד במקביל) לקופה משלמת קצבה. לכך יתרונות בתכנון מס עתידי בגיל הפרישה.
קופה משלמת קצבה יכולה להיות קופת פנסיה או קופת ביטוח (מנהלים).
  2. כידוע מזה מספר שנים נחסמה האפשרות להפקיד בקופות פיצויים מרכזיות.
  3. השלמות חוב וותק פיצויים תעשנה לפי הכללים הקבועים, בקופה שאינה משלמת (קרן פנסיה במסלול חסכון בלבד או קופת ביטוח) קצבה.
נזכיר כי ניתן לפרוס חוב וותק (פער בין עתודה ליעודה - תשלומים לא קבועים) בגין פיצויים על פני 3 שנים (הפריסה נומינלית) או תשלומי השלמה קבועים באותה שנת מס.
  4. כמובן שתשלום השלמות פיצויי פיטורין מעבר לתשלומים השוטפים שהופקדו בקרן הפנסיה או בקופת הביטוח, יהיו מוכרים בניכוי למעסיק רק בשנת המס בה שולמו.
  5. פריסת מענקי פרישה אצל יחיד שפרש יכולה להיעשות אחורה עד 6 שנות מס, או קדימה (לפי כללים כמובן, שנת פריסה אחת לכל 4 שנות עבודה וכו' או שנים בהן נעשה רצף פיצויים).
בחירה מושכלת יכולה לחסוך לפורש הרבה מאד כסף בחבויות המס. לרוב הפריסה נעשית קדימה ואז בשל מצב שאצל רוב הפורשים ההכנסה שנובעת מקצבת הגמלאי נמוכה יותר מההכנסה שבשנת העבודה האחרונה, שיעורי המס יהיו נמוכים בהרבה ומכאן גם חבות המס על המענק. פריסה תחייב הגשת דו"ח שנתי בכל אחת מן השנים ויש לתאם זאת מול פקיד השומה.
  6. סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין חל כיום למעשה על כלל השכירים במשק הן בשל צו ההרחבה הכללי לביטוח פנסיוני המחייב הפרשה מינימלית של 6% במקום פיצויי פיטורין, והן בשל הסדר מטיב אחר, אם קיים.
החלת סעיף 14 בהפרשה לקרן פנסיה הינה ללא כל התניה ואילו לקופת ביטוח חייבת להיות הפרשת מעסיק של עד 2.5% לכיסויי אבדן כושר עבודה.
- המלצתנו, לרוב המעסיקים, תהיה להפריש לפיצויים 8.33% מלא ולא רק את 6% המתחייבים לפי צו ההרחבה, הדבר מהווה יתרון שכן סעיף 14 מהווה מעין עסקה דו צדדית: העובד זוכה בפיצויים גם בעת שהוא מתפטר ואילו המעסיק פטור מהשלמות חוב וותק שלעיתים הינן כבדות ביותר. השלמה זו של עוד 2.33% והחלת סעיף 14 ניתן להציגה כיתרון ביחסי עבודה. החלת סעיף 14 על מלוא הכספים בקופה אישית תגן על המעסיק גם מפני הפסדים בגין השקעות של הקופה בשוק ההון.

שינויים בתשלומים ובדיווח לקופות גמל

החל מינואר 2016 על כל מעסיק המעסיק מעל 100 עובדים, חלה חובת דיווח בקובץ אחיד לשם סליקה מדויקת ומסודרת יותר של הכספים הפנסיוניים המופרשים מדי חודש. החל מפברואר 2017 יחול גם על מעסיקים מעל 50 עובדים ולבסוף מחדש פברואר 2018 יחול על כלל המעסיקים.

הגופים הפנסיוניים מצדם, לא יקלטו כספים שהועברו (בכל אמצעי העברה) ללא הקובץ המתאים. על הגוף הפנסיוני לדווח למעסיק במשוב מהיר ביותר (3 ימי עסקים) על קליטת הכספים לקופות העובדים וכן לדווח על בעיות כגון: עובדים שלא נפתחה בגינם קופה, עובדים שלא הועבר בגינם תשלום וכיו"ב.

מומלץ לעדכן את המעסיקים בתקנות החדשות ולבצע התאמות מול מדור שכר באופן כללי קיימים 2 מסלולי פעולה עיקריים:

1. ביצוע הסליקה באמצעות "מתווכים" כגון לשכות שכר, מסלקה פנסיונית, מס"ב וכן מספר גופים פרטיים המתמחים בתחום. מומלץ מאד להיעזר בגוף פרטי המתמצא מקצועית בתחום הביטוח הפנסיוני שכן לגופים כמו מס"ב או לשכות שכר אין הבנה מעמיקה בתחום, דבר שעלול ליצור בעייתיות בשל חוסר תיאום והבנה.
2. ביצוע פעילות ישירה של המעסיק מול הגוף הפנסיוני, אפשרות שאינה נראית ריאלית כיום..

השינוי אמנם מורכב ודרסטי בתהליך הסליקה והדיווח לעומת מה שהיה נהוג עד כה, אולם ניתן לראות בו יתרונות ברורים:

1. דיווח תקין מייעל את תהליך העברת ההפקדות.
2. דיווח תקין בפורמט ידוע ומתואם למעסיק ולגוף הפנסיוני חוסך זמן.
3. ישנו אלמנט שמירת הזכויות הפנסיוניות של העובדים.
4. ישנה בקרה גבוהה יותר על אופן קליטה והחזר הפקדות.

פרטים מלאים ניתן לקבל בקישור הבא:

<http://mof.gov.il/hon/ConsumerInformation/Pages/EmployersMessage.aspx>

הסכם קיבוצי כללי להגדלת הפקדות לביטוח פנסיוני

במסגרת תיקון 12 לחוק קופות הגמל, ולנוכח אי הבהירות ששררה בעקבותיו, התגבשה הסכמה בין נשיאות הארגונים העסקיים ובין הסתדרות העובדים הכללית החדשה, ובעקבותיה נחתם הסכם קיבוצי כללי (מסגרת) ביום 23.2.2016, שעניינו הגדלת הפקדות לביטוח פנסיוני במשק וקביעת שיעורי הפקדה אחידים.

בעקבות החתימה על הסכם קיבוצי זה, נחתם בחודש מאי 2016 צו הרחבה אשר מחיל על כל העובדים והמעסיקים בישראל חלקים מהסכם המסגרת.

לצורך הבהרה, צו ההרחבה החדש = הסכם המסגרת = תיקון 12 = תיקון 16.

עיקרי הסכם המסגרת

1. בהתאם להוראת הסכם המסגרת, כפי שהוחלו בצו ההרחבה, שיעורי ההפקדות לביטוח הפנסיוני יוגדלו ויעמדו, לכל הפחות, על שיעור של 18.5% וזאת לכל העובדים בישראל. ההגדלה תתבצע בשתי פעימות על פי הפירוט הבא:

ינואר 2017	יולי 2016	מצב קיים (לפי צו הרחבה לפנסיונית חובה)	רכיב ההפקדה
6.5%	6.25%	6%	תגמולי מעביד
6%	5.75%	5.5%	תגמולי עובד
6%	6%	6%	פיצויים
18.5%	18%	17.5%	סה"כ

2. אובדן כושר עבודה: הפקדת המעסיק בשיעורים הנ"ל תכלול תשלום עבור רכישת כיסוי אובדן כושר עבודה בשיעור הדרוש להבטחת 75% משכרו של העובד וככול שיהיה צורך להגדיל את שיעור ההפקדה בשל הכיסוי בגין אובדן כושר עבודה (מעבר ל 6.25% או 6.5% בהתאמה לתקופה), המעסיק יישא בכך עד לתקרה של 75% מהשכר הקובע.

3. שיעור התגמולים לא יפחת מ 5% מהשכר הקובע.

4. הפרשות לפיצויים:

- שיעור ההפקדה לפיצויים שנקבע בצו ההרחבה לא יפחת מ 6% אך אין בשיעור זה כדי לפגוע בעובד חדש המגיע עם תוכנית פנסיונית בה אחוז ההפרשה לרכיב הפיצויים עומד על 8.33%.
- מעסיק לא יוכל לשנות את שיעור ההפרשות לרכיב פיצויים לגבי עובד קיים, לרבות הסדר סעיף 14 אם היה קיים ערב כניסת ההסכם לתוקף.
- עובד בעל שיעור פיצויים של 8.33% העובר מביטוח מנהלים לקרן פנסיה (או קופת גמל), תימשך עבורו ההפקדה בשיעור זה גם בקופה החדשה.

תקרת הפקדות לקופות הגמל וקרנות ההשתלמות לשנת המס 2016

תקרת הפקדות 2016 - פנסייה וגמל

חודשי												
מספר	אין	אין	אין	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח
סך"כ חיסכון במס הכנסה ניכוי-זדיוני	48% של מס שולי	47 לסעיף 47	47 לסעיף 47	הניכוי המזריב	לפי מס שולי	סכום הניכוי המזריב	שעור הניכוי המזריב	סכום הזדיוני	שעור הזדיוני-סעיף 445	סכום הפקדה זדיוני סעיף 445	שיעור הפקדה זדיוני-סעיף 445	תקרת הנכסה המזכה בהטבות מס
ש"ח	ש"ח	ש"ח	%	ש"ח	ש"ח	ש"ח	%	ש"ח	%	ש"ח	%	תקרת הפרשות לתגמולים ע"ח מעסיק
213	אין	אין	אין	213	213	609	7%	8,700	7.5% (כולל ביטוח אג"ע)	8.33% ללא תקרה	פיצויים- אין תקרה. תג מעסיק- 23,660	תקרת שכר מעסיק להטבות מס
421.8	208.8	435	5% (עד תקרת שכר של 21,750 בניכוי השכר הממבטח)	213	35%	609	7% (בניכוי הפרשות כעמית שכיר)	8,700	אין	אין	אין	אין
611.61	459.36	957	11% (עד תקרת שכר של 21,750 בניכוי השכר הממבטח)	152.25	35%	435	5%	8,700	אין	אין	אין	אין
1,223.22	918.72	1,914	11%	304.5	35%	870	5%	17,400	אין	אין	אין	אין
213	אין	אין	אין	213	35%	609	7%	8,700	7.5% (כולל ביטוח אג"ע)	8.33%	12,230 לפיצויים 23,660 לתגמולים	שכר שולי טיה (שכר ממבטח)

תקרת הפקדות 2016 - פניסה וגמל

שנתי												
מגמד העמית	תקרת שכר מעסיק להטבות מס	הפרשות לפיצויים	תקרת הפרשות לתגמולים	תקרת הכנסה המזכה בהטבות מס	שיעור ההפרשה להטבות מס - זיכוי סעיף 45א	שכום ההפרשה להטבות מס - זיכוי סעיף 45א	שיעור הזיכוי - סעיף 45א	שכום הזיכוי	שיעור הניכוי המירבי למסעף 47	שכום הניכוי המירבי לפי מס שולי 48%	הניכוי המירבי של מס שולי 48%	מגמד
ש"ח	ש"ח	%	%	ש"ח	%	ש"ח	%	ש"ח	%	ש"ח	ש"ח	ש"ח
שכיר (שכר מובטח)	פיצויים - אין תקרה. תג' מעסיק - 283,920	8.33% (ללא תקרה)	7.5% (כולל ביטוח א.ב.ט.)	104,400	7%	7,308	35%	2,557.8	אין	אין	אין	2,557.8
שכיר/בעלש לא מובטח (שכר עמית שאינו מוטב)	אין	אין	אין	104,400	7% (בניכוי הפרשות קעמית שכיר)	7,308	35%	2,557.8	5% (עד תקרת שכר של 261,000 בניכוי השכר המובטח)	5,220	2,505.6	5,063.4
שכיר/בעלש (שכר לא מובטח)	אין	אין	אין	104,400	5%	5,220	35%	1,827	11% (עד תקרת שכר של 261,000 בניכוי השכר המובטח)	11,484	5,512.32	7,339.32
עצמאי (הכנסות מעסק/משלח יד)	אין	אין	אין	208,800	5%	10,440	35%	3,654	11%	22,968	11,024.64	14,678.64
בעל שליטה (שכר מובטח)	146,760 לפיצויים 283,920 לתגמולים	8.33%	7.5% (כולל ביטוח א.ב.ט.)	104,400	7%	7,308	35%	2,557.8	אין	אין	אין	2,557.8

תקרת הפקדות 2016 - קרן השתלמות

חודשי							
הערות	סה"כ	תקרת הפרשות ע"ח עובד/עצמאי	שיעור ההפרשה ע"ח עובד/עצמאי	תקרת הפרשות ע"ח מעסיק	שיעור ההפרשה מס להטבות מס ע"ח מעסיק	תקרת שכר מעסיק להטבות מס/הכנסה קובעת לעצמאי	מעמד העמית
	ש"ח	ש"ח	%	ש"ח	%	ש"ח	
	1,571	393	2.50%	1,178	7.50%	15,712	שכיר
3% מהפרשות המעסיק אינם מוכרים כהוצאה	1,571	393	2.50%	1,178	7.50%	15,712	שכיר בעל שליטה
2.5% אינם מוכרים כהוצאה	1,522.5	1,522.5	7%	אין	אין	21,750	עצמאי

שנתי							
הערות	סה"כ	תקרת הפרשות ע"ח עובד	שיעור ההפרשה להטבות מס ע"ח עובד	תקרת הפרשות ע"ח מעסיק	שיעור ההפרשה להטבות מס ע"ח מעסיק	תקרת שכר מעסיק להטבות מס	מעמד העמית
	ש"ח	ש"ח	%	ש"ח	%	ש"ח	
	18,854	4,714	2.50%	14,141	7.50%	188,544	שכיר
3% מהפרשות המעסיק אינם מוכרים כהוצאה	18,854	4,714	2.50%	14,141	7.50%	188,544	שכיר בעל שליטה
2.5% אינם מוכרים כהוצאה	18,270	18,270	7%	אין	אין	261,000	עצמאי

* שלומי שדה, סוכן פנסיוני לעצמאיים ולחברות. משנת 1993 בעלים של ש.שדה ביטוח בע"מ, במשך שנים הכשיר, הדרך ופיקח על סוכנים בחברת ביטוח ציון.

חלק ח - הוצאות

תשלום הוצאות שכר והוצאות סוציאליות על בסיס מזומן

בהתאם לסעיף 18(א) לפקודת מס הכנסה הוצאות בגין מענק פרישה, דמי חופשה, דמי הבראה, דמי חגים, דמי מחלה, וכיו"ב יותרו בניכוי למעסיק רק בשנה שבה הם שולמו. בפועל למי שזכאי להם (לעובד ו/או לחברת הביטוח).

לאור האמור יש לבחון את תשלומן עד תום שנת המס על מנת שיתרו בניכוי בשנת המס הנוכחית - 2016

תשלומי משכורות

בדיקת כדאיות תשלומי משכורות, מענקים וכדומה זאת בהתחשב במקדמות המס השוטפות ובהוצאות העסקיות השוטפות לשנה.

עוסקים המדווחים לרשות המיסים על בסיס מזומן יכולים לשלם גם את ניכוי המס לפני סוף השנה כך שיוכרו כהוצאה שוטפת.

תשלום פיצויים ומענקי פרישה

הקדמת תשלומי פיצויי פיטורין

תשלומי פיצויי פיטורין למפוטרים בעסק מעבר לסכומים השוטפים ששולמו - יותרו בניכוי לצרכי מס רק בשנת המס שבה שולמו לזכאי להם.

הקדמת תשלומים אחרים

הקדמת תשלומים בהתאם להסכמי העבודה, כגון: פדיון חופשה, דמי הבראה, חגים.

הקדמת תשלומים לתושבי חוץ ולבעלי שליטה

הקדמת תשלומים לתושבי חוץ ולבעלי שליטה שיש לנכות מהם מס במקור, או לחילופין תשלום של סכום הניכוי במקור, על מנת שההוצאה תוכר בשנת המס 2016. יש לזכור כי ניתן לשלם את סכום הניכוי במקור תוך תקופה של עד 3 חודשים מתום שנת המס בתוספת הפרשי הצמדה וריבית (ראה גם חלק ו).

תשלום הוצאות עד סוף השנה למדווחים על בסיס מזומן

המדווחים על בסיס מזומן צריכים לשלם את מלוא ההוצאות העסקיות המותרות לניכוי עד ליום 31.12.2016, לרבות תשלום למוסד לביטוח לאומי, למס הכנסה ניכויים, תשלומים לקופות גמל ולביטוח חיים ותשלומי שכר נטו לעובדים.

חובות אבודים

רצוי להקדים ולסכם הטיפול בחובות בעיתיים, קרי לקבוע את סכום ההפחתה המוסכם עם החייב ולזקוף אותו בחשבונות או להביא לסיום הליכי גבייה או פשרה. דבר זה יקל על תביעת הוצאה לצרכי מס הכנסה.

חובות אבודים מוכרים כהוצאה רק אם מוכח לפקיד השומה, כי נעשו כל המאמצים לגבותם (ולכן רצוי להיערך לביצוע פעולות לגביית החובות כגון פנייה חוזרת לחייבים, פניה לעורכי דין להגשת תביעות משפטיות וכדומה) או כשהוצאה לטיפול בגבייתם עשויה לעלות על סכום החוב שניתן לגבותו.

יש לדאוג לקבל מעורך דין אישור על השקים שחזרו ואשר נמצאים בטיפולו, הליכי הגבייה שנעשו והערכה לגבי סיכויי גבייתם.

לגבי ההכרה בחובות אבודים לעניין מע"מ, להלן הוראות הפרשנות של המחלקה המקצועית של רשויות מס ערך מוסף בשילוב מבחני בית המשפט העליון והוראות תקנה 23 לתקנות מע"מ.

"חוב" לעניין מע"מ פירושו תשלום עבור עסקה שלא נגבה (ואם נגבה חלק מהסכום - החלק שלא נגבה) ושולם עבורו מס העסקאות.

מבחן שנקבע בפס"ד של בית המשפט העליון	הבהרות מע"מ
בוצעה עסקה	"עסקה" כהגדרתה בסעיף 1 לחוק מע"מ.
הוצאה חשבונית	העוסק הוציא חשבונית מס התואמת את דרישות החוק בסעיפים 54 ו-74 לחוק מע"מ וסעיף 9א להוראות מס הכנסה (ניהול פנקסי חשבונות).
מס העסקאות בגין החשבוניות שולם	על העוסק להוכיח כי החשבונית נכללה בדוח התקופתי המתייחס וכי המס המתחייב ממנה שולם.
המוכר או נתן השרות לא קיבל את התמורה	תמורה - יכול שתהא בכסף או בשווה כסף. החוב האבוד מתייחס לחלק שלגביו לא נתקבלה תמורה כלשהי.
החוב הפך ל"חוב אבוד"	<p>חוב שהוכח להנחת דעת המנהל שלא ניתן לגבותו ובלבד שהוא עומד באחד מהתנאים האמורים -</p> <ul style="list-style-type: none"> • חוב לעוסק של חייב שננקטו כנגדו הליכי פירוק או פשיטת רגל - החוב יוכר כאבוד במועד אישור המפרק או הנאמן לחלוקת דיבידנד סופי. • חוב לעוסק שננקטו לגביו הליכי הוצאה לפועל. אם לא ננקטו הליכי הוצאה לפועל, יוכר החוב כאבוד רק אם החייב נפטר ואין בעזבונו נכסים למימוש, או החייב עזב את הארץ ואין לו נכסים למימוש. • כאשר החוב האבוד אינו בסכומים גבוהים רשאי הממונה על מע"מ להכיר בו כחוב אבוד, אם יוכח שננקטו הליכי גבייה ואלה לא הניבו תוצאות. • חוב שנמחק במסגרת הסדר נושים ואושר בפס"ד סופי של בית המשפט.
ניתנה הודעה למנהל מע"מ	מתן הודעה למנהל מע"מ - חשבונית זיכוי בצירוף מסמכים התומכים בעובדות המפורטות בהודעה. ההודעה תצא לפחות שישה חודשים ולא יותר משלוש שנים מהמועד שבו הוצאה חשבונית המס בשלה נוצר החוב.

מכירת מלאי מת או שתנועתו איטית

מומלץ לבצע מכירות של פריטי מלאי שערכם ירד מהותית על מנת לשכנע את פקיד השומה שאכן ערך השוק של פריטים אלו נמוך מעלותם.
לחילופין, יש לשקול לפרסם מודעות "חיסול מלאי" בעיתונות או לערוך מכרז במגמה לממש את ההפסד, או לפחות לקבל הצעות מחיר שיאפשרו הוכחה להערכת שווי השוק (הנמוך) של אותו מלאי.
מאחר ולפעולות אלה יש השפעה על שיעור הרווח הגולמי, מומלץ ליידע את רואה החשבון לצורך ניתוח הדוח המוגש לרשות המיסים.

מכירות בין-חברתיות

יש להקטין את מכירות המלאי הבין חברתיות למינימום הנדרש על מנת למנוע חבות מס בחברה המוכרת ואי-ביטוי של ההוצאה בחברה הרוכשת שטרם מימשה את המלאי.

מוניטין

כללים להפחתת מוניטין

בהתאם לתקנות מס הכנסה (שיעור פחת למוניטין) התשס"ג-2003 נקבע, כי החל מיום 1.7.2003 שיעור הפחת על מוניטין ששולם בעדו יעמוד על 10%.
הפחת לא יתאפשר במידה והמוניטין נרכש מקרוב או מתושב חוץ, אלא אם הוכח, כי הרכישה הייתה חיונית לצורך ייצור ההכנסה ונעשתה בתום לב ומטעמים עסקיים בלבד.
כמו כן נקבע כי מוניטין לא ייחשב לנכס בר פחת לעניין שחלוף נכסים לפי סעיף 96 לפקודת מס הכנסה.

מכירת מוניטין שלא שולם בעדו

שיעור המס המקסימאלי על מכירת המוניטין בידי חברה הינו כשיעור מס החברות, אצל יחיד יחול מס בשיעור 25%.

חובת ניכוי מס הכנסה במקור מתשלומים בעד שירותים או נכסים

צו מס הכנסה (קביעת תשלומים בעד שירותים או נכסים כהכנסה) קובע את החובה לנכות מס במקור מתשלומים בעד שירותים או נכסים.

החובה לנכות מס במקור משירותים או נכסים חלה על כל מי שמחזור עסקיו בשנת - 2013 עלה על סך של 5.3 מיליון ש"ח (כולל מע"מ), ו/או על כל מי שחייב בניהול חשבונות בשיטה הכפולה בשנת 2016, בין שהוא יחיד או חברה.

חברה שחלה עליה חובת ניכוי מס במקור לפני שנת המס 2016, ומחזור בשנת המס 2014 ירד מתחת לסך 5.3 מיליון ש"ח, תמשיך לחול עליה חובת ניכוי מס במקור גם בשנת המס 2016.

החובה בניהול חשבונות בשיטה הכפולה נקבעת בהתאם לתוספות לפי הפרוט הבא:

תנאים לחיוב במערכת חשבונות כפולה המחייבים בניכוי במקור עפ"י הצו (התנאים אינם במצטבר)	סוגי הנישומים	התוספת להוראות שחלה על הנישום
המחזור השנתי עולה על 3.8 מיליון ש"ח או 18 מועסקים ומעלה.	יצרנים	א
המחזור השנתי עולה על 3.8 מיליון ש"ח או 4 מועסקים ומעלה.	סיטונאים	ב
המחזור השנתי עולה על 3.8 מיליון ש"ח או 7 מועסקים ומעלה.	קמעונאים	ג
עלות הבניה או מחזור עסקים עולה על 3.8 מיליון ש"ח.	קבלנים	ד
הכנסה מהפעלת 5 כלי רכב לפחות ללימוד נהיגה.	בעלי בתי ספר לנהיגה	ז
מספר התלמידים הממוצע עולה על 150.	בעלי בתי ספר	ח
מחזור עסקים בתוספת עלות המלאי עולה על 11.4 מיליון ש"ח.	סוחרי מקרקעין	ט
העמלה השנתית עולה על 620 אלף ש"ח.	מתוכי מקרקעין	ט
מחזור עסקים עולה על 11.4 מיליון ש"ח.	סוחרי רכב	י
העמלה השנתית עולה על 460 אלף ש"ח.	מתוכי רכב	י
המחזור השנתי עולה על 2.15 מיליון ש"ח.	נותני שירותים ואחרים (למעט מקצועות חופשיים)	יא
המחזור השנתי עולה על 2.95 מיליון ש"ח.	מוסכים	יא
המחזור בחקלאות עולה על 5.1 מיליון ש"ח. שטח כולל של נטיעות העולה על 375 דונם.	חקלאים	יב
בעל תחנת דלק העוסק במכירת דלק בלבד, או בנוסף עוסק במתן שרותי סיכה או רחיצה.	בעלי תחנות דלק	יד
סוכן של חברת ביטוח המורשה להדפיס פוליסות.	סוכנויות ביטוח	טו
למעט יהלומן שעיקר עיסוקו עיבוד יהלומים מחומר גלם של אחרים או מתוך.	יהלומנים	טז
מוסד ציבורי לפי סעיף 9(2), ארגון מקצועי לפי סעיף 9(א2) ומלכ"ר (כולל קופות גמל) שמחזורו (**), עולה על חצי מיליון ש"ח או המעסיק מעל ל-10 עובדים.	מוסד ציבורי/ ארגון מקצועי/ מלכ"ר	
(**) במוסד ציבורי המונח מחזור כולל גם תרומות ומענקים.		

"מחזור" - סכום המכירות וסכום התמורה בעד שירותים - לרבות מסים עקיפים, בשנת המס הקודמת או בשנת המס האחרונה שלגביה נערכת שומה סופית (להלן - "השנה הקובעת"), והכל לפי הסכום הגבוה כשהוא מוכפל ב-12 ומחולק למספר חודשי פעילות העסק בשנת המס הקודמת או בשנה הקובעת, לפי העניין.
"מועסק" - לרבות הבעלים ובני משפחותיהם העובדים בעסק וכן שותפים העובדים בעסק.

לעניין זה - חניך או מי שעבד לא יותר מארבע שעות ביום ייחשב לחצי מועסק.
מי שעבד בעסק חלק משנת המס ייחשב לחלק ממועסק כיחס תקופת עבודתו לשנה שלמה.

מודגש ומובהר - אין חובת ניהול כפולה לתוספת ה' (בעלי מקצועות חופשיים) או תוספת ו' (רופאים) בלא קשר לרמת המחזור ו/או מספר המועסקים בהם!

נסיעה עסקית לחו"ל

הוצאה בגין נסיעה לחו"ל תותר בניכוי במידה שהייתה הכרחית לייצור ההכנסה.
הפירוט הנדרש לגבי כל נסיעה הינו:
שם הנוסע, מטרת הנסיעה, יעד הנסיעה, תקופת השהיה בחו"ל, הוצאות במט"ח והוצאות בארץ (לרכישת כרטיסים), הוצאות לינה וכיו"ב.
בשנת המס 2016 תקרת ההוצאות המותרות בניכוי הינה כדלקמן:

כרטיסי טיסה

מותרת מלוא ההוצאה עד לגובה מחירו של כרטיס טיסה במחלקת עסקים.

הוצאות לינה

כנגד קבלות

1. בעבור 7 לילות ראשונים - מלוא ההוצאות עד לתקרה של \$267 ללילה.
2. מעבר ל-7 לילות ראשונים - מלוא ההוצאות עד וכולל \$117 ללינה.

במידה והוצאות הלינה מעל \$117 - תותרנה הוצאות בשיעור של 75% מן הסכום ששולם אך לא פחות מ-\$117 ועד לתקרה של \$200 ללילה.

בנוסף - תותרנה הוצאות אש"ל ללא קבלות בסך \$75 ליום.

ללא קבלות

אם לא נדרשו הוצאות לינה תותרנה הוצאות אש"ל בסך \$125 לכל יום שהיה.

שכירת רכב

הוצאות השכירות בפועל אך לא יותר מ-\$59 ליום (לרבות דלק, שירותים וכל הוצאה אחרת).

הוצאות אחרות בחו"ל

אין כל הגבלה לגבי הוצאות עסקיות אחרות הנעשות בחו"ל כגון: טלפונים ופקס, אירוח ספקים או לקוחות וכיו"ב (כנגד קבלות).
נציב מס הכנסה השתמש בסמכותו והרחיב את רשימת המדינות לגביהן ניתן להגדיל את הוצאות הלינה והשהייה המותרות בניכוי ב-25%. להלן רשימת המדינות: אוסטרליה, אוסטריה, איטליה, איסלנד, אירלנד, אנגולה, בלגיה, בריטניה, גרמניה, דובאי, דנמרק, הולנד, הונג-קונג, טייוואן, יוון, יפן, לוקסמבורג, נורווגיה, ספרד, עומאן, פינלנד, צרפת, קטאר, קוריאה, קמרון, קנדה, שבדיה ושוויץ.
דו"ח נסיעה לחו"ל ראה נספח 4.

ניכוי בשל דמי ביטוח לאומי לעצמאים

יותר ניכוי מההכנסה 52% מהסכום ששולם בשנת 2016 לביטוח לאומי (למעט סכומים ששולמו עבור מס בריאות וסכומים ששולמו כקנס פיגורים).
למרות שמועד הפירעון האחרון של דמי הביטוח הלאומי לעצמאים לחודש 12/2016 הינו עד ליום 15.1.2017, הרי שמומלץ להקדים ולשלם את דמי הביטוח עד ליום 31.12.2016 וזאת על מנת שתוכלו לקבל הניכוי מההכנסה גם בגין חודש 12/2016.
בנוסף, מומלץ למי שיש חובות לביטוח הלאומי להקדים ולשלם יתרת החוב (אפילו בפריסת תשלומים באמצעות כרטיס אשראי) עד ליום ראשון ה- 25.12.2016 וזאת על מנת לקבל הניכוי עוד השנה.

מתנות ושי לחג

מתנות לתושבי ישראל - מותרות בסכום של עד 210 ש"ח לשנה למקבל בשנת 2016.
מתנות לתושבי חוץ - מותרות בסכום של עד 15 דולר של ארה"ב לאדם לשנה.
התנאי להתרת ההוצאה הינו קיומו של קשר עסקי בין מקבל המתנה לבין העסק (ספקים, לקוחות וכן עמיתים לעיסוק או למקצוע).
מתנות לשכירי העסק לרגל אירוע אישי - מתנה שניתנה לעובד לרגל אירוע אישי (חתונה, בר מצווה, לידה וכד') תותר בניכוי עד לסך של 210 ש"ח לשנה ואילו היתרה העולה על 210 ש"ח תוגדר כהוצאה עודפת.
שי לחג לשכירי העסק - שי לחג הניתן לעובד נחשב כתוספת לשכרו ומתחייב במס הכנסה ובביטוח לאומי.
בסוף השנה יש להכין רשימה מפורטת של מקבלי המתנות.

אירוח

הוצאות אירוח כולל הוצאות כיבודים שלא במקום העסק אינן מותרות בניכוי, פרט להוצאות אירוח אורחים מחו"ל. הוצאה לאירוח אורחים מחו"ל תותר בניכוי ללא תקרה, בתנאי שתהיה סבירה. על מנת שהוצאה זו תותר בניכוי יש לדאוג לרישום פרטים כגון שם האורח, ארץ מוצאו והקשר העסקי עם אותו אורח. לפיכך, יש להפריד ברישומי הנהלת החשבונות הוצאות לאירוח אורחים מחו"ל.

הוצאות כיבוד

יותר בניכוי 80% מההוצאות שהוצאו לכיבוד קל ב"מקום העיסוק" של הנישום. כ"כיבוד קל" ייחשבו שתייה קרה וחמה, עוגיות וכיו"ב הניתנים לאורח המבקר במקום העסק. על יתרת ה-20% מההוצאות אשר לא יותרו בניכוי יחולו ההוראות בדבר תשלום מקדמות בשל הוצאות עודפות. ארוחות הניתנות לאורח (למעט ניכוי הוצאה סבירה לאירוח אדם מחו"ל) לא יותרו כלל בניכוי.

הוצאות לינה בארץ (כולל ארוחת בוקר)

לא יותרו הוצאות לינה בתפקיד, אם הלינה נעשתה במרחק של פחות מ-100 ק"מ ממקום העיסוק הקבוע או ממקום המגורים - אלא אם כן פקיד השומה אישר כי הייתה הכרחית לייצור ההכנסה. על הוצאות לינה בתפקיד שנעשתה במרחק של 100 ק"מ ויותר, ממקום העיסוק הקבוע או ממקום המגורים, או לינה שפקיד השומה אישר כאמור תחול תקרת הסכומים הקבועה בתקנות לגבי הוצאות לינה בחו"ל החל מהלינה השמינית ואילך, כשהיא מתורגמת לשקלים לפי השער היציג הידוע במועד הלינה. נכון לשנת 2016, סכומי התקרה עבור הלינה הינם כלהלן:

1. לינה שעלותה נמוכה מ-\$117 - כל ההוצאות.
  2. לינה שעלותה גבוהה מ-\$117 - 75% מההוצאה אך לא פחות מ-\$117 ולא יותר מ-\$200.
- כ"הוצאות לינה" עליהן חל המוסבר לעיל, ייחשבו גם הוצאות ארוחת בוקר הכלולה במחיר הלינה.

כל האמור לעיל לא יחול על לינה הנדרשת לצורך השתתפות בכנס בתחום העיסוק.

היבטי מיסוי בנופש שמממן מעסיק לעובדיו

סעיף 2(2) לפקודת מס ההכנסה מהווה מקור נפרד ועצמאי לתקבולים הנובעים מהכנסת עבודה ובין היתר כולל בהגדרת "הכנסת עבודה" כל טובות הנאה הניתנות לעובד ממעסיקו, בכסף או בשווה כסף ובין שניתנו במישרין או בעקיפין. בגין הכנסה כאמור יש לזקוף לעובד שווי בגין "טובת הנאה" ולנכות בגינה מס הכנסה וביטוח לאומי וזאת בהתאם לשיעורי המס השולי של העובד מקבל טובת ההנאה.

בפסק דין שניתן לאחרונה בעניין ניכוי דמי ביטוח לאומי בגין אירועי גיבוש שערכה חברת "טרפיק" לעובדיה נקבעו מבחנים מסייעים להבחנה האם השתתפות העובד באירוע של המעסיק מהווה "טובת הנאה" בידי העובד או שמא מדובר באירוע המשרת את "נוחות המעביד" אשר אינו מחייב זקיפת הכנסה לעובד.

כבוד השופט טננבוים הסביר בפסק הדין כי הקושי בהפעלת מבחן זה - "נוחות המעביד או הנאת העובד" - מתעורר במצבים מעורבים בהם ההוצאה משרתת את נוחות המעביד ובד בבד גורמת הנאה לעובד. כמו כן הסביר בית הדין כי הן נוחות המעביד והן הנאת העובד אינם נבחנים ב'משקפי המעביד' כי אם ב'משקפיים אובייקטיביים', תוך התייחסות לעובד ולתפקיד שהוא ממלא. כחלק מיישום מבחן נוחות המעביד או הנאת העובד בעניין טראפיק, בית הדין נתן משקל, בין היתר, למבחנים הבאים:

- החברה ערכה את אירועי הגיבוש רק בישראל;
- אירועי הגיבוש נערכים אך ורק במהלך שבוע העבודה, על חשבון ימי העבודה;
- העובדים מקבלים שכר בעבור השתתפותם בימי הגיבוש;
- לעובדים אין אפשרות לצרף בני משפחה;
- עובד שנעדר נדרש לספק למעסיק הסבר מתקבל על הדעת;
- החברה קובעת את סדרי הישיבה באוטובוסים ואת אופן חלוקת העובדים בפעילויות; החברתיות בהתאם לצורכי הגיבוש של החברה;
- שלושה עובדים לנים בכל חדר ואין לעובדים זמן חופשי לעצמם.

מכאן הגיע בית הדין למסקנה כי העובדים אינם מפקימים "טובת הנאה ניכרת" מאותם אירועי גיבוש. זאת ועוד, נקבע כי אירועי הגיבוש נועדו לאפשר היכרות ושיתוף בין העובדים ובין המחלקות השונות ובכך לסייע ביצירת תרבות ארגונית אחידה אשר תומכת בהשגת המטרות העסקיות של החברה. נוכח חשיבות הגיבוש לתפקודה של החברה קבע בית הדין כי, החברה היא הנהנית העיקרית מהאירועים שהפיקה. לפיכך, קיבל בית הדין את תביעתה של החברה וקבע כי לא היה מקום לחייב את החברה בניכוי דמי ביטוח לאומי משכרם של העובדים בגין אירועי הגיבוש.

לדעתנו, דומה כי אין חולק על כך שפעילויות חברתיות עשויות לשפר את הגיבוש בין העובדים ואת הזדהותם עם מקום העבודה, ובכך הן תורמות לתפוקה והפריון של העובדים. הפרשנות שניתנה על ידי בית הדין בעניין טראפיק לקחה בחשבון את האינטרס המובהק של המעסיק בקיומן של פעילויות

חברתיות בקרב עובדיו תוך הפנמה שאף שהעובדים נהנים לא אחת מהפעילות, מטרתן העיקרית אינה להיטיב עמם אלא לקדם אינטרסים של המעסיק. עדין לא ברור האם רשות המסים תבקש לאמץ את ההכרעה בעניין טראפיק שניתנה בקשר לדמי הביטוח הלאומי או שמא החברה צפויה לסבב משפטי נוסף בקשר עם שאלת ניכוי מס ההכנסה במקור בגין השתתפות העובדים באירועי הגיבוש.

הוצאות ביגוד

הוצאות ביגוד יוכרו כלהלן:

1. אם לא ניתן להשתמש בביגוד שלא לצרכי העבודה, כגון סרבלי טייסים, חלוק אחיות, גלימה שחורה של עורכי דין, קסדה וכיו"ב - ההוצאה תוכר במלואה.
2. אם מדובר בביגוד שניתן להשתמש בו גם שלא לצרכי העבודה, כגון חליפת מדים ייצוגית להופעת עורכי דין, חליפת מדים ייצוגית (גם אם סמל העסק מוטבע בה) - יותרו לניכוי 80% מההוצאה.
3. נקבע, כי "בגדים המשמשים לצרכי העבודה" הינם אלה שניתן לראות בהם באופן בולט את ההשתייכות לעסק, או שעל פי דין קיימת חובה ללובשם. אם לא מתקיימים תנאים אלה אזי אין מדובר ב"ביגוד לצרכי העסק". בנסיבות אלה, אם ביגוד ממומן ע"י המעסיק עבור עובדיו, הוא יחשב כטובת הנאה ששווייה ייזקק להכנסת העובד ויחולו כל הכללים החלים על משכורת.

הוצאות אחזקת טלפון שאינו נייד

על מנת שיתורו הוצאות בשל אחזקת טלפון במקום המגורים, יש להוכיח כי בית המגורים משמש את עיקר עיסוקו או משלח ידו של הנישום. המדובר במקום המגורים של הנישום שהוא בעל העסק עצמו, או של בעל שליטה בחבר בני אדם שבבעלותו העסק.

ההוצאות שיתורו בשל שיחות טלפון עסקיות ממקום המגורים

שיחות טלפון בארץ

1. אם ההוצאה לא עלתה על 23,600 ש"ח בשנה - 80% מההוצאות או חלק מההוצאות העולה על 2,400 ש"ח, לפי הנמוך.
2. אם ההוצאה עלתה על 23,600 ש"ח לשנה - חלק מההוצאות העולה על 4,700 ש"ח.
3. אם מקום המגורים שימש את עיקר העיסוק בחלק מהשנה, יותר חלק מההוצאות הנ"ל באופן יחסי לתקופת השימוש.

שיחות טלפון לחו"ל

שיחות טלפון לחו"ל יותרו כבעבר, אם נוהל רישום כנדרש.
להבדיל מהוצאות טלפון בארץ, אין חובה שמקום המגורים ישמש את עיקר עסקו של הנישום.

הוצאות אחזקת טלפון נייד (סלולרי)

מותר לעסק או למשלח יד לנכות את כל הוצאותיו בשל טלפון נייד אשר הועמד לרשות עובדיו. אם העובד משלם למעסיק עבור חלק מהשימוש אזי יופחת סכום זה מההוצאה המותרת.
כאשר הטלפון הנייד **לא הועמד לרשות העובד** - לא יותרו בניכוי הוצאות בסכום של 1,260 ש"ח לשנה או מחצית מההוצאות, הנמוך שבהם.
סכום ההוצאה שאינו מותר בניכוי מוגדר כ"**הוצאה עודפת**", והחייבים בתשלום מקדמות בגין הוצאות עודפות צריכים לשלם בגינה מקדמה.

חוב במס של שכיר שמעסיקו העמיד לרשותו טלפון נייד

אם מעסיק מעמיד לרשות עובדו טלפון נייד כאמור, או משתתף בהוצאותיו לטלפון כאמור, יחויב העובד במס על 50% מסכום ההוצאה החודשית, או על 105 ש"ח לחודש, **לפי הנמוך מביניהם**. מסכום השווי, הנחשב כהטבה חייבת במס של העובד, יש להפחית את הסכום ששילם העובד בשל טלפון נייד זה. סכום השווי יתואם כפי שמתואמות תקרות מס הכנסה.
תקנות אלה אינן חלות על טלפון נייד המותקן במרכזיית העסק.

הוצאות אחזקת רכב

"רכב" - כל רכב המוגדר ברישיון מסוג M1 ו-N1 ואופנוע שסיווגו L3 (אופנוע שנפח המנוע שלו עולה על 33 כ"ס).
הוצאות לאחזקת רכב תוכרנה במגבלות המפורטות להלן:

רכב תפעולי

נוספה הגדרת "רכב תפעולי" שהינו רכב שהוכח להנחת דעתו של פקיד השומה, כי נתקיימו בו אחד מאלה:

1. רכב ביטחון - כהגדרתו בתקנות התעבורה. הכוונה לאמבולנסים, רכבי משטרה וכיבוי אש.
2. רכב שלא הועמד על ידי המעסיק לרשות עובד והרכב משמש אך ורק לצורך העסק ואינו יוצא ממקום העסק בתום שעות העבודה. במקום העבודה הכוונה למקום העסק שאינו בבית המגורים.

לגבי רכב תפעולי נקבע כי לא נדרשת בגינו זקיפת שווי וכי כל ההוצאות בגינו יותרו בניכוי.

רכב הצמוד לעובד

הוצאות בגין רכב צמוד לעובד (שבגינו חייבים לזקוף שווי רכב), יותרו בניכוי במלואן. יש לשים לב, שבעיקרון אצל חברה לא אמור להיות רכב שהוא אינו תפעולי וגם אינו צמוד. במידה וקיים רכב שאינו צמוד לעובד אחד, כלומר מספר עובדים "נהנים" ממנו ולא ניתן לייחס את ההטבה בין העובדים, הרי שמקרה כזה שבו לא נזקף שווי שימוש בגין אותו רכב, כל ההוצאה לא תותר לחברה בניכוי !!

הוצאות רכב אצל עצמאים

הוצאות רכב של עצמאי (ברכב שאינו צמוד לעובד שלו), יותרו בניכוי על פי הגבוה מבין השניים:
1. 45% מתוך הוצאות אחזקת הרכב (ובאופן - 25%).
2. סך הוצאות אחזקת הרכב, בניכוי שווי רכב מסוג זה אילו היה מוצמד לעובד.

ביום 25.5.2010 פורסם תיקון לתקנות הקיימות אשר נכנס לתוקף ביום 1.1.2008.
בתקנות החדשות שונתה הגדרת "רכב" ונקבע, כי רכב הינו כל רכב מסוג M1 ורכב מסוג N1.

בנוסף נקבע, כי הוצאות אחזקת רכב יותרו בניכוי בשנת מס כמפורט להלן:

רכב מסוג M1 שסיווג המשנה שלו אוטובוס ציבורי או מונית - סכום הוצאות אחזקת רכב בניכוי שווי השימוש ברכב או סכום בגובה 90% מהוצאות אחזקת הרכב לפי הגבוה.

רכב מסוג M1 שסיווג המשנה שלו רכב סויר או מדברי - סכום הוצאות אחזקת הרכב בניכוי שווי השימוש ברכב או סכום בגובה 80% מהוצאות אחזקת הרכב לפי הגבוה.
בניכוי שווי הכוונה למעשה ל"אומדן" השימוש הפרטי ברכב.

דגשים

1. בכל מקרה בו עצמאי מעמיד לרשות עובדיו רכב צמוד, יש לזקוף שווי רכב ולגביהם הוצאות הרכב תותרנה במלואן, כאמור לעיל.
2. התקנות החדשות, לא בטלו את החובה לדווח לפקיד השומה את מונה הקילומטראז' של הרכב, בתחילת השנה ובסופה (ראה נספח 3).

שווי רכב - רכב שנרכש עד 31.12.2009

בשנת 2016 יעמוד סכום שווי הרכב החודשי כדלקמן:

שווי רכב	קבוצת מחיר
2,710	1
2,930	2
3,770	3
4,530	4
6,260	5
8,120	6
10,440	7
900	L3

בשנת המס 2016, שווי השימוש ברכב היברידי יופחת בסכום קבוע של 500 ש"ח לחודש, הן לרכב חדש שנרשם מ-1.1.2010, והן לרכב שנרשם לראשונה לפני המועד האמור.

שווי שימוש ליניארי - רכב שנרשם לאחר 1.1.2010

בחודש 1/2010 נכנס לתוקף תיקון לתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב). על-פי התיקון, יחושב שווי השימוש של כלי רכב חדשים (שנרשמו לראשונה מ-1.1.2010) לפי השיטה הליניארית, לפיה סכום שווי השימוש יהא התוצאה המתקבלת מהכפלת מחיר הרכב לצרכן בשיעור שווי השימוש.

משנת 2011 ואילך שיעור שווי השימוש הוא 2.48% מהמחיר לצרכן של כלי הרכב. תקרת המחיר לצרכן לצורך חישוב שווי השימוש בשנת 2016 נקבעה לסכום של 501,540 ש"ח. לגבי כלי רכב שנרשמו לראשונה לפני 1.1.2010, תמשיך לחול שיטת קבוצות המחיר.

רשות המסים מפרסמת את המחיר לצרכן ואת סכומי שווי השימוש לדגם, באתר רשות המסים באינטרנט, בכתובת הבאה: www.shaam.gov.il/mmm-usecar. המידע באתר מובא במתכונת של שאילתא לחיפוש לפי קוד תוצר וקוד דגם (בהתאם לשיטת הקודים של משרד הרישוי, כפי שאלה מוטבעים על גבי רישיון הרכב) וכן במתכונת של קבצי Excel להורדה.

החלטת מיסוי בעניין שווי שימוש ברכב

ביום 30.7.2012 פורסמה החלטת מיסוי 4586/12 הדנה בעניין שווי שימוש ברכב לטכנאי שירות. המדובר בחברה העוסקת במתן שירות בכל רחבי הארץ המעסיקה טכנאי שירות המטפלים באלפי לקוחות. השירות ניתן במהלך 24 שעות ביממה שבעה ימים בשבוע. בכל יום כ-10% מהטכנאים הינם כוננים בשעות שמעבר לשעות העבודה. לטענת הטכנאים למעלה מ-75% מהשימוש ברכב (על-פי קילומטרים) הינו שימוש לצרכי מתן השירות, ולפיכך ביקשו הטכנאים לקבוע את שווי השימוש הפרטי על פי חישוב פרטני לכל עובד.

לפי החישוב המוצע ע"י המבקשים, שווי השימוש ברכב לעובד יהיה בהתאם לחלק היחסי מסך העלות הכוללת של השימוש ברכב, לפי יחס הנסיעות הפרטיות בפועל של אותו עובד מסך הנסיעות ברכב.

החלטת המיסוי:

הבקשה נדחתה והובהר כי, יש לחייב את הטכנאים בשווי שימוש ברכב כאמור בתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב), התשמ"ז-1987.
עוד הובהר כי, שווי השימוש ברכב נקבע בתקנות מכוח סמכותו של שר האוצר לפי סעיף 2(2) לפקודת מס הכנסה ובהתאם לרכב שהוצמד לעובד.

מיסוי שווי שימוש ברכבי מאגר

ביום 21.10.2014, פרסמה רשות המיסים חוזר מקצועי בנוגע להקלות בזקיפת שווי רכב בכל הנוגע ל"רכב מאגר".

ההנחיה מתייחסת לרכב מאגר שהשימוש בו הוא לפעילויות שוטפות של המעסיק ואינו מוקצה לעובד כלשהו ובלבד שלא הוצמד רכב אחר כלשהו לאותו עובד והכל בנסיבות מיוחדות של העמדת הרכב, הן באשר לחריגה משעות העבודה הרגילות והן באשר לפעילות מחוץ למקום העבודה הקבוע וכן בכפוף לאישורים של הדרג הבכיר אצל המעסיק ולניהול רישומים מפורטים לצרכי ביקורת המס.

החוזר אינו משליך על ההוראות באשר לקביעת שווי שימוש לעובד בשל רכב צמוד. כאשר מדובר ברכב צמוד יש לקבוע את השווי בהתאם לתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב), התשמ"ז-1987.

יובהר כי באופן עקרוני, באותם מקרים בהם יש שימוש פרטי ברכב או פוטנציאל שימוש כאמור, יש לזקוף שווי לעובדים, גם אם לא מדובר ברכב צמוד במשמעות הרגילה של המושג (למשל - רכב הנותר בחניית עובד).

יחד עם זאת, רשות המיסים אישרה הקלה, לפיה אם הרכב נותר בידי העובד ללילה לצורך חניה בביתו באופן **חד פעמי** בחודש, ביום שבו עבד העובד עד לשעות הלילה, **לא בסופי שבוע** (החל מיום ה' בערב), באופן אקראי ולא שיטתי - אין צורך לזקוף שווי לעובד.
הקלה נוספת שאושרה ע"י רשות המיסים הינה במקרים של שימוש ברכב מאגר יותר מפעם אחת בחודש. נקבע כי אם לא מדובר ברכב הנותר בידי העובד לסוף שבוע יש לזקוף שווי יחסי על פי היחס שבין מספר הימים שהרכב נותר ברשות העובד ללילה לבין מספר הימים בחודש (30 יום) ובלבד והתקיימו על התנאים הבאים:

1. הועמד/ו לרשות העובד רכב/י מאגר (לרבות חניית לילה בחניית העובד) במהלך חודש קלנדרי מספר ימים מוגבל שאינו עולה על עשרה ימים וכן במספר ימים מוגבל במהלך שנה קלנדרית שאינו עולה על מאה ימים.
2. לא הועמד לרשותו של העובד רכב אחר באותו חודש (אין לו רכב צמוד).
3. לא מדובר ברכב המוצמד לעובד אלא רכב מאגר המיועד לפעילויות שוטפות.

4. הרכב נותר בידי העובד למשך הלילה בלבד (החל מתום יום העבודה המלא של העובד בתום פעילות מחוץ למקום העבודה הקבוע והסתיים לאחר שעות העבודה הרגילות או לקראת פעילות מחוץ למקום העבודה הקבוע ביום המחרת הדורשת יציאה לעבודה לפני שעות העבודה הרגילות). הרכב יוחזר למחרת בבוקר למקום העבודה הקבוע למעט אם נדרש לפעילות כאמור לעיל ביום המחרת.
5. הרכב מועמד לשימוש העובד באופן אקראי ולא שיטתי בשל צרכי העבודה ועל פי אישור של הגורם המוסמך במקום העבודה.
6. הרכב לא נמצא בידי העובד החל מסוף יום ה' ועד יום א', בחגים, בשבתות, ימי חופשה, ימי מחלה או בכל יום היעדרות אחר מהעבודה.

יודגש כי:

1. בכל מקרה שאינו עומד בכללים אלו, יש לזקוף שווי שימוש חודשי מלא.
2. יובהר כי בגין רכב מאגר אחד לא ייזקף יותר משווי שימוש חודשי מלא אחד.

ניכוי הוצאות רכב שרכש תאגיד ונרשם ע"ש אחר במשרד הרישוי

על פי הנחיה מיום 13.6.2007 שהוציא היועץ המשפטי לרשות המיסים, החל מיום 1.9.2007, לא תינתן עוד לחברות האפשרות לטעון, כי כלי הרכב הנרכש הינו בבעלות החברה, אם במרשמי משרד הרישוי כלי הרכב אינו רשום על שם החברה, אלא על שם בעל המניות.

מאוחר יותר, אף הובהר כי מי שיפעל בניגוד להוראה יראו אותו כמי שמשך כספים מהחברה ולפיכך יש לחייבו במס בהתאם.

הננו לציין, כי קיימות חוות דעת משפטיות הטוענות, כי הנחיה זו מנוגדת לדיני הקניין ולעקרונות ההכרה בהוצאה לצרכי מס.

אנו ממליצים ללקוחות אשר בוחרים לפעול בשונה מהנחיית היועץ המשפטי של רשות המיסים, לפנות לשם קבלת ייעוץ.

חלק ט - דיווחים והודעות לרשויות המס

חובת דיווח על רווחי הון ממכירת נכס ותשלום מקדמה

חלה חובה לדווח תוך 30 יום על כל מכירה הונית, בין אם נבע מהמכירה רווח הון או שנוצר הפסד הון ולשלם מקדמה מסכום המס החל על הרווח, במידה והיה כזה. לגבי ניירות ערך הרשומים למסחר בבורסה (בישראל או מחוץ לישראל) או לגבי מכירת קרן נאמנות נקבע שבכל מקרה בו נוכח במועד מכירתן מס במקור מרווח ההון, לא יהיה צורך בדיווח כאמור.

באם לא נוכח מס במקור מרווח ההון והמוכר חייב בהגשת דוח שנתי, מקבע כי המוכר יהיה חייב בהגשת דוח על רווח ההון ותשלום המקדמה בגין רווח ההון, פעמיים בשנה: ביום 31 ביולי בשל מכירות שהיו במחצית הראשונה של השנה וב-31 בינואר של השנה העוקבת, בגין מכירות שהיו במחצית השנייה של השנה.

חובת דיווח על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין

על פי סעיף 75 לחוק מיסוי מקרקעין, חלה חובה לדווח תוך 30 יום על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין, יודגש, כי החל מתיקון 76 לחוק (1.8.2013) כל הקצאת מניות כאמור חייבת במס רכישה.

חובת דיווח על תכנוני מס

במסגרת תיקון 147 לפקודת מס הכנסה החל מיום 1.1.2006 נקבעה חובת דיווח על תכנוני מס מסוימים. אי דיווח על תכנון המס החייב בדיווח הינו עבירה פלילית על פי סעיף 216 לפקודה. כמו כן, באם פקיד השומה לא יקבל את תכנון המס הנ"ל יהא הנישום חייב בקנס בשיעור של 30% מסכום הגרעון שנוצר בשל תכנון המס.

להלן הרשימה של תכנוני המס החייבים בדיווח:

מס הכנסה

1. העברת תשלומים בסך 2 מיליון ש"ח לשנה לפחות, בשל דמי ניהול/יעוץ בין צדדים קשורים, כשבעקבות העברתם פחת סכום המס שהיה צריך להשתלם אילולא הועברו וזאת לאור העובדה ששיעורי המס החלים על מקבל ההכנסה נמוכים/פטורים.
2. מכירת נכס לצד קשור, שיצרה הפסד בר קיזוז למוכר בסכום של 2 מיליון ש"ח לפחות.

3. מכירת נכס לאחר, אם הנכס הגיע לידי המוכר במכירה פטורה ממס מקרוב והמוכר מכר את הנכס תוך 3 שנים מיום שהגיע לידי ונוצר לו בעקבות המכירה הפסד בסכום של 2 מליון ש"ח לפחות, הניתן לקיזוז.
4. מכירת נכס לאחר, אם הנכס הגיע לידי המוכר במכירה פטורה ממס מקרוב והמוכר מכר את הנכס תוך 3 שנים מיום שהגיע לידי וכנגד הרווח שנוצר לו בעקבות המכירה קוזז הפסד קודם שהיה לו, בסכום של 2 מליון ש"ח לפחות.
5. מחילת חוב בין צדדים קשורים, כשנוצר הפסד או רווח בסכום של מליון ש"ח לפחות, אשר קוזז מהכנסות המוחל/נמחל ובעקבות המחילה פחת סכום המס שהיה צריך להשתלם אילולא מחילת החוב.
6. פירעון יתרת חובה בסכום של מליון ש"ח לפחות, של יחיד בעל מניות בחברה ברבעון האחרון של שנת המס, כאשר ברבעון העוקב גדלה יתרת החובה שלו ב-25% לפחות מהסכום שנפרע.
7. רכישת אמצעי שליטה בחבר בני-אדם כשלרוכש המוחתה זכותו של אחר כלפי חבר בני-האדם והרוכש הגיע במקביל להסדר לתשלום מקצת החוב לצד ג' ונוצרה לרוכש יתרת זכות.
8. רכישת 50% מאמצעי השליטה של חברה בתקופה של 24 חודשים, כשלחברה הפסד בר קיזוז בסכום של 3 מליון ש"ח לפחות.
9. רכישה או החזקה של תושב ישראל ב-25% או יותר מאמצעי השליטה בחבר בני-אדם תושב מדינה שאינה מדינת אמנה וקבלת תקבולים מאותו חבר בני-אדם בשווי כולל של מליון ש"ח לפחות, בשנת המס.
10. רכישה או החזקה של תושב ישראל ב-25% או יותר מאמצעי השליטה בחבר בני-אדם תושב מדינת אמנה, שמעל 50% משווי נכסיה או השימוש בהם נעשה בישראל, במישרין או בעקיפין וקבלת תקבולים מאותו חבר בני-אדם בשווי כולל של מליון ש"ח לפחות, בשנת המס.
11. העברת הפסדים בסכום של חצי מליון ש"ח לפחות, מחברה משפחתית לנישום המייצג שמקורם בתשלומים ששולמו לו, ונדרשו על ידה כהוצאה.

מיסוי מקרקעין

12. כל התקשרות עם בעלים של מקרקעין בעסקת מתן שירותי בניה או למתן שירותי מימון לבניה, כשהתמורה מחושבת לפי התמורה ממכירת המקרקעין וכן התקשרות עם בעלים של מקרקעין למכירת זכות במקרקעין לקבוצת רוכשים המתארגנת כקבוצה לבניה על המקרקעין באמצעות גורם מארגן.

מס ערך מוסף

13. כל התקשרות עם בעלים של מקרקעין למכירת זכות במקרקעין לקבוצת רוכשים המתארגנת כקבוצה לרכישת הזכות ולבניה על המקרקעין באמצעות גורם מארגן.
14. כל החזקה במישרין ובעקיפין, של מלכ"ר או מוסד כספי ב "עוסק" בשיעור של 75% לפחות.

חלק י - ביטוח לאומי אורנה צח-גלרט, רו"ח *

שיעורי דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות בשנים 2009 עד 2016

שיעורי דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות באחוזים (להלן: דמי ביטוח), למבוטחים בגיל 18 עד גיל פרישה, שאינם בעלי שליטה, בשיעורים הרגילים

שיעור מלא ⁽²⁾	שיעור מופחת ⁽¹⁾		
12.00	3.50	החל מיום 1.1.08	שכיר (חלק העובד)
5.43	3.85	1-12/08 ו-8/09-3/11	מעסיק
5.43	3.45	1-7/09	
5.90	3.45	4/11-12/12	
6.50	3.45	1-12/13	
6.75	3.45	1-12/14	
7.25	3.45	1-12/15	
7.50	3.45	1-12/16	
16.23	9.82	החל מיום 1.1.08	עובד עצמאי
12.00	9.61	החל מיום 1.1.08	הכנסות שאינן מעבודה
11.79	3.49	החל מיום 1.1.08	פנסיה מוקדמת

שיעורי דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות באחוזים בעבור בעלי שליטה בחברת מעטים המדווחים כשכירים בחברה שבבעלותם (מבוטחים בגיל 18 עד גיל פרישה בשיעורים הרגילים)

שיעור מלא ⁽²⁾	שיעור מופחת ⁽¹⁾		
11.79	3.49	החל מיום 1.1.08	שכיר (חלק העובד)
5.37	3.81	1-12/08 ו-8/09-3/11	מעסיק
5.37	3.41	1-7/09	
5.80	3.41	4/11-12/12	
6.36	3.41	1-12/13	
6.59	3.41	1-12/14	
7.05	3.41	1-12/15	
7.28	3.41	1-12/16	
17.16	7.30	1-12/08 ו-8/09-3/11	סה"כ
17.16	6.90	1-7/09	
17.59	6.90	4/11-12/12	
18.15	6.90	1-12/13	
18.38	6.90	1-12/14	
18.84	6.90	1-12/15	
19.07	6.90	1-12/16	

* הותבת הגב' אורנה צח-גלרט, רואת חשבון, בעלת משרד לייעוץ בנושאי הביטוח הלאומי, מרצה על חוק הביטוח הלאומי ומנכ"ל חברת אורנה צח בע"מ לפתרונות בתחום הביטוח הלאומי. בין תפקידיה הציבוריים משמשת גם כיו"ר ועדת הקשר של לשכת רואי חשבון עם המוסד לביטוח לאומי ונציגת הלשכה בכנסת בנושא זה.

נתונים לדיווח ולתשלום דמי ביטוח

שיעור מופחת - עד הכנסה בשיעור 60% משכר ממוצע במשק.

שיעור מלא - עד הכנסה מירבית.

השכר הממוצע במשק, לעניין תשלום דמי ביטוח		הכנסה מירבית לעניין שיעור מופחת ⁽¹⁾		ההכנסה המרבית לתשלום דמי ביטוח		
ש"ח לשנה	ש"ח לחודש	ש"ח לשנה	ש"ח לחודש	ש"ח לשנה	ש"ח לחודש	
91,956	7,663	55,176	4,598	441,120	36,760	2008
95,136	7,928	57,084	4,757	653,055	38,415	1-7/2009
	7,928		4,757		76,830	8-12/2009
96,180	8,015	57,708	4,809	957,000	79,750	2010
99,684	8,307	59,808	4,984	881,064	73,422	2011
103,428	8,619	62,052	5,171	502,200	41,850	2012
105,936	8,828	63,564	5,297	509,220	42,435	2013
109,068	9,089	65,436	5,453	518,880	43,240	2014
111,120	9,260	66,672	5,556	518,880	43,240	2015
113,568	9,464	68,136	5,678	518,880	43,240	2016

מקדמות דמי ביטוח בסכום מינימום למי שאין הכנסות חייבות בדמי ביטוח

מבוטחים במעמד של "לא עובד ולא עובד עצמאי" (ללא הכנסות חייבות בדמי ביטוח), תלמיד, תלמיד ישיבה, עובד בחל"ת, מי שמצוי בהכשרה מקצועית ומי שמשלם דמי ביטוח בריאות בלבד, מקבלים פנקס מקדמות דמי ביטוח בסכום מינימום, בהתאם לסיווגם הביטוחי.

סוגיות הקשורות לעצמאים ולבעלי הכנסות שאינן מעבודה

קביעת מעמד המבוטח

מעמד מבוטח במוסד לביטוח לאומי נקבע בדרך כלל על פי הצהרת המבוטח, בהתאם לחוק ולתקנות. מומלץ לבחון את ההתאמה בין המעמד האמיתי למעמד המוצהר, כדי למנוע שלילת גמלאות בעת הצורך, או לחלופין - כדי למנוע תשלום מיותר (ראה בהמשך התייחסות להחזר דמי ביטוח בעת שינוי מעמד רטרואקטיבי והתייחסות לקביעת מעמד של בעלי שליטה ובני משפחה).

עדכון מעמד כולל, בין היתר, עדכון מעמד אישי כגון: ידועים בציבור. עדכון של ידועים בציבור נעשה בטופס שמצוי באתר הביטוח הלאומי באינטרנט, שאליו יש לצרף מסמכים מאמתים.

רישום עובד עצמאי

יש לבצע רישום עובד עצמאי במוסד לביטוח לאומי מיד עם תחילת העיסוק ולא להמתין, שמא המבוטח ייפגע תוך כדי ועקב העבודה ולא יהיה מבוטח. על פי תקנות הרישום, עובד עצמאי חייב להירשם תוך 90 ימים מהיום שבו החל לעבוד כ"עובד עצמאי", אך לעניין ביטוח נפגעי עבודה עליו להירשם מיד.

לומר, מבוטח שנפגע בעבודה ולא היה רשום במוסד לביטוח לאומי כ"עובד עצמאי" או כ"עובד לשעה" בעת הפגיעה, אינו מבוטח לעניין זה.

פתיחת תיק עצמאי בעקבות שומה - בעקבות פסק דין

המוסד לביטוח לאומי שלח למר יצחק חג'אג' בעקבות שומה שהתקבלה ממס הכנסה מכתב לבירור מעמדו, לרבות פירוט מקורות ההכנסה והיקף שעות העבודה. במכתב הובהר כי המבוטח אינו מבוטח לענף נפגעי עבודה כעובד עצמאי בתקופה האמורה.

בהיעדר תגובת המבוטח, שלח לו המוסד לביטוח לאומי ביום 6.4.2010 פנקס לתשלום דמי ביטוח עצמאי ומכתב שבו פורט חישוב דמי הביטוח אשר עליו לשלם.

ביום 19.4.2010 נפגע המבוטח בתאונה במסגרת עיסוקו, תבע את המוסד לביטוח לאומי ונדחה.

ביום 9.7.2012 קיבל בית הדין האזורי לעבודה (ב"ל 2416-06-11) את תביעתו של המבוטח וקבע כי אף שהמבוטח לא נרשם במועד כעובד עצמאי, הרי בנסיבות המקרה יש לראותו כעובד עצמאי לעניין פגיעה בעבודה.

המוסד לביטוח לאומי אימץ את החלטת בית הדין גם למקרים אחרים וקבע נוהל פנימי שעל פיו בעקבות כל שומה שמגיעה למוסד לביטוח לאומי וגורמת לפתיחת תיק עצמאי חדש, ייקבע תאריך רישום לפי יום עריכת השומה במס הכנסה.

כאשר עצמאי מקבל את ההודעה על קביעת מעמדו כעובד עצמאי וחולק על כך, עליו לפנות מיד למוסד לביטוח לאומי לשינוי המעמד.

יש לשים לב לחשיבות תשלום דמי הביטוח. במקרה שלעיל הורה בית הדין למוסד לביטוח לאומי להתחשב בהוראות סעיף 366 לחוק הביטוח הלאומי. סעיף זה מאפשר שלילת גמלה ממבוטח שקיים לו חוב.

עצמאי שאינו כלול בהגדרת "עובד עצמאי"

קיימים מצבים שבהם אדם נחשב עצמאי אצל רשויות המס, אך במוסד לביטוח לאומי ההכנסה מסווגת כהכנסה פסיבית. המצבים הללו מתקיימים כאשר לא מתקיימים התנאים שבהגדרת "עובד עצמאי" בסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי.

בחירת הסיווג הביטוחי של המבוטח וההכנסה המדווחת

חשוב מאד לבדוק התאמה בין סוגי העיסוקים של המבוטח לבין הרישום במוסד לביטוח לאומי, ולבחון את סכום ההכנסה המדווח למוסד לביטוח לאומי המהווה את הבסיס למקדמות.

אפשר לראות את הסיווג הביטוחי ואת ההכנסה האמורה בפנקס המקדמות העדכני או במערכת ייצוג הלקוחות, או במסמך שמקבל מי שמשלם דמי ביטוח בהוראת קבע.

חשוב לעדכן רישום עובד עצמאי כדי שיהיה מבוטח למקרה של פגיעה בעבודה, וחשוב להגדיל המקדמות כאשר הבסיס למקדמות נמוך מההכנסה האמיתית, לאור חסימת השומה כאשר מבוטח נפגע בעבודה או נפטר כתוצאה מפגיעה בעבודה וגמלתו תהא חסומה.

ההכנסה שעל פיה מחושבות המקדמות בשנה השוטפת נקבעת על פי אחת מהאפשרויות הבאות:

1. לפי הצהרה עדכנית על ההכנסות.
2. אם לא הייתה הצהרה עדכנית - לפי שומת המס האחרונה שהתקבלה במוסד לביטוח לאומי.

רישום עובד/ת עצמאי/ת למי שבכוונתו/ה לתבוע דמי לידה והורות (גם שמירת היריון לילדת)

יש חשיבות רבה לעדכון מעמד מבוטחת בהיריון כ"עובדת עצמאית" אם היא עונה על הגדרת "עובדת עצמאית" ואינה רשומה כנדרש. הרישום והתשלום חייבים להתבצע לפני שמירת היריון או הלידה. הדבר נכון גם להורים מאמצים וגם לבן זוג שתובע דמי לידה.

צו סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים

אם למבוטח יש הכנסות כעצמאי שמהן מנוכים דמי ביטוח כעובד שכיר על פי צו הביטוח הלאומי בדבר סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים, אזי אין לכלול הכנסות אלה בחשבון בעת עריכת החישוב בדבר סך ההכנסות של המבוטח כעצמאי. זאת, כיוון שהמוסד לביטוח לאומי מתייחס להכנסות אלה כעיסוק נפרד - כאילו המבוטח שכיר.

כדי להימנע ממצב של כפל דמי ביטוח על אותן הכנסות בשנים הקודמות - פעם אחת כשכיר לפי הצו, ופעם שנייה מההכנסה המדווחת ממקור עצמאי למס - יש להעביר לפקיד הגבייה בסניף הביטוח הלאומי את אישור מקבל השירות על ניכוי דמי הביטוח הלאומי ודמי ביטוח הבריאות, כדי שיפחית מהשומה את ההכנסות שמהן נוכו דמי הביטוח.

חשוב שהאישור יכלול את כל המידע הקשור להכנסות שמהן נוכו דמי הביטוח ולחודשים שבהם בוצעה העבודה. המוסד לביטוח לאומי מבקש להשתמש בנוסח של טופס 806 (אישור שנתי על ניכוי מס הכנסה מתשלומים המחייבים ניכוי מס במקור) שנמצא באתר רשות המסים (מי שמגיש תביעה לתגמולי מילואים אמור להגיש פירוט חודשי לפי מועדי מתן השירות ולא סכום שנתי).

גמלה חוסמת

ביום 3 במרץ 2011 התקבל ערעור המוסד לביטוח לאומי בעניינו של מנשה תעשה (עב"ל 218-10) בבית הדין הארצי לעבודה. נקבע בפסק הדין שכאשר מצייה במוסד לביטוח לאומי הצהרה מעודכנת בדבר הכנסות מבוטח בשנת הפגיעה, ומגיעה שומה לשנה מוקדמת יותר, שומה זו אינה "שומה מיטיבה" לעניין הגדלת גמלאות כתוצאה מפגיעה בעבודה, גם אם השומה הגיעה למוסד לביטוח לאומי לפני הפגיעה.

ביום 10.4.2014 דחה בית הדין הארצי את ערעורו של אורי שמש (עב"ל 6584-09-12) וקבע כי יש להפעיל בעניינו את כללי הגמלה החוסמת אף על פי שהוא דיווח על הכנסותיו האמיתיות למס ערך מוסף לפני מועד הפגיעה (אך לא הגדיל את מקדמות דמי הביטוח).

התרת דמי הביטוח הלאומי בניכוי לצורכי מס

לצורך תשלום דמי ביטוח חייב המבוטח לקבל הודעת חיוב שאותה יש לשלם. דמי ביטוח המשולמים ללא הודעת חיוב, נחשבים לתשלום ביתר ואינם כלולים בתשלומים המותרים בניכוי לצורכי מס הכנסה.

יש לשים לב שרק 52% מדמי הביטוח הלאומי ששולמו בפועל מותרים בניכוי לצורכי מס. דמי ביטוח הבריאות אינם מותרים בניכוי.

תשלום דמי הביטוח באמצעות הסדר תשלומים מותר בניכוי לצורכי מס רק בשל התשלומים שנפרעו עד תום שנת המס. תשלומים ששולמו בכרטיס אשראי מותרים במלואם בניכוי במועד ביצוע העסקה.

תשלומים בעבור הפרשי שומות בדמי ביטוח ובשל חיובי רטרו, שמשולמים עד תום שנת המס מזכים בהטבות במס באותה השנה, אם הדרישה לתשלום היא עד 14 בפברואר בשנה העוקבת (לדוגמה, תשלומים ששולמו בסוף שנת 2016 בדרישה עד 14.2.2017, מזכים בהטבות בשנת 2016).

הכנסה הונית

הכנסה הונית, שהיא הכנסה שמקורה אינו בסעיף 2 לפקודת מס הכנסה, אינה חייבת בתשלום דמי ביטוח. לעיתים "העץ" נמכר ("פירות" לא נמכרו) ומשיקולים שונים נרשמה ההכנסה בשומה סופית של מס הכנסה כהכנסה פירותית. לעיתים המוסד לביטוח לאומי מוכן לקבל מפקיד השומה אישור חד משמעי בכתב, המאשר וקובע כי מקור ההכנסה הוא הוני. זאת, חלף תיקון שומת מס הכנסה בפועל.

בפסק הדין איציק מועלם נגד המוסד לביטוח לאומי, עב"ל 000082/09 שניתן בבית הדין הארצי לעבודה ביום 24.1.2010, התמודד בית הדין הארצי עם השאלה: אם ובאלו תנאים, ניתן להכיר בהכנסה "הונית" - להבדיל מהכנסה "פירותית" או "הכנסה ממשלח יד" - כהכנסה הפטורה מתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות.

לדעת בית הדין הארצי, יכול שתהיה לעובד עצמאי הכנסה ממקורות שאינם חייבים בתשלום דמי ביטוח, ובכלל זה הכנסה מ"נכס הוני", והמשמעות היא - פטור מתשלום דמי ביטוח לעניין אותה הכנסה.

הטענה העיקרית של בית הדין היא שעל פי סעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי, המפתח לקביעת סכום דמי הביטוח הוא שומת מס ההכנסה. מאחר שרשות המסים לא הכירה בהכנסות כ"הונית" - קביעה זו מחייבת גם בעבור תשלום דמי הביטוח.

למעלה מן הדרוש, בחן בית הדין את המקרה לגופו באשר להסכם בין המערער לחברת הביטוח. לא הוכח טיבם של הסכמים שלהם טען המערער, ואין ראיות היכולות לקשור את הסכומים ששולמו לו כסכומים בעבור הסכמה לבלעדיות.

בפסק דין גילאון מתן נגד המוסד לביטוח לאומי (עב"ל 22517-02-12 מיום 6.1.2014) קבע בית הדין הארצי שלעניין תשלום דמי ביטוח קיימת זיקה ברורה בין חוק הביטוח הלאומי ובין פקודת מס הכנסה ויש חשיבות גדולה לאופן שבו מוצגת ההכנסה. בונס כשמו כן הוא - בגדר הכנסת עבודה ולא מענק פרישה.

הכנסה ממשכורת המופקת בחו"ל

בעקבות הרפורמה במס הכנסה מיום 1.1.2003 ושינוי שיטת המיסוי לשיטה הפרסונלית, גם הכנסות תושב ישראל המופקות בחו"ל נבחנו לעניין חיובן בדמי ביטוח על פי חוק הביטוח הלאומי ותקנותיו.

המוסד לביטוח לאומי פרסם חוזר בשנת 2004 (שמוצג בהמשך המאמר), שעל פיו משכורתו של תושב ישראל שעובד רק בחו"ל אצל מעסיק זר מסווגת בביטוח הלאומי כהכנסה של מי שאינו עובד שכיר ואינו עצמאי, על כל המשתמע: שיעור דמי הביטוח הוא כהכנסה פסיבית (12% בשיעור המלא) והגמלאות הן כמי שאינו עובד כלל. כלומר, אף שבדוח המוגש למס הכנסה מסווגת הכנסה זו בדרך כלל כהכנסת שכר, המוסד לביטוח לאומי מסווג את ההכנסה ככזו שאינה מעבודה, ממשלח יד או מעסק.

מעמד מבוטחים שעובדים גם בארץ וגם בחו"ל אצל המעסיק הזר נבחן לגופו של עניין, ולעיתים נעשה החיוב כמבוטח שכיר המשלם בעד עצמו.

כאשר המבוטח מודיע למוסד לביטוח לאומי על עיסוק בחו"ל, הוא מצהיר על ההכנסה שחייבת במס בארץ מעיסוק זה. הכנסה זו תתעדכן לפי השומה. בכל מצב אחר - המוסד לביטוח לאומי מחייב לפי השומות שבידו, או לעיתים לפי הכנסה משוערת (לדוגמה: לפי השכר הממוצע במשק), כאשר אין שומות.

החל משנת 2014 המוסד לביטוח לאומי נערך לחייב מבוטחים שעובדים בחו"ל באופן אוטומטי על פי השומות שהתקבלו ממס הכנסה.

נקיטת יוזמה עצמאית למובטל

מובטל שפותח עסק עצמאי בזמן תקופת האבטלה, ההכנסות מהעסק החדש שלו מופחתות מדמי האבטלה: בשלב הראשון לפי הצהרה שהוא מצהיר בביטוח הלאומי על גובה הכנסותיו הצפויות, ובשלב השני לפי ההכנסות בשומה. כלומר, מבוטח שפותח עסק עצמאי בתוך תקופת האבטלה אינו יכול למצות את זכותו המלאה לדמי אבטלה ועלול לאבד זכותו זו לחלוטין.

תיקון בחוק ההתייעלות הכלכלית מ-8/2009 מאפשר למובטל שפתח עסק עצמאי ושב להיות מובטל, למצות את זכותו לדמי אבטלה בתנאים שפורטו בחוק. הכוונה למובטלים מיום 1.5.2009, ובלבד שמועד פתיחת העסק מיום 1.8.2009 ואילך.

חשוב לשים לב, ההתייצבות בלשכת התעסוקה ובחינת הזכאות לדמי אבטלה, חייבות להיות לפני פתיחת העסק.

התיקון בחוק מחייב הודעה גם לרשות המסים וגם למוסד לביטוח לאומי על תחילת העיסוק במשלח היד ועל הפסקת העיסוק במשלח היד.

דמי לידה לעובדת עצמאית

עובדת עצמאית הרשומה כחוק במוסד לביטוח לאומי, מקבלת את דמי הלידה מהיום שבו הפסיקה לעבוד בהיותה בהיריון בדרך כלל אוטומטית, ללא צורך בהגשת תביעה. אולם, מבוטחת שלא קיבלה הודעה על זכאותה לדמי הלידה בתוך כחודש ממועד הלידה, תגיש תביעה לדמי לידה כעבר כדי למנוע טענת שהיה.

עובדת עצמאית שהיא גם עובדת שכירה (כולל לפי צו סיווג מבוטחים) מקבלת באופן אוטומטי דמי לידה חלקיים, בהתחשב בהכנסותיה כעצמאית בלבד. על הכנסותיה כשכירה עליה להגיש תביעה.

אי הגשת תביעה לדמי לידה כפופה לכללי השיהוי. כלומר, יש להגיש את התביעה לדמי הלידה בתוך 12 חודשים ממועד הלידה, או מהיום שבו המבוטחת הפסיקה לעבוד בהיותה בהיריון (לפי עמדת הביטוח הלאומי, השיהוי חל גם על השלמת דמי לידה של עצמאית על הכנסותיה כשכירה).

החל מ-4/2016 המוסד לביטוח לאומי עורך חישוב משולב של הפרשי שומה והפרשי גמלאות אימהות בעקבות קבלת שומה של עובדת עצמאית כפי שפורסם בחוזר מיום 25.5.2016.

סוגית השיהוי עלתה בפסק דין ב"ל 29644-06-11 בבית הדין האזורי בעניינה של לוי חגית חיה. במקרה זה ובנסיבות המקרה, קבע בית הדין האזורי ביום 19.6.2013 כי יש לשלם למבוטחת דמי לידה למרות השיהוי בתביעה כשכירה ואף על פי ששולמו דמי הביטוח כעצמאית לאחר הלידה, בהתאם להכנסותיה משני המקורות. בית הדין הסתמך על נתונים שהיו כביכול ידועים למוסד לביטוח לאומי, בין היתר, מידע על משכורות המבוטחת. זאת, אף שמידע על משכורות יכול להגיע למוסד לביטוח לאומי כשנה ויותר לאחר מתן המשכורת לעובד.

הגדלת מקדמות לפני הלידה מגדילה את דמי הלידה, אך דמי הלידה מתעדכנים בסופו של דבר לפי ההכנסות בשומת המס. תיקון מס' 176 לחוק הביטוח הלאומי בתוקף מיום 27.4.2016 מאפשר להתחשב בשומת המס של השנה הקודמת אם היא מיטיבה עם היולדת כבסיס לדמי הלידה (חוזר מספר 1452 שפורסם באינטרנט).

עד תיקון 176 האמור, לעובדת עצמאית אשר חלה ירידה בהכנסתה השנתית בחודשים שמהווים בסיס לחישוב דמי הלידה ויש לה אישורים רפואיים מתאימים, המוסד לביטוח לאומי רשאי לחשב מחדש את הגמלה על בסיס ההכנסה בשנה הקודמת.

המוסד לביטוח לאומי מדגיש כי עובדת עצמאית רשאית לחזור לעבוד בחופשת הלידה (כאמור בשל התיקון בחוק עבודת נשים - בתקופת הלידה וההורות) בהיקף מסוים לשימור העסק בלבד. נדרש לפנות למוסד לביטוח לאומי ולקבל אישור.

חישוב דמי ביטוח מירביים

חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010) התשס"ט-2009 העלה את סכום דמי הביטוח הלאומי ודמי ביטוח הבריאות לכל המבוטחים ברמת הכנסה גבוהה, על ידי הכפלת תקרת ההכנסה המירבית לתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות מסכום של 5 פעמים הסכום הבסיסי ל-10 פעמים הסכום הבסיסי, מ-8/2009 ועד 12/2010.

חוק המדיניות הכלכלית לשנים 2011 ו-2012 (תיקוני חקיקה), התשע"א-2010 העלה את ההכנסה המירבית בשנת 2011 ל-9 פעמים הסכום הבסיסי ובשנת 2012 ל-8 פעמים הסכום הבסיסי, אולם החוק לשינוי נטל המס (תיקוני חקיקה) התשע"ב-2011 החזיר בשנת 2012 את ההכנסה המירבית לסכום בשיעור של 5 פעמים הסכום הבסיסי (41,850 ש"ח לחודש בשנת 2012, 42,435 ש"ח לחודש בשנת 2013 ו-43,240 ש"ח לחודש בשנים 2014, 2015 ו-2016).

העלאת התקרה הייתה בפועל תוספת מס, מכיוון שהתקרה לתשלום גמלאות מחליפות שכן (כגון: דמי פגיעה, דמי לידה ותגמולי מילואים) לא עלתה במקביל.

לעובד עצמאי שהכנסתו עלתה על 1,011,532 ש"ח בשנת 2010, ההכנסה החייבת הייתה 957,000 ש"ח, שהיא ההכנסה המירבית לתשלום דמי ביטוח בכל השנה.

עצמאי שילם סכום מירבי של כ-151,600 ש"ח בשנת 2010 (לפני הניכוי מהמס), שהם כ-12,600 ש"ח לחודש. בעל שליטה בחברה שילם סכום כולל של כ-13,200 ש"ח לחודש (חלקו של המעסיק מוכר כהוצאה), שהם כ-158,500 ש"ח לשנה.

לעובד עצמאי שהכנסתו הייתה 931,112 ש"ח או יותר בשנת 2011, ההכנסה המירבית החייבת בדמי ביטוח הייתה 881,064 ש"ח ודמי הביטוח הם כ-139,200 ש"ח לשנה לפני הניכוי מהמס (כ-11,600 ש"ח לחודש).

מדרגת המס השולית בשנת 2011 הייתה 482,761 ש"ח, ולכן המס הכולל ליחיד (שאינו בעל שליטה) במדרגה השולית הגבוהה היה כ-57% במקום 45%.

לעובד עצמאי שהכנסתו הייתה 530,071 ש"ח או יותר בשנת 2012 - ההכנסה החייבת היא 502,200 ש"ח ודמי הביטוח הם 77,530 ש"ח לשנה (בחישוב חודשי - 6,461 ש"ח). מתוך סכום זה מותר בניכוי למס סך של 53,604 ש"ח לשנה.

מדרגת המס השולית בשנת 2012 היא 41,830 ש"ח לחודש (שיעור מס שולי של 33%) כלומר, למעט סכום בסך של 20 ש"ח לחודש, כל הסכום החייב במס בשיעור 48% פטור מתשלום דמי ביטוח בשנת 2012.

לעובד עצמאי שהכנסתו בשנת 2013 עולה על 537,466 ש"ח, ההכנסה החייבת בדמי ביטוח היא 509,220 ש"ח שהם ההכנסה המירבית הצפויה לתשלום דמי ביטוח (בחישוב חודשי - 6,548 ש"ח). 52% מסך 54,318 ש"ח מותרים בניכוי בשנת 2013, שהם 28,245 ש"ח.

מדרגת המס השולית בשנת 2013 היא 67,631 ש"ח לחודש (שיעור מס שולי של 50%). מדרגת המס בשיעור 48% מתחילה בסך 41,831 ש"ח. כלומר, סך של 604 ש"ח מדי חודש חייב גם בדמי ביטוח. החל מסך 42,435 ש"ח המבוטח פטור מתשלום דמי ביטוח בשנת 2013.

לעובד עצמאי שהכנסתו בשנת 2014 עולה על 547,644 ש"ח, בשנת 2015 עולה על 547,617 ש"ח ובשנת 2016 עולה על 547,582 ש"ח, ההכנסה החייבת בדמי ביטוח היא 518,880 ש"ח שהם ההכנסה המירבית לתשלום דמי ביטוח. דמי הביטוח בחישוב חודשי לשנת 2014 - 6,668 ש"ח, לשנת 2015 - 6,662 ש"ח ולשנת 2016 - 6,654 ש"ח. החל מסך 43,240 ש"ח המבוטח פטור מתשלום דמי ביטוח, בשנים 2014 עד 2016.

מדרגת המס השולי (50%) בשנת 2014 היא 67,630 ש"ח לחודש ומדרגת המס בשיעור 48% מתחילה בסך 41,830 ש"ח. כלומר, סך של 1,410 ש"ח מדי חודש חייב גם בדמי ביטוח. כלומר, ההפרש חייב גם בדמי ביטוח.

מדרגת המס השולי (50%) בשנת 2015 היא 67,560 ש"ח לחודש ומדרגת המס בשיעור 48% מתחילה בסך 41,790 ש"ח לחודש. כלומר, סך של 1,450 ש"ח מדי חודש חייב גם בדמי ביטוח.

מדרגת המס השולי (50%) בשנת 2016 היא 66,960 ש"ח לחודש ומדרגת המס בשיעור 48% מתחילה בסך של 41,410 ש"ח לחודש.

השלכות הקמת חברה על ידי שכיר או על ידי עצמאי

בטרם תתקבל החלטה אם לעבור ולפעול באמצעות חברה מומלץ לבחון את כל ההשלכות והעלויות. בתנאים מסוימים הקמת חברה לא רק שלא תשרת את אינטרס החיסכון של היחיד אלא אף תפעל נגדו.

בחירת התארגנות באמצעות חברה חייבת להיעשות בשיקול דעת מעמיק, תוך חישובי עלות-תועלת ונטילת הסיכונים שמקצתם מפורטים להלן:

1. עצמאי, שכיר, או בעל שליטה - לכל אחד מאלו דרך התארגנות שונה והשלכות מיסוי שונות (כולל חובת דיווח מפורט למע"מ).
2. לעיתים הסכום הנחסך בשל העברת הפעילות לחברה עולה על הוצאות תפעול החברה.
3. קיימת חשיפה לטענות מצד פקיד השומה והמוסד לביטוח לאומי כדוגמת טענת המלאכותיות.
4. בעניין קרן תל אביב (ע"מ 28320-05-12 קרן תל אביב נ' פ"ש ת"א 5 מיום 20.10.2014) התקיימו יחסי עבודה בין המעסיק למנהל שלא משך משכורת מחברת הניהול. לאור זאת קבע בית המשפט שמדובר בהסכם ניהול שכל מטרתו הימנעות לא נאותה ממס.
5. העברת פעילות עסקית של עצמאי לחברה היא בבחינת אירוע מס. לפיכך, יש להעביר את הפעילות בצורה מסודרת בהתאם להוראות פקודת מס הכנסה. בהקמת חברה והעברת פעילות מעסק של יחיד לחברה, יש להתחשב גם בהעברת נכסים לא מוחשיים, דוגמת מוניטין, ידע וכדומה.
6. בדוח מבקר המדינה לשנת 2016 הנחה המבקר את המוסד לביטוח לאומי לבחון במסגרת ביקורת הניכויים, אם המעסיק מפריש כחוק את דמי הביטוח בעבור כל העובדים, כולל נושאי תפקידים בכירים שהתגמול בעבור עבודתם משולם באמצעות חברת ארנק.
7. בהצעת חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2017 ו-2018, התשע"ז-2016 מוקדש פרק שלם לחברות ארנק מסוגים שונים.
8. לפי סעיף 348 ולוח י"א בחוק הביטוח הלאומי כל עובד שכיר חייב לקבל משכורת לפחות לפי שכר מינימום (חודשי, חלקי, יומי או שעתי), ללא החרגת הסעיף לגבי בעלי שליטה. כלומר יש לשלם משכורת לבעל השליטה שעובד בחברה כשכיר לפחות לפי חוק שכר מינימום (שווי רכב אינו נכלל בתוך שכר המינימום).
9. מומלץ לחברה לשלם משכורת ראוויה לבעל השליטה כפוף ליכולתה מבחינת הכנסות וכפוף לקיום הכללים לפי פסק דין גרוסקופף, כדי לשמור על הכיסוי הביטוחי [וגם לחשיפה עתידית לפטור ממס לפי סעיף 9(5) לפקודה (פסק דין יעקב בן גור נ' פקיד שומה פתח תקווה, בבית המשפט המחוזי, 11-01-40548 מיום 20.4.2016)].
10. הפחתת משכורת לצורך חישובים כלכליים בלבד עלולה לפגוע בזכאות לגמלאות מחליפות הכנסה כגון דמי פגיעה בעבודה, קצבת נכות מעבודה, קצבת תלוים (לא למנה שבן זוגה מת כתוצאה מפגיעה בעבודה, ובתנאים מסוימים גם לאלמן), דמי לידה, דמי תאונה ותגמולי מילואים.
11. בעל שליטה שמושך משכורת נמוכה, חייב לבדוק היטב את הכיסוי הביטוחי לאובדן כושר עבודה בחברת ביטוח. הגדלת כיסוי ביטוחי בעתיד כפופה להצהרת בריאות חדשה.
12. בעל שליטה שמפקיד לקרן פנסיה חייב לבדוק את הכיסוי הביטוחי למצב של אובדן כושר עבודה.
13. במעבר של שכיר לפעילות באמצעות חברה, צריך לתקן את הסכם העבודה. תוך כדי השינויים בהסכם העבודה הזכויות עלולות להיפגע, בין במודע או שלא במודע.

14. עצמאי שמעסיק עובדים שמעביר את עיסוקיו לחברה חייב לשמור על רציפות זכויות העובדים בעת העברתם לחברה.
15. בעל שליטה בחברת מעטים אינו זכאי לדמי אבטלה ואינו זכאי לזכויות מן המוסד לביטוח לאומי כעובד שכיר בעת פירוק החברה שבשליטתו, כיוון שהוא אינו משלם דמי ביטוח לאומי בעד ענפי ביטוח אלה.
16. חשיפה לשיבוב - בהתאם לסעיף 82(א) לפקודת הנזיקין (נוסח חדש), התשכ"ח-1968, כאשר עובד שנפגע בעבודה זכאי לפיצוי ממעסיקו (שאחראי לנזק אשר נגרם לעובד), יש לנכות מסכום הפיצוי את סכום הגמלה שהעובד מקבל מן המוסד לביטוח לאומי בשל אותה פגיעה בעבודה.
17. בהתאם לסעיף 328 לחוק הביטוח הלאומי בשילוב סעיף 82 לפקודת הנזיקין, אין המוסד לביטוח לאומי רשאי לתבוע "תביעת שיבוב" כנגד צד שלישי שהוא מעסיקו של האדם שניזוק, שדיווח על העובד למוסד לביטוח לאומי ושלם את דמי הביטוח כדין, אם רשלנותו גרמה נזק לעובדו.
18. כאשר השכיר נותן שירות למעסיק באמצעות חברה בבעלותו ודרכה משולמים תשלומי דמי הביטוח, נוצרת חשיפה למעסיק בפועל שאצלו מתקיימים יחסי עבודה לפי דיני העבודה, ושאינו מי שמשלם את דמי הביטוח.
19. החשיפה היא לכלל הגמלאות שמשלם המוסד לביטוח לאומי, שקשורות בקשר סיבתי לתאונה (רע"א 5123/10 מיום 21.8.2012 בבית המשפט העליון).
20. שינוי מעמד - כאשר מבוטח משנה מעמד מעובד עצמאי לעובד שכיר הוא חייב להודיע למוסד לביטוח לאומי בכתב. כל עוד לא שונה המעמד במוסד לביטוח לאומי, ההכנסות לעניין דמי הביטוח מתחלקות באופן יחסי על פני כל התקופה שבה המבוטח "עובד עצמאי" (פסק דין ישע פרימס ואח' בבית הדין הארצי לעבודה מיום 18.12.2007 עב"ל 1353/04).
21. דיני עבודה - בעל שליטה חייב לרשום את ימי המחלה וימי החופשה שצבורים לו על פי דיני עבודה, וכפוף לביקורת על יישום חוקי העבודה.
22. זכאות לדמי תאונה - תנאי לזכאות לדמי תאונה מהמוסד לביטוח לאומי הוא שהנפגע אינו זכאי לדמי מחלה ממעסיקו, או לתשלום מכוח חיקוק או קופת גמל או חברת ביטוח מטעם המעסיק. בעל שליטה זכאי לדמי מחלה, לפחות על פי חוק.

תיקוני חקיקה ופסיקה בעניין תקנות הביטוח הלאומי בדבר הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח

למען הסר ספק מובהר שחוק ההסדרים משנת 2008, בתיקון מס' 103 לחוק הביטוח הלאומי, תיקן מספר מצומצם של סעיפים אך לא ביטל אותם. בעיקר בוטלה המשוואה שיצרה פטור מדמי ביטוח על הכנסות פסיביות. התקנות לא בוטלו כיוון שהן מסדירות את החיוב בדמי הביטוח של העיסוקים המעורבים.

חוק ההסדרים לא ביטל את הפטור מדמי ביטוח על הכנסות פסיביות שיש למבוטחים מסוימים, לדוגמה: מבוטחים שעברו את גיל הפרישה, עקרות בית נשואות וקטינים. ההכנסות הפסיביות ממשיכות להיות פטורות מתשלום דמי ביטוח כבעבר, על פי אותם הקריטריונים.

החל משנת 2008, חוק הביטוח הלאומי מגדיר מושג חדש - "הכנסה אחרת" - כך: הכנסה מהמקורות המפורטים בסעיף 2 לפקודה, אשר אינה הכנסה מעבודתו של המבוטח כעובד שכיר ואינה הכנסה מעבודתו כ"עובד עצמאי" (הכוונה להכנסות פסיביות, כשבמסגרת הכנסות אלה כלולות גם הכנסות של עצמאי, שלעניין חוק הביטוח הלאומי אינן כלולות בהגדרת "עובד עצמאי").

על פי התיקון, את דמי הביטוח ישלם מבוטח שהוא עובד שכיר ו/או "עובד עצמאי" גם על "הכנסתו האחרת", גם אם ההכנסה האחרת פחותה ממחצית סך הכנסותיו. כלומר, התיקון בחוק ביטל את הפטור מדמי הביטוח על הכנסות פסיביות לפי תקנות 13, 14 ו-15 לתקנות הביטוח הלאומי (הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח), התשל"א-1971 (להלן: התקנות). אולם, לא תובא בחשבון הכנסה אחרת עד סכום של 25% מהשכר הממוצע במשק, והיא פטורה מתשלום דמי ביטוח (על פי חוזר הביטוח הלאומי, חובת התשלום אינה מן השקל הראשון אלא על ההכנסה העולה על 25% מן השכר הממוצע במשק).

הכנסה פסיבית בידי שכיר בגיל 65 (פסק דין: לפני תיקון 103 בחוק הביטוח הלאומי)

תקנה 15 לתקנות קבעה בשנת 2007, שעובד שכיר שטרם מלאו לו 65 שנה (לגבר) ו-60 (לאישה), ובאותו זמן אינו עובד עצמאי ולפחות 50% מהכנסתו אינם מהמקורות לפי סעיף 2(2) לפקודה, ישלם דמי ביטוח בשיעור החל על עובד (שכיר) מהכנסתו מהמקורות המפורטים בסעיף 2(2) לפקודה ובשיעור החל על מי שאינו עובד ואינו עובד עצמאי מהכנסתו שאינה מהמקורות לפי סעיף 2(2) לפקודה, ובלבד שהכנסתו הכוללת עולה על מחצית מהשכר הממוצע במשק.

בעקבות חקיקת חוק גיל פרישה, התשס"ד-2004 (להלן: "חוק גיל פרישה") תוקן גם נוסח חוק הביטוח הלאומי, ונקבע "גיל פרישה" על פי מנגנוני העלאה מדורגת.

על פי סעיף 351 לחוק הביטוח הלאומי, רק מבוטח שהגיע לגיל פרישה אינו חייב בתשלום דמי ביטוח על הכנסותיו הפסיביות. לפיכך, המוסד לביטוח לאומי טען במשך השנים כי יש לפרש את התקנות בהתאם לחוק גיל פרישה והתיקונים שנעשו בחוק הביטוח הלאומי. אף אם הוראות התקנות עומדות בסתירה להוראות החוקים, הן אינן יכולות לגבור על הוראות החקיקה הראשית.

המוסד לביטוח לאומי לא תיקן את נוסח התקנות.

בית הדין הארצי דחה את ערעור המוסד לביטוח לאומי (11-06-46003) וקבע ביום 9.4.2013 כי על פי לשון תקנה 15 מבוטח אינו חייב בתשלום דמי ביטוח בעד הכנסתו מדיבידנד עד שנת 2007, כאשר גילו היה מעל 65 שנים.

הכנסות פסיביות

הכנסות פסיביות אשר אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח

בסעיף 350(א) לחוק הביטוח הלאומי מפורטת רשימה של הכנסות אשר אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח. בשנת 2008 חלו שינויי חקיקה בהכנסות אלה כמפורט להלן, ובמיוחד חל שינוי מהותי בחיוב הכנסות מדיבידנדים.

- סעיף 350(א)(6) קובע כי ההכנסות שלהלן אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח החל משנת 2008:
1. הכנסות מדיבידנד שחל עליהן שיעור מס מוגבל בסעיף 125ב לפקודה (למעט הכנסה בחברה משפחתית, בחברת בית ובחברה שקופה). בין היתר, פטורה מתשלום דמי ביטוח הכנסה מדיבידנד שמקבל בעל מניות מחברה (לרבות בעל שליטה).
  2. הכנסות ריבית ודמי ניכיון שחל עליהן שיעור מס מוגבל בסעיפים 125ג(ב) ו-125ג(ג) לפקודה. יובהר כי, ריבית המחויבת בשיעור מס שולי - חייבת בדמי ביטוח.

דמי שכירות והכנסות פטורות ממס

על פי סעיף 350(א)(7) לחוק הביטוח הלאומי, ההכנסות שלהלן אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח, החל משנת 2008:

1. הכנסות מדמי שכירות שחל עליהן מס בשיעור מוגבל:
בארץ - לפי סעיף 122 לפקודה (הכנסות ממגורים בלבד, החייבות במס בשיעור 10%).
בח"ל - לפי סעיף 122א לפקודה (כל שכר דירה שבמסגרת הסעיף: הכנסות בניכוי פחת וניכוי בשל פחת החייבות במס בשיעור 15%).
2. הכנסה פסיבית (שאינה הכנסה כעובד שכיר או כ"עובד עצמאי") הפטורה ממס לפי כל דין, כולל שכר דירה פטור ממס מהשכרה למגורים, למעט הכנסה מפנסיה מוקדמת כהגדרתה בסעיף 345ב(א) לחוק הביטוח הלאומי, ולמעט הכנסות ששר האוצר יקבע בעתיד בתנאים שבסעיף.

בחוזר הביטוח הלאומי (כללי 219/04 מיום 26.10.2004) הוצגה הבהרה בהתאם לחוות דעת משפטית, שעל פיה הכנסות משכר דירה למגורים בישראל פטורות מדמי ביטוח ללא הגבלת סכום. הכנסות מדמי שכירות למגורים בישראל פטורות ללא הגבלה, בהתאם לאותה חוות דעת משפטית, גם משנת 2008 ואילך.

להלן הבהרות נוספות הקשורות לחוזר 219/04 ועל הטיפול בפועל בביטוח הלאומי בנושא שכר הדירה למגורים בישראל:

1. הפטור המוצג בחוזר על הכנסות מהשכרת דירה למגורים אינו מוגבל בשלב זה בגובה ההכנסה מדמי השכירות (באופן שונה מהוראות מס הכנסה), ובלבד שמדובר בדירת מגורים בישראל המושכרת למטרת מגורים. על פי החוזר מדובר בהכנסות שאינן מעבודה, ואינן מעסק או ממשלח יד (ה"ע).
2. הטיפול במוסד לביטוח לאומי כל עוד אין שינוי - כדי להפחית מהשומה הכנסה מהשכרת דירה למגורים שחויבה בשיעור מס שולי, המבוטח מעביר לפקיד הגבייה הבהרות והוכחות כי אכן מדובר בהכנסה שמקורה בהשכרת דירה למגורים, למטרת מגורים. לדוגמה: הסכמי שכר הדירה.

3. השכרת דירת מגורים לצורך עסק לא הייתה פטורה בעבר ואינה פטורה מתשלום דמי ביטוח (לדוגמה, משרד או גן ילדים).

השפעת הכנסות פסיביות על גמלאות

- יש לזכור כי ההכנסות הפטורות ממס, ו/או הפטורות מדמי ביטוח, ו/או הכנסות מחו"ל שפטורות מדיווח לצורכי מס - עלולות להיות מובאות בחשבון בקביעת גמלה, ולכן קיומן עלול לשלול זכאות מלאה או זכאות חלקית של הגמלה על פי הכללים שנקבעו (הפטור בסעיף 350 בחוק הביטוח הלאומי חל רק על תשלום דמי ביטוח).
- תיקון לחוק הביטוח הלאומי בתוקף מיום 1.1.2012 מטיל קנסות כבדים על מי שמעלים מידע מן המוסד לביטוח לאומי, על מי שתובע גמלאות שלא כדין ועל מי שאינו מדווח למוסד לביטוח לאומי על שינוי בתנאים המשפיעים על זכאותו לגמלאות.

דוגמאות להשפעת ההכנסות הפטורות על זכאות לגמלאות

- קצבת זקנה** - לעניין בחינת הזכאות לקצבת זקנה בגיל פרישה המותנה בהכנסות (לדוגמה, גבר בין גיל 67 לגיל 70) - נבחנות כל הכנסותיו מהמקורות בסעיף 2 לפקודה, למעט הכנסות מפנסיה. משמע, אף שכלל ההכנסות המפורטות לעיל פטורות מדמי ביטוח, הן מובאות בחשבון בקביעת הזכאות לקצבת זקנה.
- קצבת שאירים** - זכאותו של אלמן לקצבת שאירים (כל עוד אין לו ילדים כהגדרתם בחוק) מותנית במבחן הכנסה, וכל ההכנסות דלעיל יובאו בחשבון.
- קצבת נכות כללית** - מבוסס שמשלמת לו קצבת נכות כללית, זכאותו האישית לגמלה נבחנת על פי הכנסותיו ממשלח יד ומעבודה לפי סעיף 2(1), 2(8) ו-2(2) לפקודה. עם זאת, הזכאות לתוספת תלויים בעבור אשתו וילדיו מותנית במבחן הכנסה. מבחן זה כולל בין היתר גם הכנסות פסיביות הפטורות מדמי ביטוח כמפורט לעיל, הכנסות מפנסיה והכנסות מחברת ביטוח בגין אובדן כושר עבודה.
- דמי אבטלה** - מבוסס שמקבל דמי אבטלה והוא עובד כעצמאי שאינו עונה להגדרת "עובד עצמאי" בחוק הביטוח הלאומי - גם הכנסותיו ממשלח יד שפטורות מדמי ביטוח (עד 25% מהשכר הממוצע במשק) יופחתו מסך הגמלה.

חלוקת הכנסות שאינן מעבודה בין בני זוג

חוזר מספר 242/2004 מחודש 12/2004 והבהרות נוספות של מנהל הביטוח והגבייה בביטוח הלאומי, מפרטים את דרך הטיפול בחלוקת הכנסות שאינן מעבודה המשותפות לשני בני הזוג, שמקורן מנכסים הרשומים על שם שני בני זוג, או על שם אחד מהם. המידע האמור מגיע למוסד לביטוח לאומי באמצעות פנייה של המבוטח או ממקורות אחרים (לדוגמה, תביעה לגמלה). החוזר עוסק בבני זוג נשואים, באלמנים ובגרופים.

תקציר הנחיות הביטוח הלאומי באשר לחלוקת הכנסות שאינן מעבודה בין בני זוג

נישואין אחרים יום 1.1.1974	נישואין לפני יום 1.1.1974	חלוקת ההכנסות שאינן מעבודה
חלוקת ההכנסות בשנה השוטפת ובשנתיים שלפניה - תתבצע עם המצאת אישור שהנכס רשום על שם שני בני הזוג.	חלוקת ההכנסות בשנה השוטפת ובשנתיים שלפניה - תתבצע על פי בקשת אחד מבני הזוג או שניהם, ללא בקשת אישור נוסף.	הנכסים רשומים על שם שני בני הזוג
חלוקת ההכנסות בשנה השוטפת ובשנתיים שלפניה - תתבצע עם הצהרה בכתב של שני בני הזוג על כוונת שיתוף בנכסים. נוסח ההצהרה מצורף כנספח לחוזר ומצוי באתר הביטוח הלאומי באינטרנט (בל/631).		הנכסים רשומים על שם אחד מבני הזוג

הערות:

1. לבת זוג נחשבת גם "ידועה בציבור".
2. ההצהרות הן חד פעמיות. אין צורך להצהיר מחדש על אופן החלוקה בכל שנה.
3. כאשר המוסד לביטוח לאומי מקבל מידע מגורמים נוספים, הוא רשאי לנהוג במידע על פי הכללים שבחוזר. לדוגמה: בעת ביקורת גבייה בתביעה לגמלה.
4. האפשרות לחלוקת הנכסים על פי החוזר ניתנת בשנה השוטפת ובשנתיים שקדמו לה (על פי מכתב מיום 17.8.2006, שהרחיב את ההוראות משנה אחת לשנתיים שקדמו לשנה השוטפת).

תשלום דמי ביטוח מהכנסה שמקורה מפיצוי בגין אובדן כושר עבודה

בקביעת חובת תשלום דמי ביטוח מהכנסה שמקורה בפיצוי בגין אובדן כושר עבודה, המוסד לביטוח לאומי מבחין בין שלושה מקורות חיוב. להלן הוראות הביטוח הלאומי שהופצו לסניפים:

מקור עצמאי

כאשר הפיצוי משולם לעובד עצמאי, הפיצוי מצטרף להכנסתו של המבוטח ממקור עצמאי וכל ההכנסה תחויב בדמי ביטוח בשיעור דמי ביטוח של עובד עצמאי. חובת התשלום מוטלת על העובד העצמאי.

מקור שכיר

כאשר הפיצוי משולם על פי סעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי לעובד שכיר או למי שהיה עובד שכיר, חובת התשלום מוטלת על משלם הפיצוי וכל ההכנסה חייבת בשיעור דמי ביטוח כמו של מי שמקבל פנסיה מוקדמת [למעט אם מדובר במי שזכאי ליהנות מפטור, כגון עקרת בית (שנשואה למבוטח)], מבוטח שמקבל קצבת נכות כללית מלאה וכדומה].

מקור הל"ע (הכנסות שאינן מעבודה)

כאשר הפיצוי משולם למבוטח באופן פרטי (פוליסת פרט) תחול חובת תשלום על כל ההכנסה (ממקור הל"ע) וחובת התשלום חלה על המבוטח עצמו.

השפעה על קצבת נכות כללית

הכנסה שמקורה בפיצוי בגין אובדן כושר עבודה או בפנסיונית נכות, מקוזזת מתוספת התלויים שניתנת למי שמקבל קצבת נכות כללית.

סיווג הכנסות של חבר דירקטוריון

ביום 18.2.2013 הפיץ המוסד לביטוח לאומי הוראות לסניפים (חוזר ביטוח/ 1407) בנושא סיווג הכנסות של חבר דירקטוריון. להלן ההוראות כלשונן:
"בחוזר ביטוח 1315 מיום 26.10.2004, נקבע כי יש לראות בהכנסת "חבר דירקטוריון" כהכנסה שמקורה בסעיף 2(10) לפקודת מס הכנסה, דהיינו הכנסה שאינה מעבודה (הכנסה פאסיבית), וזאת גם אם ההכנסה סווגה במס הכנסה כהכנסה ממקור עצמאי לפי סעיף 2(1) או 2(8) לפקודה.

במקרים אלה נקבע, כזכור, כי יש להפחית מהשומה שנתקבלה ממקור עצמאי את ההכנסה שנטען לגביה כי היא מהשתתפות בשיבות דירקטוריון, ולסווגה כהכנסה פאסיבית.
בעקבות חוות דעת משפטית שנתקבלה בימים אלה הוחלט **שהחל משנת 2012 ואילך** הכנסה שמקורה משיבות דירקטוריון אשר צורפה או דווחה במס הכנסה כהכנסה ממקור עצמאי לפי סעיף 2(1) או 2(8) לפקודה תיבחן לפי הגדרת "עובד עצמאי" שבסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי.
הכנסה זו תצטרף לכלל הכנסת המבוטח שדווחה ממקור עצמאי. כך, שאם ישנה הכנסה ממקור עצמאי, הכנסת הדירקטור תתווסף אליה, ושתי ההכנסות יחדיו ייבחנו לפי הגדרת עובד עצמאי. **החל משנת 2012 לא יתאפשר יותר פיצול ההכנסות כנהוג בעבר.**

יצוין, שהכנסה שדווחה כהכנסה ממקור 2(10) לפקודה, תמשיך להיחשב כהכנסה שאינה מעבודה כפי שקיים היום.

הערה - ההתייחסות לשכר דירקטורים בחברה פרטית או משפחתית היא שונה, שכן שכר דירקטורים בחברה פרטית או משפחתית ממילא צריך להיכלל במסגרת דיווחי השכר. וזאת גם לפני שנת 2012, שכן מדובר בחלופת שכר לכל דבר ועניין" (עד כאן נוסח החוזר).

קיזוז הפסד של עצמאי ממשכורת או מהכנסות פסיביות לעניין דמי ביטוח

ביום 3.4.2011 קבע בבית הדין האזורי לעבודה, כי לא ניתן לקבל החזר דמי ביטוח שנוכו ממשכורת, כאשר לצורך מס הכנסה נוכח מהמשכורת הפסדי המבוטחת כעצמאית (ב"ל-10-34797-10).
(10).

ביום 15.8.2016 דחה בית הדין האזורי לעבודה את תביעת מבוטח שביקש לצורך חישוב ההכנסה החייבת בדמי ביטוח לקזז מהכנסותיו שאינן מעבודה את ההפסד שנבע מעסקו (שכנראה לא קוזז בשומה). לדעת בית הדין, המחוקק יצר זיקה הדוקה בין ההוראות הנוגעות לתשלום דמי ביטוח לבין פקודת מס הכנסה והמוסד לביטוח לאומי גוזר את החבות בדמי ביטוח מהשומות של מס הכנסה (ב"ל 51979-01-16).

הכנסות נכים שפטורות ממס אינן בהכרח פטורות מדמי ביטוח לאומי

פטור ממס לפי סעיף 9(5) לפקודה אינו מזכה באופן אוטומטי את הנכה בפטור מדמי ביטוח לאומי. פטור מדמי ביטוח לאומי ניתן רק למי שמקבל קצבת נכות כללית מלאה לשנה לפחות או לצמיתות, או קצבת נכות מעבודה בשיעור 100% לצמיתות, או שהוא זכאי לקבל קצבת זקנה (גם אם בחר לקבל קצבת נכות מעבודה בגיל פרישה במקום קצבת זקנה).
עובד עצמאי שזכאי לקבל קצבת זקנה ובחר לקבל קצבת נכות מעבודה, פונה לפקיד גבייה מלא שכירים בסניף הביטוח הלאומי עם האישור ממחלקת הזקנה כדי להקטין את שיעורי דמי הביטוח.

אופן חישוב דמי הביטוח לעצמאי שהוא גם שכיר בו זמנית

חישוב הכנסתו החודשית של עובד (סעיף 344 לחוק הביטוח הלאומי) - ככלל, הכנסתו החודשית של עובד שכיר היא הכנסתו בעד החודש שקדם ל-1 בחודש שבו חל מועד התשלום, מהמקורות המפורטים בסעיף 2(2) לפקודת מס הכנסה, למעט חריגים.

חישוב הכנסתו השנתית של עובד עצמאי (סעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי) - הכנסתו השנתית של עובד עצמאי היא הכנסתו מהמקורות המפורטים בפסקאות (1) ו-(8) של סעיף 2 לפקודת מס הכנסה.

מבוטח שהוא גם עובד שכיר וגם עובד עצמאי בו זמנית (תקנה 13 לתקנות הביטוח הלאומי: הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח) - מבוטח שהוא גם עובד שכיר וגם עובד עצמאי בו זמנית ישלם דמי ביטוח מהכנסתו מהמקורות המפורטים בסעיף 2(1) ו-(8) לפקודה, אחרי שנוכו דמי הביטוח מהכנסתו מהמקורות המפורטים בסעיף 2(2) לפקודה, ובלבד שלא תובא בחשבון לענין זה הכנסה העולה על ההפרש בין שכרו כעובד שכיר באותה שנת מס לבין ההכנסה המירבית באותה השנה.

תקנות הביטוח הלאומי (הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח) קובעות את סדר החיוב בדמי ביטוח למי שהוא גם עובד שכיר וגם עובד עצמאי בו זמנית במגבלות ההכנסה המירבית החייבת בדמי ביטוח. לפי תקנה זו מובאות בחשבון בשלב הראשון ההכנסות של העובד השכיר ובשלב השני ההכנסות של אותו מבוטח כעובד עצמאי עד ההכנסה המירבית.

הסעיף כולל הוראות נוספות, כגון סדר החיוב בדמי ביטוח של מקבל פנסיה מוקדמת ועוד.

פסק דין בבית הדין הארצי - אשרור תקנה 13 להוראות המיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח
ביום 14.4.2016 ביטל בית הדין הארצי בהסכמת הצדדים (15-02-17704) את פסק דינו של בית הדין האזורי לעבודה מיום 7.1.2015 (ב"ל 13-08-369).
בית הדין האזורי קבע כי בחישוב השנתי של דמי הביטוח יש לקזז את סך המשכורת השנתית מסך ההכנסה כעצמאי ולא את המשכורת החודשית.
פסק הדין פירש את סעיף 13 לתקנות הביטוח הלאומי (הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח) בפירוש צר, ולכן ערער המוסד לביטוח לאומי לבית הדין הארצי.

פסק דין בבית הדין האזורי - שינוי עמדה לעניין תקנה 15 בנוסח שעד שנת 2007
ביום 22.5.2016 קיבל בית הדין האזורי לעבודה (ב"ל 14-09-2553) את תביעתו של אהרון דב מונדרי לפיה יש לבחון את מכלול ההכנסות משכר ומדמי שכירות של המבוטח בשנת 2005 לעניין תקנה 15 להוראות המיוחדות כאמור לעיל, לפי בסיס שנתי ולא חודשי, וביטל את דרישת הביטוח הלאומי לתשלום דמי ביטוח.
המבוטח עבד כשכיר בחודשים 1-8/2005 ומ-9/2005 לא עבד.
בו זמנית היו לו הכנסות מדמי שכירות מחברת סולר בעבור התקנת אנטנה בנכס ששייך לו ולאשתו.
השומה לשנת 2005 הגיעה למוסד לביטוח לאומי רק בשנת 2014 ולכן המוסד לביטוח לאומי הוציא חיוב בדמי ביטוח באופן שהיה נהוג בעבר, כלומר: כיוון שלפחות 50% מהכנסת המבוטח הייתה כעובד שכיר, בוטל החיוב בחודשים ינואר עד אוגוסט 2005 וכיוון שלא היה שכיר מחודש ספטמבר עד סוף השנה, חוייב בתקופה הזאת באופן יחסי בדמי הביטוח.
המבוטח טען שהחישוב צריך להיעשות באופן שנתי. כלומר, להשוות את כל הכנסות ממשכורת לכל ההכנסה מדמי השכירות.
בית הדין האזורי קבע שכאשר בוחנים אם לפחות 50% מהכנסת מבוטח אינה הכנסת עבודה - "אין מנוס אלא לבצע חישוב שנתי".

סוגיות הקשורות למעסיקים

קביעת מעמדו של עובד עצמאי - כעובד שכיר
בית הדין האזורי הבהיר באופן חד משמעי בעניינו של יובל דרור (ב"ל 09-07-20171) מיום 1.1.2012) כי צורת תשלום התמורה כעובד עצמאי במקום משכורת, אינה קובעת את מעמד המבוטח במוסד לביטוח לאומי (במקרה זה המשמעות הייתה אישור תביעת המבוטח לדמי אבטלה).

חוק שכר מינימום, התשמ"ז-1987
באופן בלתי תלוי בחוק הביטוח הלאומי, קיימים חוק שכר מינימום, התשמ"ז-1987 (להלן: חוק שכר מינימום) ותקנות שכר מינימום (נוער עובד וחניכים), התשמ"ח-1987. אלו קובעים שלכל עובד מגיע שכר שאינו נמוך משכר מינימום שנקבע בחוק.

שכר המינימום יכול להיות לשעה, ליום או לחודש, ואינו כולל שעות נוספות, תוספת ותק, החזרי הוצאות, מענקים על בסיס שנתי ועוד, אלא תשלומים קבועים בלבד, כמפורט בחוק שכר מינימום. שכר המינימום שונה מעובד לעובד, ותלוי בחלקיות המשרה וברכיבי השכר השונים.

הכנסה זו היא גם ההכנסה המבוטחת לעניין גמלאות מחליפות שכר.

ככלל (לפני הגדלתו לעניין החישובים לביטוח הלאומי), שכר המינימום מתעדכן ביום 1 באפריל בכל שנה לשיעור של 47.5% מהשכר הממוצע במשק. תיקון מיוחד בחוק הגדיל את שכר המינימום מ-7/2011 בשלבים.

חוק שכר מינימום חל רק על עובדים שכירים, לרבות עובדים "תושבי חוץ", עובדים במשק בית, חברי קיבוץ או מושב שיתופי, ועובדים בחופשה ללא תשלום בחודשיים הראשונים להיותם בחופשה, בתנאים שנקבעו.

חוק שכר מינימום אינו חל על עובדים עצמאיים, על מי שאינם עובדים ואינם עובדים עצמאיים, על גמלאים בפרישה מוקדמת ועל עובדים בהכשרה מקצועית.

כאשר לא מוכח מהו השכר הראוי, נקבע בפסקי דין שיראו ב"שכר המינימום" כמשמעו בחוק שכר מינימום את השכר הראוי. דוגמה לכך מצויה בפסק דין בבית הדין הארצי לעבודה מיום 28.3.2012 (ע"ע 52949-05-10). נקבע בפסק הדין שגם שכר לפי קיבולת (שכר גלובלי), צריך להיעשות בהתאם לחוק שכר מינימום.

שכר המינימום של העובד השכיר בחוק הביטוח הלאומי זהה לשכר המינימום על פי חוק שכר מינימום במשק. כיום לא ייתכן מבחינה חוקית מצב של "השלמת שכר" לעניין תשלום דמי ביטוח, מאחר שלפי חוק שכר מינימום המעסיק מחויב לשלם לעובד שכר שלא יפחת מהשכר שנקבע בחוק שכר מינימום, שזהה להכנסת המינימום לתשלום דמי ביטוח. המעסיק חייב לדווח על המשכורות ולשלם אותן על פי חוק שכר מינימום. תשלום הנמוך משכר המינימום, על פי חוק שכר מינימום, הוא עבירה שדינה מאסר למשך שישה חודשים, ולחלופין קנס מנהלי.

ביום 1.7.2011 עודכן שכר המינימום לסכום של 4,100 ש"ח לחודש למשרה מלאה, וביום 1.10.2012 עודכן לסך 4,300 ש"ח למשרה מלאה (23.12 ש"ח לשעה) מחודש 4/2015 ועד 6/2016 עודכן שכר המינימום במשק לסך של 4,650 ש"ח לחודש למשרה מלאה (25 ש"ח לשעה). בחודשים 7-12/2016 עודכן שכר המינימום לסך של 4,825 ש"ח לחודש למשרה מלאה (25.94 ש"ח לשעה).

לעיתים בהסכם קיבוצי בענף מסוים כלול שכר מינימום שהוא גבוה משכר המינימום שבחוק שכר מינימום. לדוגמה: בענף הבנייה והשיפוצים. שכר המינימום לנוער נמוך מהשכר שהוצג לעיל וכך גם שכר מינימום לבעלי יכולת עבודה מופחתת.

שכר רגיל

ה"שכר החודשי הרגיל" הוא השכר שנהוג לשלם לעובד מדי חודש, לרבות תשלום חודשי לעובד שנהוג לשלמו בחודש שלאחר החודש שבעדו הוא משתלם, על פי הדיווח של העובד (כגון: פרמיות, שעות נוספות וכדומה). תשלומים כאלה ייחשבו לשכר חודשי רגיל של העובד, בעד החודש שלאחר החודש שבעדו משולם התשלום החודשי.

דיווח על הפרשים

כשמעסיק משלם לעובד הפרשי שכר בעד תקופות קודמות, הפרשים בגין העלאה בדרגה וכדומה, יש לערוך דוח על הפרשים (הפרשי שכר אינם תשלום נוסף).
על פי תקנות הביטוח הלאומי (תשלום ופטור מתשלום דמי ביטוח), התשנ"ה-1995, ההפרשים ייחשבו לשכרו החודשי הרגיל של העובד וייזקפו על כל אחד מהחודשים, בהתאמה. לכן, הדוח יתייחס לתקופה שבגינה שולמו ההפרשים, לפי שיעורי דמי הביטוח והמקסימום שהיו נהוגים באותן התקופות. יש לשים לב לשינויים בשיעורי דמי הביטוח, לשינויים בהכנסה החייבת בשיעור מופחת ולתקרה החייבת בדמי ביטוח באותה התקופה.

דיווח על תשלום נוסף

"תשלום נוסף" הוא שכר שניתן לעובד נוסף על השכר החודשי הרגיל, למעט הפרשי שכר. ל"תשלום נוסף" נחשבים, בין היתר, רכיבי השכר הבאים: ביגוד, דמי הבראה, משכורת "13", בונוס, מענק השתתפות ברווחי מעסיק, מענק יובל, ביטוח רכב וכדומה, לרבות כל גילום מס בעבור כל אחד מהרכיבים הללו, וכן כל תשלום תקופתי שלא נהוג לשלמו מדי חודש, למעט הפרשי שכר (שאותם כאמור יש לייחס לכל אחד מהחודשים שבגינם שולמו).
כאשר השכר ברוטו כולל יותר מרכיב אחד של "תשלום נוסף", כגון: גם דמי הבראה וגם ביגוד, יש להביא בחשבון את סך כל ה"תשלומים הנוספים" באותו חודש.
כשמעסיק משלם לעובד בונוס או תשלום כלשהו נוסף על שכרו החודשי הרגיל, עליו לערוך דוח על תשלום נוסף בהתאם לתקנות הביטוח הלאומי (תשלום ופטור מתשלום דמי ביטוח).

הפעולות שיש לבצע בעניין פריסת שכר

1. החל ממשכורת 6/2014 יש להשוות את השכר הנוסף לרבע משכר המינימום. על פי חוזר הביטוח הלאומי מס' 1455 הכוונה לרבע משכר המינימום החודשי שהוא בסך 4,650 ש"ח החל מ-4/2015 ועד 6/2016, ובהתאם לכך כל סכום שכר נוסף השווה לסך 1,163 ש"ח או יותר יש לפרוס לפי התקנות, גם לעובדים יומיים, שעתיים או במשרה חלקית. החל מ-7/2016 שכר המינימום הוא 4,825 ש"ח לחודש ורבע ממנו הוא 1,206 ש"ח.
עד משכורת 5/2014 יש לבדוק מהו השכר החודשי הרגיל של העובד בחודש המסוים, כמוסבר לעיל ולהשוות את השכר הנוסף ל-25% מן השכר החודשי הרגיל של אותו החודש (הכולל גם את הפרמיות, השעות הנוספות וכדומה).

2. בתשלום נוסף יש לנהוג כדלקמן:

2.1. אם התשלום הנוסף נמוך מרבע משכר המינימום של העובד (לפני התיקון: רבע השכר החודשי הרגיל), אזי לא חלות הוראות הפריסה. התשלום הנוסף מצורף לשכר החודשי הרגיל, ומשולמים בגינו דמי ביטוח בחודש התשלום.

2.2. אם התשלום הנוסף עולה על רבע משכר המינימום של העובד (לפני התיקון: רבע השכר החודשי הרגיל) או שווה לו, אזי חלות הוראות הפריסה המפורטות להלן.

3. הוראות הפריסה:

3.1. תשלום נוסף ששולם לאחר שהעובד עבד שנה לפחות ברציפות אצל המעסיק הנוכחי, יש לחלק ב-12. המנה מצורפת לשכרו החודשי הרגיל של העובד בחודש שבו חולק התשלום הנוסף ובכל אחד מ-11 החודשים שקדמו לו;

3.2. תשלום נוסף ששולם לעובד שלא עבד בכל חודשי השנה הקלנדרית, שכוללת את החודש שבו שולם התשלום הנוסף ו-11 החודשים שלפניו, יש לחלק במספר החודשים שבהם עבד העובד במהלך 12 החודשים הללו, עד וכולל החודש שבו שולם התשלום הנוסף. המנה מצורפת לשכרו החודשי הרגיל של העובד בכל אחד מהחודשים הללו;

3.3. יום עבודה בחודש נחשב לחודש שבו העובד עבד.

הפרש של תשלום נוסף

המוסד לביטוח לאומי קבע בעבר כי הפרש של תשלום נוסף ישווה לשכר הרגיל בחודש שבו שולם הפרשים. בעקבות חוות דעת משפטית במוסד לביטוח לאומי נקבע ב-4/2008 כי הפרש האמור ישווה לשכר הרגיל בחודש שבו שולם התשלום הנוסף במקור. החל מ-6/2014 ההשוואה היא לרבע משכר המינימום.

לדוגמה: המעסיק שילם "משכורת 13" במשכורת 7/2016, ובמשכורת 8/2016 שילם לעובד הפרשים בשל טעות. במקרה זה יש לייחס את הפרש לחודש יולי ולא לחודש אוגוסט. הייחוס למועד המקורי משמעו חישוב מחדש בחודש 7/2016 (על פי הדוגמה), תוך עריכה חוזרת של ההשוואה, והפעלת כללי הפריסה על פי הוראת תקנה 5 לתקנות. ההוראות חלות על כל סוגי העילות לשינויים בתשלום נוסף, כולל טעויות ו/או הסכמים קיבוציים רטרואקטיביים.

חובת תשלום דמי ביטוח על הטבות שכר ופריסת תשלום נוסף כאשר עובד לא עבד במשך חודש מלא

למוסד לביטוח לאומי התברר שהמעסיקים לא נהגו באופן אחיד במקרה של תשלום הטבות שכר לתקופות שבהן העובדים היו זכאים לגמלאות מחליפות שכר, כגון: דמי לידה, ולתקופות שבהן העובד לא עבד במשך חודש מלא, כגון: חופשה ללא תשלום (חל"ת).

ביום 29.6.2015 פרסם המוסד לביטוח לאומי חוזר 1458 המפרט את אופן הדיווח בעבור הטבות שכר בתקופת חל"ד וחל"ת, בתוקף ממשכורת 6/2015 ואילך (מועד דיווח בחודש 7/2015).

לעניין בונוסים ושכר נוסף בתקופות האמורות נקבעו בשנת 2009 הוראות כדלקמן: ככלל, תשלום נוסף יש לחלק ל-12 חודשים, חודש התשלום ו-11 חודשים אחרים שבהם עבד העובד, אולם נקבע בהוראות שיש להוציא מהספירה חודשים מלאים שבהם העובד לא עבד, גם אם קיבל הטבת שכר או גמלה.

לדוגמה: בחודש 12/2015 שולם לרונית תשלום נוסף שעולה על 25% משכר המינימום. רונית קיבלה דמי לידה לתקופה מ-10.3.2015 עד 14.6.2015.
מאחר שבחודשים אפריל ומאי לא עבדה כלל, יש לפרוס את התשלום הנוסף ל-10 חודשים (ללא החודשים 4-5/2016).

תשלום בעקבות פשרה בין עובד למעסיק

המוסד לביטוח לאומי מבחין בין שני סוגי תשלומים בשל פשרה בין עובד למעסיק:

1. תשלום פשרה שחייב בתשלום דמי ביטוח ונכלל בבסיס לתשלום גמלאות - ניתן לעובד כפיצוי פירותי בגין זכויות עובד המגיעות לו מכוח החוק (לדוגמה: דמי הבראה, ביגוד וחופשה), לרבות תשלום בגין הפרשי שכר.
הפרשי שכר יש לייחס לתקופה שאליה התשלום מתייחס (לדוגמה: הפרשי דרגה ששולמו לעובד בגין שנתיים אחרונות יש לייחס לשנתיים הרלוונטיות).
שכר נוסף יש לפרוס בהתאם לכללי הפריסה.
2. תשלום פשרה שפטור מתשלום דמי ביטוח ואינו נכלל בבסיס לגמלה - ניתן לעובד כפיצוי הוני (לדוגמה: פיצוי בגין הפרשי הצמדה וריבית, פיצוי בגין עוגמת נפש ופיצוי בגין אי השתתפות במכרז) - במקרה זה כל תשלום הפשרה פטור מדמי ביטוח ואינו מהווה בסיס לחישוב גמלה.

פריסת מענק לבעל שליטה

בתנאים מסוימים מענק שמקבל בעל שליטה עד חודש מרץ מיוחס לשנה הקודמת לעניין חבות המס. כיוון שהמענק נפרס כחוק לעניין תשלום דמי הביטוח בחודש שבו התקבל, ייווצרו הפרשים בטופסי 126 בין השנים.

הפרשי גמלה בשל תשלום נוסף או הפרשי שכר

מ ששילם בנזק שחייב בפריסת שכר (גם אחרי ניתוק יחסי העבודה), או ששילם לעובדים הפרשי שכר בשל תקופות קודמות, חייב לפנות למוסד לביטוח לאומי ולקבל השלמה לגמלאות שהוא קיבל בעבור העובד (לדוגמה: תגמולי מילואים), ולהפנות את העובד למוסד לביטוח לאומי כדי לקבל השלמה לגמלאות מחליפות שכר שהעובד קיבל, כגון: דמי לידה. יש לשים לב למגבלת השיהוי (בדרך כלל שנה מיום מתן הבונוס).

המוסד לביטוח לאומי מזכיר למעסיקים בעקבות ביקורת ניכיים שיש להודיע לעובדים על זכאותם לתבוע הפרשי גמלה (על פי חוק הודעה לעובד), לדוגמה, לעובד שהוסיפו למשכורתו בביקורת הניכיים שווי רכב, ומשלם הפרשי גמלה בתנאים מסוימים, כמפורט בהמשך.

הפרשי גמלה כתוצאה מאי דיווח של מעסיק על משכורת

בהקשר לאמור לעיל, מבקר המדינה הזכיר למוסד לביטוח לאומי את זכותו לתבוע השבת גמלאות ממעסיק שלא דיווח או לא שילם דמי ביטוח בעד עובדו (לפי סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי).

הבסיס לתשלום גמלאות מחליפות שכר כאשר השכר מורכב גם מעמלות

כאשר שכר עבודה כולל עמלות, יש לבחון מראש האם העמלות הן בונוס או שכר רגיל. הבעיה מתעוררת בעיקר בחישוב הבסיס לקביעת דמי לידה או דמי פגיעה בעבודה, שהרי בונוס נפרס לפי כללי הפריסה ל-12 חודשים.

לדעת המוסד לביטוח לאומי, קיימות שלוש אפשרויות על פי התקנות לרישום עמלות רבעוניות:

1. שכר רגיל המשולם לעובד מדי חודש. המעסיק מגיש דוחות מתוקנים לחודשים שבעבורם שולם התשלום, אם התשלום שולם באיחור.
2. כתשלומים המדווחים בחודש שלאחר החודש שבעבורו הם אמורים להשתלם (כמו שעות נוספות).
3. כתשלומים נוספים שיש לפרוס לפי תקנות הפריסה.

כיוון שהמוסד לביטוח לאומי פורס עמלות לפי תקנות הפריסה לצורך חישוב דמי הלידה, פנו יולדות לבית הדין והסוגיה האמורה לעיל נדונה בשני פסקי דין:

1. בפסק דין המוסד לביטוח לאומי נגד קרן פרידמן (עב"ל 129-10) בבית הדין הארצי לעבודה ביום 20.06.2011.
2. בפסק דין פלונית נגד המוסד לביטוח לאומי (עב"ל 543-09) בבית הדין הארצי לעבודה ביום 4.5.2011.

משכורתן של העובדות בפסקי הדין התבססה על משכורת ועל עמלות חודשיות על פי הצלחה ונוכח דמי ביטוח גם בגין העמלות. המוסד לביטוח לאומי הכיר בתביעת העובדות לדמי לידה והתייחס לעמלות כתשלום נוסף.

בעניינה של קרן פרידמן אישר בית הדין הארצי את קביעת בית הדין האזורי לעבודה כי המעסיקה ראתה בתשלום העמלות חלק משכרה של העובדת, קיבל את תביעת העובדת וקבע כי משהיו העמלות חלק משכרה הרגיל של העובדת, יש לכלול אותן בחישוב דמי הלידה.

ערעורה של פלונית נדון לאחר שבית הדין האזורי הצדיק את עמדת המוסד לביטוח לאומי. בית הדין הארצי קיבל את הערעור וראה ב"מענק הרבעוני", בנסיבות המקרה, כחלק משכרה החודשי של המבוטחת.

בית הדין הדגיש שדרך חישוב אחרת עלולה להביא להפלייתן לרעה של עובדות המקבלות את שכרן בדרך של עמלות.

צו סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים

מי שמשלם תשלומים בעבור הרצאות, הדרכות, שמירה, תשלומים למורי דרך ולאחרים, יבחן אם תנאי העבודה מחייבים אותו לנכות דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות מנותני השירות ולדווח עליהם כשכירים למוסד לביטוח לאומי, כמחויב בצו הביטוח הלאומי (סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים), התשל"ב-1972.

החויב בדמי הביטוח נעשה לפי החודש שבו ניתן השירות ולא לפי חודש התשלום. חשוב שהמשלם יקפיד על מילוי האישור לעובד. בין היתר עליו לכלול באישור את הסכום שממנו נוכח דמי ביטוח, את

דמי הביטוח הלאומי שנוכו, את דמי ביטוח הבריאות שנוכו, את התשלום שהמשלם העביר למוסד לביטוח לאומי ואת פרטי סניף הביטוח הלאומי.
מי שמשלם תשלום על פי הצו האמור ומנכה דמי ביטוח ממקבל התשלום, מדווח למוסד לביטוח לאומי מדי חודש בטופס 102. פעם ברבעון יש להעביר את קובץ המבוטחים הללו למוסד לביטוח לאומי, על פי הוראות שמצויות באתר הביטוח הלאומי באינטרנט (לשידור קובץ מרצים ואומנים) בטופס בל/652.

עבור קבלת תגמולי מילואים יש להעביר למוסד לביטוח לאומי אישור חודשי ולא אישור שנתי.

החל מ-1/2010 המוסד לביטוח לאומי דורש לדווח בדיווח רבעוני ממוכן את הטופס האמור באתר קשרים עסקיים של המוסד או באמצעות האינטרנט. החל משנת 2011 המוסד פרסם שלא יתקבלו דיווחים ידניים.

על סדר היום של ועדת העבודה והרווחה הועלתה הצעה לבטל את הצו אך נדחתה, ובשלב זה הצו חל כעבר.

עובד שכיר על פי צו סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים

להלן הבהרה מאת **מר שלמה אשכנזי**, מנהל תחום הביטוח במוסד לביטוח לאומי לשעבר: מבוטח שהצהיר שהוא עבד כ"עובד שכיר" אצל מעסיק בהתאם לכללים הרשומים בצו לסיווג מבוטחים וקביעת מעבידים, לדוגמה מרצה לפי פרט 6 בתוספת הראשונה לצו האמור, ההתייחסות אליו תהיה כאל שכיר שמעסיקו חייב בתשלום דמי ביטוח בעבורו, ובאחריות סניף הביטוח הלאומי להשלים את הפרטים החסרים. בתקופת תהליך הבירור המבוטח ייחשב לפי המעמד שקיים במערכת.

הארכת חופשת הלידה ללא זכאות לדמי לידה

המוסד לביטוח לאומי פרסם בעבר הבהרות בעניין מבוטחות בחופשת לידה, שמאריכות את החופשה ללא שמגיעים להן דמי לידה בתקופת ההארכה, לפי תיקון 46 לחוק עבודת נשים. לפי ההוראות, המעסיק מתייחס לחופשת הלידה שאין בגינה תשלום דמי לידה כחל"ת, אף שהמבוטחת נמצאת עדיין בחל"ת.

כללים ממשכורת 6/2015 לעניין הטבות שכר בחל"ת או בחל"ד

ככלל, הטבות שכר המשולמות לעובד מידי חודש גם בתקופת שהותו בחל"ת או בחל"ד (כמו: שווי טלפון, שווי רכב, שווי עיתון וכדומה), הן בגדר הכנסות עבודה ולפיכך חייבות בניכוי ובתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות.

החוזר מבדיל בין הטבות ששולמו בתקופת חל"ת לבין הטבות ששולמו בתקופת חל"ד. מפורטים להלן עיקרי ההוראות (כל הפרטים הטכניים מצויים בחוזר):

1. הטבות שכר בתקופת חל"ד [לפי סעיף 351(א) לחוק הביטוח הלאומי]

ההטבה תדווח בטופס 102 בקוד מיוחד, תשוּיך לחודש שבעבורו שולמה וינכּו וישולמו בעבורה דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות בהתאם.

ניכוי דמי הביטוח מהעובד יתבצע לפי שיעורי הניכוי (מופחת ומלא) הנהוגים לסוג העובד ובהתאם לסוג המעסיק - עיקרי או משני.
דוח שכולל מעל 9 עובדים יועבר באמצעות שידור הטופס בלבד (בקוד זה ניתן לדווח בגב הטופס את כל העובדים גם אם מספרם עולה על 9 עובדים).
החוזר מדגיש ומציין, שחודשי חל"ד (מלאים) אינם נחשבים כחודשי עבודה לעניין פריסת שכר נוסף.

2. הטבות שכר בתקופת חל"ת

הטבה המשולמת לעובד בתקופת חל"ת (החל מהחודש הראשון של החופשה), משולמת לו למעשה מכוח תקופת עבודתו אצל מעסיקו, ועל כן ההטבה תיוחס לחודש העבודה שקדם למועד יציאתו של העובד לחל"ת.

על המעסיק לייחס את כלל ההטבות ששולמו לעובד בתקופת החל"ת לחודש העבודה האחרון שקדם למועד יציאתו לחל"ת. סכום ההטבות הוא בגדר שכר נוסף ויחולו לגביו כללי הפריסה.

ההטבה תדווח בטופס 102 כתשלום נוסף. מקרים שבהם תקופת חל"ת חרגה משנה והעובד קיבל מידי חודש הטבות שכר גם לאחר 12 חודשים, יועברו כחריגים לבדיקת המשרד הראשי.

בעבור תקופת החל"ת ישולמו דמי ביטוח כבעבר (כלומר, בכל אחד משני החודשים הראשונים המלאים של החל"ת על המעסיק לדווח על העובד ולשלם דמי ביטוח מינימליים. המעסיק רשאי לנכות סכום זה מכל סכום שיגיע לעובד ממנו, הכל כמפורט בתקנות. יום עבודה אחד בחודש נחשב כחודש עבודה).

למען הסר ספק מודגש בחוזר כי סך ההטבות ששולמו לעובד בתקופת החל"ת בחודש שקדם לחודש שבו יצא העובד לחל"ת, ייחשב כבסיס לחישוב גמלאות מחליפות שכר, בהתאם להוראות החוק.

תשלום דמי ביטוח בתקופת חופשה ללא תשלום (חל"ת)

מי שנמצא בחל"ת בהסכמת המעסיק לפחות חודש קלנדרי אחד מלא, ובתקופה זו אינו עובד אצל מעסיק אחר ואינו עובד עצמאי, מעסיקו ינהג כאמור להלן:

בכל אחד מהחודשיים הראשונים של החל"ת על המעסיק לדווח על העובד ולשלם דמי ביטוח מינימליים. המעסיק רשאי לנכות סכום זה מכל סכום שיגיע לעובד ממנו [כמפורט בתקנה 6(ג) להוראות המיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח].

סכום דמי הביטוח המינימליים נגזר משכר המינימום כפול 6.57%. בתקופה הזו העובד בחל"ת מבטוח לכל ענפי הביטוח, למעט לענף פגיעה בעבודה ולענף זכויות בפירוק חברה ופשיטת רגל של מעסיק.

הכוונה לחודש מלא או לחודשיים מלאים, שבהם העובד נמצא בחופשה ללא תשלום. כאשר העובד עובד אפילו יום עבודה אחד בחודש, ישולמו דמי ביטוח בעד יום העבודה בלבד.

החל מהחודש השלישי של החל"ת על המבוטח לשלם דמי ביטוח בעצמו, לרבות מבטוחת בחל"ת. יש לפנות למוסד לביטוח לאומי בסניף המגורים, למחלקת גבייה ממבוטחים שאינם שכירים (גל"ש). כל עוד לא נותקו יחסי העבודה, לא תיחשב מבטוחת כאמור לעקרת בית נשואה או לאלמנה בת קצבה לעניין הפטור מתשלום דמי ביטוח אם היא אינה עובדת.

תקופת אכשרה לדמי לידה

בבחינת תקופת אכשרה לדמי לידה מובאים בחשבון החודשיים הראשונים של חל"ת, כאמור לעיל, אם הם לפני היום הקובע לזכאות לדמי הלידה.

מבוטחת בחופשת לידה

המוסד לביטוח לאומי פרסם הבהרה בעניין מבוטחות בחופשת לידה, שמאריכות את החופשה ללא שמגיעים להן דמי לידה לתקופת ההארכה, לפי תיקון מספר 46 לחוק עבודת נשים, התשי"ד-1954. בגין מבוטחות אלה המעסיק משלם דמי ביטוח במעמד של חופשה ללא תשלום, ולכן החל מהחודש השלישי המלא של החל"ת חובת התשלום מוטלת על המבוטחת כפי שהוסבר לעיל. החידוש בהבהרה של הביטוח הלאומי הוא ההתייחסות לחופשת הלידה כאל חל"ת, אף שהמבוטחת נמצאת עדיין בחופשת לידה. כיוון שלא משתלמים לה דמי לידה - רואים בה עובדת בחל"ת לעניין הביטוח הלאומי.

התשלום של המעסיק הוא עבור חודש מלא שלא הייתה בו העסקה, ולכן המעסיק לא ישלם את המינימום בעבור חודש שבו המבוטחת עדיין מקבלת דמי לידה, אלא מהחודש העוקב. כמו כן לא ישולם המינימום בחודש שבו חזרה העובדת לעבוד, שכן בגין חודש זה ישלם המעסיק בעבורה בגין ימי עבודתה בפועל.

העסקת עובדים זרים

סעיף 2א לחוק הביטוח הלאומי קובע כי לעניין חוק זה לא יראו כתושב ישראל, בין השאר, את מי שבידו אשרה ורישיון לישיבת ביקור בישראל (אשרות מסוג ב/1, ב/2, ב/3, ב/4, לרבות רישיון עבודה).

דיווח על תושבי חוץ (עובדים זרים) נעשה לפי שיעורי דמי ביטוח מיוחדים: במוסד לביטוח לאומי ובאמצעות לשכת שירות התעסוקה (להלן: לשכת התעסוקה).

עובדים זרים שמקום מושבם בשטחים (למעט עובדים זרים במשק בית) שמועסקים בתחומי מדינת ישראל, מדווחים באמצעות מדור התשלומים שליד לשכת התעסוקה [תקנה 3(ב) לתקנות הביטוח הלאומי (גביית דמי ביטוח), תשי"ד-1954].

ביום 29.7.2012 פרסמה רשות האוכלוסין וההגירה הבהרה בעניין דמי הביטוח הלאומי והיטל ההשוואה. על פי ההבהרה, הגבייה לביטוח הלאומי כוללת את ענפי הביטוח: נפגעי עבודה, אימהות ופשיטת רגל והיתרה כוללת את היטל ההשוואה.

סך שיעורי דמי הביטוח הלאומי והיטל ההשוואה הנגבים מהעובדים הפלשתינים המועסקים בישראל זהים לחלוטין לשיעורי דמי הביטוח הלאומי המוטלים על עובדים ישראלים.

הדיווח למוסד לביטוח לאומי על העסקת עובד זר נעשה לפי קריטריונים שונים המפורטים להלן:

1. תושבי כל המדינות, למעט תושבי מדינות שחתומות עם ישראל על אמנה לביטחון סוציאלי שכוללת ענפי ביטוח [כולל פליטים ומבקשי מקלט בעלי אשרות לפי סעיף 2(א)(5) לחוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952].
2. תושבי שטחים שעובדים במשק בית - מי שמעסיק תושב שטחים שאינו תושב ישראל כעובד משק בית, מדווח עליו ומשלם דמי ביטוח לאומי ישירות למוסד לביטוח לאומי ולא ללשכת התעסוקה.

3. עובדים זרים המועסקים ב"אזור" - הדיווח למוסד לביטוח לאומי נעשה לפי תיקון בחוק הביטוח הלאומי מיום 1.10.2005.
4. תושבי חוץ ממדינות אמנה - דיווח כתושבי ישראל למעט תשלום דמי ביטוח בריאות, כמפורט בפרסום באינטרנט.

על פי חוזר מעסיקים מספר 1451 מתאריך 18.2.2013 החזר דמי ביטוח למעסיק בעבור תושב חוץ (כולל תושב שטחים) שדווח בטעות כתושב ישראל, יעשה עד 7 שנים לאחור ועוד השנה השוטפת.

תשר (טיפ) למלצרים

ב-7/2010 קבע בג"צ בעניין אסתר כהן (2105/06) כי לעניין תשלום קצבת תלויים לאלמנה שבעלה נהרג כתוצאה מהצלת נערים מטביעה (התנדבות מוכרת), התשר שקיבל המנוח ולא דיווח למוסד לביטוח לאומי יהיה חלק מבסיס ההכנסה שעל פיו תחושב הגמלה (האלמנה הוכיחה לבית הדין כי הסכומים השתלמו בפועל).

בית המשפט התייחס לכך שהסעיף הדין בפיגור בתשלום דמי ביטוח (סעיף 366 לחוק הביטוח הלאומי) אינו חל על התנדבות, והסכים כי הטיפים למלצר הם הכנסת עבודה שאינה מגיעה מהמעסיק.

ביום 14.4.2013 דחה בית המשפט העליון (ברוב של 4 שופטים מול 3) את הדיון הנוסף (דנג"צ 5967/10). לאור הדחייה נשארה בתוקף הלכת ספארי הולדינגס (ע"א 476/87).

התוצאה מדחיית הדיון הנוסף היא שטיפים שקיבל עובד באופן וולונטרי שלא נרשמו בספרי המעסיק, הם הכנסה לפי סעיף 2(2) לפקודה, אך לא מהמעסיק אלא מצד שלישי, לעניין זכאות לקצבת תלויים. בית המשפט העליון קבע כי הכנסה מעבודה לפי סעיף 2(2) לפקודה אמורה לנבוע ממערכת יחסים בין עובד למעביד, אולם השתכרות או רווח מ"עבודה" יכולים להגיע גם מצד שלישי ולא רק מהמעסיק.

עד פרסום פסק הדין הוראות הביטוח הלאומי היו שרק תשר שעובר דרך ספרי המעסיק הוא משכורת (ולא טיפ), כפי שנקבע בפסק הדין מלון רנסנס נגד המוסד לביטוח לאומי (עב"ל 1349/01) מיום 14.8.2005, ולא פחות משכר המינימום. טרם פרסומו הנחיות חדשות במוסד לביטוח לאומי.

מימוש ניירות ערך ואופציות לעובדים

הרפורמה במס שינתה את כללי החיוב במס של הכנסות ממימוש מניות ואופציות לעובדים בהקצאות חדשות שמבוצעות החל מיום 1.1.2003.

בחירה של מסלול מיסוי שיחול על תוכנית ההקצאה - מסלול הכנסת עבודה או מסלול רווח הון - משפיעה על החבות בדמי ביטוח ועל הזכאות לגמלאות בשל הכנסה זו.

להלן שני פסקי דין בעניין הכנסה מאופציות במסגרת סעיף 102 לפקודה הקודמות לרפורמה במס: בפסק דין **בנק המזרחי ובנק טפחות נגד המוסד לביטוח לאומי** (בל 010133/06, בל 10134/06) מיום 11.5.2008, בבית הדין האזורי לעבודה בירושלים, נקבעה עמדה לעניין סעיף 102 לפקודה. את בנק המזרחי ובנק טפחות ייצגו עורכי הדין עמנואל גבאי ואליעזר צוקרמן.

כב' השופט אייל אברהמי קבע חד משמעית כי הכנסת עובדי הבנק מההטבה שניתנה להם במסגרת ההפרטה של הבנק ובמסגרת סעיף 102 לפקודה, בנוסחו לפני הרפורמה במס, "אינה הכנסת עבודה, כי אם רווח הון, הפטור מתשלום דמי ביטוח לאומי ומס בריאות. מועד המיסוי הינו המועד בו

מסתיימת תקופת חסימת המניות, היינו תקופת ההפקדה בידי הנאמן".
בבית המשפט העליון ניתן פסק דין (ע"א 6161/05) **חגי כץ נגד פ"ש ת"א 3**, שקבע את ההלכה כי הרווח שנקבע לעובד ממימוש אופציות ומניות שהוקצו לפני ינואר 2003 לפי סעיף 102 לפקודה - הוא רווח הון.

ביום 30.07.2014 קיבל בית הדין האזורי לעבודה (ב"ל 44372-09-11) את תביעתה של חברת **אורמת מערכות מידע** להשבת דמי ביטוח ששילמה בגין מימוש מניות עובדים לפי סעיף 102 הישן לפקודת מס הכנסה רטרואקטיבית גם לתקופה שקדמה לפסיקת בית המשפט העליון בעניין לפיד וכך מיום 31.12.2008, בניכוי גמלאות מחליפות שכו.

בית המשפט העליון קבע כי ככלל, הלכה חדשה חלה גם רטרואקטיבית. בעניין שבנדון, פסיקת בית המשפט בעניין לפיד וכך היא פירוש ראשון שניתן להוראת החקיקה ולא שינוי של הלכה קודמת.

מעסיקי עובדים במשק בית

עד חודש 7/2005 קיבל המוסד לביטוח לאומי גם דיווחים שנעשו בלי שנמסרו פרטים מלאים על עובדי משק בית. כיום, על פי הוראת המוסד לביטוח לאומי אי אפשר לדווח על העסקת עובד משק בית ללא פרטים מלאים של העובד. יש לבקש מן העובדים את הפרטים המלאים כדי שניתן יהיה לדווח ולשלם את דמי הביטוח.

יש לדווח גם על עובדים תושבי חוץ ולרשום את מספר הדרכון במקום מספר תעודת זהות. יש לחשב את דמי הביטוח בשיעור המתאים בעד עובדים תושבי חוץ.

החל מחודש 1/2014, מטופלים סיעודיים שמעסיקים מטפל דרך חברות כוח אדם פטורים מתשלום דמי ביטוח בעד המטפל שהוא עובד זר (בתנאים שקבע המוסד לביטוח לאומי, בין היתר שהתשלום לעובד הזר לא נעשה במזומן ושאינו עולה על סך של 3,000 ש"ח לחודש).

מומלץ לוודא שלעובד האמור יש אשרת עבודה תקפה לעבוד באותו משק הבית (לא מומלץ להעסיק עובד שאינו חוקי אך מי שמעסיק עובד כאמור חייב לבטח גם אותו במוסד לביטוח לאומי).

יש לזכור שמעסיק שאינו משלם דמי ביטוח בעבור עובד עלול להידרש לשלם את דמי הביטוח בצירוף הצמדה וקנסות, ולעיתים אף להיתבע להחזיר גמלה שהמוסד לביטוח לאומי שילם וישלם לעובד. כאשר העובד תובע גמלה, אשר ייתכן שלא היה זכאי לה בשל העובדה שהוא עובד במשק בית, עלול המעסיק להיחשד כמי שסייע לעובד לקבל גמלה שלא כדן אם לא דיווח כדן על העובד.

עבודה בבית העובד

בדרך כלל עובד שכיר מבצע עבודה אצל המעסיק. לעיתים העבודה מתבצעת בביתו של העובד. במקרים אלה סביר שהעובד מנהל עסק עצמאי משלו ועליו לפנות מראש למוסד לביטוח לאומי כדי לבחון את סיווג הביטוחי. דוגמה לכך ניתנה בפסק דין פרפרה נגד המוסד לביטוח לאומי (ב"ל 41382-08-11, מיום 9.5.2012).

צו הרחבה לביטוח פנסיוני במשק

בצו הרחבה לביטוח הפנסיוני נקבעו העובדים שהצו חל עליהם, לרבות עובדים שלא חלה עליהם חובת ביטוח על פי חוק או הסכם כלשהו. בדרך כלל עובדי משק בית נמנים על עובדים אלו ולכן צו הרחבה חל עליהם. ההפקדה לביטוח פנסיוני היא נוסף על התשלום למוסד לביטוח לאומי.

הקבלן - כמעסיקם של עובדי קבלן-המשנה (בעבודות בנייה)

על פי סעיף 355 לחוק הביטוח הלאומי הותקנו תקנות בדבר חובת קבלן להודיע על ביצוע עבודה באמצעות קבלן-משנה ובדבר דינו של קבלן שלא קיים את החובה האמורה. תקנות אלו הן: תקנות הביטוח הלאומי (דינים וחשבונות של קבלנים), התשי"ח-1957.

התקנות קובעות כי קבלן המבצע עבודות בנייה באמצעות קבלן-משנה, יודיע למוסד לביטוח לאומי תוך שבע מיום עריכת החוזה עם קבלן-המשנה, או מהיום הראשון להעסקתו של קבלן המשנה, לפי המוקדם, על ההעסקה. אם לא הודיע הקבלן על העסקת קבלן המשנה, יראו אותו כאילו הוא המעסיק של עובדי קבלן המשנה.

עבודות "בנייה" לעניין זה, הן כל העבודות שבמסגרת הנדסה אזרחית: בניית מבנים, עבודות חפירה, סלילה, גישור, הנחת צנרת וכדומה.

כדי שהמוסד לביטוח לאומי יוכל לבחון אם הקבלן עומד בדרישות שבתקנה, הקבלן מתבקש למלא טופס 648/בל (שמצוי באתר המוסד לביטוח לאומי באינטרנט), לצרף העתק מהסכם העבודה ולצרף את חלק ב' של הטופס חתום ומאושר על ידי כל קבלני-המשנה.

אם קבלן-המשנה מעסיק עובדים זרים ו/או תושבי שטחים, יש לצרף לטופס גם אישור מתאים על רישיון להעסקת העובדים.

בהתאם לחקיקה האמורה קבלן בניין שאינו מדווח למוסד לביטוח לאומי על קבלני-המשנה שהוא מעסיק, מקבל עליו - במודע - את האחריות כמעסיקם של עובדי קבלן-המשנה. אם קבלן-המשנה מביא לקבלן אישור מהמוסד לביטוח לאומי שהוא מדווח ומשלם דמי ביטוח על פי החוק והתקנות, אין צורך לדווח על פי סעיף 355 לחוק והתקנות שהותקנו לפי סעיף זה.

בשלב זה המוסד לביטוח לאומי לא הרחיב נוהל זה גם לקבלני משנה בענפים אחרים (כפי שמאפשר החוק), וטרם נקבעו תקנות המאפשרות את הרחבת הנוהל.

עסקים משפחתיים ובעלי שליטה

חברת בית, חברה משפחתית וחברה שקופה

בחברת בית, בחברה משפחתית ובחברה שקופה, לפי סעיפים 64 עד 1א64 לפקודה, בהתאמה, רואים את הכנסתה החייבת של החברה כחייבת במס הכנסה בידי בעלי המניות (בחברה משפחתית - הנישום המייצג), ואילו רוחמים שחולקו בפועל לבעלי המניות, רואים אותם כאילו לא חולקו לעניין החיוב במס, על פי פקודת מס הכנסה.

לעניין חבותם של בעלי המניות בדמי ביטוח, נקבעו הלכות בבית הדין הארצי לעבודה כי בעלי המניות יחויבו בדמי ביטוח בשנת חלוקת הדיבידנד בפועל בלבד, בהתאם לחוק הביטוח הלאומי ולתקנותיו.

הובהר בביטוח הלאומי שעם קבלת הדיווח כי הדיבידנדים חולקו בפועל, נוצרה הזכות החוקית למוסד לביטוח לאומי לבדוק את החיוב בדמי הביטוח.

הדיווח על דיבידנדים שחולקו בפועל נבחן במסגרת ביקורת הניכיים בחברות המשפחתיות ובחברות הבית. התעלמות מהדיווח האמור עלולה הייתה להיות למעשה אי דיווח על הכנסות החייבות בדמי הביטוח.

ביום 17.5.2010 נקבעה הלכה דומה בעניין הכנסות חברת LLC מארה"ב שיוחסו למבוטח, שהוא החבר היחיד בחברה. כיוון שהתובע לא נהנה מהכנסות החברה בשנים 2003 ו-2004, קבע בית הדין האזורי

לעבודה שאין לראות בהן את הכנסותיו לצורך חיובו בדמי ביטוח (אבשלום הורן נגד המוסד לביטוח לאומי, בל 3423/07).

הכנסות חברה משפחתית כהכנסות ממשלח יד

ביום 26.2.2014 דחה בית הדין הארצי לעבודה (עב"ל 53464-09-12) את ערעורה של מירה לובינסקי וקבע כי משיכת רווחי החברה המשפחתית שבבעלותה היא הכנסה ממשלח ידה כעובדת עצמאית.

המבוטחת עסקה עד שנת 1997 במתן שירותי גביית דמי שכירות מנכסים של אחרים תמורת עמלה במשך 8 שעות בממוצע בשבוע. על פי החוק כנוסחו אז היא סווגה כ"עצמאית שאינה עונה להגדרת עובד עצמאי", ובהיותה עקרת בית נשואה היא הייתה פטורה מדמי ביטוח. בעקבות שינוי החוק בשנת 1998 לעניין הגדרת עובד עצמאי, הפכה המבוטחת לעובדת עצמאית ושילמה דמי ביטוח. לכן, בסוף שנת 1998 היא הקימה חברה משפחתית והייתה בעלת המניות היחידה בה. הכנסות החברה המשפחתית דווחו בדוח השנתי של המבוטחת למס הכנסה כהכנסות מעסק או ממשלח יד.

המבוטחת הייתה האורגן הפעיל בחברה, ולמרות זאת לא קבלה ממנה שכר (עמדת המוסד לביטוח לאומי היא כי בחברה שיש לה פעילות עסקית, מי שמסייע בהפקת הכנסות בפועל חייב להיות עובד החברה או מבוטח כעצמאי).

הוכח כי בפועל המבוטחת משכה את רווחי החברה אליה, אולם היא הצהירה לאורך השנים כי רווחי החברה לא חולקו לה כדיבידנד (עד שנת 2007 הכנסת נישום בחברה משפחתית חויבה בדמי ביטוח רק אם חולקה בפועל).

המוסד לביטוח לאומי סיווג את המבוטחת כ"עובדת עצמאית" על פי שומות מס הכנסה, אך בית הדין הארצי השתכנע שהסיווג הנכון של המבוטחת הוא "עובדת עצמאית". את המונח "משלח יד" פירש בית הדין ככולל את "עיסוקו לצורכי מחייתו, במסגרת מקצועו או עסקו", והמבוטחת עסקה במסגרת פעילותה בחברה במשלח יד שאינו עיסוק צדדי.

מאחר שרווחי החברה נמשכו בפועל ומאחר שהוצרה במפורש שלא נמשך דיבידנד, מסיק בית הדין כי מדובר בתמורה שהמבוטחת קיבלה מהחברה בעבור עבודתה עבור החברה.

בעניין ההתיישנות קובע בית הדין כי זו לא חלה, כיוון שהמוסד לביטוח לאומי לא יכול היה לגלות נוכח הצהרות המבוטחת כי הלכה למעשה המבוטחת משכה את רווחי החברה.

בית הדין קבע שסכומים שמשכה המבוטחת מהחברה ושימשו לתשלום מס הכנסה בגין רווחי החברה המשפחתית שיוחסו לה, אינם בגדר הכנסתה ממשלח יד וינכסו מסך המשיכות לצורך חישוב החבות בדמי הביטוח.

הוספת סעיף 373 לחוק הביטוח הלאומי בשנת 2008

החל משנת 2008 נוסף סעיף 373 לחוק הביטוח הלאומי. על פי הסעיף האמור, כאשר חברה משפחתית, חברת בית או חברה שקופה מפיקות הכנסה חייבת לפי סעיף 1 לפקודה בשנת מס פלונית, רואים את ההכנסה האמורה כאילו חולקה בסוף אותה שנת המס לבעלי המניות. זאת גם אם ההכנסה טרם חולקה בפועל, והכול בהתאם לזכאותם היחסית ברווחי החברה (כולל בחברה משפחתית).

על פי חוזר 1368 מחודש 3/2008, הכנסות מדיבידנדים שמקורן בחברה משפחתית או בחברת בית או בחברה שקופה, חייבות בדמי ביטוח בסוף אותה שנה שבה הופקה ההכנסה, ולא במועד חלוקת הדיבידנד בפועל כפי שהיה עד 2007. רווחי החברה המשפחתית אמורים להיות מחולקים בין בעלי המניות בחברה לפי חלקם היחסי ברווחי החברה. כלומר, על פי החוזר, התיקון התאים את מועד החיוב בדמי הביטוח למועד החיוב במס הכנסה, וההכנסה החייבת בדמי ביטוח הושוותה להכנסה החייבת במס הכנסה, למעט הכנסה הפטורה מדמי ביטוח עד לשיעור 25% מן השכר הממוצע במשק. על פי החוזר, שיעור דמי הביטוח הוא 12%.

הערות לחיוב בדמי ביטוח

1. כפי שניתן לראות בדוגמה שפורסמה בחוזר, ההכנסה החייבת במס **כהגדרתה בסעיף 1 לפקודה** תחולק כהכנסה פסיבית בין כל בעלי המניות. המהלך תואם עם רשות המסים במטרה לבצע את החיוב עם קבלת המידע על השומה, ואכן בחוק ההתייעלות הכלכלית אושרה העברת מידע בכל הקשור לאחזקות בעלי המניות בחברה המשפחתית מרשות המסים למוסד לביטוח לאומי. רשות המסים מעבירה בפועל את השומות של החברות המשפחתיות למוסד לביטוח לאומי (גם בגין שנים קודמות). המוסד לביטוח לאומי מפצל את ההכנסות בין בעלי המניות לפי חלקם במניות, אמור לבטל את החיוב המקורי שבו חויב הנישום המייצג ולחייב את בעלי המניות לפי ההכנסות המעודכנות.
2. למרות ההוראה בעל פה שניתנה על ידי מר דני אלקיים, מנהל אגף ביטוח ובריאות בשנת 2008, שעל פיה לא יחויבו בחברה משפחתית הכנסות פסיביות בשיעור מס מוגבל הפטורות ממס לפי סעיף 350 לחוק הביטוח הלאומי, חויבו מבטחים בדמי ביטוח בגין הכנסות אלה. לשכת רואי חשבון פנתה למוסד לביטוח לאומי וביום 27.4.2015 קיבל המוסד לביטוח לאומי את עמדת הלשכה החל משנת 2014 ואילך. הובהר בהודעה ללשכה כי הפטור מתייחס להכנסה שאם הייתה מיוחסת ליחיד הייתה פטורה מתשלום דמי ביטוח לפי החוק, ולכן אותה הכנסה פטורה גם לחברה המשפחתית.
3. מי שרוצה לערער על החיוב שקיבל בשנים 2014 ואילך, מתבקש להעביר לפקיד הגבייה במוסד לביטוח לאומי את דוח ההתאמה למס של החברה המשפחתית שכולל את חוות הדעת של רואה החשבון ואת הדוחות והשומות שלו ושל החברה לשנים הרלוונטיות. כאשר מדובר בשכר דירה, לעיתים יש לצרף גם את הסכמי שכר הדירה והפקדות שכר הדירה לבנק.

מבחנים בהעסקת בעל שליטה בחברה שבשליטתו

כאשר מדובר בחברה בע"מ שבני זוג או אחד מהם בעלי שליטה בה, ובני הזוג מועסקים בחברה כעובדים שכירים, מדובר באישיות משפטית נפרדת והמבחנים לקביעת המעמד הם לפי שלושת המבחנים שנקבעו בפסק דין גרוסקופף.

פסק דינו של בית הדין הארצי לעבודה - עב"ל 20182/97, דב"ע נז/182-02 **המוסד לביטוח לאומי נ' יוסף צבי גרוסקופף** - ניתן ב-4/1999. פסק הדין מהווה בסיס להחלטות בביטוח הלאומי לעניין מעמד ולעניין סכום ההכנסה המזכה בגמלה.

בית הדין הארצי קובע בפסק דין גרוסקופף את המסקנות שלהלן:

1. הכלל הוא - שאדם המבצע עבודה בעבור חברה הוא "עובד" החברה.
2. על החריגים לכלל מוטלת חובת ההוכחה לעניין קיום יחסי עבודה, בין היתר במצבים שבהם קיימת קרבה משפחתית.

בפסק הדין גרוסקופף ערך בית הדין מבחנים, ובעזרתם קבע שהמבוטח שהוא בעל שליטה בחברה היה עובד שכיר בחברה. מבחנים אלו הפכו למבחנים מובילים בפסקי הדין בבתי הדין לעבודה, והמוסד לביטוח לאומי משתמש בהם כדי לקבוע את אופן ביטוחם של בעלי השליטה בחברות. המבחן הראשון - האם ניתן להבחין בין תפקידו ופעילותו של בעל השליטה כ"עובד" לבין פעילותו כדירקטור, בעל מניות או קרוב משפחה.

המבחן השני - האם הסדר העבודה בחברה הוא אמיתי או פיקציה. כלומר האם בעל השליטה עובד בחברה בפועל.

המבחן השלישי - האם ניתן לקבוע מה היה "שכרו" של האדם כ"עובד":

1. האם היה לתשלומים אופי של שכר?
2. האם יש עירוב נכסים? כלומר, האם נשמרת ההפרדה בין החברה לבין בעלי המניות בנכסים, בחובות ובהכנסות (האם יש הפרדה בפועל בהנהלת החשבונות בין חשבון משכורת לחשבון הלוואה, לחשבון משיכות וכדומה).

מי שעובד בחברה שבבעלותו ומושך כספים כמשכורת בחברה שבשליטתו חייב לקבל משכורת לפי הלכת גרוסקופף. כלומר, לשלם שכר וסוציאליות ולהתנהג כעובד שכיר ולא כבעלים, כדי שהביטוח הלאומי יכיר בפעילות הזו כמשכורת שמקנה גמלאות. כאשר בעל השליטה מושך מהחברה משכורת בסכומים שונים, בדרך כלל על פי רווחי החברה, עמדת הביטוח הלאומי שמדובר בשכר בסיס ובנוספים שיש לפרוס בהתאם לתקנות.

סעיף 348 ולוח י"א לחוק הביטוח הלאומי, קובעים שדמי ביטוח בעד עובד שכיר ישולמו לפחות לפי משכורת בסכום שכר המינימום במשק לפי חוק שכר מינימום (חודשי, חלקי, יומי או שעתי). אין החרגה בסעיף האמור לבעלי שליטה.

שינוי מעמד מבעל שליטה בחברה לעצמאי

כאשר בעל השליטה מדווח על משכורת כשכיר בחברה בשליטתו, והחברה לא משלמת דמי ביטוח למוסד לביטוח לאומי באופן עקבי, ממושך ושיטתי, המוסד לביטוח לאומי רשאי לשנות את מעמדו של בעל השליטה לעצמאי ולגבות ממנו חובות שהחברה חייבת בגין משכורתו כאילו הייתה זו הכנסתו כעצמאי. הנחיה זו אושרה ביום 15.8.2010 בבית הדין האזורי לעבודה בבאר שבע (2725/09), וקיבלה תוקף מחייב בבית הדין הארצי ביום 12.7.2012 (יוסף מזוז נגד המוסד לביטוח לאומי עב"ל 41787-10-10).

בפועל, בעל השליטה מקבל התראה לפני שינוי המעמד, ואם אינו מסדיר את חוב החברה, המוסד לביטוח לאומי משנה את מעמדו לעצמאי.

בפברואר 2016 דחה בית הדין האזורי לעבודה (ב"ל 54328-12-14, 26120-05-14) את תביעתם של בני הזוג גיא לבטל את החלטת המוסד לביטוח לאומי שעל פיה הם חוייבו כעצמאים למרות

שדוח עליהם למוסד לביטוח לאומי כעובדים שכירים, אך החברה לא שילמה בגינם את דמי הביטוח באופן עקבי.

המועד שבו נבחן בעל השליטה לעניין זכאותו לגמלאות

להבדיל מהעובד העצמאי שמעמדו נבחן בעת פתיחת התיק במוסד לביטוח לאומי, מעמד בעל השליטה השכיר נבחן על פי רוב בעת הגשת תביעה לגמלה. כתוצאה מכך, ייתכן שמבוטח יראה עצמו במעמד של עובד במשך שנים רבות וכשיגיש תביעה לגמלה יתברר שמעמדו לא תאם לדיווח.

לדוגמה: בעלת שליטה נשואה דיווחה כשכירה בחברה ביחד עם בעלה. אם יתברר שלא התקיימו יחסי עבודה ואין היא נכללת בהגדרת "עובד עצמאי", אזי היא עלולה לקבל קצבת זקנה כעקרת בית ולא כמבוטחת שעבדה.

כאשר בעל השליטה עובד בפועל בחברה שבבעלותו הוא זכאי לקבל דמי לידה, דמי פגיעה, תגמולי מילואים וכדומה, בין שמתקיימים יחסי עבודה ובין שהוא נכלל בהגדרת "עובד עצמאי".

לעניין דמי אבטלה, מאז חודש 1/2004 בעלי שליטה בחברת מעטים אינם מבוטחים בביטוח אבטלה (סעיף 6ב לחוק הביטוח הלאומי), אך לעיתים לבני משפחה יש פחות מ-10% ממניות החברה. במקרים אלה כל מקרה נבחן לגופו (פסק דין שבטי חיים נגד המוסד לביטוח לאומי בבית הדין האזורי לעבודה ב"ל 1059-09 מיום 3.10.2010).

ככלל, כאשר לכמה בני משפחה יש מניות בחברת מעטים, מחברים את אחוזי המניות של כולם ומחלקים במספר בני המשפחה. אחוז נמוך מ-10% מאפשר לקבל דמי אבטלה, כפוף כמובן לקיום יחסי עבודה וליתר התנאים המזכים בדמי אבטלה.

כאשר לאחד מבני המשפחה אין מניות בחברה, רק העובדה שהוא קרוב של בן משפחה שיש לו מניות בחברה לא תשלול זכאות לדמי אבטלה, כפוף לבחינת שליטה במישרין או בעקיפין וכפוף לבחינת יחסי עבודה (פסק דין דוד יהודית, ב"ל 10-11-3145 מיום 24.4.2013, פסק דין פליקס יער, ב"ל 1813-09 מיום 19.3.2014 ופסק דין אפרים וגימה ב"ל 15-02-45410 מיום 29.12.2015).

מאז התיקון בחוק שהוציא את בעלי השליטה מהביטוח בענף אבטלה ובזכויות בפירוק חברה המוסד לביטוח לאומי ובתי הדין כמעט ואינם נדרשים לקבוע את מעמדם של בעלי השליטה. כל זאת כאשר ברור מעל לכל ספק שההכנסה המהווה בסיס לגמלה מקורה בעבודה, וכאשר המשכורת שמושך בפועל בעל השליטה היא משכורת ראויה, שמקורה בעבודה האמורה ומשולמת לפי כללים ברורים, ואין שינויי שכר קיצוניים סמוך לפני הגשת התביעה לגמלה.

לצורך החלטה בתביעה לגמלה של בעלי שליטה, פקיד התביעות שולח שאלון לתובע הגמלה לברור אופי העבודה על פי המבחנים בפסק דין גרוסקופף (לשאלון זה יש להתייחס כחלק מהתביעה. אי מתן מענה במועד ישלול את הזכאות, והתביעה תידחה).

המוסד לביטוח לאומי ממשיך לבדוק ולחקור כאשר קיים ספק באשר לעצם עבודתו של בעל השליטה, וכאשר המשכורת אינה סדירה או אינה משולמת בפועל לבעל השליטה.

פקיד הביטוח הלאומי בודק בין היתר את הזכאות לגמלה כאשר תקופת העבודה קצרה; במצב של עזרה משפחתית; כאשר משולמים תשלומים שאינם כנגד עבודה; כאשר העבודה אינה חיונית; או שאינה נחוצה (במקום בעל השליטה אין צורך להעסיק עובד בשכר); כאשר יש שינויים גדולים במשכורתו של בעל השליטה; כאשר בעל השליטה אינו מושך את המשכורת בפועל והוא ביתרה גדולה בחברה; וכאשר החברה חייבת דמי ביטוח למוסד לביטוח לאומי.

להלן הבהרה מטעם מר שלמה אשכנזי, מנהל תחום הביטוח במוסד לביטוח לאומי לשעבר, בעניין בעלי השליטה (ההבהרה הוצאה לפני פרסום פסק דין סגנון הכרך בע"מ נגד המוסד לביטוח לאומי, שנתן לה משנה תוקף):

1. פסק דין ויפג בע"מ נגד המוסד לביטוח לאומי עב"ל 00376/06:
כאשר מדובר בבעל שליטה - עליו לשלם דמי ביטוח לפי ההכנסה שמדווחת למוסד לביטוח לאומי.
כאשר בוחנים במוסד לביטוח לאומי את ההכנסה לעניין תשלום גמלאות, בוחנים את ההכנסה האמיתית שנמשכה בפועל על ידי בעל השליטה.
בשל הלכה פסוקה שלפיה תכלית חוק הביטוח הלאומי היא לשמור על רמת החיים שהאדם היה רגיל אליה, קובעים את הבסיס לתשלום הגמלה לפי ההכנסה האמיתית שנמשכה בפועל ערב האירוע המזכה בגמלה. כמו כן, בעת בחינת הבסיס לגמלה של מקרים שבהם משיכות השכר לא היו סדירות אך בסופו של דבר נמשך השכר הנקוב בתלוש, תיבחן התאמה בין סך כל ההכנסות שנמשכו על ידי המבוטח בתקופה של 12 חודשים שקדמו לתאריך העילה, לבין ההכנסות שדווחו למוסד לביטוח לאומי (הובהר בעל פה כי בדיקת המשכורת ומשיכתה בפועל על ידי בעל השליטה תיבחן, בין היתר, גם לפי כרטיס החו"ז).
2. המוסד לביטוח לאומי יוציא הנחיה אחידה ושאלון אחיד לסניפים.
בחודש 3/2009 פרסם המוסד לביטוח לאומי הנחיות אחידות לסניפים בעניין הזכאות לדמי אבטלה (לעניין בני משפחה שאינם בעלי שליטה). על פי ההנחיות על פקיד המוסד לאסוף נתונים רבים, לרבות מהמעסיקים, באמצעות השאלון האמור, ולנסות להימנע ככל שאפשר משימוש בחקירה.

הובהר בעל פה כי המוסד לביטוח לאומי בוחן לעומק כל גידול בשכר שאינו מוסבר סמוך למועד העילה לגמלה.

מעמד אשת בעל השליטה

בחוק הביטוח הלאומי אין הגדרה לעובד. עובד ככלל הוא מי שמתקיימים בינו לבין מעסיקו יחסי עבודה, וכך נדרש גם כאשר אישה מועסקת בחברה שבשליטת בעלה.
בפסק דין ב"ל (ירושלים) 10731/08 - קרפל בת שבע נגד המוסד לביטוח לאומי בבית הדין האזורי לעבודה בירושלים, נדחתה תביעת המבוטחת להגדלת דמי הלידה לאחר שפקיד התביעות טען שהמשכורות שמשכה אשתו של בעל השליטה לפני הלידה היו פיקטיביות, ואישר לשלם דמי לידה לפי שכר נמוך בהרבה. להלן מתוך פסק הדין:
"בענפי הביטוח שבהם שכרו של המבוטח משמש בסיס לתשלום הגמלה (כגון, דמי פגיעה בעבודה, דמי לידה), יש חשיבות רבה לקביעה "אמיתית" של השכר. לחשיבות זו מטרה כפולה. מחד גיסא, על הגמלה, שנועדה להחליף הכנסה שפסקה, להתבסס על השכר שקיבל המבוטח למעשה. מאידך

גיסא, כדי למנוע ניצול לרעה של הוראת החוק, על פקיד התביעות לברר את נכונותו של השכר והאם אין הוא מושתת על נתונים בלתי נכונים".

פסק דין ליטל חגי - ביום 25.8.2011 התקבלה בבית הדין האזורי לעבודה (ב"ל 10-11-22362) תביעתה של ליטל חגי לתשלום דמי לידה.

המבוטחת עבדה בעבר אצל מעסיקים שונים. לאחר שפוטרה ממעסיק אחרון בחודש 9/2008, ובמקביל ללימודים במכללת צפת, החלה לסייע לבעלה בניהול שוטף של מסעדה שבבעלות חברה בשליטתו, בעבודות משרד. בשעות הפנאי וכתחביב הכינה בביתם עוגות וקינוחים למסעדה, כדי שיימכרו ללקוחות המסעדה. בתקופה זו לא דווח בעבורה כעובדת משום שהפעילות הייתה במסגרת "עזרה משפחתית" מקובלת.

כאשר הביקוש למוצריה הלך וגבר, צמצמה את פעילותה בעבודות המשרד והקדישה את מירב הזמן להכנת הקינוחים והעוגות. המסעדה החזיקה באופן קבוע מלאי של מוצרים שהכינה המבוטחת. מחודש 2/2009 החלה להיות שכירה בחברה, והוצאו לה תלושי שכר על סך 3,000 ש"ח לחודש (בתוספת שווי רכב). כן החלה קורס להכנת דברי מאפה לצורך התמקצעות.

הביקוש היה תלוי במספר ההזמנות, ובהתאם לכך נעשתה העבודה בדרך כלל 3-4 ימים בשבוע בבית. את המוצרים קנתה החברה. בהמשך רכשה החברה למבוטחת תנור ומקרר. ביום 30.7.2009 ילדה המבוטחת ויצאה לחופשת לידה. טרם הלידה דאגה להכין מלאי קינוחים שיספיק לחודשיים, ולאחר מכן לא הוגשו במסעדה קינוחים עד חזרתה לעבודה. לאחר חופשת הלידה שבה המבוטחת לעיסוקיה. בשל הגדלת הביקוש למוצריה, בכוננת החברה לשכור שטח נוסף ולהפוך אותו לקונדיטוריה, כך שלא תעבוד עוד מהבית.

תביעתה לדמי לידה נדחתה על ידי המוסד לביטוח לאומי, בטענה כי לא נתקיימו יחסי עבודה. בית הדין חוזר ומדגיש כי קיום יחסי עבודה ייבחן בקפידה יתרה כאשר מדובר בהעסקת בני משפחה, לרבות קשר עם תאגיד בשליטת קרוב משפחה, ולשם כך ייבחנו בין השאר סדירות העבודה, קיום תשלום שכר ריאלי וקיום חובות מכוח דיני עבודה (תוספת יוקר, חופשה שנתית, דמי הבראה וכדומה), בהתאם לתנאי העבודה באותו המקרה.

סדירות העבודה - עבודת המבוטחת לא הייתה סדירה במובן של שעות עבודה קבועות, כיוון שהעבודה הייתה תלויה במלאי הקינוחים ובמספר ההזמנות.

שכר - השכר היה ריאלי ביחס להיקף העבודה (3-4 ימים). השכר שולם בפועל ואין מדובר בהתחשבנות עם הוצאת התלושים.

העסקת עובד אחר במקום המבוטחת - התפקיד שביצעה המבוטחת נבנה על ידה, היא הייתה אשת המקצוע ולא הייתה סיבה כלכלית להעסיק עובד אחר במקומה.

מקום ביצוע העבודה - לדעת בית הדין, אין זה סביר שהחברה תשקיע בשלב ראשוני את מה שהיא משקיעה היום. השימוש בכלי העבודה הפרטיים אינו בעל משקל כדי לשלול את יחסי העבודה. **מחוייבות הדדית** - בתחילת הדרך, כניסתה של המבוטחת לעסק הייתה בבחינת תחביב ועזרה משפחתית. משהניסוי הצליח והביקוש גבר, התגברה התלות של המסעדה במבוטחת "והיה טעם כלכלי ממשי בכך שהתובעת תהיה עובדת של החברה, וייווצרו יחסי עובד-מעביד של ממש, עם מחוייבות הדדית". זו דרך טבעית של התפתחות עסקית.

לאור הקביעות העובדתיות לעיל נקבע כי נתקיימו יחסי עבודה, ותביעת המבוטחת לדמי הלידה נתקבלה.

תיקון שכר בעלי שליטה באופן רטרואקטיבי

ביום 21.5.2007 ניתן בבית הדין הארצי לעבודה פסק דין ויפג בע"מ נ' המוסד לביטוח לאומי (עב"ל 000376/06), שעניינו בקשה לתקן דיווח על שכר חודשי לבעל שליטה שמשך בפועל שכר נמוך יותר.

החברה המערערת דיווחה על תשלום שכר לבעל השליטה בסך 20,000 ש"ח, אף שבפועל נמשך שכר נמוך יותר. השכר שדווח עליו נקבע מתוך הנחה וצפייה שאושרו מענקי מחקר ופיתוח על ידי המדען הראשי, ומשלא אושרו המענקים - החברה ביקשה להקטין רטרואקטיבית את שכר העבודה.

בית הדין הארצי לעבודה קבע שלא ניתן לעשות כן, שכן השכר שהוצהר עליו וששולמו ממנו דמי ביטוח היה השכר הקובע לעניין גמלאות מחליפות שכר, לו העובד היה זכאי להן במועד הרלוונטי.

כב' השופט יגאל פליטמן קבע בין היתר, בסעיף 7 בפסק הדין, כדלקמן:

"טענתה העיקרית של המערערת, היא כי אין לגבות דמי ביטוח לאומי משכר אשר לא שולם בפועל. עפ"י טענתה, המשיב גבה כספי שכרו של ד"ר שדה שלא כדין. אין בידי לקבל טענה זו...

בתקופה הנטענת השכר המוסכם היה בסך של 20,000 ש"ח. על פי שכר זה בוטח העובד למשל לעניין פגיעה בעבודה ולעניין דמי אבטלה. לכן על פי שכר זה צריכים היו להשתלם דמי הביטוח ואין המערערים (החברה ובעליה) יכולים להקטין רטרואקטיבית את שכר העבודה המוסכם באופן שיפחית את החיוב בדמי הביטוח לאחר שהתברר שלא קמה זכאות לגמלה בתקופה הרלבנטית".

פסק דין סגנון הכרך בע"מ נגד המוסד לביטוח לאומי

בעלי השליטה בחברת סגנון הכרך בע"מ הפחיתו את שכרם באופן רטרואקטיבי בשל מצוקה כלכלית. החברה פנתה לפקיד השומה שהסכים להפחית את השכר. החברה פנתה עם האישור מפקיד השומה למוסד לביטוח לאומי, שסירב להפחית את השכר.

התובעים פנו לבית הדין האזורי לעבודה - שדחה את התביעה, וערערו לבית הדין הארצי לעבודה, שדחה אף הוא את התביעה מטעמי של בית הדין האזורי (פסק דין חברת סגנון הכרך בע"מ ואח' נגד המוסד לביטוח לאומי, בבית הדין האזורי לעבודה בת"א - יפו בל 003881/05 מיום 11.9.07 ובבית הדין הארצי לעבודה עב"ל 000748/07 מיום 28.1.2009).

השיקולים לדחיית פסק הדין:

1. שיקול ביטוחי - לדעת בית הדין, בלתי סביר לאפשר קבלת זכות ביטוחית ולהקטין בדיעבד את מחירה כשמתברר שהזכות לא מומשה.
  2. פירוש חוק הביטוח הלאומי - בסעיף 344 לחוק הביטוח הלאומי נקבע שההכנסה היא לפי סעיף 2(2) לפקודה, אך לא נקבע כי ההכנסה היא לפי מה שקבע פקיד השומה, אף על פי שראוי ורצוי כי קביעת הרשויות המנהליות יהיו אחידות, אלא שכלל זה אינו מוחלט וזוהי רק נקודת המוצא.
- יש טעם לסטות מקביעת פקיד השומה בשל העיקרון הביטוחי.

מבחנים בהעסקת בן משפחה

כאשר הצדדים הטוענים ליחסי עבודה הם בני משפחה, בית הדין בוחן בקפידה רבה את טיב היחסים. לכן, במקרים של העסקת בני משפחה, יש לדאוג לקיומם של מספר עקרונות מצטברים שפורסמו על ידי המוסד לביטוח לאומי:

1. מתבצעת עבודה בעסק או במפעל. האם מדובר ביחסים וולונטריים התנדבותיים במסגרת עזרה טבעית בין בני משפחה או בקשר חוזי להסדרת מערכת זכויות וחובות בין עובד ומעביד.
2. העבודה מתבצעת באופן סדיר (ולא מדי פעם בפעם כשיש צורך).
3. העסקת בן המשפחה מתבצעת בעבודה שאילולא עשה אותה בן המשפחה - הייתה נעשית בידי עובד אחר. כלומר, העבודה נחוצה וחיונית. יש לתת את הדעת, בין היתר, לסימני היכר כגון מסגרת שעות העבודה, שכר ריאלי או "סמלי" וכדומה.

הדיווח למוסד לביטוח לאומי מבוצע באופן שוטף, ולעתים אין המבוטח או מעסיקו מודעים לכך שאין התאמה בין הדיווח כפי שהם רואים אותו לבין המעמד במוסד לביטוח לאומי. בעניין זה, מעמדם ובסיס השכר הקובע של מבוטחים שכירים נבחנים רק בדיעבד, בדרך כלל בעת בקשת גמלה מן המוסד לביטוח לאומי.

קרוב משפחה שטוען שהיחסים בינו לבין קרובו חורגים מגדר עזרה משפחתית הודדית, חובת ההוכחה מוטלת עליו, ועליו לשכנע את המוסד לביטוח לאומי כי קיימת מערכת חוזית של חובות וזכויות המאפיינת עובד שכיר.

כאשר מוגשת תביעה לגמלה מחליפת שכר, בוחן המוסד לביטוח לאומי את המתאם בין השכר המדווח לבין הפקדת הכספים. אם טרם הפסקת העבודה (כדוגמת דמי לידה) הייתה העלאת שכר לעובדת, אזי יש להביא ראיות מתאימות המעידות כי העלאת השכר אמיתית, לדוגמה: כתוצאה מגידול בעבודה או גידול במכירות וכדומה, כפי שבא לידי ביטוי בפסק הדין שלהלן:

פסק דין רותם פורת - ביום 21.6.2011 דן בית הדין האזורי בבאר שבע (בל 25055-07-10) בתביעתה של גברת רותם פורת לתשלום דמי לידה, בעקבות החלטת המוסד לביטוח לאומי לשלם למבוטחת דמי לידה על בסיס שכר נמוך אף על פי שבפועל דווח עבורה על שכר גבוה יותר. המבוטחת היא חברת מושב שהקימה עסק במשק השייך לאביה. בהתדיינות משפטית קודמת נפסק כי מתקיימים ביניהם יחסי עבודה.

דמי הלידה אושרו על בסיס שכר חודשי בסך של 5,000 ש"ח בלבד (ככל הנראה זו הייתה רמת השכר בתקופה הקודמת). לטענת המוסד לביטוח לאומי, המבוטחת לא הוכיחה כי בפועל שולם לה הסכום הנקוב בתלושי השכר (8,500 ש"ח לחודש) ובשל הקשר המשפחתי הקרוב "אין לראות בתלושי השכר חזות כל ואין מקום לקבוע את זכותה של התובעת לתשלום דמי לידה על יסוד האמור בתלושי השכר בלבד".

לטענת המבוטחת, בשל ריחוק מגוריה ממוסד בנקאי משולם לה חלק מהשכר במזומן, מאחר שאביה עובד על בסיס מזומן ("כסף במגירה"). כך נעשה גם עם עובד תאילנדי נוסף, לטענתה. כמו כן, שכרה עלה ב-8/2009 כתוצאה מגידול בעסק שבא לידי ביטוי בכמות העבודה ובעלייה במכירות (שכרו החודשי של העובד התאילנדי הסתכם בסך כ-6,000 ש"ח לחודש).

בית הדין האזורי קיבל את עמדת המבוטחת, שלפיה תלושי השכר בסך של 8,500 ש"ח משקפים את המציאות כהווייתה בעקבות הגידול בפעילות העסק.

פסק דין יהושע אוסקין - גם בפסק דין יהושע אוסקין נגד המוסד לביטוח לאומי בבית הדין הארצי לעבודה (17.2.2010), התקבל ערעורו של בן המשפחה (עב"ל 701/08) ונקבע שהתקיימו יחסי עבודה.

פסק דין אמיליה מנשה - ביום 9.10.2011 התקבל בבית הדין הארצי לעבודה (עב"ל 9142-09-10) ערעורה של גברת אמיליה מנשה לתשלום דמי לידה.

המבוטחת עברה קורס גמולוגיה (תורת אבני חן) בשנת 2005, ומ-4/2006 ועד 16.02.2007 (היום שבו ילדה את בנה) הועסקה בעסק לתיווך יהלומים השייך למר מנשה. המבוטחת הייתה בתקופת התלמודות בתיווך ובמכירת יהלומים עבור עסקו של מר מנשה, כאשר רוב זמנה התלוותה לבעלה (שלא היה שייך לעסק) בבורסה ליהלומים ברמת גן לצורך המכירה והתיווך האמורים.

מר מנשה לא קלט עובד אחר במקום המבוטחת בזמן חופשת הלידה. לאחר חופשת הלידה המבוטחת חזרה לעבוד אצל מר מנשה אך לאחר חודש וחצי נאלצה לעזוב בשל המצב הכלכלי הרעוע שאליו נקלע העסק. תביעתה של המבוטחת לדמי לידה במוסד לביטוח לאומי ובשלב מאוחר יותר לבית הדין האזורי, נדחתה.

לדעת בית הדין הארצי אין להסכים לקביעה שהתלמודות כשלעצמה פוסלת קיומם של יחסי עבודה, ויש חשיבות לכך שהיהלומים היו שייכים לעסקו של מר מנשה ושהתלמודות בוצעה לצורך השתלבות בעסק של מר מנשה. העובדה שהמבוטחת למדה את התחום בקורס מקצועי ושרצתה לעבוד לאחר חופשת הלידה, מראה שהייתה מעוניינת להשתלב בתחום היהלומים ובעסק, ומחזקת את גרסתה בדבר קיומם של יחסי עבודה. יצוין כי בית הדין הארצי בחן את מהות היחסים ולא דווקא את צורתם ובין השאר לא ראה בעין שלילית את העובדה כי העובדת עבדה טרם הלידה תקופה של כ-11 חודשים, שהיא כמעט זהה לתקופת האכשרה המינימלית המזכה בדמי לידה.

בני זוג העובדים בעסק משותף (שאינו מאוגד כחברה)

תקנה 24 להוראות המיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח מחייבת יחס חלוקה בין בני זוג העובדים בעסק משותף. ההכנסה של כל בן זוג שמובאת בחשבון לעניין דמי ביטוח כפופה להכנסה המירבית לתשלום דמי ביטוח.

בני זוג המדווחים על הכנסתם על פי תקנה 24 האמורה וההכנסה מחולקת ביניהם, רשאים להצהיר על יחס החלוקה (לפי התקנה) עד ליום 30 באפריל בכל שנה, למעט בעת זכאות לקצבת זקנה. בעבר היה נהוג שלא לאפשר חלוקת הכנסה בין בני זוג שהם "עובדים עצמאיים" כאשר לבן הזוג יש מקצוע מיוחד (כגון: רואה חשבון, עורך דין, שמאי, יועץ מס או רופא), לבת הזוג אין מקצוע זהה, היא עובדת כשכירה אצל בן הזוג ומתקיימים ביניהם יחסי עבודה. בת הזוג נחשבה לעובדת שכירה. כיום ניתן לבקש "יחס חלוקה" גם במקרים אלה, לפי תקנה 24.

במקרים שבהם שני בני הזוג הם עובדים עצמאיים ללא תלות במקור הכנסתם, תקנה 24 האמורה אינה חלה עליהם. לסוגיה זו השלכות משמעותיות לאור תיקון סעיף 66(ד) לפקודת מס הכנסה וביטול סעיף 66(ה) לפקודה מ-1/2014 ואילך.

חשוב לזכור שהמוסד לביטוח לאומי קובע מעמד מבוטחים על פי דיני עבודה, ולא על פי אופן תשלום דמי הביטוח או על פי אופן תשלום המס.

עמדת המוסד לביטוח לאומי היא שחלוקת הכנסה בין בני זוג על פי תקנה 24 האמורה אפשרית רק אם בת הזוג עונה לכללים של "עובדת עצמאית".

ב-7/2002 יצאה הנחייה שלא לאפשר שינוי עיסוק של אחד מבני הזוג למעמד "שכיר" בעקבות עריכת חישוב נפרד לפי סעיף 66(ה) לפקודה. לעמדת המוסד לביטוח לאומי, במקרה זה העיסוק חייב להיות של "עובד עצמאי" בשל כמות השעות שמחייב סעיף 66(ה) לפקודה. כאשר בני זוג הצהירו בעבר לצורכי מס שהם מבקשים חלוקה לפי סעיף 66(ה) לפקודת מס הכנסה, הם הצהירו לרשות המסים ששעות העבודה של בת הזוג הן 36 שעות בשבוע בממוצע. עולה מכך שבת הזוג עונה להגדרת "עובד עצמאי" לפי סעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי.

הכרה רטרואקטיבית באישה כעצמאית לפי יחס חלוקה

המוסד לביטוח לאומי אינו מאפשר הכרה רטרואקטיבית של חלוקת הכנסות מעבר לשנה השוטפת ולשנה שקדמה לה. ואולם, בעניין תביעה לקצבת זקנה של אישה שעבדה בעסק משותף עם בעלה תוכר תקופה מוקדמת יותר, כפוף להמצאת ראיות, אך רק עד כדי השלמה לתקופת האכשרה המינימלית הנדרשת לקבלת קצבת זקנה.

מצבים שבהם בת זוג שכירה בעסק של בעלה (בעסק שאינו מאוגד כחברה)

אין מניעה חוקית כי אישה תיחשב עובדת שכירה של בעלה (בעסק פרטי). בת זוג נחשבת לשכירה בעסק של בעלה אך ורק אם מתקיימים ביניהם יחסי עבודה כהלכתם. המוסד לביטוח לאומי פרסם הבהרות בעניין זה עוד בשנת 1995 באיגרת למעסיקים.

עם זאת, לאור מיעוט המקרים בפסיקה שבהם אישה הוכרה כשכירה של בעלה, אימץ המוסד לביטוח לאומי מספר מבחנים **מצטברים** שנקבעו בפסיקה, שנבחנים בין יתר המבחנים לקיום יחסי עבודה (הכללים זהים גם למקרים שבהם בן הזוג מועסק בעסק של אשתו):

1. שכר קבוע ויציב שמתקבל בפועל, **שאינו** מותנה במצב הכלכלי של העסק ושאינו מושפע ממנו. העובדת (האישה) אינה חשופה לסיכון כלכלי.
2. קיימת מסגרת קבועה של שעות עבודה.
3. בת הזוג מקבלת שכר ריאלי בתוספת התנאים הסוציאליים, כגון: חופשה, הבראה ותוספת יוקר כמו כל העובדים.
4. האישה אינה נוהגת מנהג בעלים בעסק, ובעלה הוא זה שמקבל את ההחלטות המהותיות במקום העבודה.

באותם מקרים שבהם האישה עובדת בפועל והוגשה תביעה לגמלה, כאשר העובדת שכירה או עובדת עצמאית היא תהיה זכאית לגמלה כפוף לכללים במוסד לביטוח לאומי.

כאמור, חוק הביטוח הלאומי מאפשר מצב שבו אישה תהיה שכירה אצל בעלה, אולם כדי שהדבר יתאפשר, צריכים להתקיים יחסי עבודה בין הצדדים.

דיווח טכני על האישה כשכירה כאשר היא מתנהגת כעצמאית לכל דבר אינו יכול "להכשיר" את המעמד כ"שכיר" כשלא מתקיימים יחסי עבודה בין הצדדים, שכן שינוי במעמד האישה מעובדת עצמאית לעובדת שכירה שלא על פי דיני עבודה בשל תכנוני מס, טומן בחובו הוספת זכויות ביטוחיות למי שאינו מבוטח בהן, כגון ביטוח בענף אבטלה ובענף פשיטות רגל.

אשר על כן, המוסד לביטוח לאומי מקפיד על בחינת מעמדה של אישה המדווחת כשכירה של בעלה, כדי שלא תוכל ליהנות מזכויות אשר אינן מגיעות לה.

תיקונים בסעיף 66 בפקודת מס הכנסה משנת 2014

סעיף 66 לפקודת מס הכנסה תוקן בתחולה מיום 1.1.2014. החל מיום זה, רשאים בני זוג שעובדים ביחד באותו העסק לתבוע שיערך חישוב נפרד על הכנסותיהם מהעסק המשותף, אם מתקיימים הקריטריונים שבסעיף 66(ד) החדש לפקודה, כדלקמן:

1. יגיעתו האישית של כל אחד מבני הזוג נדרשת לייצור ההכנסה מהעסק המשותף.
2. כל אחד מבני הזוג מקבל הכנסה התואמת את תרומתו לעסק המשותף ועומדת ביחס ישיר לתרומתו לייצור ההכנסה מהעסק המשותף.
3. כאשר ההכנסה מהעסק מופקת מבית המגורים - בית המגורים משמש דרך קבע את מקור ההכנסה ואת הפעילות.

תיקון נוסף בסעיף 66 לפקודה ביטל את האפשרות לסכום הכנסה קבוע שחייב במס נפרד בתנאי שבני הזוג הצהירו על עבודה משותפת של 36 שעות בממוצע בשבוע ולא בבית המגורים [בוטל סעיף 66(ה) לפקודה].

חלוקת הכנסה בהתאם לתקנה 24

כפי שהוסבר לעיל, תקנה 24 לתקנות הביטוח הלאומי (הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח) קובעת את אופן חלוקת ההכנסה בין בני זוג שעובדים ביחד בעסק משותף שאינו מאוגד כחברה (שלא כעובדים שכירים) ואת הכללים לחלוקה. התקנה חלה גם בשנים 2014 ואילך על בני זוג שאינם תובעים חישוב נפרד לפי סעיף 66(ד) החדש לפקודה.

המצב בפועל כאשר אחד מבני הזוג שכיר של בן הזוג השני

כאשר אחד מבני הזוג מקבל משכורת מבן הזוג השני, הסיווג הביטוחי כשכיר נבדק בדרך כלל רטרואקטיבית, כאשר אחד מבני הזוג מגיש תביעה לגמלה.

המוסד לביטוח לאומי קבע (כפי שהוסבר לעיל) מבחנים לבחינת קיום יחסי עבודה בין בני זוג, ומאשר את ההעסקה רק כשברור מעל לכל ספק שכן הזוג באמת עובד בעסק, עבודתו נחוצה, מסגרת השעות קבועה, בן הזוג השכיר אינו מתנהג כמנהג בעלים והוא מקבל בפועל שכר קבוע ויציב שאינו מותנה במצב הכלכלי של העסק וכולל את כל התנאים שמקבל עובד שכיר, לרבות העברת תשלום השכר לחשבון הבנק של בן הזוג השכיר. המוסד לביטוח לאומי נוהג לבחון אם יש התאמה בין השכר שנקוב בתלוש לשכר ששולם בפועל, כיוון שלעמדתו, תכליתה של גמלה מחליפת שכר היא לשמור על רמת החיים בהתאם להכנסה שהמבוטח הורגל אליה. לעמדת הביטוח הלאומי, דיווח "טכני" כשכיר אינו מכשיר את הסיווג הביטוחי כאשר אין מתקיימים יחסי עבודה כהלכתם לקבלת זכויות של עובד שכיר, בין היתר לזכאות לדמי אבטלה ולזכויות בעת פשיטת רגל או פירוק של המעסיק.

המצב החדש משנת 2014 ואילך בהיבט הביטוח הלאומי

כאשר בני הזוג שעובדים ביחד עומדים בתנאי סעיף 66(ד) החדש, ייתכנו האפשרויות כדלקמן:

1. שני בני הזוג עובדים במסגרת חברה: אין שינוי לעומת המצב הקודם.
2. שני בני הזוג עובדים בעסק שאינו מאוגד כחברה, ועד שנת 2013 אחד מבני הזוג היה עובד שכיר של בן הזוג השני: אין שינוי לעומת המצב הקודם.

3. בני הזוג עובדים ביחד בעסק שאינו מאוגד כחברה ועד 12/2013 חילקו את ההכנסה ביניהם לפי "תקנה 24". המוסד לביטוח לאומי פרסם חוזר ביטוח 1416 בעניין זה כמפורט להלן:

דיווח כשני עצמאיים בהתאם לדרישות סעיף 66(ד) לפקודה - כל אחד מבני הזוג אמור לפתוח תיק במוסד לביטוח לאומי לפי ההכנסה הצפויה בשנה השוטפת ומספר שעות העבודה בממוצע לשבוע. פקיד הביטוח הלאומי אמור לסגור את יחס החלוקה ב-31 בדצמבר של השנה הקודמת ולפתוח לכל אחד מהם עיסוק עצמאי בנפרד בהתאם להצהרתו מיום 1 בינואר של אותה השנה. אם אחד מבני הזוג עובד שכיר בעסק המשותף - עליו לוודא שמתקיימים יחסי עבודה כפי שהוסבר לעיל. סגירת יחס חלוקה במקרה זה אפשרית גם במהלך השנה השוטפת.

כאשר מוגשת תביעה לגמלה - החוזר מבהיר כי המוסד לביטוח לאומי ימשיך לפעול לפי הנוהל הקיים ויבחן אם בוצעה עבודה בפועל ואת סבירות ההכנסה שמשמשת בסיס לגמלה. בתביעות לאבטלה ייבדקו יחסי עבודה בקפידת יתר, כולל הוכחות לקבלת שכר בפועל לאורך כל התקופה.

עולה מהחוזר שמאחר שהמוסד לביטוח לאומי משלם גמלאות אופן החלוקה ייבחן בדיעבד, עלולים להיווצר חובות בדיעבד ואף עלולים להיבחן היבטים פליליים. אם יתברר למוסד לביטוח לאומי שאין עמידה בתנאי סעיף 66(ד) לפקודה, הפקיד יקבע את בסיס החלוקה הנכון ויעביר את ממצאי החקירה למס הכנסה. לכן רצוי תמיד להתאים את הכנסות בני הזוג ככל שניתן למצב בפועל.

להלן טבלה המפרטת את אופן הפעולה מ-1/2014 ואילך מתוך החוזר של המוסד לביטוח לאומי:

הרישום הנוכחי בביטוח לאומי של הבעל	הרישום הנוכחי בביטוח לאומי של האישה	הבקשה לשינוי	דרך הטיפול של הפקיד
עצמאי ביחס חלוקה	עצמאית ביחס חלוקה	הבעל - עצמאי, האישה - שכירה בעסק המשותף (או ההיפך)	סגירת עיסוק "עצמאי" של האישה ופתיחת עיסוק "שכיר בהצהרה" (או ההיפך)
עצמאי ביחס חלוקה	עצמאית ביחס חלוקה	הבעל - עצמאי ללא יחס חלוקה, האישה - עצמאית ללא יחס חלוקה	סגירת יחס חלוקה לבני הזוג ופתיחה לכל אחד מהם עיסוק עצמאי בנפרד בהתאם להצהרתו

החזר דמי ביטוח כתוצאה משינוי מעמד בדיעבד

אדם שמועסק על ידי בן משפחה שלא באופן סדיר (יותר כעזרה משפחתית מאשר עבודה נחוצה וחיונית), שכל הנראה לא היה מועסק במקומו עובד אחר בשכר, אינו נחשב עובד שכיר על פי חוק הביטוח הלאומי. מכאן, שאין מקום לדווח על בן המשפחה כעל עובד שכיר, שכן העובד לא ייחנה מגמלאות הביטוח הלאומי, ולא יוחזרו למעסיק ולעובד דמי הביטוח, אלא לפי כללים שפורטו בחוזר הביטוח הלאומי שמובהר להלן.

ביום 21.8.2007 פרסם המוסד לביטוח לאומי חוזר המפרט את הכללים בהחזר דמי ביטוח במצבים מסוימים. כללים אלה נבחנים היום בשנית בעקבות פסק דין בבית הדין האזורי לעבודה (ב"ל 45688-06-11 מיום 26.10.2015).

העיקרון המנחה בגיבוש הכללים הוא שהכנסה אשר דווחה כהכנסת עבודה של בן משפחה שלא הוכר כשכיר - היא הכנסה חייבת של המעסיק, שכן היא הוכרה כהוצאה מוכרת. דמי הביטוח יוחזרו כפוף לאישור מתאים ממס הכנסה כי הוצאות השכר של המעסיק הופחתו, כפוף להגשת דוחות מתוקנים במוסד לביטוח לאומי וכפוף לתקופת ההתיישנות.

התיישנות לעניין החוזר היא תקופה שאינה עולה על 7 שנים רטרואקטיבית מהמועד שבו נדרש המוסד לביטוח לאומי על ידי המעסיק להשיב את דמי הביטוח, או מהמועד שבו הודיע המוסד לביטוח לאומי למעסיק ו/או למבוטח על זכאותם להחזרי דמי הביטוח, והכול לפי המוקדם.

שינוי מעמד של עובד עצמאי - כאשר מתברר כי בוצעה בפועל עבודה והמבוטח עונה לכללים שנקבעו ל"עובד עצמאי" - משתנה המעמד לעובד עצמאי, בדרך כלל לא רטרואקטיבית.

שינוי מעמד של עובד שכיר - כאשר מבוטח הוא "עובד עצמאי" ומתברר בדיעבד שמתקיימים יחסי עבודה בפועל בינו לבין מקבל השירות, מבוטל הרישום כעובד עצמאי. דמי הביטוח שמופיעים כיתרת זכות אצל המבוטח מועברים במלואם לתיק הניכויים של המעסיק.

מבוטח השוהה בחו"ל

בעקבות הרפורמה במס בשנת 2003 נקבע בסעיף 2 רישה לפקודה כי הכנסות של תושבי ישראל שהופקו או שנצמחו בישראל או מחוץ לישראל, חייבות במס.

בנושא זה חופף בסיס המס לעניין מס הכנסה לבסיס החיוב בדמי ביטוח לאומי. כלומר, כל ההכנסות מהמקורות המנויים בסעיף 2 לפקודה המופקות בחו"ל בידי תושבי ישראל, נכנסות לבסיס החיוב בדמי ביטוח. החיוב בדמי הביטוח נעשה על פי כללי החיוב בדמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות, לפי המעמד הביטוחי של המבוטח באותו המועד.

החיוב האמור חל גם כאשר התושב נמצא בחו"ל.

הגדרת תושבות

תושב ישראל שיוצא לחו"ל מבוטח בביטוח הלאומי ועל פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי, כל עוד הוא מוכר בביטוח הלאומי כ"תושב ישראל" ויצאתו לחו"ל היא זמנית. בדרך כלל המוסד ממשיך להכיר באדם כתושב ישראל בחמש השנים הראשונות שבהן הוא נמצא בחו"ל, ולאחר מכן מברר עמו היכן מרכז חייו.

סטודנט, למשל, יכול לחיות בחו"ל מעל 5 שנים ולהיחשב תושב ישראל, אך לעיתים הוא מבצע פעולות המצביעות על השתקעות בארץ אחרת. במצב זה סיבת השהיה הראשונית שהייתה זמנית הפכה לשולית והתושבות תישלל.

ההחלטה בנושא תושבות (לרבות לעניין חוק ביטוח בריאות) מוטלת על פקיד הביטוח והגבייה במוסד לביטוח לאומי, על פי הלכות שנקבעו בפסקי דין של בית הדין הארצי לעבודה. החלטה זו אינה תלויה בהחלטתם של גופים אחרים כגון מס הכנסה ומשרד הפנים.

אחד הגורמים שמשפיעים על קביעת התושבות של המבוטח בעודו בחו"ל הוא תשלום דמי הביטוח בארץ. כאשר אין בעובדות המוצגות בפני הפקיד המוסמך במוסד לביטוח לאומי כדי להכריע באופן חד וברור עד לאיזה תאריך נחשב המבוטח תושב, נקבע תאריך הפסקת התושבות במועד שבו הסתיימה תקופת הביטוח שבעדה שילם המבוטח דמי ביטוח, אך בדרך כלל לא מעבר לחמש שנים רצופות.

בחינת תושבות במהלך חמש השנים הראשונות נעשית בדרך כלל במצבים הבאים:

1. המבוטח מבקש לדון בתושבותו.
  2. המבוטח תובע קצבה (לעניין קצבאות זקנה ושאיירים פרסם המוסד לביטוח לאומי שהתושבות תיבחן בכל מקרה שבו מוגשת תביעה לקצבת זקנה או לקצבת שאירים, ועולה שהתובע קצבת זקנה שווה בחו"ל יותר משנה ממועד זכאותו לגמלה, או המנוח שמכוחו הוגשה תביעה לשאיירים שהה בחו"ל יותר משנה).
  3. מגיע למוסד לביטוח לאומי מידע שמשפיע על ההחלטה (לדוגמה - המבוטח אינו משלם דמי ביטוח).
- בני משפחה (בני זוג וילדים עד גיל 18) השוהים עם המבוטח בחו"ל, ממשיכים להיות מבוטחים על פי חוק הביטוח הלאומי ועל פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי כל עוד הם נחשבים תושבי ישראל, מכוח המבוטח כתושב ישראל.

שלילת תושבות

לאחר תקופה של חמש שנים שבהן תושב ישראל לא היה בישראל רוב הזמן, המערכת אמורה לבצע בירור באופן אוטומטי, שבסופו עלול להתחיל לגביו הליך של שלילת תושבות. ניתן זמן קצוב לערעור שבו המבוטח עדיין זכאי לשירותי בריאות.

יש לצרף לערעור על ביטול התושבות שאלון לקביעת תושבות ממולא וחתום ומסמכים המעידים על מרכז החיים בישראל.

פקיד המוסד לביטוח לאומי רשאי לבחון מחדש בכל עת את התושבות של המבוטח ולהחליט בדיעבד על שלילתה.

מי שאינו מוגדר תושב ישראל על ידי המוסד לביטוח לאומי ואינו עובד בישראל, פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות בישראל (גם על הכנסות פסיביות שהופקו או שנצמחו בישראל).

רציפות הביטוח בישראל

עובד תושב ישראל הנשלח לחו"ל מטעם מעסיק תושב ישראל וחוזר לעבודה נקשר בישראל - דינו של העובד כדין עובד שכיר בישראל המשלם דמי ביטוח על פי שיעורי דמי הביטוח הנהוגים בישראל. בתנאים מסוימים ניתן לראות גם עובדים שנשלחים מישראל לעבוד בחברות בנות בחו"ל, שכירים של המעסיק הישראלי ששלח אותם לחו"ל.

המבוטח ובני משפחתו זכאים לטיפול רפואי בישראל מכוח חוק ביטוח בריאות ממלכתי. כמו כן הם זכאים לזכויות מכוח חוק הביטוח הלאומי. לדוגמה, המשך תשלום קצבאות ילדים מותנה בהמצאת אישור מתאים למוסד לביטוח לאומי. לעניין זכויות אלו, התקופה המירבית היא חמש שנים. עם זאת, ניתן לקבל אישור מיוחד להארכת התקופה מפעם לפעם, גם אם השהייה בחו"ל נמשכת יותר מ-5 שנים.

עובד עצמאי בחו"ל - מדווח לביטוח הלאומי על עצמו והאחריות לדיווח ולתשלום דמי הביטוח מוטלת עליו.

יש להבחין בין עובד עצמאי אשר מנהל את עסקיו בישראל ובחו"ל לסירוגין המבוטח בארץ כעובד עצמאי, ובין מצב שבו כל עסקיו הם בחו"ל והכנסותיו הן בחו"ל. במקרה הראשון, הוא ימשיך להיות מבוטח כעובד עצמאי כאילו הוא עובד בישראל, והכנסותיו יחויבו בדמי ביטוח כמקור הכנסה של "עובד עצמאי". אדם ששוהה ברציפות בחו"ל מטעם עיסוקו בישראל, ביטוחו לענף נפגעי עבודה כעובד עצמאי מוגבל בדרך כלל לשנה אחת וכפוף לחובת הודעה מראש למוסד לביטוח לאומי. במקרה השני, יסווג ההכנסות כפסיביות ויחויבו בהתאם בדמי ביטוח.

תושב ישראל השוהה בחו"ל באופן ארעי (לא כעובד של חברה ישראלית ולא כ"עובד עצמאי") - חייב לשלם דמי ביטוח לאומי וגם דמי ביטוח בריאות בעד עצמו כל עוד הוא נחשב ל"תושב ישראל השוהה בחו"ל", כמו מבוטח שאינו עובד שכיר ואינו עובד עצמאי על פי הכנסתו החייבת בדמי ביטוח ועל פי הכללים הנהוגים בארץ.

אם אין למבוטח הכנסות, הוא משלם דמי ביטוח מינימליים. אם מתברר שיש למבוטח הכנסות שלא שולמו בגין דמי ביטוח, אזי הוא יחויב בהפרשים. כלומר, כל עוד המבוטח מוגדר כתושב ישראל במוסד לביטוח לאומי ויש לו הכנסות שמקורן בסעיף 2 לפקודה, תיבחן חבותו בדמי ביטוח על פי חוק הביטוח הלאומי ותקנותיו. חיוב רטרואקטיבי של דמי ביטוח עלול לשלול זכאות לביטוח בריאות ממלכתי כפי שמוסבר להלן.

אם המבוטח נמצא במדינה החתומה עם ישראל על אמנה המסדירה מניעת כפל דמי ביטוח לאומי - הוא משלם רק דמי ביטוח בריאות (מדינת ישראל אינה חתומה על אמנה המסדירה מניעת כפל דמי ביטוח בריאות). המוסד לביטוח לאומי נהג בעבר לגבות דמי ביטוח בריאות בסכום מינימום. המוסד לביטוח לאומי בחן בשנית את ההוראה הזאת וקבע שהחל משנת 2011 כל הכנסה שאינה חייבת בדמי ביטוח לאומי כיוון ששולמו בגינה דמי ביטוח במדינת אמנה, תחויב לפי שיעורי דמי ביטוח בריאות כחוק. החיוב חל רטרואקטיבית משנת 2011 על השומות שבמערכת הביטוח הלאומי. כאשר אין שומות אך המבוטח מסר למוסד לביטוח לאומי תלושי משכורת בחו"ל להוכחת עבודה במדינת אמנה - טרם פורסמה מדיניות המוסד לביטוח לאומי.

בעל שליטה - תושב ישראל שנותן שירותים בחו"ל לחברות זרות ומקבל את שכרו כבעל שליטה מחברה שהקים בישראל למטרה זו בלבד, דומה לעצמאי שנותן שירות רק בחו"ל ולכן אין וודאות שהוא יוכר במוסד לביטוח לאומי כמי שמעסיקו שלח אותו מטעמו לחו"ל.

בת זוג - כאשר בת הזוג אינה עובדת, היא פטורה בדרך כלל מתשלום דמי ביטוח. מבוססת בחופשה ללא תשלום מהמעסיק בישראל חייבת בכל מקרה בתשלום דמי ביטוח בעד עצמה (עמדת הביטוח הלאומי היא כי מעמדה כעובדת שכירה הושעה ולא בוטל).

כדי שבני זוג יוכרו כידועים בציבור לעניין זכויות וחובות לפי חוק הביטוח הלאומי, עליהם להסדיר את המעמד במוסד לביטוח לאומי.

כאשר בת הזוג עובדת בחו"ל, מעמדה בביטוח הלאומי נבחן באופן עצמאי בהתאם לעבודה שהיא מבצעת בחו"ל. לדוגמה: אם היא עובדת בנציגות רשמית של מדינת ישראל, אז מעמדה יהיה כשל עובדת ישראלית.

בן הזוג של עובדת בחו"ל שיוצא עמה לחו"ל - חייב בדמי ביטוח בעד עצמו.

מבוסס בשנת שבתון - מעמדו בביטוח הלאומי הוא כשל עובד שכיר שמעסיקו חייב בתשלום דמי הביטוח בעבורו, לפחות לפי שכר המינימום במשק. השבתון בחו"ל נמשך בדרך כלל עד שנה ונועד לעבודת מחקר או להשתלמות מדעית, כפוף לאישור ועדת החופשות של המוסד שבו מועסק המבוסס.

מורה בשנת השתלמות - כאשר ההשתלמות היא בחו"ל, המעסיק מדווח בחודשיים הראשונים לביטוח הלאומי כמקובל בחל"ת. חובת הדיווח ותשלום דמי הביטוח מוטלת על המורה בעבור יתרת התקופה.

חוזרי הביטוח הלאומי הקשורים להכנסות מחו"ל

המוסד לביטוח לאומי מפרט באמצעות טבלה את כללי החיוב בדמי ביטוח. לכל עיסוק בחו"ל הטבלה מפרטת שלוש אפשרויות של עיסוקים בארץ **בו זמנית**, ואת ההתייחסות להכנסה בחו"ל במוסד לביטוח לאומי.

החוזר אינו עוסק במבוססים המשלמים דמי ביטוח לאומי במדינות שעמן חתומה ישראל על אמנה לביטוחן סוציאלי. מפאת חשיבות העניין, מוצגת להלן הטבלה שפורסמה בחוזר הביטוח הלאומי 153/2004 בחודש 7/2004, בעניין ההכנסות בחו"ל.

יש לפעול על פי הכללים המפורטים בטבלה כאשר מתקבלת הכנסה שמקורה בחו"ל.

(2) התייחסות להכנסה בחו"ל בעקבות הרפורמה במס				(1) מעמד המבוטח		
שינוי חקיקה	הערות	גמלאות	גבייה	בארץ	בחו"ל	
אין	עפ"י סעיף 76 לחוק	רגיל רגיל רגיל	רגיל רגיל רגיל	שכיר עצמאי לעל"ע ⁽³⁾	שכיר - מעסיק ישראלי	א. שכיר - מעסיק ישראלי
אין		לעל"ע לעל"ע לעל"ע	הכנסה שלא מעבודה הכנסה שלא מעבודה הכנסה שלא מעבודה	שכיר עצמאי לעל"ע	שכיר - מעסיק זר	ב. שכיר - מעסיק זר
אין	עפ"י תקנה - ביטוח מפגיעה בעבודה-עובדים עצמאיים (תקנה 2) ⁽⁴⁾	לעל"ע זכאות מוגבלת	הכנסה שלא מעבודה רגיל	שכיר עצמאי	עצמאי	ג. עצמאי
אין		לעל"ע לעל"ע לעל"ע	הכנסה שלא מעבודה הכנסה שלא מעבודה הכנסה שלא מעבודה	שכיר עצמאי לעל"ע	הכנסה שלא מעבודה	ד. הכנסה שלא מעבודה

הערות הכותבת לטבלה לעיל

1. הכוונה למעמד המבוטח במוסד לביטוח לאומי, בו זמנית בחו"ל ובארץ, כל עוד המבוטח הוא תושב ישראל על פי קביעת הפקיד המוסמך במוסד לביטוח לאומי (בלי להתייחס לאמנות בין לאומיות לביטחון סוציאלי).
2. הטבלה מפרטת רק את התייחסות להכנסות מחו"ל, על פי מעמדו של המבוטח בחו"ל. אין התייחסות להכנסות בארץ, אם קיימות הכנסות כאלה נוסף על ההכנסות בחו"ל.
3. לעל"ע = לא עובד שכיר ולא עובד עצמאי = מבוטח שאינו עובד שכיר ושאינו עובד עצמאי, שאין לו הכנסות, או שיש לו הכנסות שאינן מעבודה (הל"ע).
4. הכוונה לתקנות הביטוח הלאומי (ביטוח מפני פגיעה בעבודה של עובדים עצמאיים), התשי"ז-1957. תקנה 2 לתקנות אלה מפרטת את תנאי הזכאות לגמלה לעובד עצמאי, כאשר הפגיעה אירעה בחו"ל.

חוב בדמי ביטוח של הכנסות מחו"ל

ככלל, מבוטח חייב לדווח למוסד לביטוח לאומי על עיסוקיו כדי שיחויב בדמי ביטוח בשלב ראשון כמקדמות, ולאחר שתתקבל שומת המס, המוסד לביטוח לאומי יחייב אותו בהפרשים. החל משנת 2014 המוסד לביטוח לאומי עורך בדיקה אוטומטית בעת קבלת שומה של מבוטח שכוללת הכנסה ממשכורת, אם קיים דיווח במקביל על הכנסות שכיר ממקור חיצוני (כגון מטופס 126). אם לא קיים עיסוק כשכיר במערכת, המבוטח מקבל מכתב לביטוח. מבוטח שאינו שולח הסבר בצירוף מסמכים מחויב כהכנסה שאינה מעבודה שמקורה ממשכורת בחו"ל.

במקביל, ובהדרגה אמור המוסד לביטוח לאומי לשלוח מכתבים גם למבוטחים נוספים שקיימת אי התאמה בנתונייהם.

כאמור לעיל ובהתאם לסעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי, הכנסות מחו"ל חייבות בדמי ביטוח לאומי ובדמי ביטוח בריאות כאשר מקורן בסעיף 2 לפקודת מס הכנסה, בהתאם לכללים הנהוגים במוסד לביטוח לאומי. להלן דוגמאות:

1. בסעיף 350(א) לחוק הביטוח הלאומי נקבעו בין היתר הכנסות מחו"ל שאינן חייבות בדמי ביטוח (לדוגמה: ריבית מבנק בשיעור מס מוגבל).
2. יש פטור מדמי ביטוח לאומי בלבד (ולא פטור מדמי ביטוח בריאות) על הכנסות מחו"ל בגין עבודה שבוצעה בחו"ל, כאשר מקור ההכנסה ממדינה שישראל חתומה עמה על אמנה לביטחון סוציאלי הכוללת מניעת כפל דמי ביטוח לאומי, ונכונ דמי הביטוח הלאומי במדינת האמנה בהתאם לכללים שבאמנה (עד שנת 2010 מבוטחים אלה חויבו בדמי ביטוח בריאות בסכום מינימום).
3. כאשר מבוטח עובד כשכיר בעבור מעסיק זר, הוא מסווג במוסד לביטוח לאומי כעובד שחייב בדמי ביטוח בעד עצמו [תקנה 1 לתקנות הביטוח הלאומי (הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח)] לפי ההכנסות בשומה:

- אם המבוטח עובד בארץ - הוא משלם דמי ביטוח כעובד עצמאי ומבוטח כעובד שכיר, לרבות לענף דמי אבטלה.
- אם המבוטח עובד בחו"ל - הוא משלם דמי ביטוח כמבוטח בעל הכנסות שאינן מעבודה. המוסד לביטוח לאומי פרסם ב-7/2004 הוראות בדבר התנאים שבהם הכנסות מעבודה בחו"ל ייחשבו להכנסות שאינן מעבודה (הן לעניין תשלום דמי ביטוח כהכנסות שאינן מעבודה, והן לעניין גמלאות) לעובד שכיר שעובד בחו"ל אצל מעסיק זר ומדווח בדוח האישי למס הכנסה על הכנסתו זו בשדה 158, כהכנסה ממשכורת.

אמנות לביטוח סוציאלי

האמנות לביטוח סוציאלי מסדירות את רציפות הביטוח הסוציאלי בין שתי המדינות. לכל אמנה תנאים המתאימים לה. (מדינת ישראל אינה חתומה על אמנה לביטוח בריאות).

גמלאות לשהים בחו"ל

סעיפים 324(א) ו-65(ב) לחוק הביטוח הלאומי קובעים כי לתושב ישראל שנמצא מחוץ לישראל יותר משלושה חודשים, לא תשולם קצבה בתקופה שעולה על שלושת החודשים, אלא בהסכמת המוסד לביטוח לאומי.

על פי חוק ההתייעלות הכלכלית, החל מחודש 8/2009 קוצרה התקופה משישה חודשים לשלושה חודשים בלבד, מתוך התפיסה שאחריות המדינה לביטוח סוציאלי צריכה לחול רק על מי שמתגוררים בתחומה.

לאור האמור לעיל, מי שזכאי לקצבה ויוצא מישראל, רצוי שיודיע למוסד לביטוח לאומי על יציאתו מישראל. כאשר המבוטח אינו מודיע למוסד לביטוח לאומי שהוא יוצא מישראל לתקופה העולה על שלושה חודשים, הקצבה תופסק כברירת מחדל, גם אם המבוטח זכאי להמשיך ולקבל אותה כאשר הוא שוהה בחו"ל.

קצבאות לתושב חוזר ותיק (או עולה חדש)

כאשר תושב חוזר ותיק (או עולה חדש) תובע גמלה מהמוסד לביטוח לאומי, הוא מתבקש לדווח על הכנסותיו.

חשוב לזכור כי ההכנסות המדווחות כוללות בדרך כלל את ההכנסות לפי סעיף 2 לפקודת מס הכנסה גם אם הכנסות אלה פטורות ממס ו/או פטורות מדמי ביטוח, וגם אם אין צורך לדווח עליהן לשלטונות המס. אי דיווח על ההכנסות עלול להוביל למצב שאדם יקבל גמלה שלא כדין והמוסד לביטוח לאומי ידרוש בחזרה את הגמלה בצירוף קנסות והצמדה. במקרים חריגים המוסד נוהג לבחון היבטים פליליים.

החזרה לארץ

מי שחוזר לישראל לאחר שהות ארוכה בחו"ל חייב לפנות למוסד לביטוח לאומי. אם שהה בחו"ל פחות מחמש שנים והוא משלם באופן רצוף דמי ביטוח למוסד לביטוח לאומי, אזי עליו לעדכן את תחום הגבייה בסניף הקרוב למקום מגוריו ולהודיע שחזר לארץ.

אם שהה בחו"ל יותר מחמש שנים, הוא יתבקש להצהיר שחזר לישראל למגורי קבע והפקיד המוסמך בביטוח הלאומי יבחן את תושבותו. לצורך הוכחת רציפות התושבות, על התושב החוזר להמציא למוסד לביטוח לאומי אסמכתאות המעידות על כך ששהותו בחו"ל הייתה ארעית ושמוכז חייו נותר בארץ.

במצב שבו נשללה תושבות ממבוטח ששהה בחו"ל והוא חוזר לישראל, הוא יהיה זכאי לזכויות על פי חוק הביטוח הלאומי רק כאשר הוא יוכר במוסד לביטוח לאומי כתושב ישראל (הגדרות "תושב" במשרד הפנים, או תושב לעניין פקודת מס הכנסה, לדוגמה - אין מקנות זכויות בביטוח הלאומי, אך לעיתים המוסד מתייחס בהחלטתו לפעולות שעשה האדם מול משרדי הממשלה השונים כפי שיוסבר להלן בהקשר למשרד הקליטה), וכפוף להוראות בחוק ביטוח בריאות ממלכתי, כמוסבר להלן.

כאשר מבוטח הסמוך לגיל פרישה חוזר לארץ לאחר שהות ממושכת בחו"ל (למעט לפי הנוהל המשותף עם משרד הקליטה, ההחלטה בדבר תושבותו מתארכת בדרך כלל, כדי לבחון את רצינות כוונתו לחזור לישראל ולבחון את ההוכחות שיש בהן כדי להוכיח שחזר להשתקע בישראל. זאת גם אם הוא פדה את תקופת ההמתנה לביטוח בריאות ממלכתי (כמוסבר להלן) תמורת תשלום.

נוהל משותף עם משרד הקליטה

כדי להקל על התושבים החוזרים, המוסד לביטוח לאומי קבע נוהל מקוצר לקביעת תושבות בשיתוף עם האגף לתושבים חוזרים במשרד הקליטה למי שחזרו לארץ למגורי קבע לאחר שנים רבות שגרו בחו"ל. הנוהל חל גם על תושבים חוזרים בגיל פרישה.

בזמן שהתושב החוזר מגיע ללשכה המחוזית של משרד הקליטה לקבלת אישור תושב חוזר, ממתנים לו טפסים של המוסד לביטוח לאומי והוא ממלא אותם שם. הטפסים מועברים באותו היום למוסד לביטוח לאומי לרישום בקופת חולים, לרישום התושבות במוסד לביטוח לאומי ולזכאות לקצבאות ילדים (המהלך מהיר בדרך כלל, אך משך זמן הטיפול אורך לעיתים עד חודש ימים).

הטפסים כוללים, בין היתר, שאלון מקוצר לקביעת תושבות שבו מצהיר התושב החוזר גם על חזרה לארץ למגורי קבע.

אם מתברר, בדיעבד למוסד לביטוח לאומי, כי מרכז החיים של אותו אדם לא עבר בפועל לישראל, תושבותו תישלל בדיעבד מיום ההצהרה, ויש להניח שהבדיקה בעניינו תבצע בקפדנות יתר בפעם הבאה שיחזור לארץ.

ביטוח בריאות לשהים בחו"ל ועם החזרה לארץ

בשני מצבים נשללות זכויות לקבלת שירותי בריאות מאדם שהיה זכאי להן ונסע לחו"ל. כתוצאה מכך מחויב המבוטח בתקופת המתנה.

במצב המוכר, שלילת תושבות במוסד לביטוח לאומי שוללת זכאות לשירותי בריאות. במצב הפחות מוכר, נשללות הזכויות לשירותי בריאות גם ממי שנמצא בחו"ל וצובר חובות לביטוח הלאומי.

ביטוח בריאות לתושב ישראל שיצא לחו"ל לשנתיים או יותר

על פי סעיף 58 לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, תושב ישראל שחוזר לארץ לאחר שנעדר ממנה במשך שתי "שנות היעדרות" רצופות או יותר, שבהן לא שילם דמי ביטוח בריאות באופן רציף למוסד לביטוח לאומי בארץ, או שלא היה בתקופה הזו תושב ישראל על פי הגדרת המוסד לביטוח לאומי (גם אם שילם את דמי הביטוח והם הוחזרו לו), אינו זכאי לקבל שירותים רפואיים מקופות החולים בארץ במשך "תקופת המתנה" הקבועה בחוק.

כלומר, בשני מצבים מבוטח חייב בתקופת המתנה:

1. תושב ישראל ששהה בחו"ל במשך שתי "שנות היעדרות" רצופות וצבר חוב בדמי ביטוח לתקופה של 12 חודשים לפחות;
2. מי שנשללה ממנו התושבות במוסד לביטוח לאומי כיוון שהעתיק את מרכז חייו לחו"ל. כאשר אדם כזה יחזור לארץ ויוכר כתושב חוזר, תחול עליו תקופת ההמתנה בהתאם לפרק הזמן שבו נשללה ממנו התושבות.

ל"שנת היעדרות" מן הארץ נחשבת שנה שבמהלכה התגורר אדם 182 ימים לפחות, גם אם לא היו רצופים, מחוץ לישראל (או שלא היה תושב על פי עמדת הביטוח הלאומי).

התקופה שבה נשללת הזכאות לקבלת שירותים רפואיים בארץ מחושבת כך: כנגד כל "שנת היעדרות" מן הארץ נשללת הזכאות לביטוח בריאות לחודש אחד.

חודש המתנה נספר לפי 25 ימים רצופים של שהייה בישראל למי שמוגדר תושב ישראל בביטוח הלאומי.

תקופת ההמתנה המירבית היא בת שישה חודשי המתנה (כלומר, תקופת המתנה מירבית מחושבת לפי חישוב של 25 ימים רצופים בישראל, שש פעמים).

מספר קבוצות אוכלוסייה פטורות מתקופת המתנה, כגון ילדים, עולים חדשים ועוד.

בתקופת ההמתנה המבוטח חייב לשלם דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות בהתאם להכנסותיו ועיסוקו, אף על פי שנשללו ממנו הזכויות לשירותי בריאות לפי חוק ביטוח בריאות ממלכתי.

למי שיוצא לחו"ל לפני שהשלים 25 ימי שהייה רצופים בישראל - ימים אלה אינם מובאים בחשבון לצורך חישוב השלמת תקופת ההמתנה, למעט מי שיצא לחו"ל מסיבות רפואיות (טופס בל/111), או נשלח מטעם מעסיק ישראלי (טופס בל/109), או מתוך הכרח עסקי כעצמאי (טופס בל/110), אך במקרים אלה חודש ההמתנה ייחשב לחודש קלנדרי מלא.

אפשר לשלם תשלום מיוחד לפדיון תקופת ההמתנה במספר תשלומים חודשיים שווים ורצופים, עד שישה, על פי בחירת המבוטח.

אפשר לפדות את תקופת ההמתנה בתשלום אחד (בסכום כולל של 10,950 ש"ח בשנת 2016). עם זאת, טיפולי פרויות וטיפולים בחו"ל יתקבלו רק בתום תקופת ההמתנה המקורית. מי ששילם את התשלום המיוחד בחו"ל חייב לחזור לארץ תוך זמן סביר, כדי שלא תיווצר תקופת המתנה חדשה. מיד עם תום תקופת ההמתנה או מיד לאחר סיום התשלומים בשל פדיון תקופת ההמתנה (או לאחר התשלום החד-פעמי), ועם קבלת אישור התשובות מהביטוח הלאומי למי שתשובות נשללה קודם לכן, המבוטח זכאי לקבל שירותי בריאות על פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי ולהצטרף לאחת מקופות החולים.

החזר הוצאות רפואיות אפשרי על ידי פנייה לועדה מיוחדת למי שהחזרת תשובות עוכבה על ידי המוסד לביטוח לאומי, בתקופה שלה הייתה תקופת המתנה.

תגמולי מילואים

תגמולי מילואים לעובד עצמאי

עובד עצמאי תובע מן המוסד לביטוח לאומי את התגמול המגיע לו כעצמאי. בדרך כלל, המוסד לביטוח לאומי משלם את תגמולי המילואים לעובדים עצמאיים על פי מידע המתקבל מצה"ל, מבלי שהגישו תביעה. התשלום מועבר ישירות לחשבון הבנק של העובדים העצמאיים, ששילמו באופן שוטף את מקדמות דמי הביטוח.

אם העובד העצמאי לא קיבל את התשלום בתום 3 שבועות מיום שסיים את שירות המילואים, אזי עליו לפנות אל סניף המוסד לביטוח לאומי ולהגיש תביעה אישית.

מומלץ לוודא מפעם לפעם שחשבון הבנק של המבוטח מעודכן, כדי שהקליטה האוטומטית של תגמולי המילואים תתבצע כראוי.

את טופס התביעה ניתן למלא באופן מונחה באתר האינטרנט, להדפיס אותו ולשלוח חתום למוסד לביטוח לאומי.

ההכנסה הסופית לחישוב הגמלה מתבררת עם חישוב הפרשי דמי הביטוח, בהתאם להכנסה בשומה של מס הכנסה. אם הבסיס לתגמולי המילואים היה גבוה מדי, אזי המבוטח מחזיר את התגמול העודף. אם ההכנסה לפי השומה גבוהה יותר, כי אז המבוטח מקבל תוספת לתגמול המילואים.

המוסד לביטוח לאומי שולח מדי שנה למבוטח אישור שנתי על התגמולים שקיבל המבוטח ועל המס שנוכה מן התגמול. אישור זה מרכז את תגמולי המילואים שהתקבלו בפועל בשנה האמורה. יש לשים לב שהאישור השנתי ניתן על בסיס התגמולים ששולמו בפועל במהלך השנה. האישור השנתי כולל בתוכו את כל התשלומים שבוצעו בין 1 בינואר ועד 31 בדצמבר באותה שנה, ובכלל זה הפרשי שומה ותשלומי מילואים לשנים קודמות.

האישור שנשלח למבוטח ממחלקת הגבייה על הפרשי דמי הביטוח בעקבות שומה, כולל את תגמולי המילואים ששולמו על בסיס ההכנסה של אותה שנה, שהיא בבחינת הבסיס לגמלה, ללא קשר למועד התשלום.

האישור על הפרשי השומה כולל את כל תגמולי המילואים ששולמו לתקופות השירות בין 1 בפברואר באותה השנה ועד 31 במרץ בשנה שלאחר מכן. תקופות שירות שחלו בחודשים פברואר ומרץ יופיעו בשתי שומות מס (בשנה הקודמת ובשנה השוטפת), ולכן תקופות אלה יופיעו בהפרשים של שתי השומות.

תגמולי מילואים לעובד שכיר

ביום 2.3.2011 פורסם ברשומות תיקון מספר 127 לחוק הביטוח הלאומי. לפני התיקון האמור המעסיק היה אמור לחשב את התגמול ולשלם אותו לעובד במלואו בחודש שבו העובד שירת במילואים. כיום, לאחר התיקון בחוק, המעסיקים אינם חייבים לחשב את התגמול ורשאים להסתמך על החישוב שיערוך עבורם המוסד לביטוח לאומי. לאחר שיקבלו את התגמול מהמוסד לביטוח לאומי, עליהם להעביר לעובד את ההפרש במשכורת של החודש שבו קיבלו אותו, כדלקמן:

1. בחודש השירות במילואים ישולם לעובד השכר שהיה משולם לו אילו לא שירת במילואים והוסיף לעבוד. תשלום זה נחשב למקדמה על חשבון התגמול המגיע לעובד (כשכר עבודה).
2. המוסד לביטוח לאומי יעביר למעסיק את התגמול שמגיע לעובד, לאחר שהמעסיק יתבע את התגמול.
3. המעסיק יעביר לעובד את יתרת התגמול. כלומר, המעסיק יעביר לעובד את ההפרש שבין התגמול שהועבר למעסיק מהמוסד לביטוח לאומי (סעיף 2 לעיל) ובין התשלום ששילם לעובד בחודש שבו שירת במילואים (בסעיף 1 לעיל). גם ההפרש נחשב לשכר עבודה. המחוקק מוסיף ומבהיר שאם העובד עבד במהלך השירות, אזי שכר זה לא יובא בחשבון בחישוב יתרת התגמול, וכן סכום שהעובד היה מקבל גם אם נעדר מעבודתו (בהתאם להסכמי העבודה התקפים באותו מקום עבודה). המוסד לביטוח לאומי פרסם הבהרה הקשורה להתחשבנות שבין המעסיק לעובד כדלקמן: בחישוב ההפרש, אין להביא בחשבון סכום ששולם לעובד עקב עבודתו וסכום שהיה משולם לעובד בין שהיה מוסיף לעבוד ובין שנעדר מעבודתו, כגון תשלומים בעד ימים כימי המנוחה השבועיים שבהם העובד אינו אמור לעבוד (שישי, שבת וחגים) או תשלומים שאינם תלויים במספר ימי העבודה בפועל, כגון תשלום בעבור דמי הבראה, החזקת רכב וכדומה.

דין תגמולי המילואים כדין שכר עבודה כאמור בחוק הביטוח הלאומי, וכך גם דין יתרת התגמול, שעל המעסיק להעבירו לעובד לכל המאוחר ביום שבו משתלם שכרו של העובד בעד החודש שבו הועבר התגמול למעסיק על ידי המוסד לביטוח לאומי. התיקון לחוק יחול על תגמול מילואים המגיע לעניין תקופת שירות המילואים שחלה מיום תחילתו של החוק, אף אם החלה ערב תחילתו. החוק פורסם בספר החוקים ביום 2.3.2011. האחריות לאכיפת החוק בנושא ההתחשבנות האמורה הועברה למשרד הכלכלה (בעבר משרד התמ"ת) לפי חוק הגנת השכר. המוסד לביטוח לאומי פרסם את הכתובת לפנייה: "האגף לאכיפת חוקי עבודה", לפי המחוזות השונים (תל אביב, חיפה, ירושלים והדרום).

נוסח סעיף 280 החדש בחוק הביטוח הלאומי, מ-3/2011:

"העברת תגמול באמצעות מעביד -

- (א) המוסד יעביר למעביד של עובד כאמור בסעיף 276(א), את סכום התגמול המגיע לעובד.
- (ב) המעביד יעביר לעובד את יתרת התגמול; בסעיף זה, "יתרת התגמול" - ההפרש שבין התגמול שהועבר למעביד לפי סעיף קטן (א) ובין התשלום ששילם מעביד לעובד על חשבון התגמול לפי סעיף 276(א), למעט סכום ששילם לעובד עקב עבודתו או סכום שהיה משלם לו בין שהוסיף לעבוד ובין שנעדר מעבודתו.
- (ג) דין יתרת התגמול כדין שכר עבודה, והמעביד יעבירו לעובד לכל המאוחר ביום שבו משתלם שכרו של העובד בעד החודש שבו הועבר התגמול למעביד כאמור בסעיף קטן (א)."

הבהרות נוספות חשובות לאור התיקון בחוק שפרסם המוסד לביטוח לאומי

1. על פי תיקון חוק המילואים מאוגוסט 2008, מי שמשרת במילואים כחוק יהיה זכאי לתגמול אף אם הכנסתו לא נפגעה עקב השירות. יש לשלם לעובד הן שכר עבודה והן תגמולי מילואים. אם העובד הוא עובד חודשי, או יומי לפחות 75 ימים ברבע השנה שקדם לשירות, אזי המעסיק חייב לשלם את התגמול. המוסד יחזיר למעסיק את התגמול ששולם לעובד.
2. סעיף 283 לחוק הביטוח הלאומי מחייב את המעסיק להמשיך ולשלם לעובד שיצא למילואים את התשלומים שנהג לשלם לקופת תגמולים או לקופת פנסיה כאילו לא שירת והמשיך לעבוד. על פי חוות דעת משפטית שהתקבלה במוסד, יש להפריש את אותן הפרשות סוציאליות אשר מופרשות בדרך כלל מהשכר הרגיל של העובד לאותה תקופה, ולא מסך כל התגמול לפי חוק המילואים החדש, אשר גבוה בדרך כלל מהשכר הרגיל.

נקודות חשובות בנושא תגמולי מילואים

1. המעסיק משלם את התגמול למי ששכרו משתלם על בסיס של חודש או יותר, וכן למי שבתכופ לפני שירותו במילואים היה עובד וברבע השנה שקדם לשירותו עבד לפחות 75 ימים אצל מעסיק אחד או במקום עבודה אחד (סעיף 276 לחוק הביטוח הלאומי).
2. עובד שכיר בשני מקומות מקבל את שכרו מהמעסיק העיקרי ותובע בעצמו את השלמת התגמול בגין עבודתו הנוספת.
3. דין התגמול המגיע לעובד ממעסיקו כדין שכר עבודה וזכותו של העובד להגיש תובענה לפי חוק הגנת השכר נגד מעסיק המסרב לשלם התגמול או מעכב אותו. האחריות לאכיפת החוק, כולל בנושא ההתחשבות עם המעסיק, מוטלת על משרד הכלכלה (בעבר - משרד הת.מ.ת).
4. עובד שתובע את התגמול בעצמו בתביעה אישית מתבקש להצהיר שלא קיבל את התגמול מהמעסיק ושם המעסיק יתבע בעתיד את התגמול מהמוסד לביטוח לאומי, העובד יחזיר למוסד לביטוח לאומי את התגמול שקיבל באופן אישי.
5. מבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי זכאי לתגמול בסכום התגמול המזערי שהוא בשנים 2014 עד 2016 בסך 5,881 ש"ח לחודש או 196.02 ש"ח ליום.
6. תשלום התגמול החל מ-8/2008 בעבור שירות רצוף של עד 6 ימים, או שאירית של מספר ימי השירות הרצופים בניכוי כפולות של 7 הוא:
  - 6.1. בגין עד חמישה ימי שירות רצופים משולם התגמול בתוספת 40%.
  - 6.2. ככל שהיו בחישוב שישה ימים: משולם התגמול בתוספת יום אחד.
7. התגמול משולם בעבור כל יום שירות, ללא הבחנה אם נפגעה הכנסתו של המשרת במילואים עקב השירות או לא. כלומר, אם המשרת במילואים עבד יום עבודה רגיל וביצע את השירות מעבר לשעות העבודה, או בימי המנוחה השבועיים שלו, או בחופשתו, ישולמו לו שכר העבודה וגם תגמולי המילואים.

8. כאשר עובד מקבל בתקופה שבה הוא משרת במילואים תשלומים שאינם תלויים במספר ימי העבודה בפועל (כמו דמי הבראה וביגוד), המעסיק אינו מנכה אותם מהתגמול שהוא משלם לעובד.
9. דוגמה: עובד חודשי יצא למילואים בימים חמישי עד שלישי בשבוע העוקב. המעסיק משלם לעובד שכר רגיל בשלב הראשון, תובע את המוסד לביטוח לאומי בשלב השני, ובאותו חודש שבו הוא מקבל את התשלום מהמוסד לביטוח לאומי, הוא עורך התחשבות עם העובד ובדרך כלל משלים את התגמול. העובד מקבל את התגמול כולו בניכוי השכר הרגיל (ללא דמי הבראה, למשל) ששולם לו בימים חמישי, ראשון, שני ושלישי.
10. למען הסר ספק, חישוב תגמול מילואים בצו 8 זהה לחישוב תגמול מילואים בזמן רגיעה.

התיישנות חובות במוסד לביטוח לאומי

ביום 1.1.2015 נכנס לתוקף תיקון 159 לחוק הביטוח הלאומי (להלן: תיקון 159), לפיו דרישות לתשלום חוב דמי ביטוח לאומי יתבצעו בתוך 7 שנים לכל היותר ממועד קיומו של החוב, בהתניות והוראות מעבר המפורטות בתיקון לחוק.

התיקון לחוק חל גם על דמי ביטוח בריאות בהתאם לסעיף 15 בחוק ביטוח בריאות ממלכתי שקובע שלעניין גביית דמי ביטוח בריאות ותשלום דמי ביטוח בריאות חלות הוראות חוק הביטוח הלאומי כאילו היו דמי ביטוח לאומי.

עוד קובע תיקון 159 כי לאחר שעברה תקופת התיישנות והביטוח הלאומי אינו רשאי לגבות חוב בדמי ביטוח (וכל חוב הנצמח מהם) - אי תשלום החוב לא יפגע בזכויות לגמלאות, על אף הוראות כל דין אחר.

בעקבות תיקון 159 פרסם המוסד לביטוח לאומי שלושה חוזרים המפרטים את כללי התיישנות של חובות דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות ושל החזרי דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות, בהתאם להבנתו את התיקון לחוק: חוזר גבייה מלא שכירים שמספרו 1418, חוזר גבייה ממעסיקים שמספרו 1461 וחוזר ביקורת ניכויים שמספרו 7.

המוסד לביטוח לאומי החיל עליו עד כניסתו לתוקף של תיקון 159 את כללי התיישנות לפי החלטות מנהליות פנימיות, לפי הוראות ביצוע ובהתאם להלכות בפסקי דין של בית הדין הארצי לעבודה וסבר במשך שנים רבות, על פי הלכה ישנה של בית הדין הארצי, כי הוא אינו כפוף לחוק התיישנות הכללי, למרות שהחיל עליו את כללי התיישנות לפי רצונו.

מיצוי זכויות לקצבת זקנה

מועד העילה לזכאות לקצבת זקנה בגיל פרישה (הגיל שמונתה בהכנסות) משלב בין גיל לסכום ההכנסה. לכן, נקבע בשלב זה במוסד לביטוח לאומי לעניין מבוטחים שהגישו תביעה לקצבת זקנה באיחור כדלקמן:

1. מבוטח שהגיש תביעה לקצבת זקנה בהגיעו לגיל פרישה, והתביעה נדחתה בשל הכנסות בגיל הפרישה (בגיל המותנה בהכנסות), פונה למוסד לביטוח לאומי עם פרטי הדוח השנתי שהוגש למס הכנסה או עם השומה, והמוסד לביטוח לאומי לא יטען את טענת השיהוי אם יתברר שהמבוטח זכאי בדיעבד לגמלה.

2. מבוטח עצמאי או בעל הכנסות שאינן מעבודה, שלא הגיש תביעה לקצבת זקנה בגיל פרישה - אם בתוך 12 חודשים ממועד הגשת הדוח השנתי למס הכנסה יגיש תביעה לקצבת זקנה, אזי התביעה תיבחן ללא טענת שיהוי.

מומלץ ורצוי להחתים את הדוח המוגש בחותמת בפקיד השומה כהוכחה למועד הגשת הדוח, כדי שהדוח החתום האמור יישלח למוסד לביטוח לאומי עם התביעה החדשה לקצבת הזקנה.

לצורך מיצוי זכויות מירבי המוסד לביטוח לאומי שולח הודעות למבוטחים שהגיעו לגיל פרישה. חודשיים לפני גיל הפרישה (הגיל המותנה בהכנסות) כל מבוטח מקבל טופס תביעה, ופעם בשנה מבוטח שאינו מקבל קצבה (לרבות מבוטח שתביעתו נדחתה בעבר) מקבל תזכורת.

במסגרת מהלך אוטומטי, המוסד לביטוח לאומי משלם תשלום ראשון של קצבת זקנה בגיל הזכאות המוחלט (לגבר - 70 ולאשה על פי הטבלאות בחוק גיל הפרישה). המבוטח מקבל טופס מן המוסד לביטוח לאומי להשלמת פרטים ואמור לענות עליו כנדרש בחוק.

הכנסה מותרת בגיל הפרישה (המותנה בהכנסות)

להלן פירוט ההכנסה המותרת בגיל הפרישה (הגיל שבו הזכאות לקצבת זקנה תלויה בסכום ההכנסות). הפירוט מבוסס על טבלה מתוך חוזר הביטוח הלאומי, כללי 278/06 מחודש 12/2006. הטבלה דנה **במבוטח יחיד ללא תלויים**, שהכנסתו מאפשרת זכאות לקצבת זקנה בגיל הפרישה (לוח ט, המוצג להלן, מפרט את סכומי ההכנסות כאשר יש תלויים).

סכום ההכנסה החודשית המותרת מתעדכן בהתאם לשכר הממוצע במשק. החישוב לעובד עצמאי הוא לפי הכנסה מיטבית, כלומר: ההכנסה המשמשת בסיס לתשלום דמי הביטוח. החישוב של הכנסות מדמי שכירות נעשה בדרך כלל לפי המידע שבחוזר ההשכרה.

2016	2015	2014	2013	2012	2011	עיסוק	סוג האוכלוסיה
ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	
5,394	5,278	5,181	5,032	4,913	4,735	עובד (שכיר)	בעל הכנסה מעבודה
5,394	5,278	5,181	5,032	4,913	4,735	עובד עצמאי	
5,394	5,278	5,181	5,032	4,913	4,735	עובד ועובד עצמאי (משני המקורות)	
16,182	15,834	15,543	15,096	14,739	14,205	ה.ל.ע. (*)(למעט הכנסה מפנסיה)	בעל הכנסה שלא מעבודה
5,394	5,278	5,181	5,032	4,913	4,735	עובד	עובד ובעל הכנסה שלא מעבודה
10,788	10,556	10,362	10,064	9,826	9,470	ה.ל.ע. (*)(למעט הכנסה מפנסיה)	
5,394	5,278	5,181	5,032	4,913	4,735	עובד עצמאי	עובד עצמאי ובעל הכנסה שלא מעבודה
10,788	10,556	10,362	10,064	9,826	9,470	ה.ל.ע. (*)(למעט הכנסה מפנסיה)	
5,394	5,278	5,181	5,032	4,913	4,735	עובד ועובד עצמאי (משני המקורות)	עובד, עובד עצמאי ובעל הכנסה שלא מעבודה
10,788	10,556	10,362	10,064	9,826	9,470	ה.ל.ע. (*)(למעט הכנסה מפנסיה)	

(*) ה.ל.ע. - בעל הכנסה שאינה מעבודה.

התלויים במבוטח לעניין הגדלת ההכנסה המירבית המותרת לפי לוח ט'

התלויים הם בן זוג או בת זוג (כולל ידועים בציבור) לפי מבחן הכנסות ו/או לפי גיל, וכן ילדים על פי ההגדרות בחוק הביטוח הלאומי. כאשר יש למבוטח תלוי כאמור, סכום ההכנסה המירבית המותרת לפי לוח ט' מחושב לפי מספר התלויים.

זכאות לקצבה יחסית

אם בשנת המס עולות ההכנסות על ההכנסה המותרת, אזי ייתכן שהמבוטח זכאי לקצבת זקנה יחסית.

חשוב לבחון את הזכאות לקצבה יחסית כיוון שזכאות זאת מאפשרת מתן קצבה חלקית וגם הנחה בתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות.

הכנסה

ההכנסה המפורטת בסעיף 2 לפקודת מס הכנסה, להוציא הכנסות מסוימות, לדוגמה: הכנסת עובד (שכיר) הפטורה ממס לפי פקודת מס הכנסה ולא משולמים ממנה דמי ביטוח, הפרשי הצמדה פטורים ממס, פנסיה וגמלאות מסוימות.

הכנסה מירבית מותרת בגיל פרישה (לוח ט)

- 57% מהשכר הממוצע במשק ליחיד (4,368 ש"ח בחודש בשנת 2008, 4,519 ש"ח לחודש בשנת 2009, 4,569 ש"ח לחודש בשנת 2010, 4,735 ש"ח לחודש בשנת 2011, 4,913 ש"ח לחודש בשנת 2012, 5,032 ש"ח לחודש בשנת 2013, 5,181 ש"ח לחודש בשנת 2014, 5,278 ש"ח לחודש בשנת 2015 ו- 5,394 ש"ח לחודש בשנת 2016).

- 76% מהשכר הממוצע במשק למי שיש לו תלוי אחד (5,824 ש"ח בחודש בשנת 2008, 6,025 ש"ח לחודש בשנת 2009, 6,091 ש"ח לחודש בשנת 2010, 6,313 ש"ח לחודש בשנת 2011, 6,550 ש"ח לחודש בשנת 2012, 6,709 ש"ח לחודש בשנת 2013, 6,908 ש"ח לחודש בשנת 2014, 7,038 ש"ח בשנת 2015 ו-7,193 ש"ח לחודש בשנת 2016).
- 7% מן השכר הממוצע במשק בעד כל תלוי נוסף (536 ש"ח בחודש בשנת 2008, 555 ש"ח לחודש בשנת 2009, 561 ש"ח לחודש בשנת 2010, 581 ש"ח לחודש בשנת 2011, 603 ש"ח לחודש בשנת 2012, 618 ש"ח לחודש בשנת 2013, 636 ש"ח לחודש בשנת 2014, 648 ש"ח לחודש בשנת 2015 ו-662 ש"ח לחודש בשנת 2016).

בהכנסה מעבודה, ההכנסה המותרת היא פעם אחת ההכנסה הרשומה לעיל ועוד פעמיים ההכנסה האמורה בעבור הכנסות שאינן מעבודה. בהכנסה שאינה מעבודה ההכנסה המותרת היא שלוש פעמים ההכנסה הרשומה לעיל.

חישוב ההכנסה המירבית הוא חודשי או שנתי (לטובת המבוטח).

הבהרות מתוך ההוראות של המוסד לביטוח לאומי

הכנסה מעבודה: כאשר מדובר בהכנסה מעבודה, הזכאות בגיל הפרישה נבדקת על פי מלוא ההכנסה מעבודה לעומת ההכנסה המירבית, לפי הרכב התלויים.

הכנסות שלא מעבודה המובאות בחשבון: מנכס, משכר דירה וכדומה. החל מיום 1.1.2003 הכנסה שמקורה בריבית על תוכניות חיסכון שאינה פטורה ממש הכנסה נחשבת להכנסה.

ההכנסות שלא מעבודה שאינן מובאות בחשבון: פנסיות למיניהן ורווחים מפיקדונות כספיים (קופות גמל, תוכניות חיסכון, מלוות מועדפים) כל עוד יש פטור ממש הכנסה על כל הרווחים או על חלקם. מיום 1.1.2003 בוטל הפטור ממש הכנסה על הכנסה מריבית, ועל כן הכנסה מריבית היא בגדר הכנסה. לעומת זאת, יש פטור ממש הכנסה על הכנסה שמקורה בהפרשי הצמדה, ועל כן הכנסה מהפרשי הצמדה אינה מובאת בחשבון.

על פי תקנה 1(ב) לתקנות הביטוח הלאומי (קביעת הכנסה בביטוח זקנה ושאיירים), תשל"ז-1976, נקבע כי הכנסה שאינה מעסק וממשלח יד ושאינה מעבודה, בסכום השווה לכפליים הסכום הנקוב בלוח ט' לחוק, אינה נחשבת.

ההכנסה שאינה מעבודה המובאת בחשבון היא רק בסכום העולה על כפליים הסכום הנקוב בלוח ט', והסכום העולה יהיה כנגד פעם נוספת של ההכנסה המירבית לפי הרכב התלויים. לפיכך, תובע שאין לו הכנסה מעבודה, הכנסתו המירבית היא הסכום השווה ל-3 פעמים הסכום הנקוב בלוח ט' לחוק לפי הרכב התלויים.

יש לשים לב:

כשההכנסה שאינה מעבודה, כשלעצמה, פחותה מכפליים ההכנסה לפי לוח ט', נבחנת הזכאות על פי ההכנסה מעבודה בלבד.

כשההכנסה שאינה מעבודה, כשלעצמה, עולה על כפליים ההכנסה לפי לוח ט', נבחנת הזכאות על פי ההכנסה שאינה מעבודה (ההכנסה העודפת) **העולה על כפליים ההכנסה לפי לוח ט',** בתוספת ההכנסה מעבודה.

חוק גיל פרישה, התשס"ד-2004

מטרת חוק גיל פרישה שתחולתו מיום 1.4.2004, היא לקבוע כללים אחידים לעניין גיל פרישה מעבודה ולהעלות בהדרגה את גיל הפרישה לגברים ולנשים. העלאת גיל הפרישה משפיעה ישירות על גמלאות הביטוח הלאומי ועל החבות בדמי ביטוח, החל מיום 1.7.2004 ובמשך השנים הבאות. החקיקה הביאה לשינוי בגיל הזכאות לקצבת זקנה וכתוצאה מכך לשינוי בגיל שבו מופחת התשלום לדמי ביטוח לאומי ולדמי ביטוח בריאות. הגיל מועלה בהדרגה, בהתאם לטבלאות להלן שהן **בהתאם לחוק גיל פרישה בתוקף מיום 1.1.2012** וכל עוד אין שינוי בחוק גיל פרישה.

גיל פרישה לגברים, לפי תאריך לידתם

תקופת יישום		גיל פרישה		חודש ושנת לידה	
עד	מ	חודשים	שנים	עד תאריך	מתאריך
6/04	-	-	65	6/39	-
12/04	11/04	4	65	8/39	7/39
12/05	5/05	8	65	4/40	9/39
12/06	5/06	-	66	12/40	5/40
12/07	5/07	4	66	8/41	1/41
12/08	5/08	8	66	4/42	9/41
ואילך	5/09	-	67	ואילך	5/42

גיל הזכאות לגברים הוא 70, ללא שינוי.

גיל פרישה לנשים, לפי תאריך לידתן

תקופת יישום		גיל פרישה		חודש ושנת לידה	
עד	מ	חודשים	שנים	עד תאריך	מתאריך
6/04	-	-	60	6/44	-
12/04	11/04	4	60	8/44	7/44
12/05	5/05	8	60	4/45	9/44
12/06	5/06	-	61	12/45	5/45
12/07	5/07	4	61	8/46	1/46
12/08	5/08	8	61	4/47	9/46
12/16	5/09	-	62	12/54	5/47
12/17	5/17	4	62	8/55	1/55
12/18	5/18	8	62	4/56	9/55
12/19	5/19	-	63	12/56	5/56
12/20	5/20	4	63	8/57	1/57
12/21	5/21	8	63	4/58	9/57
ואילך	5/22	-	64	ואילך	5/58

גיל זכאות לנשים, לפי תאריך לידתן

תקופת יישום		גיל זכאות		חודש ושנת לידה	
עד	מ	חודשים	שנים	עד תאריך	מתאריך
6/04	-	-	65	6/39	-
12/04	11/04	4	65	8/39	7/39
12/05	5/05	8	65	4/40	9/39
12/06	5/06	-	66	12/40	5/40
12/07	5/07	4	66	8/41	1/41
12/08	5/08	8	66	4/42	9/41
12/11	5/09	-	67	12/44	5/42
12/12	5/12	4	67	8/45	1/45
12/13	5/13	8	67	4/46	9/45
12/14	5/14	-	68	12/46	5/46
12/15	5/15	4	68	8/47	1/47
12/16	5/16	8	68	4/48	9/47
12/17	5/17	-	69	12/48	5/48
12/18	5/18	4	69	8/49	1/49
12/19	5/19	8	69	4/50	9/49
ואילך	5/20	-	70	ואילך	5/50

* הכותבת הגב' אורנה צח-גלרט, רואת חשבון, בעלת משרד ליעוץ בנושאי הביטוח הלאומי, מרצה על חוק הביטוח הלאומי ומנכ"ל חברת אורנה צח בע"מ לפתרונות בתחום הביטוח הלאומי. בין תפקידיה הציבוריים משמשת גם כיו"ר ועדת הקשר של לשכת רואי חשבון עם המוסד לביטוח לאומי ונציגת הלשכה בכנסת בנושא זה.

חלק יא - סוגיות ביני עבודה

חוק הודעה לעובד (תנאי עבודה), תשס"ב-2002

בחודש 12/2014 התקבל תיקון מספר 6 לחוק הודעה לעובד (תנאי עבודה), תשס"ב-2002, אשר יקרא החל מאותו המועד "חוק הודעה לעובד ולמועמד לעבודה (תנאי עבודה והליכי מיון וקבלה לעבודה), תשס"ב-2002 (להלן: "**חוק הודעה לעובד ולמועמד לעבודה**" או "**החוק**").

1. עד היום לא חלה על ציבור המעסיקים חובה חוקית לפיה עליהם להודיע למועמד לעבודה על התקדמות הליכי המיון למשרה המוצעת/איוש המשרה ו/או על ההחלטה שלא לקבלו לעבודה. כפועל יוצא, פעמים רבות מאוד, מועמדים לעבודה מצאו עצמם באי וודאות גדולה, לאורך זמן ותוך שהינם חווים קושי אמיתי לכלכל את צעדיהם.
2. מצב דברים זה נועד התיקון לחוק לפתור, כאשר במסגרתו **הוטלו על המעסיק חובות מהותיות חדשות** שתכליתן להקל על המועמד בשלב חיפוש העבודה, ולאפשר לו לדעת "היכן הוא עומד" בכל הנוגע לקבלתו לעבודה אצל המעסיק הספציפי.
3. סעיף 3א(א) לחוק הודעה לעבודה ולמועמד לעבודה קובע כי על המעסיק למסור למועמד לעבודה, אשר השתתף בהליכי מיון (הליכי מיון מוגדרים בחוק כראיון או בחינה), **הודעה בכתב אודות התקדמותם**, וזאת **אחת לחודשיים** מיום תחילת השתתפות המועמד בהליכי המיון.
4. עוד נקבע במסגרת סעיף זה כי על המעסיק להודיע למועמד לעבודה **אודות אי קבלתו לעבודה**, וזאת **תוך 14 יום מהמועד בו מועמד אחר התקבל לעבודה** לגביה נערכו הליכי המיון.
5. על פי התיקון לחוק, הודעות כאמור יכללו, בין היתר, את הפרטים הבאים:
  - 5.1 שם המעסיק ושם המועמד לעבודה.
  - 5.2 מועד תחילת הליכי המיון.
  - 5.3 זהות הגורם שערך את הליכי המיון (ככל שאינו המעסיק).
  - 5.4 התפקיד/משרה לגביהם נערכים הליכי המיון.
  - 5.5 שמו של שולח ההודעה מטעם המעסיק ותפקידו.
6. הודעות כאמור ניתן לשלוח, על פי התיקון לחוק, גם באמצעי אלקטרוני או טכנולוגי אחר.
7. חרף על האמור לעיל, מעסיקים בתחום ההסעדה, או המעסיקים לא יותר מ-25 עובדים, **אינם חייבים להודיע למועמדים לעבודה את ההודעות שבנדון**, וכך גם כאשר המדובר במשרה שתקופת העבודה המוצעת בה אינה עולה על שלושים ימים.
8. עוד ובנוסף נקבע במסגרת התיקון לחוק כי זכאות המועמד לעבודה לקבל מידע מכוחו שמצוין מעלה, באה להוסיף על זכאותו לקבלת מידע כאמור מכוח דין, צו הרחבה, הסכם קיבוצי או חוזה עבודה.
9. נזכיר כי חוק הודעה לעובד ולמועמד לעבודה מקנה לבית הדין האזורי לעבודה סמכות ייחודית לדון בהליך אזרחי העוסק בהפרת הוראותיו, ובמסגרת זו לפסוק פיצוי כספי לזכות מועמד לעבודה אשר זכויותיו נפגעו, אף אם לא נגרם לו נזק ממוני, וכן לפסוק על צו עשה לתיקון ההפרה.

מספר שעות העבודה בערבי חג

סעיף 2(ב) לחוק שעות עבודה ומנוחה קובע: כי ביום שלפני חג, שהעובד אינו עובד בו, לא יעלה יום העבודה על 7 שעות.
במקומות בהם עובדים 5 ימי עבודה בשבוע, יום העבודה הנ"ל יהיה בן 8 שעות עבודה (בתשלום של 9 שעות) או 7 שעות בתשלום של 8 שעות.

תשלום עבור ימי חג

עובדים חודשיים זכאים לתשלום מלוא ימי החג.
עובדים יומיים/שעתיים זכאים לתשלום ימי החג רק לאחר 3 חודשי עבודה במקום העבודה (אם לא נעדרו מהעבודה בסמוך לחג - יום לפני ויום אחרי, אלא בהסכמת המעסיק).
יש הטוענים שבמידה והעובד היומי היה אמור לעבוד ביום בו חל החג - יש לשלם לו את שכרו.
נקבע תשלום מלא בעבור 9 ימי חג (2 ימי ראש השנה, יום כיפור, 2 ימי סוכות, 2 ימי פסח, שבועות ויום העצמאות).
העובד אינו זכאי לתשלום בגין ימי חג החלים בשבת או ביום החופשי שלו.

עבודה ביום שבת

המחיר לשעת עבודה בשבת הינו לפחות 150% ממחיר שעה רגילה.
שעות המנוחה השבועיות הן לפחות 36 שעות רצופות בשבוע, כאשר לגבי יהודי, תכלול המנוחה השבועית את יום השבת.
אסור לחייב עובד לעבוד בשעות המנוחה השבועיות.

באם העובד השלים במהלך השבוע את מכסת השעות השבועית (43 שעות עבודה רגילות) העובד יהיה זכאי גם לגמול שעות נוספות.

הבסיס לחישוב גמול השעות הנוספות לעבודה בשבת וחג הינו שכרו המוגדל של העובד. יש לשלם לעובד גמול שעות נוספות בהתאם לחוק כאשר שכר הבסיס לחישוב גמול השעות הנוספות יעמוד על כ-150% מהשכר הרגיל (שעתיים ראשונות: 150% + 25% = 175% ומהשעה השלישית ואילך: 200%).

מילואים

סעיף 41א לחוק חיילים משוחררים, קובע איסור על מעסיק לפטר עובד בשל שירותו במילואים, במהלך השירות ובמהלך 30 הימים שמתום שירות המילואים (לעומת 21 ימים בעבר). הסעיף קובע את סמכותה של הוועדה לקבוע, כי מעסיק שלא קיים את חובתו ע"פ החוק, ידרש לשלם לעובד פיצויים בסכום השווה ל-5 משכורות!

הריון ולידה

משך חופשת הלידה

בתיקון לחוק עבודת נשים הוארך משך חופשת הלידה של עובדת מ-14 שבועות ל-26 שבועות כאשר 12 השבועות הנוספים הינם ללא תשלום. עובדת זכאית לחופשה בת 26 שבועות אם היא מועסקת לפחות 12 חודשים באותו מקום עבודה או אצל אותו מעסיק ותהא זכאית לחופשה בת 14 שבועות אם היא מועסקת פחות מ-12 חודשים כאמור. עובדת הזכאית לחופשת לידה בת 26 שבועות רשאית לקצר את חופשת הלידה לתקופה שלא תפחת מ-14 שבועות. עובדת שרוצה לקצר את חופשת הלידה חייבת להודיע על כך למעסיקה. המעסיק לא יכול לדחות את חזרתה לעבודה ביותר משלושה שבועות. עובדת יכולה לוותר על חלק מחופשת הלידה העולה על שישה שבועות לטובת בעלה. על פי התיקון עובד שעבד לפחות שנה באותו מקום עבודה או אצל אותו מעסיק ואשתו זכאית לחופשת לידה בת 26 שבועות, יהיה זכאי למלא את חופשת הלידה של אשתו עד 26 שבועות.

בדיקות רפואיות

חוק עבודת נשים קובע את זכאותה של עובדת בהריון, להעדר במהלך הריונה, לצורך בדיקות שגרתיות (בדיקות טיפת חלב, מי שפיר וכיו"ב). היעדרויותיה של עובדת בהריון, כאמור לעיל, אינן מנוכות משכרה, ואינן נחשבות כניצול ימי מחלה. הזכות להעדר עקב בדיקות שגרתיות מותנית בכך שהעובדת עובדת שבוע עבודה מלא, כאשר עובדת אשר עובדת עד 4 שעות עבודה ביום, זכאית להעדר 20 שעות בסה"כ במהלך הריונה, ועובדת אשר עובדת מעל 4 שעות עבודה ביום, זכאית להעדר 40 שעות בסה"כ במהלך כל הריונה.

שעות עבודה

ניתן להעסיק עובדת בהריון בשעות נוספות, החל מהחודש החמישי להריונה, אך ורק בכפוף להסכמה בכתב של העובדת ואישור רפואי המאשר כי היא יכולה לעבוד בשעות נוספות. כמו כן, אם הודיעה העובדת למעסיקה בכתב, החל מהחודש החמישי להריונה, כי אינה מעוניינת לעבוד בלילה - לא יוכל המעסיק להעסיקה בלילות. מעסיק אף אינו רשאי להעסיק עובדת בהריון, החל מהחודש החמישי להריונה, בעבודה במנוחה השבועית.

הגנה מפני פיטורים

חל איסור מוחלט לפטר עובדת במשך כל תקופת חופשת הלידה, איסור זה יחול גם לגבי התקופה של 26 השבועות וכן בתקופה של 60 הימים שלאחר תום תקופת חופשת הלידה. לשר התמ"ת נתנה הסמכות להתיר פיטורים רק במהלך התקופה המוגנת של שישים ימים לאחר חופשת הלידה.

פיצויי פיטורים

במהלך כל חופשת הלידה, אסור למעסיק לפגוע בזכויות של עובדת הנמצאת בחופשת לידה. יחד עם זאת, לעניין קביעת סכום פיצויים לא תיכלל תקופה של חופשה ללא תשלום העודפת על 14 ימי חופשה לשנת עבודה.

לצורך חישוב תקופת העבודה בגינה תהיה עובדת בחופשת לידה זכאית לתשלום פיצויי פיטורים, יש לקחת כוונת מלא את תקופת חופשת הלידה בגינה משולמים דמי ביטוח לאומי ומיתרת תקופת חופשת הלידה אשר אינה בתשלום יש לקחת לעניין הוותק לחישוב הפיצויים רק 14 יום.

איסור פגיעה בהיקף משרה

קיים איסור על מעסיק לפגוע בהיקף המשרה של עובדת בהריון, באופן העלול להקטין את הכנסתה, אלא בהיתר מאת שר העבודה והרווחה. האיסור חל על עובדת אשר עבדה אצל אותו מעסיק או באותו מקום עבודה שישה חודשים לפחות.

שעת הנקה

חוק עבודת נשים קובע, כי עובדת אשר מועסקת במשרה מלאה זכאית להעדר שעה אחת ביום ללא ניכוי משכרה מתום חופשת הלידה עד תום ארבעה חודשים מאותו יום. לפיכך, עובדת תהיה זכאית לשעת הנקה במשך ארבעה חודשים מסיום 26 השבועות שנקבעו כתקופת חופשת לידה.

טיפול פוריות

סעיף 7(ג)4 לחוק עבודת נשים קובע, כי עובדת רשאית להיעדר מעבודה בתקופה שבה היא עוברת טיפולי הפריה חוץ גופית, לתקופה שאינה עולה על ארבע סדרות טיפוליות בשנה, כלומר, במקום עבודה שבו נהוג שבוע עבודה של חמישה ימים - עד שישה עשר ימים לסדרה טיפולית. במקום עבודה שבו נהוג שבוע עבודה של שישה ימים - עד עשרים ימים לסדרה טיפולית. ההיעדרות האמורה מותרת רק בהתקיים התנאים הבאים:

1. אישר הרופא המטפל בכתב, כי הטיפול מחייב זאת.
2. העובדת הודיעה על כך למעסיקה מראש.

החוק מוסיף וקובע, כי דין היעדרות, כאמור, כדין היעדרות מפאת מחלה. כלומר, עובד יהיה זכאי לתשלום בגין ימי היעדרות, כאמור, רק בתנאי שעדיין צבורים לזכותו ימי מחלה.

חוק עבודת נשים בעניין זה חל גם על עובד העובר טיפולי פוריות, אלא שלגבי תקופת היעדרות עקב הטיפולים לא תעלה על שנים עשר ימים בשנה.

הערה - ע"פ חוק עבודת נשים, חל איסור על מעסיק לפטר עובדת העוברת טיפולי הפריה חוץ גופית או עובד או עובדת העוברים טיפולי פוריות, לקראת ילדם הראשון או השני בימי היעדרם מעבודה לפי סעיף 7(ג) ו-7(ג1) לחוק (כאמור לעיל, סעיפים אלה מקנים לעובדים זכות להיעדר מן העבודה לצורך טיפולי פוריות, על חשבון מכסת ימי המחלה), או במשך תקופה של 150 ימים לאחר תום ימי ההיעדרות כאמור.

שמירת הריון

היעדרות בגין שמירת הריון אינה מוגבלת בזמן ודינה כחופשה ללא תשלום, עם זאת, היעדרות זו לא תפגע בזכויות התלויות בוותק העבודה. מבטחת הזכאית לדמי לידה מהביטוח הלאומי, זכאית במקרה של שמירת הריון, לקצבה מן הביטוח הלאומי בהתאם לתנאים שנקבעו בחוק הביטוח הלאומי. מבטחת שהייתה בשמירת הריון תקופה שאינה עולה על 30 יום, המעסיק ישלם לה ימי מחלה וזאת כנגד מכסת ימי המחלה אותם צברה. רק במידה ולמבטחת אושרה שמירת הריון לפחות 30 יום רצופים, תהא היא זכאית לגמלה בעד התקופה האמורה, ובעד כל תקופה נוספת של 14 ימים רצופים לפחות, בהם הייתה בשמירת הריון. שיעור הקצבה הוא שכרה הרגיל של העובדת עד למקסימום של 100% מהשכר הממוצע במשק.

היעדרות עקב הריון ולידה של בת הזוג

עובד זכאי לזקוף על חשבון תקופת המחלה הצבורה שלו, עד שבעה ימי היעדרות בשנה, בהתאם לכללים שנקבעו, בשל טיפולים או בדיקות הקשורות להריון בת זוגו, או בשל לידה של בת זוגו.

אימוץ ילדים

סעיף 6א בחוק עבודת נשים שכותרתו "חופשת אימוץ" מחיל את מרבית הזכויות הניתנות לעובדת לאחר לידה גם, בשינויים המחויבים, על עובדת המקבלת לביתה לשם אימוץ, ילד שגילו אינו עולה על 10 שנים (סעיפים 6,7(ד) ו-9(ג) לחוק הנ"ל).

חופשת לידה

גם לעובדת המאמצת ילד ניתנת הזכות לחופשת לידה בת 14 שבועות (להלן - "החופשה העיקרית"), לרבות הזכות לפיצול והארכה של חופשת הלידה והזכות כי יופרשו לעובדת המאמצת תקבולים לקרן הפנסיה ולקרן ההשתלמות.

חופשה ללא תשלום

על פי הקבוע בסעיף הנ"ל, הוכרה זכותה של עובדת המאמצת ילד להאריך את חופשת הלידה מעבר ל-14 שבועות, כפוף לתנאים המפורטים בסעיף הנ"ל, וקובע כי דינה של חופשה כאמור היא כדן חופשה ללא תשלום.

הגבלת פיטורים

גם לגבי עובדת שאימצה ילד חל הסעיף האוסר פיטורים ומתן הודעת פיטורים לעובדת הנמצאת בחופשת לידה, במשך 60 יום מתום חופשת הלידה העיקרית ומתום החופשה ללא תשלום. מהאמור עולה, כי עובדת שקיבלה ילד לשם אימוץ ואשר גילו אינו עולה על 10 שנים זכאית על פי חוק עבודת נשים: לחופשת לידה, לחופשה ללא תשלום על פי החוק ובכפוף לתנאים הקבועים בו, כמו כן, אסור לפטר אותה בתקופת חופשת הלידה (לאחר 60 יום מתום חופשת הלידה). מלבד הזכויות של עובדת שילדה המוחלות גם על עובדת שאימצה ילד, נקבעו בסעיף תנאים נוספים:

1. המועד ליציאה לחופשת הלידה העיקרית לאישה מאמצת יחול ביום שבו נתנה העובדת הודעה לפקיד הסעד כקבוע בסעיף 6 לחוק אימוץ ילדים וכי המועד להארכת חופשת הלידה מעבר לחופשה העיקרית יחול עם תום החופשה העיקרית.
2. בכל מקום בו נאמר "עובדת" הכוונה היא לרבות עובד. עם זאת, הסעיף מסייג את תחולתו וקובע כי אם נתקבל ילד לאימוץ על ידי שני בני הזוג, יחולו ההוראות בדבר חופשת לידה רק על אחד מהם לפי בחירתם.

התפטרות עובדת

סעיף 7 לחוק פיצויי פיטורים דן בהתפטרות עובדת שאימצה ילד. הסעיף קובע, כי עובדת שאימצה ילד (לבדה או עם בעלה) שטרם מלאו לו שלוש עשרה שנים, והתפטרה תוך 9 חודשים מיום קבלתו לאימוץ על מנת לטפל בילדה, ובלבד שניתן צו אימוץ, יראו לעניין חוק זה את התפטרותה כפיטורים. החוק מוסיף וקובע, כי אין זה משנה אם צו האימוץ עצמו ניתן לפני או אחרי ההתפטרות.

מענק לידה ודמי לידה

על פי סעיף 57 לחוק הבטוח הלאומי תהא מבוטחת או אשת מבוטח שקיבלה לאימוץ ילד עד גיל 10, וכן מבוטח שאימץ לבדו ילד זכאים למענק לידה ולדמי לידה. התנאי שנקבע על פי חוק הביטוח הלאומי לקבלת מענק לידה הינו מתן הודעה לפקיד סעד על פי הקבוע בסעיף 6 לחוק אימוץ ילדים. בנוסף, נקבע סייג על פי החוק שלא יינתן מענק לידה אם הילד המאומץ הוא ילדו של בן זוגו של המאמץ. לעניין חישוב מענק הלידה וקבלת דמי לידה יראו כאילו יום הלידה של הילד המאומץ הוא היום בו ניתנה ההודעה לפקיד הסעד לפי חוק אימוץ ילדים. עצם הזכאות לקבלת דמי לידה נובעת מהעובדה, כי לעובדת מגיע תשלום דמי לידה בעד פרק הזמן שלרגל האימוץ אין היא עובדת או עוסקת במשלח ידה.

הודעה בכתב מעובד שהתפטר

יש לדרוש מעובד שהתפטר הודעה בכתב על התפטרותו ואם הוא אינו נותן הודעה כזו, יש לשלוח אליו מכתב בנוסח "רשמנו לפנינו הודעתך מיום..... על התפטרותך מהעבודה, שתיכנס לתוקף ביום.....", שכן עובדים רבים מתפטרים אך חוזרים בהם אחר כך או טוענים שפוטרו ומגישים תביעות נגד המעסיקים.

יצוין, כי עובד שהתפטר אינו רשאי לחזור בו, אלא בהסכמת המעסיק, אפילו אם הוא מתחרט לפני המועד לסיום העבודה.

יש לשים לב, אם הופקדו לעובד במסגרת סעיף 14 כספים לביטוח קצבה הכוללים בתוכם רכיב פיצויים, לא יוכל המעסיק לקבל את סכום הפיצויים חזרה, העובד יקבל אותם בכל מקרה וזאת ע"פ סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורין.

חובת דיווח על תאונת עבודה

מעסיקים, שימו לב והיזהרו

משרד העבודה קונס מעסיקים שלא דיווחו לו על תאונת עבודה של עובד וזאת בהסתמך על פקודה מנדטורית משנת 1945 ובהסתמך על פס"ד מרכז רפואי סורוקה נגד מדינת ישראל מתאריך 28.5.1989.

במקרה בו עובד נפגע בתאונת עבודה, בין אם הוגשה תביעה לביטוח לאומי לדמי פגיעה ובין אם לאו, המעסיק מחויב, בהתקיים הנסיבות המפורטות להלן, לדווח על התאונה למפקח על העבודה מטעם משרד העבודה.

על פי פקודת תאונות ומחלות משלוח היד (הודעה)-1945, חלה חובה על המעסיק לדווח למפקח על העבודה מטעם משרד העבודה בכל מקרה שאירעה תאונה כל-שהיא שמקורה בעבודתו של עובד כלשהו, ובמשך אותה עבודה והיא גורמת לאחד מאלה:

1. הביאה למותו של אותו עובד.
2. הביאה עובד להיות נטול יכולת במשך יותר משלושה ימים.

בפסיקה צויין, כי מטרת המחוקק הייתה לאפשר למפקחי העבודה לקבל בהקדם האפשרי מידע על כל תאונה, למעט תאונות קלות שגרמו לאי יכולת לעבוד פחות משלושה ימים, על מנת לחקור את נסיבותיה ולהעמיד לדין את האחראי על המחדל שגרם לה, אם אכן היה מחדל ועבירה על החוק, להדריך את הנוגעים בדבר ולהוציא צווים מתאימים, שימנעו את המשך העבודה במתקן שבו נגרמה התאונה, עד שיתוקנו הליקויים (דב"ע מ"ט/ 8-1 מרכז רפואי סורוקה נ. מדינת ישראל).

הודעה מוקדמת

על-פי חוק הודעה מוקדמת לפיטורים ולהתפטרות

עובד יומי/שעתי	עובד חודשי	וوتק בעבודה
1 יום לכל חודש עבודה	1 יום לכל חודש עבודה	מחודש ראשון ועד חצי שנה
1 יום לכל חודש עבודה	6 ימים+2.5 ימים לכל חודש עבודה	מחודש שביעי ועד שנה (פחות יום)
14 יום	חודש	שנה
14 יום+יום נוסף לכל חודשיים עבודה בשנה 12	חודש	מעל שנה ופחות משנתיים
21 יום	חודש	שנתיים
21 יום+יום נוסף לכל חודשיים עבודה בשנה 12	חודש	מעל לשנתיים ופחות משלוש שנים
חודש	חודש	שלוש שנים

ימי חופשה שנתיים

בהתאם לחוק חופשה שנתי, זכאות חופשה שנתי מחושבת על בסיס ימי העבודה בפועל בשנת העבודה (ולא על בסיס חודשי). החוק מבחין בין מצב בו התקיימו יחסי עובד מעביד במשך כל שנת העבודה, לבין מצב בו התקיימו יחסי עובד מעביד רק בחלק משנת העבודה.

1. כאשר מתקיימים יחסי עובד מעביד, במשך כל שנת העבודה:

ימי עבודה בפועל בשנת העבודה	הזכאות	אופן חישוב הזכאות
לפחות 200 יום	מלאה	----
פחות מ-200 יום	חלקית	<u>הזכאות המלאה X ימי עבודה בפועל</u> 200

2. כאשר מתקיימים יחסי עובד מעביד רק בחלק משנת המס:

ימי עבודה בפועל בשנת העבודה	הזכאות	אופן חישוב הזכאות
לפחות 240 יום	מלאה	----
פחות מ-240 יום	חלקית	<u>הזכאות המלאה X ימי עבודה בפועל</u> 240

חלק של יום חופשה לא יבוא במניין ימי חופשה.

הזכאות לחופשה שנתית לפי חוק חופשה שנתית (לא לפי הסכמים קיבוציים)
 החל מ-1.7.2016 הוגדל מספר ימי החופשה הזכאים לו עובדים בעלי ותק של עד 4 שנים. לפי התיקון לחוק התווספו 2 ימי חופשה לכל עובד בעל ותק של עד 4 שנים, יום חופשה אחד התווסף ב-1.7.2016 והיום השני יתווסף ב-1.1.2017.

5 ימים בשבוע	6 ימים בשבוע	זכאות בימים	ותק בשנים
10 ימים עד ליום 30.6.16	12 ימים עד ליום 30.6.16	14 ימים עד ליום 30.6.16	1-4
11 ימים החל מיום 1.7.16	13 ימים החל מיום 1.7.16	15 ימים החל מיום 1.7.16	
12 ימים החל מיום 1.1.17	14 ימים החל מיום 1.1.17	16 ימים החל מיום 1.1.17	
12	14	16	5
14	16	18	6
15	18	21	7
16	19	22	8
17	20	23	9
18	21	24	10
19	22	25	11
20	23	26	12
20	24	27	13
20	24	28	+14

דמי מחלה

זכאות לדמי מחלה		
שיעור התשלום	דמי מחלה	יום היעדרות
	אין תשלום	ראשון
50% משכר יום רגיל	מחצית דמי מחלה	שני
50% משכר יום רגיל	מחצית דמי מחלה	שלישי
100% משכר יום רגיל	מלוא דמי מחלה	רביעי ואילך

צבירת ימי מחלה

1. חודש עבודה מלא מזכה ב-1.5 ימי מחלה.
2. חודש עבודה חלקי מזכה בחלק היחסי.
3. ניתן לצבור 90 ימי זכאות לכל היותר.

דמי הבראה

לאחר שהעובד השלים שנת עבודה, הוא זכאי לדמי הבראה עפ"י הוותק שלו ועפ"י היקף המשרה (מספר שעות העבודה הרגילות בשבוע, שיש להציב בנוסחה להלן, לא יעלה על 43):

מחיר יום הבראה X מס' ימי הבראה X מס' שעות עבודה רגילות בשבוע

43

מספר ימי ההבראה (בנוסף לחופשה השנתית), לעובד במשרה מלאה (43 שעות עבודה שבועיות):

מס' ימי הבראה לכל שנת עבודה	וوتק בשנים
5	בתום שנת העבודה הראשונה
6	עבור שנת העבודה השנייה והשלישית
7	עבור שנת העבודה הרביעית עד העשירית
8	עבור שנת העבודה ה-11 עד ה-15
9	עבור שנת העבודה ה-16 עד ה-19
10	עבור שנת העבודה ה-20 ואילך

התעריף ליום הבראה בסקטור הציבורי מיום 1.6.2016 הינו 421 ש"ח ובסקטור הפרטי מיום 1.7.2014 הינו 378 ש"ח.

מודעה בדבר שכר מינימום

בחודש 7/2016 עודכן שכר המינימום והחל מה-1.8.2016 הועמד על סך של 4,825 ש"ח ברוטו לחודש. (מה-1.1.2017 צפוי לעלות ל-5,000 ש"ח).
חלה חובה על מעסיקים להציג מודעה בדבר זכויות עובדים לפי חוק שכר מינימום במקום בולט לעין. אי הצגת המודעה הינה עבירה פלילית שבצידה קנס.

המודעה: המודעה תיערך לפי הנוסח שבתוספת ואולם המעסיק יעדכן את סכומי שכר המינימום שבמודעה בהתאם לעדכוןם לפי החוק מזמן לזמן ולא יאוחר משבעה ימים ממועד העדכון כאמור.

הצגת המודעה בדרך נוספת: מעסיק ששיקר עבודתם של עובדיו, כולם או חלקם, היא מחוץ לחצרו, ימסור את המודעה לידי עובדים אלה במועד הראשון לתשלום שכרם שחל לאחר תחילת עבודתם אצלו וכן במועד הראשון לתשלום שכרם שחל לאחר עדכון סכומי שכר המינימום לפי החוק וזאת נוסף על הצגת המודעה בדרך הקבועה בסעיף 6(א) לחוק.

הצגת המודעה בדרך חלופית: מעסיק המעסיק פחות מ-6 עובדים במקום העבודה רשאי להציג את המודעה באמצעות מסירתה לידי עובדיו במועד הראשון לתשלום שכרם שחל לאחר תחילת עבודתם אצלו וכן במועד הראשון לתשלום שכרם שחל לאחר עדכון סכומי שכר המינימום לפי החוק, במקום הצגתה בדרך בסעיף 6ב(א) לחוק.

פטור מהצגת מודעה: מעסיק המעסיק את עובדיו שלא לצורכי עסק, משלח יד או שירות ציבורי, פטור מחובת הצגת המודעה.

העסקת נוער בחופשות

בחופשה מותר להעסיק נוער מגיל 14. כל נער ונערה חייבים להיות מצוידים באישור רפואי ובפנקס עבודה. נער או נערה מוגבלים לעבודת 8 שעות ביום (אף אם המפעל עובד 9 שעות) ולא יותר מ-40 שעות בשבוע. אין להעסיקם בשעות נוספות, בלילה ובשבת. קיימות הגבלות רבות לעבודת נוער, כולל איסורים על העסקה בתהליכי ייצור שונים. יש לזכור, כי גם לגבי נוער קיימת חובת תשלום שכר מינימום (לפי הגיל) וכן חובת תשלום החזר נסיעות לעבודה. ע"פ תקנות עבודת נוער (בדיקות רפואיות) התש"ס-2000 נקבע, כי נער לא יעבוד אלא אם נבדק בדיקה רפואית ורופא המשפחה נתן אישור רפואי להעסקתו. על המעסיק מוטלת החובה להפנות את הנער לבדיקות והזמן הנדרש לבדיקות יחשב לנער כחלק משעות העבודה.

בתיקון לתקנות עבודת נוער נקבע עוד, כי על המעסיק לנהל פנקס שבו ירשמו ביחס לכל נער העובד אצלו הפרטים הבאים:

1. שמו המלא ושם אביו וכן כתובתו.
2. אם לנער יש תעודת זהות, את מספרה.
3. מספר פנקס העבודה של הנער.
4. תאריך הלידה.
5. תאריך התחלת העבודה.
6. פרוט מדויק של מסגרת יום העבודה, כולל הפסקות, של שבוע העבודה וכן רישום נוכחות סדיר הכולל שעות עבודה בפועל והפסקות, רישום כאמור שלא באמצעים דיגיטליים או אלקטרוניים יהיה חתום מידי יום בידי הנער ומאושר בחתימת אחראי שמונה ע"י המעסיק.
7. מועדי חופשה שנתית וימי מחלה.
8. התאריך בו חדל הנער לעבוד.

צו הרחבה לביטוח פנסיוני מקיף במשק

החל מיום 1.1.2008 חלים על כל העובדים והמעסיקים במשק הוראות צו ההרחבה המחייב את המעסיקים לבטח את העובדים בפנסיה מקיפה. בחודש 8/2011 נחתם צו הרחבה להסכם הקיבוצי הכללי לפנסיה חובה המשפר את תנאי הצו הקודם מיום 1.1.2008. שקבע לראשונה את זכות העובדים לפנסיה המחייבת את המעסיקים במשק להפריש כספי פנסיה לעובדים לפחות עד לשכר בגובה השכר הממוצע במשק ולפי מדרגות אחוזי הפרשה שיגיעו בשנת 2014 ל-17.5%.

הצו יחול על כלל העובדים במשק, למעט מי שיש לו הסדר פנסיה מיטיב אשר ימשיך לחול עליו. מעסיק אשר אינו מקיים את הצו נוטל על עצמו סיכון גדול כך שבמקרה אירוע של נכות או מוות לעובד - יכול שייקבע כי המעסיק יאלץ להיכנס לנעליו של המבטח ולשלם כל מה שאמור היה לשלם המבטח (קרן הפנסיה ו/או חברת הביטוח). עובד שמתחיל לעבוד ואין לו ביטוח פנסיוני יקבל את הפרשות הפנסיה בתוך 6 חודשי עבודה מהיום בו התחיל לעבוד ולא רטרואקטיבית. אם היה לו הסדר פנסיה במקום עבודתו הקודם, ביצוע ההפרשות לגביו יחל לאחר 3 חודשי עבודה או בתום שנת המס, המוקדם מביניהם, רטרואקטיבית למועד תחילת עבודתו.

הצו אינו חל על:

1. עובדים שמתחת לגיל 21 שנים לעובד ו-20 שנים לעובדת.
2. עובדים שפרשו מעבודתם, לאחר גיל הפרישה ומקבלים קצבה.
3. עובדים להם הסדר פנסיוני או עובדים הזכאים להסדר פנסיוני מכוח עבודתם.

תשלומי המעסיק לפיצויים יבואו במקום תשלום פיצויי פיטורים בהתאם לסעיף 14 בחוק פיצויי פיטורים - רק בגין השכר, התקופות והשיעורים שבגינם נעשתה ההפרשה לפיצויים בהתאם לצו.

שיעורי ההפרשות יהיו כדלקמן:

	הפרשות המעביד לפיצויים	הפרשות המעביד	הפרשות העובד	
סה"כ	%	%	%	
	0.834	0.833	0.833	1.1.2008
2.5	1.68	1.66	1.66	1.1.2009
5.0	2.50	2.50	2.50	1.1.2010
7.5	3.34	3.33	3.33	1.1.2011
10.0	4.18	4.16	4.16	1.1.2012
12.5	5.0	5.0	5.0	1.1.2013
15.0	6.0	6.0	5.5	1.1.2014
17.5	6.0	6.0	5.5	1.1.2015
17.5	6.0	6.25	5.75	1.7.2016

נספח 2 - גיליון ספירת קופה

שם העסק _____ תאריך הספירה _____ דף _____

מס' סד'	מספר ההמחאה	שם החותם	שם המסב האחרון	שם הבנק	מועד הפרעון	סכום
.1						
.2						
.3						
.4						
.5						
.6						
.7						
.8						
.9						
.10						
.11						
.12						
.13						
.14						
.15						

העברה לדף מס' _____

	מזומן בקופה
	כרטיסי אשראי

עורך ספירת הקופה:

_____ שם ושם משפחה
 _____ חתימה

נספח 3 - פירוט מספר הקילומטרים בתחילת השנה ובסופה

שנת מס _____ שם הנישום _____

מס' סד'	מספר רישוי	תיאור הרכב	סוג רכב פ/מ	תאריך רכישה (*)	מס' הק"מ בתחילת השנה או ביום הרכישה	תאריך מכירה (**)	מס' הק"מ בסוף השנה או ביום המכירה	סה"כ הק"מ במשך השנה (עפ"י המונה)	מס'
.1			פ/מ						
.2			פ/מ						
.3			פ/מ						
.4			פ/מ						
.5			פ/מ						
.6			פ/מ						
.7			פ/מ						
.8			פ/מ						
.9			פ/מ						
.10			פ/מ						

(פ) פרטי.
(מ) מסחרי.
(*) אם הרכב נרכש במהלך שנת המס.
(**) אם הרכב נמכר במהלך שנת המס.

חתימה וחותמת

תפקיד

שם ממלא הטופס

נספח 4 - דוח נסיעה לחו"ל - שנת 2016

שם החברה _____

שם המוסע:		תפקידו:	
מטרת הנסיעה:		דולר יציג:	
ארץ היעד:		שע"ח לדולר:	
תאריך יציאה:		תאריך חזרה:	
סה"כ ימי שהייה:		סה"כ ימי שהייה:	
הוצאות			
סה"כ הוצאה			
מותרת למס	בש"ח	שע"ח	ב-\$
			כרטיס טיסה (עד מחיר טיסה במחלקת תיירים/עסקים)
			מיסי נמל ואחרים
			רכב שכור (קבלות) עד \$59 ליום
			הוצאות לינה עד שבע לינות ראשונות: עד \$267 ללינה. תאריך: מ _____ עד _____ ל _____ לינות שולם \$ _____
			עד 83 לינות נוספים: עד \$200 - \$117 לפי הסבר * תאריך: מ _____ עד _____ ל _____ לינות שולם \$ _____
			הוצאות שהייה אחרות ללא קבלות כשנדרשו הוצאות לינה: _____ ימים * \$75 ליום
			כשלא נדרשו הוצאות לינה: _____ ימים * \$125 ליום
			הוצאות אחרות
			סה"כ הוצאה

- אם שולם סך של מעל ל-\$117 ללינה (לפי קבלות) יותר כהוצאה סכום בשיעור של 75% ולא יותר מ-\$200 ללינה.
- בנסיעה העולה על 90 לינות מותרות מלוא הוצאות הלינה אך לא יותר מ-\$117 ללינה.
- לגבי נסיעות לאוסטרליה, אוסטרליה, איטליה, איסלנד, אירלנד, אנגולה, בלגיה, בריטניה, גרמניה, דובאי, דנמרק, הולנד, הונג-קונג, טיוואן, יוון, יפן, לוקסמבורג, נורווגיה, ספרד, עומאן, פינלנד, צרפת, קטאר, קוריאה, קמרון, קנדה, שבדיה ושווייץ - ניתן להגדיל את הוצאות הלינה והשהייה בהן ב- 25%.

חתימת המנהל

חתימת המוסע

תאריך